

PRAWO HANDLOWE UKRAINY

redakcja prof. Valentyna Vasylieva

Iwano-Frankowsk
2017

УДК 347.7, 346.2
ББК 67.9 (4 Укр) 304.2
Р 90

*Zarekomendowano do publikacji przez Radę Akademicką Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy
(protokół №4 z 22.04.2017 roku)*

Autorzy:

dr hab Valentyna Vasylieva, profesor, kierownik Katedry Prawa Cywilnego, dyrektor Wydziału Prawa Podkarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka

dr hab Ivan Kalaur, profesor, kierownik Katedry Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego Tarnopolskiego Narodowego Uniwersytetu Ekonomicznego

dr Oleksandr Kovalyshyn, adiunkt Katedry Postępowania Sądowego Podkarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka

dr Iryna Sarakun, starszy pracownik naukowy, kierownik Laboratorium Problemów Prawa Korporacyjnego Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy

dr Liliana Sishchuk, pracownik naukowy, pracownik Laboratorium Problemów Prawa Korporacyjnego Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy

dr Viktoriia Vasylieva, starszy pracownik naukowy, pracownik Laboratorium Problemów Prawa Korporacyjnego Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy

dr Alla Zelisko, adiunkt Katedry Prawa Cywilnego Podkarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. Wasyla Stefanyka

Recenzenci:

Volodymyr Luts, dr hab, profesor Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy

Mykola Haliantych, dr hab, profesor, zastępca dyrektora do spraw naukowych Instytutu Naukowo-Badawczego Prawa Prywatnego i Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy

P 90 Prawo handlowe Ukrainy: monografia / Valentyna Vasylieva, Oleksandr Kovalyshyn, Liliana Sishchuk; pod redakcją prof. Valentyny Vasylievoji. – Iwano-Frankowsk, 2017. – 176 str.

ISBN 978-966-640-424-7

W książce postawiono za cel omówienie szeregu stosunków, związanych z uregulowaniem stosunków prawno-handlowych, jak i wyjaśnienie zespołu stosunków o prawnym charakterze, relatywnie związanych z handlowymi, tj. inwestycyjnych, związanych z rejestracją osób prawnych, z reorganizacją oraz likwidacją osób prawnych itd.

УДК 347.7, 346.2
ББК 67.9 (4 Укр) 304.2

© Autorzy, 2017
© Instytut Naukowo-Badawczy Prawa Prywatnego i
Przedsiębiorczości im. F. Burczaka NANP Ukrainy, 2017

Spis treści

PRZEDMOWA.....	5
ROZDZIAŁ I. OGÓLNE ZASADY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ.....	7
1.1. OGÓLNE ZASADY INWESTOWANIA.....	7
1.2. PODSTAWOWE POJĘCIA	10
1.3. ŹRÓDŁA PRAWA HANDLOWEGO.....	14
1.4. MIEJSCE PRAWA SPÓŁEK W SYSTEMIE PRAWNYM UKRAINY.....	19
1.5. OGÓLNE ZASADY INWESTOWANIA I ROZPOCZYNANIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	19
1.6. SZCZEGÓLNE ZASADY INWESTOWANIA ORAZ ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ CUDZOZIEMCÓW	24
1.7. SYSTEM REJESTRACJI DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ	29
ROZDZIAŁ 2. SPÓŁKA JAKO GŁÓWNY PODMIOT, PROWADZĄCY DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIOCZĄ.....	34
2.1. KORPORACJE (SPÓŁKI) JAKO PODMIOTY STOSUNKÓW GOSPODARCZYCH.....	34
2.2. TYPY OSÓB PRAWNYCH WEDŁUG UKRAIŃSKIEGO PRAWA.....	38
2.3. INNE RODZAJE OSÓB PRAWNYCH TYPU KORPORACYJNEGO.....	43
2.4. ZASTOSOWANIE PRAKTYCZNE.....	47
2.4.1. <i>Zalety i wady</i>	47
2.4.2. <i>Statystyka</i>	48
2.5. PRZEDSIĘBIORSTWA W PORÓWNANIU Z INNYMI RODZAJAMI INSTRUMENTÓW KORPORACYJNYCH I INWESTYCYJNYCH	49
2.6. SPÓŁKI I RYNEK KAPITAŁOWY.....	54
ROZDZIAŁ 3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW SPÓŁEK.....	60
3.1. SPÓŁKA AKCYJNA	60
3.1.1. <i>Pojęcie i cechy spółki akcyjnej. Pojęcie akcjonariusza</i>	60
3.1.2. <i>Powstanie spółki</i>	64
3.1.3. <i>Kapitał zakładowy</i>	68
3.1.4. <i>Organy spółki</i>	68
3.1.5. <i>Akcje; prawa i obowiązki akcjonariuszy</i>	78
3.1.6. <i>Zbywanie akcji</i>	87
3.2. SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ.....	94
3.2.1. <i>Pojęcie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością; wspólnicy spółki</i>	94
3.2.2. <i>Powstanie spółki z o.o.</i>	95
3.2.3. <i>Organy spółki</i>	99
3.2.4. <i>Prawa i obowiązki wspólników</i>	107
3.2.5. <i>Zmiany składu osobowego i rozporządzanie udziałami</i>	107
3.2.6. <i>Spółka z dodatkową odpowiedzialnością</i>	114

3.3. SPÓŁKA JAWNA	114
3.3.1. <i>Pojęcie spółki jawnej. Wspólnicy spółki jawnej</i>	114
3.3.2. <i>Utworzenie spółki. Dokumenty założycielskie</i>	117
3.3.3. <i>Zarządzanie spółką jawną</i>	119
3.3.4. <i>Treść praw i obowiązków wspólników</i>	122
3.3.5. <i>Przejęcie praw i obowiązków wspólnika. Rozwiązanie spółki jawnej</i>	123
3.4. SPÓŁKA KOMANDYTOWA	127
3.4.1. <i>Pojęcie spółki komandytowej. Wspólnicy</i>	127
3.4.2. <i>Powstanie spółki. Dokumenty założycielskie</i>	128
3.4.3. <i>Zarządzanie spółką komandytową</i>	130
3.4.4. <i>Treść praw i obowiązków wspólników</i>	130
3.4.5. <i>Przejęcie praw i obowiązków wspólnika. Rozwiązanie spółki komandytowej</i>	131
ROZDZIAŁ 4. REORGANIZACJA I NIEWYPŁACALNOŚĆ SPÓŁEK HANDLOWYCH.....	133
4.1. REORGANIZACJA.....	133
4.1.1. <i>Łączenie przez zawiązanie nowej spółki oraz łączenie przez przejęcie</i>	136
4.1.2. <i>Podział przez rozdzielenie oraz podział przez wydzielenie</i>	139
4.1.3. <i>Przekształcenie</i>	141
4.1.4. <i>Przejęcie praw i obowiązków w przypadku reorganizacji</i>	143
4.2. NIEWYPŁACALNOŚĆ SPÓŁKI I PROCEDURA NIEWYPŁACALNOŚCI.....	146
4.2.1. <i>Reżim prawny procedury przywrócenia wypłacalności dłużnikowi bądź uznania go za upadłego</i>	146
4.2.2. <i>Uczestnicy</i>	148
4.2.3. <i>Środki zapobiegające bankructwu dłużnika</i>	151
4.2.4. <i>Postępowanie w sprawach o bankructwo</i>	155
4.2.5. <i>Postępowania sądowe</i>	163

PRZEDMOWA

Rozwój stosunków międzynarodowych prowadzi do wzmocnienia współpracy pomiędzy krajowymi porządkami prawnymi i wymaga ciągłych prób poszukiwania kompromisowych rozwiązań dla niwelowania istniejących między nimi sprzeczności, ponieważ właściwy rozwój ekonomicznych, politycznych, społecznych i innych relacji nie jest możliwy bez poznania cech danego systemu prawnego, sposobu stosowania prawa oraz ogólnej kultury prawnej danego kraju partnerskiego. Z tego względu szczególne miejsce przysługuje komparatystyce prawniczej jako nauce, która pozwala wytłumaczyć, w jaki sposób pewien problem rozstrzygany jest w zagranicznych systemach prawnych, i wyznaczyć, w jakim stopniu i w jaki sposób dane rozwiązanie może stać się korzystne do zastosowania w innym porządku krajowym.

Ukraina, obierając kurs na integrację ze Wspólnotą Europejską, zobowiązała się tym samym do dostosowania krajowego prawa, przede wszystkim w zakresie tych gałęzi, które dotyczą budowy wspólnego rynku, do prawa europejskiego. Szczególna uwaga w tych procesach powinna zostać poświęcona prawu handlowemu, które ma umożliwić zabezpieczenie i zagwarantowanie jednej z czterech podstawowych swobód wewnętrznego rynku Unii Europejskiej – tj. wolności przepływu kapitału.

Dostosowanie ukraińskiego prawa handlowego do standardów prawa unijnego jest niemożliwe bez analizy doświadczenia państw członkowskich Unii Europejskiej. Osiągnięcie tego celu jest wykonalne w oparciu o doświadczenie najbliższych sąsiadów, którzy już wcześniej przeszli szereg zmian społeczno-ekonomicznych, dostosowali gospodarkę do warunków i wymogów rynku europejskiego, dokonali harmonizacji ustawodawstwa z ogólnoeuropejskimi standardami. Z tego właśnie względu ciekawym wydaje się doświadczenie Polski.

Między Polską a Ukrainą istnieją ściśle związki ekonomiczne, kulturalne i historyczne. Z pewnością można stwierdzić, że obydwa państwa są partnerami strategicznymi zarówno w odniesieniu geopolitycznym, jak i ekonomicznym. Z tego względu badanie doświadczenia naszego sąsiada jest ważne zarówno z punktu widzenia konieczności zbliżenia z Unią Europejską, jak i z pozycji istotności pogłębiania relacji między państwami-sąsiadami. Z drugiej strony, wydaje się, że specyfika regulacji ukraińskiego prawa handlowego może również być interesująca dla polskich teoretyków i praktyków prawa.

Niniejsza monografia jest już trzecim opracowaniem z cyklu „Komparatystyka prawnicza”, w którym uczestniczyli autorzy z Przykarpackiej Szkoły Prawa, pracownicy Pracowni Problemów Prawa Handlowego i wykładowcy Przykarpackiego Uniwersytetu Narodowego im. W. Stefanyka.

Autorzy wyrażają głęboką wdzięczność za udzieloną pomoc – kolegom z Katedry Prawa Handlowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, w szczególności profesorowi Andrzejowi Herbetowi i doktorowi Pawłowi

Zdanikowskiemu. Zespół autorski pragnie także podziękować doktorantom: Mateuszowi Żabie z Katedry Prawa Gospodarczego i Handlowego (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach) oraz Aleksandrowi Wróblowi z Katedry Prawa Karnego (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie) oraz profesorowi Pawłowi Nowakowi (Wydział Nauk Społecznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego) za wykonanie specjalistycznego tłumaczenia niniejszego rękopisu.

Monografia ma nie tylko naukowy, ale również praktyczny charakter. Zespół autorski postawił sobie za cel zarówno omówienie szeregu stosunków, związanych z uregulowaniem stosunków prawn-handlowych, jak i wyjaśnienie zespołu stosunków o prawnym charakterze, relatywnie związanych z handlowymi, tj. inwestycyjnych, związanych z rejestracją osób prawnych, z reorganizacją oraz likwidacją osób prawnych itd. Mamy nadzieję, że właśnie dzięki takiemu kompleksowemu podejściu nasze opracowanie zostanie uznane za przydatne zarówno dla specjalistów z zakresu prawa handlowego bądź komparatystyki prawniczej, jak i dla praktyków prawa, dyrektorów, radców prawnych w ukraińsko-polskich przedsiębiorstwach oraz w innych przedsiębiorstwach, które zdecydowały się wejść na rynek wschodnioeuropejski.

prof. V.A.Vasylieva

ROZDZIAŁ I. OGÓLNE ZASADY PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

1.1. Ogólne zasady inwestowania

Działalność inwestycyjna, jest rodzajem działalności gospodarczej, którą zgodnie z art. 3 Kodeksu gospodarczego Ukrainy (ukr. Господарський кодекс України) jest działalność podmiotów gospodarczych w sferze produkcji społecznej, której celem jest przygotowanie oraz realizacja produkcji, wykonanie robót lub świadczenie usług o charakterze majątkowym. Działalnością inwestycyjną najczęściej zajmują się podmioty gospodarcze. Podmiotami gospodarowania (ukr. суб'єкти господарювання) są podmioty, wykonujące działalność gospodarczą; posiadają wyodrębniony majątek i ponoszą odpowiedzialność za swoje zobowiązania całym swoim majątkiem, z wyjątkami przewidzianymi w ustawie¹. Do podmiotów gospodarowania, zgodnie z art. 55 Kodeksu gospodarczego, zalicza się: 1) organizacje gospodarcze (ukr. господарські організації) – osoby prawne, utworzone zgodnie z Kodeksem cywilnym Ukrainy, państwowe, komunalne oraz inne przedsiębiorstwa, utworzone zgodnie z przepisami tego kodeksu, a także inne osoby prawne, prowadzące działalność gospodarczą, zarejestrowane zgodnie z prawem; 2) osoby fizyczne, w tym cudzoziemców oraz bezpaństwowców, którzy prowadzą działalność gospodarczą oraz są zarejestrowani zgodnie z prawem jako przedsiębiorcy.

Centralnym pojęciem w sferze działalności inwestycyjnej są „inwestycje”. Stosownie do art. 1 Ustawy Ukrainy „o działalności inwestycyjnej” (ukr. Закону України „Про інвестиційну діяльність”; transl Закон Украјины „Pro inwestycyjnu dial'nist'”) ² inwestycjami są wszystkie rodzaje dóbr majątkowych, które mogą być przedmiotem wkładu do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą lub inną, w wyniku której generuje się zysk (przychód) albo osiągnięty jest efekt społeczny. Inwestycjami mogą być: udziały, akcje oraz inne papiery wartościowe (oprócz weksli); rzeczy (ruchome oraz nieruchomości); prawa własności intelektualnej o charakterze majątkowym, „know-how”; oraz inne prawa majątkowe.

¹ Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 r. N 436-IV/Dziennik Rady Najwyższej Ukrainy. – 2003 – N 18, N 19-20, N 21-22. – s. 144 (źródło elektroniczne) – sposób dostępu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page> (oryg. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22.)

² Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/page2>.

Pojęcie inwestycji określa także Kodeks podatkowy Ukrainy, który stanowi, że *inwestycją* jest operacja gospodarcza, która polega na nabyciu funduszy podstawowych, aktywów niematerialnych, praw korporacyjnych oraz papierów wartościowych w zamian za środki albo mienie.³

Zgodnie z art. 5 Ustawy Ukrainy „o działalności inwestycyjnej” podmiotami (inwestorami i uczestnikami) działalności inwestycyjnej mogą być osoby fizyczne i prawne, w tym zarówno pochodzące z innych państw, jak i same państwa. Inwestorem jest zarówno osoba, która dopiero zamierza dokonać inwestycji, jak i osoba, która już to uczyniła, nabywając odpowiednie prawa oraz nakładając na siebie określone obowiązki. Oprócz inwestora uczestnikami działalności inwestycyjnej są również: podmioty gospodarcze, które zajmują się działalnością, związaną z realizacją inwestycji; organy państwowe, regulujące działalność inwestycyjną (Państwowa Agencja do spraw Inwestycji oraz Zarządzania Państwowymi Projektami [ukr. Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами; transl. Derżawne ahentstwo z inwestycji ta upravlinnja nacional'nymy proektamy], Narodowa Komisja do spraw Papierów Wartościowych oraz Rynku Funduszy Inwestycyjnych [ukr. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку; transl. Nacional'na komisija z cinnnych paperiw ta fondowoho rynku], Państwowa Inspekcja Budowlano-Architektoniczna [ukr. Державна архітектурно-будівельна інспекція; transl. Derżawna architekturno-budiwel'na inspekcija], Komisja Antymonopolowa [ukr. Антимонопольний комітет; transl. Antymonopol'nyj komitet], Ministerstwo do Spraw Rozwoju Ekonomicznego, Narodowy Bank Ukrainy); podmioty, które bezpośrednio uzyskują inwestycje, pośrednicy inwestycyjni oraz inni.

Działalność inwestycyjna może polegać na nabywaniu jakiegokolwiek mienia (majątku), w tym zarówno środków produkcji we wszystkich gałęziach i sferach gospodarki państwowej, papierów wartościowych, celowych depozytów bankowych, praw z zakresu własności intelektualnej, innych przedmiotów własności, jak i innych praw majątkowych (art. 4 ust. 1 ustawy o działalności inwestycyjnej).

Inwestor może swobodnie wybrać przedmiot swojej inwestycji, o ile ustawa nie ogranicza lub nie wyłącza tego wyboru. Te ograniczenia (wyłączenia) mogą być uzasadnione koniecznością obrony (ukr. охорона; transl. ochorona) oraz ochrony (ukr. захист; ochrona) publicznych interesów państwa i społeczeństwa. Art. 4 Ustawy o działalności inwestycyjnej przewiduje następujące ograniczenia:

➤ zakazane jest inwestowanie w obiekty, których stworzenie bądź wykorzystanie nie odpowiada wymogom higieniczno-sanitarnym, radiacyjnym, ekologicznym, architektonicznym oraz innym wymaganiom, wynikającym z

³ Kodeks podatkowy Ukrainy: Ustawa z 2 grudnia 2010 r. N 2755-VI// Dziennik Rady Najwyższej Ukrainy. – 2011. – N 13–14, 15–16, 17. – s. 112 (oryg. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–14, 15–16, 17).

przepisów szczególnych; inwestowanie jest zakazane także wtedy, gdy narusza chronione ustawą prawa oraz interesy obywateli, osób prawnych i państwa;

➤ finansowanie budownictwa mieszkalnego z wykorzystaniem środków niepaństwowych, uzyskanych od osób fizycznych i prawnych, w tym również w zarząd, może być wykonane wyłącznie za pośrednictwem funduszy finansowania budownictwa (ukr. фонди фінансування будівництва; transl. fundy finansowania budownictwa), funduszy operacji na nieruchomościach (ukr. фонди операцій з нерухомістю; transl. fundy operacji z nieruchomostju), instytucji wspólnego finansowania (ukr. інститути спільного інвестування; transl. instytucje spil'noho inwestuвання), jak również poprzez emisję obligacji.⁴

Możliwe są także inne ograniczenia. Zakazane jest na przykład wykorzystywanie przez podmioty prawa prywatnego korporacyjnej formy inwestowania w stosunku do państwowych i komunalnych przedsiębiorstw unitarnych⁵ (ukr. унітарні підприємства; transl. unitarni pidpryjemstwa), które nie podlegają prywatyzacji. Inwestowanie w państwowe lub samorządowe składniki majątkowe może odbywać się jedynie w przewidzianym prawem porządku (co do zasady, na podstawie przetargu) oraz bez przeniesienia prawa własności, np. w drodze zawarcia umów koncesyjnych.

Działalność inwestycyjna jest realizowana na podstawie projektu inwestycyjnego. *Projektem inwestycyjnym* (ukr. Інвестиційний проект; reansl. Inwestycyjny projekt) jest zestawienie czynności prawno-organizacyjnych, zarządczych, analitycznych, finansowych oraz inżynieryjno-technologicznych, dokonywane przez podmioty działalności inwestycyjnej w postaci dokumentacji planowo-rozliczeniowej, potrzebnej do uzasadnienia organizacji oraz zarządzania pracami dla realizacji inwestycji. Sporządzenie projektu inwestycyjnego może być poprzedzone opracowaniem oferty projektowej (inwestycyjnej). Projekt inwestycyjny albo oferta inwestycyjna, które mogą otrzymać pomoc państwową, muszą być opracowane zgodnie z normami, przewidzianymi w rozporządzeniu Ministerstwa Rozwoju Gospodarczego z 19 czerwca 2012 r. № 724.⁶

Pomoc państwowa przy opracowywaniu albo realizacji projektów inwestycyjnych jest udzielana wyłącznie po państwowej rejestracji ofert albo

⁴ O działalności inwestycyjnej: Ustawa Ukrainy z 18 czerwca 1991 r. N 1560-XII// Dziennik Rady Najwyższej Ukrainy – 1991. – N 47. – s. 646 (źródło elektroniczne). Sposób dostępu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/page2> (ориг. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18 вересня 1991 року № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – Ст. 646 [Електронний ресурс].)

⁵ Zob. niżej pkt 1.2.

⁶ O zatwierdzeniu projektowanej propozycji inwestycyjnej, na podstawie której przygotowuje się projekt inwestycyjny, dla opracowania jakiego może być udzielone wsparcie państwa, Porządku tworzenia formy projektu inwestycyjnego, dla realizacji którego może być nadana pomoc państwowa. Rozporządzenie Ministerstwa Rozwoju Ekonomicznego i Handlu Ukrainy z 19.06.2012 r. N 724 (Źródło elektroniczne – Sposób dostępu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1308-12> (Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 19.06.2012 № 724 [Електронний ресурс])).

projektów inwestycyjnych oraz ocenie ich efektywności ekonomicznej, które przeprowadza centralny organ władzy wykonawczej, realizujący politykę państwową w sferze rozwoju ekonomicznego⁷. Projekty inwestycyjne, których autorzy ubiegają się o pomoc państwową, są poddawane ocenie centralnego organu władzy wykonawczej, realizującego politykę państwową w sferze, której dotyczy projekt inwestycyjny, albo oceniane przez Radę Ministrów Republiki Krymu bądź też obwodowe miejskie organy administracji państwowej, kijowskie lub sewastopolskie organy administracji państwowej (w przypadku, gdy projekty inwestycyjne dotyczą rozwoju odpowiedniego regionu)⁸. Na podstawie przeprowadzonej państwowej ekspertyzy, która jest ważna przez trzy lata od jej wydania, projekt wnosi się do Państwowego Rejestru Projektów Inwestycyjnych oraz Projektowych (inwestycyjnych) Propozycji/Ofert (ukr. Державний реєстр інвестиційних проєктів та проєктних (інвестиційних) пропозицій; transl. Derżawnij rejestr inwestycyjnych proektiw ta proektnych (inwestycyjnych) propozycji). Sposób prowadzenia takiego rejestru reguluje Postanowienie Gabinetu Ministrów z 18 lipca 2012 r. № 650.⁹

Selekcja projektów, dla których opracowania udzielana jest pomoc państwowa, jest dokonywana w drodze konkursu na podstawie danych z Państwowego Rejestru Projektów Inwestycyjnych oraz Projektowych (inwestycyjnych) Propozycji/Ofert, jak również na podstawie sprawozdań eksperckich z rezultatów przeprowadzenia oceny eksperckiej ich ekonomicznej efektywności.

1.2. Podstawowe pojęcia

1. *Osoba prawna* – jest organizacją, posiadającą wyodrębniony majątek, może w swoim imieniu nabywać prawa, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana w sądzie, sądzie gospodarczym albo sądzie arbitrażowym (art. 23 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego; ukr. Господарський Кодекс України; transl. Hospodars'kyj Kodeks Ukrainy).

Osoba prawna może być utworzona poprzez zrzeszenie osób i (lub) majątków. Osoby prawne, w zależności od sposobu ich tworzenia, dzielą się na osoby prawne prawa prywatnego oraz osoby prawne prawa publicznego.

⁷ Порядок та критерії оцінки економічної ефективності проєктних (інвестиційних) пропозицій та інвестиційних проєктів : Постанова КМУ від 18 липня 2012 р. № 684 [Електронний ресурс]. – Режим доступу.

⁸ Porządek przeprowadzania państwowej ekspertyzy projektów inwestycyjnych: Postanowienie KM z 9 czerwca 2011 r. N 701 (Źródło elektroniczne): Sposób dostępu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/701-2011-%D0%BF> (Порядок проведення державної експертизи інвестиційних проєктів : Постанова КМУ від 9 червня 2011 р. № 701 [Електронний ресурс].)

⁹ O zatwierdzeniu porządku prowadzenia państwowego rejestru projektów inwestycyjnych oraz projektowych (inwestycyjnych) propozycji: Postanowienie KM z 18 lipca 2012 r. N 650 (Źródło elektroniczne). – Sposób dostępu: (oryg. Постанова КМУ від 18 липня 2012 р. № 650 [Електронний ресурс].)

Prywatna osoba prawna jest tworzona w oparciu o dokumenty założycielskie, zaś osoba prawna prawa publicznego na podstawie aktów prezydenta, organów władzy państwowej i samorządowej. Osoby prawne mogą być tworzone w formie **spółek, instytucji** oraz w **innych formach**, przewidzianych ustawą. (art. 80-82 ukraińskiego Kodeksu cywilnego;). *Spółką* (ukr. товариство; transl. towarzystwo) jest organizacja (zrzeszenie osób-wspólników). Spółka może być utworzona przez jedną osobę, jeśli ustawa nie stanowi inaczej. Spółki dzielą się na: prowadzące działalność gospodarczą oraz nieprowadzące działalności gospodarczej.

Instytucją (ukr. установа; transl. ustanowa) jest organizacja, utworzona przez jedną albo kilka osób (założycieli), w drodze połączenia (wydzielenia) ich majątku dla osiągnięcia celu, określonego przez założycieli, w oparciu o tenże majątek. Założyciele nie biorą udziału w zarządzaniu instytucją (art. 83 ukraińskiego Kodeksu cywilnego).

2. Zgodnie z art. 79 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego, *spółkami handlowymi* (dosłownie: spółkami gospodarczymi – ukr. господарські товариства; transl. hospodars'ki towarzystwa) są przedsiębiorstwa albo inne podmioty gospodarowania (ukr. суб'єкти господарювання; transl. sub'iekty gospodarjuwannja), utworzone przez osoby prawne i/lub osoby fizyczne w celu osiągnięcia zysku. Spółki handlowe są osobami prawnymi, mogą wykonywać każdą działalność gospodarczą, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Założycielami i wspólnikami spółek handlowych mogą być zarówno podmioty gospodarowania, konsumenci, organy władzy państwowej oraz organy samorządu terytorialnego, posiadające kompetencję gospodarczą (ukr. Господарська компетенція; transl. hospodars'ka kompetencja), jak i osoby fizyczne, organizacje społeczne oraz inne organizacje, a także osoby fizyczne, które nie są podmiotami gospodarowania.

Sytuację prawną spółek handlowych reguluje ukraiński Kodeks gospodarczy (art. 79–92), ukraiński Kodeks cywilny¹⁰ (art. 113–162), ukraińska ustawa „o spółkach gospodarczych” (ukr. Закон України „про господарські товариства”; transl. Zakon Ukrainy „Pro hospodars'ki towarzystwa”)¹¹, ukraińska ustawa „O spółkach akcyjnych” (ukr. Закон України «Про акціонерні товариства»; transl. Zakon Ukrainy „Pro akcionerni towarzystwa”)¹².

Typowe cechy spółek handlowych (gospodarczych) to:

- korporacyjny charakter organizacji (co do zasady, istnienie dwóch lub większej liczby założycieli – osób fizycznych i/lub osób prawnych);
- możliwość inkorporacji w każdym celu (zarówno w celu prowadzenia przedsiębiorstwa, jak i w innym celu);
- posiadanie osobowości prawnej;

¹⁰ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

¹¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

¹² <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

- wyodrębnienie majątkowe (to spółka, a nie wspólnicy, jest właścicielem swojego majątku, chociaż pierwotny majątek spółki pochodzi z wkładów wspólników);
- kolegialne prowadzenie spraw przez wspólników (w spółkach osobowych) albo członków organów (w spółkach kapitałowych);
- podzielność kapitału spółki na udziały, których wielkość określają dokumenty założycielskie;

3. Termin „przedsiębiorstwo” (ukr. підприємство; transl. pidpryjemstwo) jest używany w prawie ukraińskim w dwóch znaczeniach. Po pierwsze, zgodnie z art. 62 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego, przedsiębiorstwo oznacza samodzielny podmiot gospodarowania, utworzony przez właściwe organy władzy państwowej bądź samorządu terytorialnego albo przez inne podmioty, w celu zaspokojenia potrzeb społecznych i osobistych przez systematyczne wykonywanie działalności produkcyjnej, naukowo-badawczej, handlowej bądź innej działalności w porządku przewidzianym w ustawie (znaczenie podmiotowe). Po drugie, zgodnie z art. 191 ukraińskiego Kodeksu cywilnego, przedsiębiorstwem jest kompleks majątkowy, wykorzystywany w celu wykonania działalności gospodarczej (znaczenie przedmiotowe).

Status prawny przedsiębiorstwa został uregulowany w artykułach 62–72 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego.

Przedsiębiorstwo jest osobą prawną, posiadającą wyodrębniony majątek, oddzielny bilans, konta w instytucjach bankowych, pieczęć ze swoją nazwą oraz numerem identyfikacyjnym. Przedsiębiorstwo, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej, działa na podstawie statutu albo na podstawie statutu modelowego. Przedsiębiorstwo nie może mieć w swoim składzie innych osób prawnych (art. 62 § 5 KG).

Ze względu na formy własności przedsiębiorstwa dzielą się na: przedsiębiorstwa prywatne (ukr. приватне підприємство; transl. prywatne pidpryjemstwo), przedsiębiorstwa własności kolektywnej (ukr. підприємство колективної власності; transl. pidpryjemstwo kolektywnoji własnosti), przedsiębiorstwa komunalne (ukr. комунальне підприємство; transl. komunal'ne pidpryjemstwo), przedsiębiorstwa państwowe (ukr. державне підприємство; transl. derżawne pidpryjemstwo), przedsiębiorstwa, działające na podstawie zrzeczenia majątków różnych form prawnych.

Z punktu widzenia kryterium sposobu utworzenia, przedsiębiorstwa dzielą się na unitarne i korporacyjne.

Przedsiębiorstwo unitarne jest tworzone przez jednego założyciela, który wydziela potrzebny do tego majątek; tworzy kapitał zakładowy, który nie jest podzielony na udziały; zatwierdza statut; rozdziela przychód; bezpośrednio lub przez kierownika, który jest przez niego powołany, kieruje przedsiębiorstwem, zatrudnia pracowników, decyduje o kwestiach reorganizacji i likwidacji spółki. Charakter unitarny mają: spółki państwowe i komunalne, przedsiębiorstwa utworzone przez stowarzyszenia, organizacje religijne albo na bazie prywatnego majątku założyciela. Przedsiębiorstwo korporacyjne jest tworzone na podstawie umowy, co do zasady, przez dwóch albo większą liczbę założycieli, którzy

wyposażają je w majątek. Założyciele także zarządzają sprawami przedsiębiorstwa bezpośrednio, wykonując uprawnienia korporacyjne, bądź pośrednio przez powołane przez nich organy. Również założyciele decydują o podziale zysku oraz ponoszą ryzyko gospodarcze funkcjonowania przedsiębiorstwa. Korporacyjny charakter mają zarówno przedsiębiorstwa spółdzielcze (ukr. кооперативні підприємства, transl. kooperatywni pidpryjemstwa), przedsiębiorstwa, które tworzone są w formie spółki handlowej, jak i inne przedsiębiorstwa, w tym założone na podstawie własności prywatnej dwóch albo więcej osób.

Jeśli w kapitale zakładowym przedsiębiorstwa zagraniczna inwestycja stanowi co najmniej dziesięć procent, będzie ono uznawane za przedsiębiorstwo z inwestycjami zagranicznymi (ukr. підприємство з іноземними інвестиціями). Przedsiębiorstwo, w którego kapitale zakładowym inwestycja zagraniczna stanowi sto procent, jest uważane za przedsiębiorstwo zagraniczne.

W przypadku zależności od innego przedsiębiorstwa, przewidzianych w art. 126 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego, przedsiębiorstwo uznaje się za przedsiębiorstwo-córkę. W odróżnieniu od wydzielonych zakładów osoby prawnej, przedsiębiorstwo-córka jest osobą prawną, czyli samodzielnym podmiotem działalności gospodarczej.

4. Najprostszą formą wykonywania działalności gospodarczej, jest *działalność przedsiębiorcza osób fizycznych* (ukr. приватне підприємництво фізичних осіб; transl. prywatne pidpryjemnyctwo fizycznych osob), czyli bez stworzenia przedsiębiorstw lub innych osób prawnych. Na podstawie danych Rejestru Państwowego¹³ z 1 stycznia 2014 r. na Ukrainie było zarejestrowanych 2,5 mln przedsiębiorców. Taki wzrost liczebności przedsiębiorców, będących osobami fizycznymi, wynika, jak się wydaje, z uproszczonego systemu rejestracji oraz możliwości wyboru uproszczonego systemu opodatkowania¹⁴. Uproszczony system opodatkowania nie obejmuje jednak nierezydentów (zarówno osób fizycznych, jak i prawnych).

Status prawny przedsiębiorcy, będącego osobą fizyczną, nie jest uregulowany kompleksowo. Regulacja ta jest zawarta w dziale 6 oraz 13 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego, dziale 5 ukraińskiego Kodeksu cywilnego oraz odpowiednich dokumentach resortowych, które regulują odpowiedni typ odpowiedzialności.

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, która wykonuje działalność gospodarczą. Cudzoziemcy oraz osoby bez obywatelstwa przy prowadzeniu działalności gospodarczej na Ukrainie korzystają z takich samych praw i mają takie same obowiązki jak obywatele Ukrainy, z wyjątkami przewidzianymi w ustawie.

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, której przysługuje pełna zdolność do czynności prawnych [ukr. повна дієздатність, transl. powna dijezdatnist'] (art.

¹³ <http://www.drso.gov.ua>.

¹⁴ Zob. Dział 1, rozdział XIV Kodeksu podatkowego Ukrainy [ukr. Податковий кодекс України; transl Podatkowyj kodeks Ukrajiny] <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

50 ukraińskiego Kodeksu cywilnego). Przedsiębiorca jest uważany za podmiot gospodarowania, o ile wykonuje działalność gospodarczą i pod warunkiem zarejestrowania go w państwowym rejestrze jako przedsiębiorcy, niemającego statusu osoby prawnej (art. 128 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego). Osoba fizyczna-przedsiębiorca odpowiada za zobowiązania, związane z działalnością gospodarczą całym swoim majątkiem, z wyłączeniem majątku, który zgodnie z prawem nie może być przedmiotem egzekucji (art. 52 ust. 1 Kodeksu cywilnego). W odróżnieniu od osoby prawnej, która działa w granicach szczególnej zdolności prawnej [ukr. спеціальна правоздатність; transl. specjal'na prawozdatnist'] oraz jest ograniczona rodzajami działalności, wskazanymi przez założycieli w dokumentach założycielskich, przedsiębiorca, będący osobą fizyczną, może wykonywać każdy rodzaj działalności gospodarczej, który nie jest sprzeczny z prawem.

1.3. Źródła prawa handlowego

Podstawowymi źródłami ukraińskiego prawa handlowego są: Kodeks cywilny¹⁵ z 16 stycznia 2003 r.¹⁶ oraz Kodeks gospodarczy Ukrainy (dalej także: KG)¹⁷ z 16 stycznia 2003 r. Kodeks gospodarczy określa podstawowe zasady prowadzenia działalności gospodarczej na Ukrainie oraz reguluje stosunki gospodarcze, powstające w procesie organizacji oraz wykonywania działalności gospodarczej między podmiotami gospodarowania oraz między tymi podmiotami a pozostałymi uczestnikami obrotu. Zakresy regulacji kodeksu cywilnego i kodeksu gospodarczego częściowo pokrywają się np. w części, dotyczącej pozycji prawnej spółek handlowych oraz stosunków, które powstają w procesie ich tworzenia, funkcjonowania oraz likwidacji. W KC poświęcono temu zagadnieniu art. 84, 87–100, 104–162, a w KG – art. 56–60, 64–66, 79–92, a także inne artykuły.

Obowiązywanie dwóch kodeksów, które w pewnym stopniu konkurują w kwestii regulacji tych samych stosunków, wywołuje sporo nieporozumień, nie tylko w zakresie stosowania KC do regulacji praw i stosunków korporacyjnych, ale i wzajemnej regulacji między tymi aktami prawnymi. Biorąc jednak pod uwagę cywilistyczny charakter stosunków korporacyjnych, regulacja kodeksu cywilnego ma charakter priorytetowy. Dotyczy to w szczególności praw i obowiązków wspólników spółek handlowych, które dopiero w braku regulacji kodeksu cywilnego są normowane przepisami kodeksu gospodarczego.

Reżim prawny spółek także jest złożony i obejmuje takie akty prawne jak: ustawa z 19 września 1991 r. o spółkach gospodarczych” (ukr.

¹⁵ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

¹⁶ Art. 4 KC, określając pojęcie aktu prawa cywilnego, dopuszcza także, by regulacja stosunków handlowych odbywała się także przez akty wykonawcze, a także poprzez akty prawa miejscowego.

¹⁷ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

Про господарські товариства; transl. Pro hospodars'ki towarystwa)¹⁸, która reguluje zagadnienia ogólne spółki akcyjnej, spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością, spółkę jawną i spółkę komandytową; ustawa z 17 września 2008 r. o spółkach akcyjnych¹⁹ (ukr. Про акціонерні товариства ; transl. Pro akcionerni towarystwa), ustawa z 7 grudnia 2000 r. o bankach i działalności bankowej (ukr. Про банки і банківську діяльність , transl. Pro banky i bankiws'ku dijal'nist')²⁰ z 4 marca 1992 r., o prywatyzacji mienia państwowego²¹ (ukr. Про приватизацію державного майна; transl. Pro prywatyzaciju derżawnoho majna)²¹ z 7 marca 1996 r. o ubezpieczeniach (ukr. Про страхування; transl. Pro starchuwannnja)²².

Źródłem ukraińskiego prawa handlowego są także akty podstawowe takie jak: postanowienia Gabinetu Ministrów Ukrainy, akty wydawane przez Narodową Komisję do spraw Papierów Wartościowych oraz Rynku Funduszy Inwestycyjnych [ukr. Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку; transl. Nacional'na komisija z cinnych paperiw ta fondowoho rynku], Fundusz Mienia Państwowego Ukrainy [ukr. Фонд державного майна України; transl. Fond derżawnoho majna Ukrajiny], Komisją Antymonopolową Ukrainy [ukr. Антимонопольний комітет України; Antymonopol'nyj komitet Ukrajiny], Decyzja Narodowej Komisji do spraw Papierów Wartościowych oraz Rynku Funduszy Inwestycyjnych z 26 lutego 2013 r. o porządku rejestracji emisji akcji spółek akcyjnych, które są tworzone w procesie prywatyzacji oraz korporatyzacji (ukr. Рішення про Порядок реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, що створюються у процесі приватизації та корпоратизації ; transl. Riszennja pro Porjadok rejestraciji wupusku akcij akcionernych towarystw, szczo stworjujut'sa u procesi prywatyzacji ta korporatyzaciji)²³.

Procedura państwowej rejestracji wszystkich osób prawnych, niezależnie od ich formy prawnej, a także przedsiębiorców, będących osobami fizycznymi – reguluje ustawa z 15 maja 2003 r. o państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców²⁴ (ukr. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців; transl. Pro derżawnu rejestraciju jurydycznych osib ta fizycznych osib – pidpryjemciw)²⁴.

Status prawny spółek akcyjnych, utworzonych w procesie prywatyzacji (ukr. приватизація; transl. prywatyzacja) oraz korporatyzacji (ukr. корпоратизація; transl. korporatyzacija), w zakresie powoływania organów spółki akcyjnej, wykonywania uprawnień i zarządzania pakietami akcji, które należą do państwa itd. regulują: ustawa No 2163-XII z 4 marca 1992 r. „o prywatyzacji mienia państwowego” (ukr. Про приватизацію державного

¹⁸ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

¹⁹ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

²⁰ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

²¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2163-12>.

²² <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

²³ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0461-13>.

²⁴ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.

майна; transl. Pro prywatyzaciju derżawnoho majna), ustawa z 10 lipca 1996 r. „o cechach szczególnych prywatyzacji mienia w obszarze rolno-przemysłowym” (ukr. Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі; transl. Pro osoblywosti prywatyzaciji majna w agropromyslowomu kompleksi)²⁵, państwowy program prywatyzacji na lata 2012–2014 z 13 stycznia 2012 r.²⁶, inne akty prawne, które wydaje Rada Ministrów Ukrainy, Fundusze Mienia Państwowego Ukrainy oraz Narodowa Komisja Ukrainy do spraw Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych.

Uprawnienia Skarbu Państwa w stosunku do spółek z jego udziałem reguluje ustawa z 21 września 2006 r. o zarządzaniu obiektami, będącymi własnością państwa (ukr. Про управління об'єктами державної власності; transl. Pro upravlinnja ob'iektamy derżawnoji własnosti)²⁷. Ogólne zasady funkcjonowania grup spółek na Ukrainie, jak również wyjątki przy ich tworzeniu, działalności oraz likwidacji określa ukraińska ustawa z 15 marca 2006 r.²⁸ „o kompaniach holdingowych na Ukrainie” (ukr. Про холдингові компанії в Україні; transl. Pro holdynhowi kompaniji w Ukraini).

Problematykę papierów wartościowych, rynku kapitałowego oraz funduszy inwestycyjnych (ukr. фондовий ринок; transl. fondowyj rynek) regulują: ustawa z 23 lutego 2006 r. o papierach wartościowych i rynku papierów wartościowych oraz rynku funduszy inwestycyjnych (ukr. Про цінні папери та фондовий ринок²⁹; transl. Pro cinni papery ta fondowyj rynek)³⁰, ustawa z 30 października 1996 r. o państwowej regulacji rynku papierów wartościowych na Ukrainie (ukr. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні; transl. Pro derżawne rehuljuwannja rynku cinnnych pperiw w Ukraini)³¹, ustawa z 6 lipca 2012 r. o systemie depozytowym Ukrainy (ukr. Про депозитарну систему України; transl. Pro depozytarnu systemu Ukrainy)³² oraz inne akty prawne wydawane przez Prezydenta Ukrainy, Radę Ministrów (Gabinet Ministrów) Ukrainy, Narodową Komisję ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych i Komisję Antymonopolową Ukrainy.

Ramy prawne dla działalności inwestycyjnej stanowią takie akty prawne jak: ustawa z 18 września 1991 r. o działalności inwestycyjnej (ukr. Про інвестиційну діяльність; transl. Pro inwestycijnu dijal'nist')³³, ustawa z 19 marca 1996 r. o warunkach inwestowania zagranicznego (ukr. Про режим

²⁵ <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/290/96-%D0%B2%D1%80>.

²⁶ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>.

²⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185-16>.

²⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3528-15>.

²⁹ Ukraińskie słowo фондовий ринок stosowane jest do zbiorczego określenia rynku funduszy inwestycyjnych oraz rynku papierów wartościowych – przyp. tłum.

³⁰ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

³¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>.

³² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.

³³ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.

іноземного інвестування; transl. Pro režym inozemnoho investuwannja)³⁴, ustawa z 10 września 1991 r. o ochronie inwestycji zagranicznych na Ukrainie (ukr. Про захист іноземних інвестицій на Україні; transl. Pro zachyst inozemnych inwestycji na Ukrajinі)³⁵, ustawa z 13 października 1992 r. o ogólnych zasadach tworzenia i funkcjonowania specjalnych (wolnych) stref ekonomicznych (ukr. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон; transl. Pro zahal'ni zasady stvorennja i funkcionuwannja special'nych (wil'nych) ekonomicznych zon)³⁶, ustawa z 24 grudnia 1998 r. o specjalnych strefach ekonomicznych i specjalnych warunkach działalności inwestycyjnej w regionie donieckim (ukr. Закон „Про спеціальні економічні зони і спеціальний режим інвестиційної діяльності в Донецькій області”; transl. Zakon „Pro special'ni ekonomiczni zony i special'nyj režym investycijnoji dijal'nosti w Donec'kij oblasti)³⁷. Prawne podstawy tworzenia i funkcjonowania podmiotów wspólnego inwestowania określa ustawa z 5 lipca 2012 r. „o instytucjach wspólnego inwestowania” (ukr. Законом України „Про інститути спільного інвестування”; transl. Zakon Ukrajinu „Pro instytucyji spil'noho inwstuwannja”)³⁸.

Problematyka konkurencji regulowana jest w ustawie z 11 stycznia 2001 r. o ochronie konkurencji ekonomicznej (ukr. „Про захист економічної конкуренції”; transl. „Pro zachyst ekonomicznoji konkurenciji)³⁹ oraz Postanowieniem Komisji Antymonopolowej Ukrainy z 19 lutego 2002 r., dotyczącym sposobu składania wniosków do Komisji Antymonopolowej Ukrainy po uprzednim otrzymaniu zezwolenia na koncentrację podmiotów gospodarowania⁴⁰.

Problematykę upadłości (dosł. bankructwa) reguluje ustawa z 14 maja 1992 r. „o przywróceniu wypłacalności dłużnika albo uznania go za upadłego (ukr. Закон „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”; transl. Zakon pro widnowlennja platospromozhnosti borżnyka abo wyznannja joho bankrutom)⁴¹. Ustawa określa warunki i sposób przywrócenia wypłacalności dłużnikowi, przesłanki uznania go za upadłego i wdrożenia w stosunku do niego postępowania likwidacyjnego w celu pełnego albo częściowego zaspokojenia roszczeń wierzycieli. Ustawa ta w szczególności reguluje kwestie reorganizacji spółki akcyjnej, co do której wszczęto postępowanie upadłościowe i zasady zarządzania spółką, znajdującą się w procedurze naprawczej (dosł. sanacji).

Oprócz ustaw i podustawowych aktów prawnych, źródłami prawa korporacyjnego są akty wewnętrzne spółek. Co do zasady, istnieje swoboda przy

³⁴ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.

³⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12>.

³⁶ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>.

³⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/356-14>.

³⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.

³⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>.

⁴⁰ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0284-02>.

⁴¹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>.

ich konstruowaniu, jednakże muszą być one zgodne z ogólnopaństwowymi aktami prawnymi, takimi jak: typowe akty, rekomendacje itp., które były przyjęte przez państwo na poziomie centralnym. Akty tego rodzaju są wykorzystywane przy opracowywaniu statutów państwowych przedsiębiorstw albo spółek akcyjnych stworzonych w procesie korporatyzacji i prywatyzacji, w których wszystkie akcje albo określony pakiet akcji należy do państwa. Przykładem jest typowy statut otwartej spółki akcyjnej (ukr. Типовий статут відкритого акціонерного Товариства; transl. Typowyj statut widkrytoho akcionerho towarystwa), utworzonej w drodze korporatyzacji przedsiębiorstwa państwowego, które nie podlega prywatyzacji. Typowy statut otwartej spółki akcyjnej został zatwierdzony nakazem Funduszu Mienia Państwowego Ukrainy (ukr. Фонд державного майна України), Ministerstwa Gospodarki oraz Ministerstwa do spraw Europejskiej Integracji Ukrainy (ukr. Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України) z 28 września 2004 r.⁴². Modelowy statut spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, zatwierdzony został uchwałą Gabinetu Ministrów Ukrainy №1182 z 16 listopada 2011 r.⁴³. Cechą, wyróżniającą typowe statuty, jest to, że jako akty rekomendacyjne nie działają bezpośrednio (wprost – przyp. tłum.) oraz nie wynikają z nich samodzielnie prawa podmiotowe i obowiązki prawne.

Specyficznym źródłem prawa korporacyjnego są „Zasady zarządzania korporacyjnego” (ukr. Принципи корпоративного управління ; transl. Prynцыpy korporatywnoho upravlinnja)⁴⁴, wydane przez Państwową Komisję do spraw Papierów Wartościowych oraz Rynku Funduszy Inwestycyjnych z 1 grudnia 2003 r. № 571. Są one swego rodzaju zbiorem dobrych praktyk, który udziela odpowiedzi na pytania, zarówno w jaki sposób ukraińskie spółki mogą przezwyciężyć „kryzys zaufania” krajowych oraz zagranicznych inwestorów, jak i w jaki sposób przyciągnąć inwestorów z krajowego i zagranicznych rynków giełdowych, a także w jaki sposób przeprowadzać należytą kontrolę nad ich efektywnym wykorzystaniem. Zasady te dotyczą procedury wykonywania przez organy zarządcze spółek akcyjnych swoich uprawnień, kontroli działalności od strony finansowej i gospodarczej, ujawniania informacji czy gwarancji praw akcjonariuszy.

Orzeczenia sądowe nie są źródłem prawa na Ukrainie. Wyjątkiem są jednak akty rekomendacyjne Sądu Najwyższego Ukrainy. Dla przykładu Postanowienie pełnego składu Sądu Najwyższego Ukrainy № 13 z 24 października 2004 r. o praktyce rozpatrywania przez sądy sporów korporacyjnych (ukr. Про практику розгляду судами корпоративних спорів; transl. Pro praktyku rozhljadu sudamy korporatywnych sporiv)⁴⁵. Rekomendacje Sądu Najwyższego służą ujednocnieniu orzecznictwa.

⁴² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1346-04>.

⁴³ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1182-2011-%D0%BF>.

⁴⁴ <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36988>.

⁴⁵ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>

Oprócz krajowych aktów prawnych oraz lokalnych aktów korporacji źródłem prawa korporacyjnego (handlowego – przyp. tłum.) są odpowiednio ratyfikowane międzynarodowe umowy z udziałem Ukrainy. W hierarchii źródeł prawa są usytuowane poniżej Konstytucji, jednakże mają pierwszeństwo przed pozostałymi aktami prawnymi.

1.4. Miejsce prawa spółek w systemie prawnym Ukrainy

Przedmiotem regulacji prawa spółek są stosunki prawne pomiędzy współnikami oraz pomiędzy współnikami a spółką. Przedmiot prawa spółek, rozumiany nieco szerzej, obejmuje zagadnienia organizacji działalności osób prawnych typu korporacyjnego oraz ich tworzenia i rozwiązywania.

Metoda regulacji prawa spółek jest oparta na zasadach: równości, autonomii woli i niezależności majątkowej uczestników obrotu gospodarczego (metoda dyspozytywna – ukr. диспозитивний метод; transl. dyspozytywny metod). Jednakże, dla wielu stosunków korporacyjnych metoda dyspozytywna nie jest typowa (na przykład przy stosunkach pomiędzy założycielami osoby prawnej a uprawnionymi organami państwowymi w sprawie rejestracji państwowej podmiotu gospodarczego). Regulacje prawne takich stosunków realizowane są przy pomocy metody imperatywnej (ukr. імперативний метод; transl. imperatywny metod), w oparciu o zasady władzy oraz podporządkowania.

Określając miejsce prawa spółek w systemie prawa, należy zauważyć, że na Ukrainie można zaobserwować tendencję do wydzielania prawa spółek z prawa cywilnego jako odrębnej gałęzi prawa. Jednak brak szczególnie wyróżnionego przedmiotu oraz metody prawa spółek pozwala stwierdzić, że prawo spółek nie jest odrębną gałęzią czy dziedziną prawa. W ukraińskiej doktrynie toczą się dyskusje na temat tego, do której gałęzi prawa należy prawo spółek – do prawa cywilnego czy do gospodarczego. Analiza stosunków, które stanowią przedmiot regulacji prawa spółek, pozwala stwierdzić, że za prawo spółek należy uważać kompleksową instytucję (ukr. комплексний інститут transl. kompleksnyj instytut) właśnie prawa cywilnego, ponieważ natura relacji, regulowanych niniejszym prawem, ma charakter cywilno-prawny.

1.5. Ogólne zasady inwestowania i rozpoczynania działalności gospodarczej

Ukraińskie prawo gwarantuje bezpieczeństwo i ochronę inwestowania. W szczególności inwestorzy, w tym także zagraniczni, mają prawo do równego, niedyskryminującego traktowania. Państwowe gwarancje ochrony inwestycji nie mogą być zniesione lub ograniczone w stosunku do inwestycji dokonanych w okresie obowiązywania tych gwarancji.

Ustawy: "O działalności inwestycyjnej" z 1991 roku⁴⁶ oraz "O inwestycjach zagranicznych" z 1996 roku⁴⁷ pozwalają wyróżnić kilka grup *gwarancji dla inwestorów*. Są to:

➤ *gwarancje stabilności prawa*. Stosownie do ustawy "O inwestycjach zagranicznych" (w stosunku do inwestorów nierezydentów), jeśli w przyszłości w prawie, dotyczącym inwestycji zagranicznych, zmienią się gwarancje ich ochrony, to w ciągu 10 lat od daty wejścia w życie takich przepisów, na wniosek inwestorów zagranicznych zostaną zastosowane gwarancje państwowe, określone w poprzedniej ustawie⁴⁸. Nie dotyczy to jednak zmian w przepisach, dotyczących obronności, bezpieczeństwa narodowego, zabezpieczenia porządku publicznego i ochrony środowiska (art. 8 ustawy). Postanowienia umów, zawartych pomiędzy podmiotami działalności inwestycyjnej, pozostają w mocy przez cały czas obowiązywania tych umów, także w przypadkach, gdy po ich zawarciu w przepisach prawa (z wyłączeniem prawa podatkowego, celnego i walutowego, a także prawa w zakresie licencji na niektóre rodzaje działalności gospodarczej) określono warunki, które pogarszają sytuację podmiotów lub ograniczają ich prawa, jeśli nie zgadzają się oni na zmianę warunków umowy (art. 7 § 1 ustawy);

➤ *zakaz przymusowej nacjonalizacji lub zarekwirowania inwestycji*. Inwestycje nie mogą być znacjonalizowane nieodpłatnie czy zarekwirowane (dotyczy to także zastosowania do nich środków o identycznych skutkach). Takie środki mogą być zastosowane wyłącznie na podstawie ustawy w sprawie pełnej rekompensaty strat poniesionych przez inwestorów w związku z zakończeniem działalności inwestycyjnej (art. 9 § 1 ustawy o inwestycjach zagranicznych, zob. także art. 19 § 2 ustawy o działalności inwestycyjnej). Jeżeli jednak do nacjonalizacji lub rekwizycji inwestycji dojdzie, to wniesione lub nabyte przez inwestorów depozyty bankowe, akcje i inne papiery wartościowe, płatności za nabywane przedmioty majątkowe (dosł. majątek) lub wynikające z prawa najmu w przypadku odstąpienia od umowy zgodnie z ukraińskim prawem są zwracane inwestorom, z wyłączeniem kwot, które zostały wykorzystane lub utracone w wyniku działań samych inwestorów lub dokonanych przy ich udziale (wskazać podstawę prawną). Organy państwowe nie mają prawa rekwirować inwestycji zagranicznych z wyjątkiem przypadków zastosowania środków nadzwyczajnych podczas klęsk żywiołowych, wypadków, epidemii, epizootii (art. 9 § 1 ustawy o inwestycjach zagranicznych);

⁴⁶ O działalności inwestycyjnej: Ustawa Ukrainy z 18 września 1991 roku Nr 1560-XII // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1991. – Nr 47. – Art. 646 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/page2>.

⁴⁷ O inwestycjach zagranicznych: Ustawa Ukrainy z // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 19. – Art. 80 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.

⁴⁸ O inwestycjach zagranicznych: Ustawa Ukrainy z // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 19. – Art. 80 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80>.

➤ *prawo inwestora do swobodnego wyboru przedmiotu inwestycji.* Nikt nie ma prawa do ograniczania praw inwestorów w wyborze obiektów inwestycyjnych, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę;

➤ *zakaz ingerencji organów państwowych i członków tych organów w działalność inwestycyjną.* Organy państwowe nie mają prawa ingerować w działalność inwestycyjną, z wyjątkiem przypadków, gdy taka ingerencja jest dozwolona przez obowiązujące prawo i jest prowadzona w ramach kompetencji tych organów. W przypadku uchwalenia aktów, naruszających prawa inwestorów, szkody im wyrządzone powinny zostać naprawione w całości przez te organy.

➤ *prawo do odszkodowania za poniesione szkody,* w tym utracone korzyści i straty moralne spowodowane sprzecznym z prawem działaniem lub zaniechaniem, a także wynikłe z nienależytego wykonywania przez władze państwowe Ukrainy lub członków tych organów obowiązków. Wypłata odszkodowania powinna nastąpić na podstawie bieżących cen rynkowych i/lub uznania organu potwierdzonego przez audytora lub firmę audytorską. Rekompensata, wypłacana inwestorowi zagranicznemu, powinna być szybka, adekwatna i skuteczna. Wysokość odszkodowania należnego inwestorowi zagranicznemu jest określana na dzień podjęcia decyzji w sprawie jego wypłaty. Suma odszkodowania powinna zostać wypłacona w walucie, w której dokonano inwestycji, lub w innych walutach, dopuszczalnych przez inwestorów zagranicznych, zgodnie z ukraińskim prawem. Od momentu powstania roszczenia o naprawienie szkody do chwili wypłaty odszkodowania naliczane są odsetki, zgodnie ze średnią stopą procentową LIBOR;

➤ *gwarancje w przypadku zakończenia działalności inwestycyjnej.* W przypadku, gdy inwestor jest zmuszony do zakończenia działalności inwestycyjnej, ma prawo do zwrotu, nie później niż w ciągu sześciu miesięcy od dnia zakończenia tej działalności, swoich inwestycji w formie rzeczowej lub w walucie inwestycyjnej w wysokości wkładu rzeczywistego (przy uwzględnieniu możliwego obniżenia kapitału zakładowego), bez uiszczania opłat celnych, a także dochodów z tych inwestycji, w środkach pieniężnych lub w formie towarów, zgodnie z rzeczywistą wartością rynkową na dzień zakończenia działalności inwestycyjnej, jeżeli ustawodawstwo lub umowy międzynarodowe Ukrainy nie stanowią inaczej.

Działalność inwestycyjna na Ukrainie może przybrać postać inwestowania korporacyjnego lub udziału w istniejącej już osobie prawnej. Inwestowanie korporacyjne (ukr. корпоративним інвестуванням; transl. korporatywne inwestuwanija) wiąże się z nabyciem członkostwa w nowo tworzonej osobie prawnej dowolnego typu. *Inwestowanie poprzez udział w istniejącej już osobie prawnej* dokonuje się poprzez nabycie akcji lub udziałów w jej kapitale zakładowym. Szczególne warunki nabycia prawa uczestnictwa w osobie prawnej i wykonywania w niej uprawnień wynikają z przepisów szczególnych, regulujących daną formę organizacyjno-prawną.

Osoba prawna jest zobowiązana do posiadania rachunku bankowego i dokonywania płatności za jego pośrednictwem, zgodnie z zaleceniami

Narodowego Banku Ukrainy⁴⁹. W określonych przypadkach wymagane jest otrzymanie licencji do prowadzenia niektórych rodzajów działalności gospodarczej, których lista zawarta jest w Ustawie Ukrainy "O udzielaniu licencji dla niektórych rodzajów działalności gospodarczej"(ukr. Про ліцензування певних видів господарської діяльності; transl. Pro licenzuwanja pewnych wydiw hospodars'koji dijal'nosti)⁵⁰. Organ, wydający licencję, podejmuje decyzję w sprawie wydania licencji lub o odmowie jej wydania nie później niż w ciągu dziesięciu dni roboczych od daty złożenia wniosku o wydanie licencji wraz z załącznikami do tego wniosku, jeżeli ustawa szczególna, która reguluje stosunki w danych obszarach działalności gospodarczej, nie przewiduje innego okresu wydawania licencji dla określonych rodzajów działalności.

Przepisy prawa określają rozbudowany katalog form organizacyjno-prawnych osób prawnych, które mogą być wykorzystywane do inwestowania. Najpopularniejszymi formami prowadzenia działalności gospodarczej są spółki akcyjne oraz spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Wynika to stąd, że stanowią zrzeszenia kapitałów. Inne formy organizacyjno-prawne osób prawnych, prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności spółki jawne i komandytowe oraz spółdzielnie pracy, nie są optymalne do inwestowania, ponieważ przewidują albo odpowiedzialność subsydiarną członków za zobowiązania spółki, albo osobisty udział pracy ich członków w działalności osoby prawnej.

Ukraiński Kodeks cywilny stanowi, że osoby prawne mogą zostać utworzone także w innych formach, przewidzianych przez prawo, i tak np. ukraiński Kodeks gospodarczy, przewiduje możliwość utworzenia przedsiębiorstwa prywatnego (unitarnego oraz korporacyjnego)⁵¹; ukraińska ustawa "O gospodarstwach rolnych" (ukr. Про фермерські господарства; transl. Pro fermers'ki gospodarstwa)⁵² przewiduje możliwość utworzenia gospodarstwa rolnego, posiadającego status osoby prawnej itd. Wybór formy osoby prawnej należy do inwestora. Należy jednak pamiętać, że prawo ogranicza możliwość inkorporowania przez zagraniczne osoby fizyczne oraz prawne niektórych rodzajów osób prawnych. Na przykład, zgodnie z artykułem

⁴⁹O zatwierdzeniu Instrukcji w sprawie otwarcia, użytkowania i zamknięcia rozliczeń w walutach krajowych i zagranicznych: Postanowienie Zarządu Banku Narodowego Ukrainy z 12.11.2003 N 492 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1172-03>.

⁵⁰ O udzielaniu licencji dla niektórych rodzajów działalności gospodarczej: Ustawa Ukrainy z 1 czerwca 2000 roku Nr 1775-III // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2000. – Nr 36. – Art. 299 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1775-14/page2>.

⁵¹ Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art. 144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

⁵² O gospodarstwach rolnych: Ustawa Ukrainy z 19.06.2003 Nr 973-IV// Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 45. – Art. 363 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/973-15>.

2 ukraińskiej ustawy "O ubezpieczeniach" zabrania się ubezpieczycielom-nierezydentom wykonywania działalności ubezpieczeniowej na terytorium Ukrainy, z wyjątkiem niektórych rodzajów działalności ubezpieczeniowych, określonych przez prawo⁵³.

Głównym aktem prawnym, regulującym stosunki między podmiotami działalności inwestycyjnej, jest umowa inwestycyjna [ukr. інвестиційний договір; transl. inwestycyjnyj dohowir] (art. 9 § 1 Ustawy Ukrainy „O działalności inwestycyjnej”).

Zgodnie z art. 179 ust. 7 Kodeksu gospodarczego Ukrainy umowy handlowe zawierane są zgodnie z Kodeksem cywilnym Ukrainy, z uwzględnieniem Kodeksu gospodarczego Ukrainy oraz innych aktów ustawowych, dotyczących niektórych rodzajów umów.⁵⁴ Zgodnie z ukraińskim KC umowa zostaje zawarta, jeżeli strony osiągnęły porozumienie w sprawie wszystkich istotnych warunków umowy. Istotnymi warunkami umowy są warunki dotyczące przedmiotu umowy, warunki uznane przez ustawę jako istotne lub niezbędne dla umów danego typu, a także wszystkie te warunki, co do których na wniosek co najmniej jednej ze stron musi zostać osiągnięte porozumienie. Do umowy dochodzi w drodze złożenia oferty przez jedną ze stron zawarcia umowy i jej przyjęcia przez drugą stronę. Umowa zostaje zawarta w momencie otrzymania przez oferenta odpowiedzi o przyjęciu oferty.

Większość umów inwestycyjnych jest zawierana w drodze konkursu: umowa jest zawierana z wykonawcą, który zaproponował najkorzystniejsze warunki jej wykonania.

Niektóre rodzaje umów inwestycyjnych podlegają rejestracji państwowej, na przykład: przy umowach koncesyjnych (rejestracja dokonywana jest przez Fundusz Mienia Państwowego)⁵⁵, przy umowach o wspólnej działalności inwestycyjnej z udziałem inwestorów zagranicznych (rejestracja dokonywana jest przez Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu)⁵⁶.

Problematyka podatkowa została zasadniczo uregulowana w przepisach Kodeksu podatkowego Ukrainy (ukr. Податковий кодекс України; transl. Podatkowyj Kodeks Ukrajiny)⁵⁷ z 2 grudnia 2010 r.

⁵³ O ubezpieczeniach: Ustawa Ukrainy z 7 marca 1996 roku Nr 85/96-BP // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 18. – Art.78 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

⁵⁴ Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art.144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

⁵⁵ O zatwierdzeniu warunków przetargu koncesyjnego oraz zawierania umów koncesyjnych na podmioty prawa własności państwowej i komunalnej, które przyznawane są na podstawie koncesji: Postanowienie Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 12 kwietnia 2000 roku N 642 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/642-2000-%D0%BF>.

⁵⁶ O zatwierdzeniu procedury rejestracji państwowej umów (kontraktów) o wspólnej działalności inwestycyjnej z udziałem inwestorów zagranicznych: Postanowienie Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 30 stycznia 1997 roku N 112 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF>.

⁵⁷ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

W zakresie działalności związanej ze spółkami typu offshore na Ukrainie istnieje szereg tzw. stref offshore (ukr. офшорні зони; transl. ofszorni zony), powołanych w Rozporządzeniu Gabinetu Ministrów Ukrainy „o wykazie stref offshore” (ukr. Розпорядження Кабінету Міністрів України „Про перелік офшорних зон”;⁵⁸ Rozporządzenia Kabinetu Ministrów Ukrainy „Pro perelik ofszornych zon”)⁵⁸ z 24 lutego 2003 roku, jaki wskazuje 36 jurysdykcji kwestii offshore (raje podatkowe – przyp. tłum.). Rozporządzeniem Gabinetu Ministrów Ukrainy z 18 lipca 2005 roku⁵⁹ zostały zatwierdzone środki, zapobiegające minimalizowaniu zobowiązań podatkowych, wyprowadzaniu kapitału za granicę, a także praniu brudnych pieniędzy przez strefy offshore.

1.6. Szczególne zasady inwestowania oraz rozpoczęcia działalności gospodarczej przez cudzoziemców

Rezim prawny działalności inwestycyjnej cudzoziemców zasadniczo określa Ustawa Ukrainy "O inwestycjach zagranicznych". Pewne unormowania są zawarte także w regulacjach szczególnych i umowach międzynarodowych. Co do zasady, inwestorzy zagraniczni mają takie same prawa i obowiązki, jak inwestorzy ukraińscy. Wyjątki w tym zakresie wynikają z przepisów szczególnych, na przykład, zgodnie z art. 394 ukraińskiego KG przepisy prawa mogą ograniczyć lub zakazać działalności inwestorów zagranicznych oraz przedsiębiorstw z inwestycjami zagranicznymi w niektórych sektorach gospodarki lub na pewnych obszarach terytorium Ukrainy, gdy zagrażałoby to bezpieczeństwu narodowemu.⁶⁰ Zgodnie zaś z art. 22 Kodeksu rolnego Ukrainy (ukr. Земельний кодекс України; transl. Zemel'nyj kodeks Ukrainy) zagraniczne osoby fizyczne i osoby prawne nie mogą inwestować przez nabywanie własności gruntów rolnych.⁶¹ Jeśli takie grunty zostały nabyte przez powyższe osoby w drodze dziedziczenia, to w ciągu roku podlegają one zbyciu. Zgodnie z artykułem 12 Ustawy Ukrainy "O radiofonii i telewizji" (ukr. Про телебачення і радіомовлення; transl. Pro telebaczennja i radiomowlennja) z 1994 roku zabrania się inwestowania zagranicznym osobom prawnym i osobom fizycznym oraz osobom bez obywatelstwa przez tworzenie *teleradioorganizacji* itp.⁶² Zgodnie z artykułem 2 ukraińskiej ustawy "O ubezpieczeniach" zakazane

⁵⁸ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>.

⁵⁹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/271-2005-%D1%80>.

⁶⁰ Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art. 144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

⁶¹ Kodeks Ziemi Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 25 października 2001 roku Nr 2768-III// Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2002. – Nr 3–4. – Art. 27 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.

⁶² O radiofonii i telewizji: Ustawa Ukrainy z 21 grudnia 1993 roku Nr 3759-XII // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1994. – Nr 10. – Art. 43 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3759-12>.

jest wykonywanie działalności ubezpieczeniowej na terytorium Ukrainy ubezpieczycielom-nierezydentom, z wyjątkiem niektórych rodzajów ubezpieczeń, takich jak: reasekuracja, pośrednictwo ubezpieczeniowe, usługi dodatkowe, dotyczące ubezpieczeń, ubezpieczenie od ryzyka w zakresie transportu morskiego, lotnictwa komercyjnego, startów rakiet kosmicznych i frachtowców (w tym satelitów) itp.⁶³ Wszystkie ograniczenia, przewidziane w ukraińskim ustawodawstwie dla zagranicznych osób fizycznych i osób prawnych, mają na celu ochronę interesów państwa.

Stosownie do art. 11 ustawy "O działalności inwestycyjnej" w najważniejszych sferach potrzeb społecznych (socjalnej, produkcji technicznej i technologicznej, tworzenia nowych miejsc pracy dla obywateli, którzy potrzebują ochrony socjalnej, odkryć i wynalazków w dziedzinie rolnictwa, w realizacji programu likwidacji następstw katastrofy w Czarnobylu, w produkcji materiałów budowlanych, oświaty, kultury, ochrony dziedzictwa kulturowego, ochrony środowiska naturalnego i zdrowia) mogą być tworzone warunki preferencyjne dla inwestorów zagranicznych. Preferencje mogą dotyczyć: opodatkowania podmiotów gospodarczych, które realizują projekty inwestycyjne w naczelnym sektorach gospodarki (określonych w Kodeksie podatkowym Ukrainy); opodatkowania cłem przywozowym takich podmiotów gospodarczych (określonych w Kodeksie celnym Ukrainy).⁶⁴

Prawo ukraińskie przewiduje procedurę *rejestracji inwestycji zagranicznych*. Brak rejestracji inwestycji nie uniemożliwia jednak podjęcia działalności inwestycyjnej, jednakże, zgodnie z art. 395 ust. 3 ukraińskiego KG, inwestycje zagraniczne niezarejestrowane nie uprawniają do uzyskania ulg oraz gwarancji, przewidzianych przez prawo dla inwestorów zagranicznych oraz przedsiębiorstw z inwestycjami zagranicznymi.

Państwowa rejestracja (przerejestrowanie) inwestycji zagranicznych oraz jej unieważnienie dokonywane są przez Gabinet Rady Ministrów Autonomicznej Republiki Krym, obwodową administrację, kijowską i sewastopolską administrację miejską w ciągu siedmiu dni od daty złożenia przez inwestorów zagranicznych dokumentów do rejestracji (przerejestrowania) inwestycji zagranicznych oraz jej unieważnienia. Procedura państwowej rejestracji inwestycji zagranicznych została przewidziana w Porządku państwowej rejestracji (przerejestrowania) inwestycji zagranicznych oraz jej unieważnienia (ukr. Порядок державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання; transl. Porjadosk derżawnoji rejestracji (perejestracji) inozemnych inwestycji ta jiji anuljuwannja), zatwierdzonym uchwałą Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 6 marca 2013 roku.⁶⁵ Zgodnie z

⁶³ O ubezpieczeniach: Ustawa Ukrainy z 7 marca 1996 roku Nr 85/96-BP // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 18. – Art. 78 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

⁶⁴ O stymulowaniu działalności inwestycyjnej w priorytetowych sektorach gospodarki w celu stworzenia nowych miejsc pracy: Ustawa Ukrainy z 06.09.2012 roku Nr 5205-VI // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2013. – Nr 32. – Art. 410.

⁶⁵ Kolejność rejestracji państwowej (przerejestrowania) inwestycji zagranicznych i jej

powyższym aktem normatywnym określono zestaw dokumentów, które należy złożyć do organów władzy państwowej: ogłoszenia informacyjne w trzech egzemplarzach ze znakiem organu podatkowego, zgodnie z miejscem prowadzenia inwestycji o ich rzeczywistej realizacji; dokumenty, potwierdzające formę inwestycji zagranicznych (dokumenty założycielskie, umowy, dotyczące spółdzielni pracy oraz innych rodzajów wspólnej aktywności inwestycyjnej, itp); dokumenty, potwierdzające wysokość/wartość inwestycji zagranicznych. Państwowa rejestracja inwestycji zagranicznych jest dokonywana przez przypisanie przez organy rejestracji państwowej numeru rejestracyjnego do powiadomienia, który na wszystkich trzech egzemplarzach jest poświadczony podpisem urzędnika oraz pieczętą organu rejestracji państwowej, a także przez dokonanie przez taki organ odpowiedniego zapisu do księgi ewidencyjnej.

Obowiązujące ustawodawstwo Ukrainy określa także procedurę przerejestrowania inwestycji w związku ze zmianą inwestora. Takie przerejestrowanie odbywa się przez uchylene poprzedniej państwowej rejestracji inwestycji zagranicznych i zaznaczeniu tej informacji przez organy rejestracji na dwóch egzemplarzach powiadomień oraz przez odpowiedni wpis do księgi ewidencyjnej, a także w drodze podejmowania działań na rzecz nowej rejestracji państwowej inwestycji zagranicznych.

Rejestracja inwestycji jest uchylana w przypadku repatriacji lub wycofania inwestycji. Powiadomienie zgłoszone wcześniej przez wnioskodawcę, zaświadczone o rejestracji, z adnotacją organu rejestracji państwowej o anulowaniu rejestracji jest zwracane wnioskodawcy, aby złożył je odpowiednim organom, a także bankom w razie wywiezienia (przeniesienia) zagranicznych inwestycji za granicę.

W przypadkach niektórych inwestycji ukraińskie prawo przewiduje jeszcze jedną procedurę, stosowaną równolegle do państwowej rejestracji inwestycji zagranicznych. W wyniku jej zastosowania inwestorom zagranicznym przysługują pewne ulgi. Należą do nich: *zwolnienie z cel importowych/eksportowych* (ukr. звільнення від ввізного/вивізного мита; transl. zwil'nennja wid wwiznoho/wywiznoho myta), które są przewidziane z tytułu importu majątku na Ukrainę przez inwestora zagranicznego jako wkład na kapitał zakładowy przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi na okres nie krótszy niż trzy lata oraz wkład na podstawie umów, dotyczących wspólnej działalności inwestycyjnej z udziałem inwestora zagranicznego, zawartych na okres nie krótszy niż trzy lata.⁶⁶

unieważnienie: Uchwała Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 6 marca 2013 roku Nr 139 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/139-2013-%D0%BF>.

⁶⁶ Porządek wydawania oraz spłaty weksli, wystawianych podczas przywozu mienia na Ukrainę w postaci wkładu inwestora zagranicznego do funduszu statutowego przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi, a także przy umowach o wspólnej działalności inwestycyjnej oraz spłaty cła przywozowego w przypadku przeniesienia własności takiego majątku: Uchwała Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 07.08.1996 roku Nr 937 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/937-96-%D0%BF>.

Jeżeli inwestor zagraniczny naruszy warunki zwolnienia z przywozowych opłat celnych, to jest zobowiązany do ich zapłaty. W szczególności, jeśli w ciągu trzech lat od ujęcia przedmiotu inwestycji zagranicznej w bilansie przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi, majątek, który został wwieziony na Ukrainę jako wkład inwestora zagranicznego na kapitał zakładowy przedsiębiorstwa lub na odrębny bilans stron, które prowadzą wspólną działalność inwestycyjną na podstawie umów (porozumień), jest zbywany, w tym w związku z zakończeniem działalności przez wystawcę weksla, ten ostatni płaci należności celne przywozowe nie później niż w dniu dokonania zbycia.

Ukraińskie prawo, w szczególności przepisy ukraińskiego Kodeksu gospodarczego jako formę prowadzenia działalności gospodarczej przez inwestorów zagranicznych przewidują specjalne rodzaje osób prawnych, takie jak: *przedsiębiorstwo z inwestycjami zagranicznymi* [ukr. підприємство з іноземними інвестиціями; transl. pidpryjemstwo z inozemnymy inwestycijamy] (art. 116), przedsiębiorstwo zagraniczne [ukr. іноземне підприємство; transl. inozemne pidpryjemstwo] (art. 117).⁶⁷ Jest to dodatkowa klasyfikacja przedsiębiorstw. Zaklasyfikowanie osoby prawnej do tych przedsiębiorstw nie ma wpływu na wybór formy organizacyjno-prawnej, ponieważ mogą one być tworzone w jakiegokolwiek formie.

Przedsiębiorstwo z inwestycjami zagranicznymi – to przedsiębiorstwo, w którego kapitale zakładowym nie mniej niż dziesięć procent stanowią inwestycje zagraniczne. Jest to przedsiębiorstwo typu korporacyjnego z udziałem krajowych podmiotów gospodarczych (rezydentów) oraz inwestorów zagranicznych, którymi mogą być: obywatele zagraniczni, osoby bez obywatelstwa, które nie mają stałego miejsca zamieszkania na Ukrainie, osoby prawne, utworzone na podstawie prawa innego państwa, organizacje międzynarodowe, inne państwa. Przedmiotem takich inwestycji mogą być: waluta obca uznawana za wymienialną przez Narodowy Bank Ukrainy, wszelki majątek ruchomy i nieruchomy oraz związane z nimi prawa majątkowe; inne aktywa (majątek), które zgodnie z prawem są uznane za inwestycje zagraniczne. Utworzenie takiego przedsiębiorstwa odbywa się w sposób pierwotny (co najmniej jeden z założycieli musi być inwestorem zagranicznym), a także wtórny – przez dokonanie inwestycji w już istniejące przedsiębiorstwo. W takim przypadku należy podkreślić, że uzyskanie przez nich statusu przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi następuje w momencie ujęcia przedmiotu inwestycji w bilansie. Dokumenty założycielskie takich przedsiębiorstw powinny odpowiadać specjalnym wymaganiom: zawierać dane o przynależności państwowej założycieli, informacje o wysokości inwestycji zagranicznych w walucie obcej oraz w walucie krajowej, oszacowanych przy umowie przez

⁶⁷ Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art.144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

założycieli na podstawie cen rynków międzynarodowych lub rynku Ukrainy według kursu Narodowego Banku Ukrainy.

Przedsiębiorstwem zagranicznym jest przedsiębiorstwo, zarówno utworzone zgodnie z ukraińskim prawem, należące wyłącznie do cudzoziemców lub zagranicznych osób prawnych, jak i działające przedsiębiorstwo, nabyte przez te osoby. Przedsiębiorstwo zagraniczne, w przeciwieństwie do przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi, może mieć nie tylko charakter korporacyjny, ale także unitarny. Przedsiębiorstwo unitarne tworzy jeden założyciel, który przeznaczona na ten cel niezbędny majątek, zgodnie z prawem tworzy kapitał zakładowy niepodzielony na akcje (udziały), zatwierdza statut, rozdziela dochody, bezpośrednio lub za pośrednictwem powołanego przez siebie kierownika, kieruje przedsiębiorstwem i tworzy jego zespół pracowników na podstawie umowy o pracę, podejmuje decyzje w sprawie reorganizacji i likwidacji przedsiębiorstwa.

Specjalną formą prowadzenia działalności gospodarczej przez inwestorów zagranicznych jest *przedstawicielstwo zagranicznych podmiotów działalności gospodarczej na Ukrainie* (ukr. представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні; transl. przedstawicielstwa inozemnych sub'iektiw hospodars'koji dijal'nosti w Ukraini)⁶⁸. Państwowa rejestracja takiego rodzaju przedstawicielstw (oddziałów – przyp. tłum.) prowadzona jest przez Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu. Świadectwo rejestracji przedsiębiorstwa, wydawane jest po przedłożeniu dokumentów, określonych w regulaminie, ale nie później niż w ciągu 60 dni roboczych od daty wniesienia opłaty skarbowej (zgodnie z pkt. 4 regulaminu opłata wynosi 2500 dolarów amerykańskich). Przedstawicielstwo nie jest osobą prawną, nie wykonuje samodzielnej działalności gospodarczej, zawsze działa w imieniu i na rzecz zagranicznego podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą, określonego w świadectwie rejestracji (ukr. свідоцтво про реєстрацію; transl. swidocstwo pro rejestraciju) oraz wykonuje swoje funkcje zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy. Funkcje przedstawicielskie mogą być wykonywane wyłącznie w interesie zagranicznego podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą, określonego w świadectwie. Jeśli takie przedstawicielstwo (oddział – przyp. tłum.) prowadzi działalność na terytorium Ukrainy, to powinno zostać zarejestrowane przez odpowiednie organy podatkowe. Kierownik przedstawicielstwa działa na podstawie upoważnienia zagranicznego przedsiębiorcy, które musi być poświadczony notarialnie, zgodnie z miejscem wydania, zalegalizowane w urzędach konsularnych, które reprezentują interesy Ukrainy, jeżeli umowy międzynarodowe Ukrainy stanowią inaczej, oraz z dołączonym tłumaczeniem na język ukraiński, które jest poświadczony pieczęcią tłumacza.

⁶⁸ Instrukcje dotyczące rejestracji przedstawicielstw zagranicznych podmiotów działalności gospodarczej na Ukrainie: Nakaz Ministerstwa Związków Gospodarczych z Zagranicą i Handlu Ukrainy z 18. 01. 96 roku Nr 30 [Źródło elektroniczne]. Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z003496?test=XX7MfyrCSgkyBTWIZi2IuSEMHI4ZQs80msh8Ie6>.

1.7. System rejestracji działalności gospodarczej

Problematykę⁶⁹ rejestracji osób prawnych prawa prywatnego (spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, spółek akcyjnych itp.) reguluje ukraińska ustawa "O państwowej rejestracji osób prawnych, osób fizycznych–przedsiębiorstw oraz stowarzyszeń obywatelskich" №755-IV z 15 maja 2003 roku.

Rejestracja jest dokonywana w Jedynym Państwowym Rejestrze Osób Prawnych, Osób Fizycznych–przedsiębiorstw oraz Stowarzyszeń Obywatelskich (dalej – Rejestr Państwowy). Jest to elektroniczny system gromadzenia, przechowywania, zabezpieczania, księgowania oraz udzielania informacji o osobach prawnych oraz o osobach fizycznych–przedsiębiorcach. Osoba prawna jest uważana za zarejestrowaną z chwilą jej wpisu do Rejestru Państwowego.

Państwową rejestrację osób prawnych prowadzą dzielnicowe, miejskie (miast o znaczeniu obwodowym [ukr. обласне значення; transl. oblasne znaczennja]), miejsko-rejonowe oraz międzyrejonowe oddziały służb rejestracyjnych Ministerstwa Sprawiedliwości. Ponadto istnieje możliwość, aby osoba prawna została zarejestrowana przez notariusza, który jest do tego uprawniony i ma dostęp do Rejestru oraz może do niego wnosić zmiany. Szczegóły działalności służb rejestracyjnych są regulowane przez przepisy resortowe Departamentu Państwowej Rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych–przedsiębiorców Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy. To właśnie te oddziały dokonują wpisu osób prawnych do Jedynego Rejestru Osób Prawnych.

Rejestracja państwowa osób prawnych może być prowadzona zarówno przez organ właściwy według siedziby osoby prawnej, jak i przez pozostałe organy rejestrowe, znajdujące się w innych miejscowościach (art. 5 Ustawy Ukrainy "O rejestracji państwowej osób prawnych i osób fizycznych–przedsiębiorstw")⁷⁰.

Czynności organu rejestracyjnego obejmują:

- 1) weryfikację kompletności dokumentów, które przedkładane są w rejestracji państwowej, oraz kompletności informacji, zawartych w karcie rejestracyjnej;
- 2) weryfikację dokumentów, składanych w rejestracji państwowej, pod względem braku podstaw do odmowy jej przeprowadzenia;

⁶⁹ Oleksandr Kovalyshyn, PhD, associate professor, Law Institute, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. E-mail: oleksandr.kovalyshyn@pu.if.ua

⁷⁰ *Pojęcie siedziby osoby prawnej jest określone w ukraińskim Kodeksie cywilnym. Siedzibą osoby prawnej jest faktyczne miejsce prowadzenia działalności lub lokalizacja biura, w którym odbywa się codzienne kierowanie działalnością osoby prawnej (gdzie przeważnie znajduje się kierownictwo) oraz realizowane jest zarządzanie i księgowość (art. 93 Kodeksu cywilnego Ukrainy).*

3) uzupełnienie informacji o osobie prawnej lub osobie fizycznej – przedsiębiorstwie w Rejestrze Państwowym;

4) stworzenie i wydanie wyciągu z Rejestru Państwowego.

Warunkiem rejestracji państwowej osoby prawnej jest przedstawienie organowi rejestracyjnemu przez założyciela (założycieli) lub osobę przez nich upoważnioną osobiście lub pocztą następujących dokumentów:

1) wypełnioną kartę rejestracyjną;

2) oryginał lub poświadczony notarialnie odpis decyzji założycieli lub uprawnionego przez nich organu w sprawie utworzenia osoby prawnej;

3) dwa egzemplarze dokumentów założycielskich – statutu lub umowy założycielskiej (w przypadku przesłania dokumentów drogą elektroniczną – jeden egzemplarz);

4) potwierdzenie wniesienia opłaty rejestracyjnej⁷¹;

5) wniosek osoby prawnej o wyborze uproszczonego systemu opodatkowania i/lub wniosek o dobrowolnej rejestracji osoby prawnej jako płatnika podatku VAT i/lub wniosek o włączenie osoby prawnej do Rejestru instytucji i organizacji niedochodowych (ukr. Реєстр неприбуткових установ та організацій; transl. Rejestr neprybutkowych ustanow ta orhанизacij) w oparciu o zgodną z prawem formę – na podstawie oświadczenia wnioskodawcy;

Gdy założycielem (założycielami) osoby prawnej jest zagraniczna osoba prawna, poza wyżej wymienionymi dokumentami, dodatkowo należy złożyć dokument, potwierdzający rejestrację osoby zagranicznej w kraju, w którym ma siedzibę, w tym wyciąg z rejestru handlowego, bankowego lub sądowego. Powyższy wyciąg powinien być zalegalizowany.

Jeśli wśród założycieli osoby prawnej jest obywatel innego państwa, to zobowiązany jest on do posiadania dowodu określającego tożsamość. Ponadto cudzoziemiec musi skontaktować się z urzędem skarbowym w celu uzyskania indywidualnego numeru podatkowego (ukr. Індивідуальний податковий номер; transl. Indywidual'nyj podatkowyj nomer).

W przypadku utworzenia osoby prawnej na podstawie statutu modelowego w karcie rejestracyjnej w celu przeprowadzenia rejestracji państwowej osoby prawnej umieszcza się odpowiednią notatkę, odwołującą się do typowego dokumentu założycielskiego⁷².

W przypadkach przewidzianych przez prawo, poza wyżej wymienionymi dokumentami, dodatkowo konieczne jest przedłożenie odpisu decyzji organów Komisji Antymonopolowej Ukrainy lub Gabinetu Ministrów Ukrainy w sprawie udzielenia zgody na prowadzenie uzgodnionych działań lub koncentracji podmiotów gospodarczych. Nie dotyczy to jednak małych i średnich przedsiębiorstw.

⁷¹ W przypadku przesłania dokumentów w formie elektronicznej dowodem opłaty rejestracyjnej jest egzemplarz elektronicznego dokumentu rozliczeniowego opatrzonego podpisem elektronicznym.

⁷² Rejestracja na podstawie statutu modelowego w praktyce nie występuje często.

Rejestrator państwowy nie ma prawa żądać dodatkowych dokumentów do rejestracji państwowej osób prawnych, jeżeli nie są one przewidziane w Ustawie Ukrainy "O rejestracji państwowej osób prawnych i osób fizycznych–przedsiębiorców oraz stowarzyszeń obywatelskich".

Jeśli dokumenty dotyczące rejestracji państwowej osoby prawnej są składane:

1) przez założyciela osoby prawnej, to dodatkowo przedstawia on w rejestracji państwowej swój paszport obywatela Ukrainy lub paszport cudzoziemca;

2) przez przedstawiciela założyciela osoby prawnej, to dodatkowo przedstawia on w rejestracji państwowej:

- paszport obywatela Ukrainy lub paszport cudzoziemca oraz
- dokument potwierdzający jego uprawnienia (z reguły pełnomocnictwo).

Dokumenty, zgłoszone w celu przeprowadzenia państwowej rejestracji osób prawnych, przyjmowane są według opisu. Jego kopia od razu wydawana jest osobiście (lub przesyłana pocztą) założycielowi lub jego przedstawicielowi z adnotacją o dacie otrzymania dokumentów.

Opłata rejestracyjna za przeprowadzenie rejestracji państwowej. Za przeprowadzenie rejestracji państwowej osoby prawnej nie jest pobierana opłata od wniosku. Rejestracja jest bezpłatna i jest dokonywana w ciągu jednej doby.

Z tytułu rejestracji zmian w dokumentach założycielskich osoby prawnej konieczne jest uiszczenie opłaty rejestracyjnej w wysokości 0,3 stawki opłaty administracyjnej (480 hrywien). Za opłatę administracyjną uważa się kwotę, jaką oblicza się na podstawie kwoty tzw. egzystencjalnego minimum dla osób zdolnych do pracy, ustalonej od 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym zostały złożone stosowne dokumenty, niezbędnie dla przeprowadzenia czynności rejestracyjnych. Opłatę tę zaokrąglą się do 10 hrywien). W roku 2017 opłata administracyjna wynosiła 1.600 hrywien.

Dokumentami, potwierdzającymi wniesienie opłaty rejestracyjnej, są: kopia dowodu wpłaty, wystawiona przez bank, lub kopia nakazu zapłaty z adnotacją banku. W przypadku składania dokumentów elektronicznych dowodem uiszczenia opłaty rejestracyjnej jest egzemplarz dokumentu płatności elektronicznej, poświadczony przez podpis elektroniczny.

Rejestrator państwowy odmawia rejestracji osoby prawnej, jeżeli:

1) dokumenty przedłożone zostały w niewłaściwym miejscu rejestracji państwowej;

2) dokumenty nie spełniają wymagań, określonych w Ustawie Ukrainy "O państwowej rejestracji osób prawnych i osób fizycznych–przedsiębiorców oraz stowarzyszeń obywatelskich";

3) rejestrator państwowy otrzymał postanowienie sądu w sprawie zakazu przeprowadzenia działań rejestracyjnych;

4) dokumenty nie zostały złożone w całości;

5) dokumenty zostały złożone przez osobę, która nie posiada do tego uprawnień.

W przypadku odmowy w rejestracji państwowej, nie później niż następnego dnia roboczego od daty otrzymania dokumentów, rejestrator państwowy wydaje (przesyła drogą pocztową) odpowiednie powiadomienie z zaznaczeniem podstaw odmowy.

Odmowa rejestracji osoby prawnej nie wyklucza złożenia ponownego wniosku założyciela po usunięciu przyczyn, które były podstawą do pozostawienia dokumentów bez rozpatrzenia.

Kolejnym etapem państwowej rejestracji osoby prawnej jest zarejestrowanie się w organach państwowej służby podatkowej. Rejestracja płatników podatków w organach państwowej służby podatkowej odbywa się automatycznie przez wymianę informacji o przeprowadzeniu działań w rejestracji państwowej⁷³, nie później niż w następnym dniu roboczym po otrzymaniu informacji z karty rejestracyjnej, podanych przez rejestratora państwowego, który rejestrował osobę prawną. Miejscem rejestracji płatnika podatków jest miejscowość, w której sama osoba prawna jest zarejestrowana. W ciągu 10 dni od dnia wpisu do rejestru przedstawiciel nowo utworzonej osoby prawnej przedkłada stosowne oświadczenie na formularzu Urzędu Skarbowego 1-OPP (ukr. 1-ОПП). W tym oświadczeniu osoba prawna przekazuje informacje, dotyczące jej kierownika oraz głównego księgowego (ich dane paszportowe, indywidualny numer podatkowy, adres, numer telefonu, itp).

Jednocześnie odbywa się rejestracja osoby prawnej jako płatnika jednorazowej składki społecznej (ukr. єдиний соціальний внесок; transl. jedynyj social'nyj wnesok).

Jednorazowa składka na obowiązkowe państwowe ubezpieczenie społeczne (dalej Jednorazowa składka społeczna) – to skonsolidowana i obowiązkowa składka ubezpieczeniowa uiszczana w systemie państwowego ubezpieczenia społecznego⁷⁴.

Po dokonanej rejestracji kierownik podmiotu rejestrowego (lub osoba upoważniona) powinien od rejestratora otrzymać następujące dokumenty:

- 1) Wyciąg z Państwowego Rejestru osób prawnych i osób fizycznych–przedsiębiorców⁷⁵;
- 2) Zatwierdzony przez rejestrację statut przedsiębiorstwa;
- 3) Zaświadczenie z Urzędu Statystycznego;
- 4) Zaświadczenie płatnika jednorazowej składki społecznej.

Powyższe dokumenty przedstawiciel osoby prawnej otrzymuje albo:

⁷³O zatwierdzeniu rachunkowości płatników podatków: Nakaz Ministerstwa Finansów Ukrainy N 1588 z 09.12.2011 // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE20300.html.

⁷⁴ W sprawie pobierania i rozliczania jednej składki na obowiązkowe państwowe ubezpieczenie społeczne: Ustawa Ukrainy Nr 2464-VI z 8 lipca 2010 roku // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

⁷⁵ *Wyciąg z Rejestru Państwowego – to dokument zawierający informacje na temat osoby prawnej lub jej wydzielonej jednostki lub na temat osoby fizycznej–przedsiębiorstwa i jest wykorzystywany w celu ich identyfikacji podczas prowadzenia działalności gospodarczej oraz otwarcia rachunku bankowego (art. 1 Ustawy Ukrainy).*

1) w oddziale (sektorze) rejestracji państwowej osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców (jeśli w tej miejscowości wprowadziły zasadę „jednego okienka”) lub

2) oddzielnie w każdym z wyżej wymienionych organów państwowych (jeśli w danej miejscowości nie wdrożono jeszcze zasady „jednego okienka”).

ROZDZIAŁ 2. SPÓŁKA JAKO GŁÓWNY PODMIOT, PROWADZĄCY DZIAŁALNOŚĆ PRZEDSIĘBIOCZĄ

2.1. Korporacje (spółki) jako podmioty stosunków gospodarczych

Charakterystyka korporacji jako osoby prawnej jest ważna ze względu na fakt, że instytucja osoby prawnej od samego początku opierała się na niezależności danego tworu zbiorowego i niemożliwości zawężenia go do prostego zbioru uczestników czy zainwestowanych przez nich aktywów. Z ekonomicznego punktu widzenia osoba prawna powstaje jako forma realizacji interesu publicznego w mechanizmie koncentracji kapitału. Jednakże aparat pojęciowy teorii prawa nie jest niezmienny. Dlatego też samo pojęcie i klasyfikacja osób prawnych stale się zmieniają.

Rozpatrzenie strony podmiotowej stosunków korporacyjnych wymaga analizy przepisów ustawodawstwa z jego różnorodnością organizacyjno-prawnych rodzajów osób prawnych. Klasyfikacja osób prawnych przewiduje ich logicznie ugruntowany podział, w którego obrębie będą działały wszystkie rodzaje osób prawnych. Dokonanie klasyfikacji jest trudnym zadaniem. W tej chwili problem ten polega na tym, że na Ukrainie obowiązują równolegle dwa porządki prawne – Kodeksu cywilnego i Kodeksu gospodarczego.

Określenie kryteriów kwalifikacyjnych oraz cech osób prawnych typu korporacyjnego umożliwi zakwalifikowanie stosunków prawnych jako korporacyjnych oraz określenie przedmiotu regulacji prawa spółek, bez uciekania się przy tym do skrajności: zastąpienia prawa spółek – prawem osób prawnych.

Po pierwsze, uczestnikami stosunków, na podstawie których zawierane są spółki, są osoby prawne oraz założyciele (wspólnicy) organizacji gospodarczych, którymi mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i prawne. Po drugie, uczestnikami stosunków korporacyjnych (spółkowych – przyp. tłum.) nie mogą być dowolne organizacje gospodarcze, a tylko te, które tworzone są na podstawie umowy. Konsekwencją utworzenia takiej organizacji jest powstanie po stronie jej założycieli praw korporacyjnych⁷⁶. Tym samym, aby określić treść stosunków korporacyjnych należy dokonać dokładniej analizy osoby prawnej, na podstawie uczestnictwa w której u wspólników powstają dane prawa korporacyjne. Zapewne prawidłowe będzie określenie takiej osoby prawnej jako osoby prawnej typu korporacyjnego lub spółki. Należy zauważyć, że ukraiński Kodeks gospodarczy definiuje korporację jako formę umownego zrzeszenia

⁷⁶ Na gruncie ukraińskiego systemu prawnego prawa korporacyjne oznaczają zespół praw, wynikających z faktu bycia wspólnikiem, tj. zarówno prawa majątkowe i korporacyjne w rozumieniu polskiej doktryny.

przedsiębiorstw (ukr. договірне об'єднання підприємств). Jednak precyzyjne określenie korporacji w literaturze prawniczej oraz w ustawodawstwie nie istnieje. Zagraniczne doświadczenie świadczy o tym, że pod pojęciem korporacji rozumie się osoby prawne utworzone w rezultacie połączenia kapitałów, które nazywane są kompaniami (ukr. компанії) bądź spółkami (ukr. товариства).

Analiza aktualnych badań naukowych świadczy o tym, że interpretacja rodzajów korporacji bywa różna. W większości przypadków pod pojęciem „korporacja” rozumie się spółki handlowe lub zbiorczo – wszystkie rodzaje osób prawnych.

Korporacje analizowane są według następujących kryteriów:

Po pierwsze, korporacja/spółka nie jest prostą sumą jej uczestników. Jest ona zespołem, związkiem osób, to znaczy odpowiednio zorganizowaną grupą, której wola określa interes grupowy osób do niej należących, a które organizacyjnie i majątkowo działają na zewnątrz jako jedna całość we własnym imieniu. Jednak nie każdy związek jest korporacją/spółką. Na przykład nie jest nią spółka cywilna (ukr. просте товариство).

Po drugie, korporacja/spółka – to związek nie tylko ludzi, ale także kapitałów (w organizacjach non-profit – składek). Zespół osób, które przekazały swój kapitał na organizację działalności korporacji/spółki, a także rozmiar tego kapitału (wkłady, udziały, akcje) może być ściśle wyznaczony w dowolnym momencie istnienia korporacji. Wskazane kategorie kapitałów tworzą jego podstawę finansową. Kapitał zainwestowany przez założycieli lub członków korporacji może mieć dowolną postać i należy w całości do korporacji/spółki. Członkowie korporacji/spółki nie są właścicielami majątku spółki, a jedynie przysługują im w stosunku do niej prawa korporacyjne.

Po trzecie, korporacja/spółka – to związek osób, utworzony w celu wykonania jakiejś działalności społecznie użytecznej. Prawo nie stanowi czym dokładnie jest taka działalność. Zasadniczo w ustawodawstwie wymieniane są tylko rodzaje działalności, które uznawane są za szkodliwe, niebezpieczne dla ludzi i dlatego nie mogą być realizowane w różnych sferach życia społecznego. Oczywiście pełna uwaga koncentruje się na sferach produkcji, gdzie tworzone są dobra materialne. Właśnie korporacje produkcyjne nadają ton i określają możliwości przedsiębiorstw, które pracują w innych sektorach: handlu, usługach, ochronie zdrowia, kulturze, życia społecznego itp. Jednak na szczególną uwagę zasługują spółki finansowe, które zapewniają „odżywianie” rozwoju wszystkich innych.⁷⁷ Kapitał, który łączy się w spółce, powinien funkcjonować, czyli stale „poruszać się”, pracować na rzecz realizacji celów, które stoją przed korporacją/spółką.

Wreszcie, po czwarte, korporacja/spółka – to zbiorowość, organizacja, która staje się korporacją, gdy nabywa status osoby prawnej. Świadczy o tym fakt jej rejestracji w organach państwowych. Państwowa rejestracja osoby

⁷⁷ Dosł. „Однак на особливу увагу заслуговують фінансові корпорації, що забезпечують «живленням» розвиток усіх інших”.

prawnej – to istotna nie tylko dla Ukrainy, ale i dla większości krajów Europy kontynentalnej zasada pochodząca z romańsko-germańskich systemów prawnych. W systemie prawa kontynentalnego pojęcia korporacji oraz osoby prawnej w dużej mierze pokrywają się. Korporacja – to zrzeszenie, organizacja uznawana za osobę prawną, założona w oparciu o połączenie kapitału, która prowadzi pewną działalność społecznie użyteczną.

Korporacje jako kategoria uogólniająca pewną grupę osób prawnych są formą zbiorowego połączenia interesów, sił, osób i kapitałów, które uznawane są za osoby prawne i spełniają pewną działalność społecznie użyteczną. W celu określenia rodzajów osób prawnych typu korporacyjnego mogą zostać wykorzystane różne kryteria do zobrazowania ich statusu prawnego.

Większość ukraińskiej doktryny do osób prawnych typu korporacyjnego odnosi przedsiębiorstwa z następującymi cechami:

- związek osób;
- kapitał założycielski;
- wspólny cel.

Możliwość przypisania powyższych cech organizacji jest wystarczająca do uznania jej za korporację. Zgodnie z obowiązującym ustawodawstwem za takie należy uznać wszystkie rodzaje spółek, spółdzielni, gospodarstw rolnych, organizacji pozarządowych itd.. Z jednej strony, z całą pewnością natomiast zwraca uwagę fakt, że na jednej liście znalazły się osoby prawne, mające i nie mające na celu osiągnięcia dochodu (ukr. прибуткові і неприбуткові). Z drugiej strony, poza listą pozostała taka forma prawna jak przedsiębiorstwo prywatne. Taka sytuacja zmusza nas do wprowadzenia dodatkowych kryteriów rozgraniczenia stosunków według cech podmiotowych lub do zmiany podejścia, a nawet do wyboru innego. Sytuację tę komplikuje fakt, że ukraiński Kodeks gospodarczy do przedsiębiorstw typu korporacyjnego (ukr. корпоративні підприємства) zalicza te, które zazwyczaj są tworzone przez dwóch lub więcej założycieli, na podstawie ich wspólnej decyzji (umowy). Działają oni na podstawie połączenia majątków i/lub prowadzenia działalności lub zatrudnienia założycieli (wspólników), ich wspólnego zarządzania sprawami, opartego na prawie spółek, w tym przez organy, które je utworzyły, przy udziale założycieli (wspólników), przy podziale dochodów oraz ryzyk przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwami typu korporacyjnego są przedsiębiorstwa kooperacyjne (spółdzielcze), które tworzone są w formie spółek handlowych, a także inne przedsiębiorstwa, w tym te, zakładane w oparciu o własność prywatną dwóch lub więcej osób (art. 63 § 5 Kodeksu gospodarczego). Należy zgodzić się, że niewłaściwym byłoby zawężenie zakresu regulacji prawa spółek tylko do pewnej listy form organizacyjno-prawnych osób prawnych, na przykład spółek handlowych czy korporacji. W związku z tym w większości przypadków do korporacji należy zaliczyć tylko spółki, prowadzące działalność gospodarczą.

Zgodnie z art. 83 § 1 ukraińskiego Kodeksu cywilnego osoby prawne mogą być tworzone w postaci spółek, instytucji i innych form określonych w ustawie. Z kolei spółki dzielą się na prowadzące działalność gospodarczą/przedsiębiorczą (ukr. підприємницькі товариства) i

nieprowadzące działalności gospodarczej/przedsiębiorczej (ukr. невідприємницькі товариства) (art. 83 § 2 pkt. 2 Kodeksu cywilnego Ukrainy). Jednak taki podział odnosi się tylko do spółek i w żaden sposób nie wpływa na instytucje czy inne rodzaje osób prawnych. Według niektórych naukowców instytucje nie mogą być dzielone na prowadzące i nieprowadzące owej działalności, ponieważ działają one wyjątkowo bez celu osiągnięcia zysku. Poza tym brak bezwzględnego zakazu co do osiągania zysku przez instytucję daje podstawy do przyjęcia, że może ona prowadzić działalność dochodową.

Badania form organizacyjno-prawnych instytucji⁷⁸ jako uczestników stosunków cywilno-prawnych, pozwalają wyróżnić cechy tego typu osób prawnych. W szczególności cechami szczególnymi instytucji jest to, że są one tworzone bez celu komercyjnego, a działalność zarobkową mogą wykonywać jedynie pomocniczo; założyciele instytucji nie mają prawa zarządzania nią, a także nie mogą uzyskiwać dochodów z jej działalności; instytucje zaspokajają społeczne lub prywatne interesy oraz potrzeby osób fizycznych, które nie są ich członkami (tzw. destynatorów [ukr. дестинатор]), którzy nie tylko nie należą do instytucji, ale także w stosunku do siebie nawzajem nie pozostają w jakichkolwiek relacjach. Instytucja może zostać utworzona na podstawie złożonego przez założycieli (założyciela) indywidualnego lub wspólnego aktu założycielskiego – statutu lub zasad opracowanych i zatwierdzonych przez założyciela (założycieli). Instytucje mogą być tworzone z inicjatywy organów państwowych lub mieć charakter prywatny. Korporacje działają w interesie swoich członków, instytucje – w interesie użytkowników, różnica między nimi polega na określeniu składu korporacji i nieokreśleniu użytkowników instytucji. Cel i treść działalności korporacji ustanowiony zostaje dzięki wspólnej woli jej założycieli, a cel działalności instytucji wprowadzany jest z zewnątrz i jest określany przez administrację.

Podstawą utworzenia osób prawnych jest oświadczenie woli założycieli, wyrażone w formie umowy (czynności cywilnoprawnej) lub aktu administracyjnego. Przy czym osoby prawne o charakterze prywatnym tworzone są na podstawie umowy (czynności cywilnoprawnej) i niejako „dla siebie”, a osoby prawne prawa publicznego – na podstawie aktu administracyjnego i „dla wszystkich”. Reprezentowane jest stanowisko, że instytucje mogą istnieć tylko jako podgrupy osób prawnych prawa prywatnego. Jak się jednak wydaje, jest ono zbyt kateryczne. Instytucje mogą także być ustanowione w wyniku zarządzenia organu państwowego. Istotnym kryterium podziału osób prawnych jest także cel ich utworzenia. Z tego punktu widzenia wyróżnia się osoby prawne komercyjne i niekomercyjne. Jak zaznaczono powyżej, instytucje należą do niekomercyjnych osób prawnych, a w konsekwencji tego ich uczestnicy nie mają prawa do udziału w zysku z działalności instytucji. Organizacje niekomercyjne (nieprowadzące działalności gospodarczej) nie dzielą zysków między swoich członków. Należą do nich spółdzielnie konsumenckie (ukr. споживчі кооперативи), spółdzielnie mieszkaniowe (ukr. товариства

⁷⁸ Przyp. tłumacza dotyczący pojęcia instytucji.

співвласників житла), fundacje (ukr. фонди), organizacje religijne (ukr. релігійні організації) oraz wszelkiego rodzaju stowarzyszenia społeczne, które oparte są na wspólnocie interesów założycieli (ruchy społeczne, partie polityczne, związki twórcze, organizacje charytatywne). W przypadku uczestników organizacji, nieprowadzących działalności gospodarczych, powstają prawa członkostwa, a nie prawa korporacyjne.

Tym samym do osób prawnych typu korporacyjnego należą wszystkie rodzaje form organizacyjno-prawnych osób prawnych, które tworzone są w celu otrzymywania zysku oraz późniejszego jego podziału pomiędzy wspólników i w rezultacie stworzenia których u założycieli powstaje szczególny rodzaj praw majątkowych i osobistych, które przyjęło się określać zbiorczym mianem prawa korporacyjnego (ukr. корпоративне право). W odniesieniu do praw korporacyjnych wspólników, należy wyróżnić takie jego cechy jak: zdatność do bycia przedmiotem obrotu. Z tego powodu niemożliwe jest uznanie prawa własności wspólnika do części majątku spółki. Prawo własności mienia przekazanego jako kapitał założycielski nie może jednocześnie należeć do dwóch podmiotów.

Istnienie takiej grupy osób prawnych, które nie są właścicielami majątku, którym zarządzają, a których założyciele zachowują prawo własności (przedsiębiorstwa jednoosobowe, przedsiębiorstwa państwowe, przedsiębiorstwa komunalne, podmioty zależne), związane jest z etapem przejściowym rozwoju gospodarczego. Instytucje państwowe i komunalne mają prawo do tworzenia nowych podmiotów – osób prawnych typu korporacyjnego dzięki własnemu majątkowi lub wspólnie z innymi podmiotami. Jednak same instytucje państwowe zasadniczo nie mają prawa ani same, ani w imieniu innych instytucji publicznoprawnych, występować w roli założycieli lub członków korporacji. Założycielami w ich imieniu mogą być tylko specjalnie stworzone instytucje lub fundacje, które należą do państwa. Upoważnieni przedstawiciele uczestniczą w działalności takich korporacji w imieniu instytucji publicznoprawnych oraz zgodnie z ich zaleceniami. Co więcej, mogą one stworzyć korporacje/spółki jednoosobowe ze stuprocentowym udziałem państwowym (przedsiębiorstwa państwowe, spółki jednoosobowe).

W ten sposób korporacja/spółka występuje w formie organizacyjno-prawnej stosunków korporacyjnych w ramach jednej organizacji. Dlatego nie należy utożsamiać jej wyłącznie z istnieniem zebranego kapitału oraz zrzeszenia wspólników. Z punktu widzenia obrotu majątkiem korporacja/spółka ma na celu zaspokojenie interesu społecznego konkretnych osób (członków) w drodze centralizacji ich kapitału oraz połączenia sił.

2.2. Typy osób prawnych według ukraińskiego prawa

Klasyfikacja osób prawnych w ukraińskim prawie jest zadaniem trudnym, które spowodowane jest istnieniem dwóch wzajemnie ze sobą powiązanych, jednak różnych systemów: osób prawnych uregulowanych przepisami

ukraińskiego Kodeksu cywilnego oraz podmiotów gospodarczych uregulowanych przepisami ukraińskiego Kodeksu gospodarczego.

2.2.1. Przede wszystkim, w zależności od porządku utworzenia, osoby prawne dzielą się na *osoby prawne prawa publicznego* (ukr. *юридичні особи публічного права*) i *osoby prawne prawa prywatnego* (ukr. *юридичні особи приватного права*) (art. 81 Kodeksu cywilnego Ukrainy). Osoba prawna prawa prywatnego tworzona jest na mocy czynności prawnej. Osobę prawną prawa publicznego tworzy akt organów władzy państwowej lub samorządowej.

2.2.2. W zależności od sposobu powstawania (zakładania) oraz tworzenia kapitału zakładowego, na Ukrainie działają przedsiębiorstwa jednoosobowe (unitarne) [ukr. *унітарні підприємства*] i korporacyjne [ukr. *корпоративні підприємства*].

- *Przedsiębiorstwo jednoosobowe* tworzone jest przez jednego założyciela, który wyposaża je w niezbędny majątek, zgodnie z prawem tworzy kapitał zakładowy, niezdzielony na akcje (udziały), zatwierdza statut, rozdziela zysk, bezpośrednio lub poprzez zarządcę, którego wcześniej powołał, kieruje przedsiębiorstwem i tworzy jego kadrę pracowniczą na podstawie umowy o pracę, decyduje w kwestiach reorganizacji i likwidacji przedsiębiorstwa. Jednoosobowymi są przedsiębiorstwa państwowe, komunalne, przedsiębiorstwa zakładane na podstawie własności organizacji społecznej, organizacji religijnej lub prywatnej własności założyciela.

Przedsiębiorstwo korporacyjne zwykle tworzone jest przez dwóch lub więcej założycieli na podstawie umowy i działa na podstawie połączenia majątków i/lub prowadzenia działalności gospodarczej lub pracowniczej działalności założycieli (wspólników), ich wspólnego zarządzania sprawami w oparciu o ich prawa korporacyjne, w tym także za pośrednictwem organów, które powołały, przy udziale założycieli w podziale zysku oraz ryzyku przedsiębiorstwa. Do przedsiębiorstw korporacyjnych należą spółdzielnie, spółki handlowe, a także inne przedsiębiorstwa, w tym oparte na prywatnej własności dwóch lub więcej osób. Jak widać, przedsiębiorstwa korporacyjne obejmują również spółki prowadzące działalność gospodarczą, przewidzianą przepisami ukraińskiego Kodeksu cywilnego.

2.2.3. Formy organizacyjno-prawne osób prawnych: osoby prawne mogą być tworzone w formie spółek, instytucji oraz w innych formach określonych w ustawie (art. 83 Kodeksu cywilnego Ukrainy).

Instytucją jest organizacja stworzona przez jedną lub więcej osób (założycieli), którzy nie uczestniczą w zarządzaniu nią, w drodze połączenia (wyodrębnienia) swoich aktywów do osiągnięcia celów określonych przez założycieli, kosztem tych aktywów.

Spółką jest organizacja stworzona w wyniku połączenia osób (wspólników), które mają prawo do udziałów w tej spółce.

Spółki dzielą się na *prowadzące działalność gospodarczą/przedsiębiorczą* (ukr. *підприємницькі*) i *nieprowadzące działalności gospodarczej/przedsiębiorczej* (ukr. *непідприємницькі*).

Spółki *nieprowadzące działalności gospodarczej/przedsiębiorczej* są to spółki, które nie mają na celu osiągnięcia zysków w celu dalszego jego podziału między wspólników (art. 85 Kodeksu cywilnego Ukrainy).

Spółki, które prowadzą działalność gospodarczą/przedsiębiorczą mają dwie cechy charakterystyczne:

1. działają w celu osiągnięcia zysku,
2. dzielą zyski pomiędzy wspólników.

Zgodnie z art. 84 ukraińskiego Kodeksu Cywilnego spółki, które zajmują się działalnością gospodarczą mogą być zakładane w formie:

I. *Spółek handlowych*, którymi są spółka jawna, spółka komandytowa, spółka z ograniczoną lub dodatkową odpowiedzialnością i spółka akcyjna (z kolei spółki akcyjne mogą być tworzone w formie spółki akcyjnej prywatnej lub spółki akcyjnej publicznej).

W literaturze spółki handlowe dzielą się na dwie grupy: spółki kapitałowe i spółki osobowe, taki podział nie wynika jednak z przepisów prawa. Do spółek kapitałowych należą: spółka akcyjna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością i spółka z dodatkową odpowiedzialnością. Wszyscy wspólnicy tych spółek mają obowiązek wniesienia wkładu majątkowego do spółki, ponoszą ograniczoną (do wartości wniesionych wkładów) odpowiedzialność za zobowiązania spółki oraz nie muszą brać bezpośredniego udziału w bieżącym funkcjonowaniu spółki. Spółkami osobowymi są spółka jawna i spółka komandytowa, których wspólnicy ponoszą pełną odpowiedzialność majątkową za ich zobowiązania. Wspólnicy spółek osobowych są zobowiązani do osobistego uczestnictwa w jej działalności.

II. *Spółdzielnia pracy* – to dobrowolne zrzeszenie osób fizycznych na zasadach członkostwa w celu organizacji wspólnej produkcji lub innej działalności gospodarczej, opierając się na pracy osobistej oraz połączenia udziałów majątkowych członków.

2.2.4. W zależności od udziału kapitału zagranicznego we własności, na podstawie której działa przedsiębiorstwo, istnieją *przedsiębiorstwa z udziałem kapitału zagranicznego* oraz *przedsiębiorstwa zagraniczne*.

Przedsiębiorstwo, w którego kapitale zakładowym co najmniej 10 procent stanowią inwestycje zagraniczne, uznawane jest za przedsiębiorstwo z udziałem kapitału zagranicznego. Przedsiębiorstwa z inwestycjami zagranicznymi mają prawo zakładać spółki zależne, tworzyć oddziały oraz przedstawicielstwa na terenie Ukrainy oraz poza jej granicami zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy oraz ustawodawstwem odpowiednich państw.

Przedsiębiorstwem zagranicznym jest założone zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy przedsiębiorstwo, które działa wyłącznie dzięki własności cudzoziemców lub zagranicznych osób prawnych, albo przedsiębiorstwo, które nabyło pełną własność tych osób. Przedsiębiorstwa zagraniczne nie mogą być tworzone w określonych w ustawie obszarach, które mają strategiczne znaczenie dla bezpieczeństwa narodowego. Działalność oddziałów, przedstawicielstw i innych wydzielonych pododdziałów

przedsiębiorstw, utworzonych zgodnie z ustawodawstwem innych państw, prowadzona jest na terytorium Ukrainy zgodnie z ustawodawstwem Ukrainy.

Status prawny, warunki i porządek założenia, wymagania dotyczące organizacji i działalności przedsiębiorstw zagranicznych oraz przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego ustalane są głównie przez ukraiński Kodeks gospodarczy oraz Ustawę Ukrainy "O inwestycjach zagranicznych" (ukr. Закон України „Про режим іноземного інвестування”; transl. Zakon Ukrainy „Pro režym inozemnoho inwestuwanja”).

2.2.5. Zgodnie z art. 120 ukraińskiego Kodeksu gospodarczego przedsiębiorstwa jako osoby prawne mogą łączyć na dowolnych zasadach swoje produkcyjne, naukowe, handlowe oraz inne rodzaje działalności, jeżeli nie jest to sprzeczne z prawem antymonopolowym. Przy czym przedsiębiorstwa uczestnicy organizacji gospodarczych – zachowują status osoby prawnej, niezależnie od formy organizacyjno-prawnej organizacji.

Dzięki temu przedsiębiorstwa mają prawo łączenia się w:

- *Asocjacje/stowarzyszenia* (ukr. Асоціація) – umowne zjednoczenie, stworzone w celu stałego koordynowania działalności gospodarczej przedsiębiorstw, które połączyły się przez centralizację jednej lub więcej funkcji produkcji i zarządzania, rozwoju specjalizacji i współpracy produkcji, organizacji wspólnej produkcji na podstawie połączenia przez uczestników środków finansowych i materialnych w celu zaspokojenia ekonomicznych potrzeb członków stowarzyszenia (asocjacji). W statucie stowarzyszenia powinno być zaznaczone, że jest to stowarzyszenie o charakterze handlowym. Stowarzyszenie nie ma prawa ingerować w ekonomiczną działalność przedsiębiorstw – swoich członków. Zgodnie z decyzją członków stowarzyszenie może być upoważnione do reprezentowania ich interesów w stosunkach organami władzy, innymi przedsiębiorstwami oraz organizacjami.

- *Korporacja* (ukr. корпорація) – umowne zrzeszenie, utworzone na podstawie połączenia interesów produkcyjnych, naukowych i handlowych przedsiębiorstw, które łączą się z delegowaniem przez nie pewnych uprawnień scentralizowanej regulacji działalności każdego z członków, przez organy zarządzające korporacji.

- *Konsorcjum* (ukr. консорціум) – tymczasowe zrzeszenie statutowe przedsiębiorstw, powołane dla osiągnięcia przez ich członków pewnego wspólnego celu ekonomicznego (realizacji programów docelowych, naukowo-technicznych, projektów budowlanych itp.). Konsorcjum wykorzystuje w sposób określony w statucie środki przekazywane przez członków, scentralizowane środki przeznaczone na finansowanie odpowiednich programów, a także środki pochodzące z innych źródeł. W momencie osiągnięcia celu jego stworzenia konsorcjum zaprzestaje swojej działalności.

- *Koncern* (ukr. концерн) – statutowe zjednoczenie przedsiębiorstw, a także innych organizacji w oparciu o ich zależność finansową od jednego lub grupy członków związku, z centralizacją funkcji rozwoju naukowo-technicznego i produkcyjnego, inwestycyjnej, finansowej, handlu zagranicznego oraz innej działalności. Członkowie koncernu przekazują mu część swoich

uprawnień, w tym prawa do reprezentowania ich interesów w stosunkach z organami władzy państwowej, innymi przedsiębiorstwami oraz organizacjami. Członkowie koncernu nie mogą być jednocześnie członkami innego koncernu.

Związki przedsiębiorstw państwowych i komunalnych tworzone są głównie w formie korporacji lub koncernu, bez względu na nazwę związku (kombinat, trust itp.).

2.2.6. Przedsiębiorstwa powiązane (ukr. асоційовані підприємства) oraz holdingi (ukr. холдингові компанії) (art. 126 ukraińskiego Kodeksu Gospodarczego)

Przedsiębiorstwa powiązane – to grupa podmiotów gospodarczych – osób prawnych, połączonych ze sobą w relacjach zależności ekonomicznej i/lub organizacyjnej, w postaci udziału w kapitale zakładowym i/lub zarządzaniu. Zależność między przedsiębiorstwami powiązanymi może być prosta i zdecydowana. Obecność takiego uzależnienia powinna zostać zaznaczona w rejestracji państwowej przedsiębiorstwa zależnego oraz opublikowana zgodnie z przepisami prawa.

Holding – to publiczna spółka akcyjna, która posiada, wykorzystuje, a także dysponuje holdingowym pakietem akcji (udziałów, składek) dwóch lub więcej przedsiębiorstw korporacyjnych (z wyjątkiem pakietów akcji, które są własnością państwową). Ogólne zasady funkcjonowania holdingów na Ukrainie, zwłaszcza ich tworzenie, działalność i likwidację, regulują przepisy ukraińskiego Kodeksu gospodarczego oraz Ustawa Ukrainy „O holdingu na Ukrainie” (ukr. Закон України Про холдингові компанії в Україні”; transl. Zakon Ukrainy „Pro choldynhovi kompaniji”).

2.2.7. Należy zauważyć, że ustawa przewiduje przypadki, w których osoby fizyczne i prawne mogą pracować razem, aby osiągnąć wspólny cel, bez tworzenia osoby prawnej. Taka wspólna działalność prowadzona jest na podstawie umowy o wspólnej działalności z połączeniem wkładów uczestników/wspólników (spółka cywilna – ukr. просте товариство) lub bez połączenia wkładów członków (art. 1130–1143 ukraińskiego Kodeksu cywilnego).

2.2.8. Przyłączanie i efektywne ulokowanie środków finansowych inwestorów może być przeprowadzone przy pomocy podmiotów wspólnego inwestowania. Podstawę prawną tworzenia i funkcjonowania tych podmiotów określa Ustawa Ukrainy „O instytucjach wspólnego inwestowania”⁷⁹ z 5 lipca 2012 roku.

Klasyfikacja instytucji wspólnego inwestowania została podana w art. 7 wyżej wspomnianej ustawy.

Instytucjami wspólnego inwestowania są fundusz korporacyjny lub udziałowy.

⁷⁹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>

Fundusz korporacyjny (ukr. *Корпоративний фонд*) – to osoba prawna, która powstaje w formie spółki akcyjnej i prowadzi wyłącznie działalność, dotyczącą wspólnego inwestowania.

Fundusz udziałowy (ukr. *Пайовий фонд*) – całość aktywów, należących do członków takiego funduszu, na prawie współwłasności w częściach ułamkowych (ukr. *спільна часткова власність*), które znajdują się pod zarządem kompanii (spółki) ds. zarządzania aktywami oraz są ewidencjonowane przez nią, niezależnie od wyników jej działalności gospodarczej. Fundusz udziałowy nie jest osobą prawną i nie może mieć organów. Fundusz udziałowy tworzony jest przez spółkę zarządzania aktywami (art. 41 ukraińskiej ustawy o instytucjach wspólnego inwestowania).

Towarzystwo funduszy inwestycyjnych – to podmiot gospodarczy, utworzony zgodnie z prawem w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, którego działalność polega na profesjonalnym zarządzaniu aktywami instytucji wspólnego inwestowania na podstawie licencji (art. 63 ukraińskiej ustawy o instytucjach wspólnego inwestowania).

2.3. Inne rodzaje osób prawnych typu korporacyjnego

Podmiotami korporacyjnymi są formy działalności organizacyjno-prawnej, które posiadają poniższe cechy:

- są osobami prawnymi;
- posiadają scentralizowany kapitał założycielski;
- celem działalności jest osiągnięcie zysku;
- substratem osoby prawnej są uczestnicy;
- zysk jest dzielony między współników.

Takim cechy w prawie ukraińskim spełniają wszystkie rodzaje spółek handlowych. Zgodnie z art. 79 Kodeksu gospodarczego Ukrainy za spółki handlowe uznaje się przedsiębiorstwa lub inne podmioty gospodarcze, utworzone przez osoby prawne i/lub obywateli (osoby fizyczne – przyp. tłum.) w drodze połączenia ich aktywów i udziału w działalności przedsiębiorstwa w celem osiągnięcia zysku. W ukraińskim Kodeksie cywilnym zdefiniowano spółkę handlową nieco inaczej. Na ogół specyfika każdego rodzaju spółki handlowej wynika w pierwszej kolejności ze składu uczestników, kapitału zakładowego/udziałowego oraz zakresu odpowiedzialności członków.

Klasyfikacja spółek handlowych pokrywa się zarówno w Kodeksie cywilnym, jak i Kodeksie gospodarczym i obejmuje następujące spółki:

1) spółka jawna (sp. j.) – to spółka, w której wszyscy członkowie są wspólnie zaangażowani w działania przedsiębiorstwa i ponoszą solidarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem (regulacja znajduje się w art. 119–132 Kodeksu cywilnego Ukrainy, art. 79–92 Kodeksu gospodarczego Ukrainy, art. 66–74 Ustawy Ukrainy „O spółkach handlowych”);

2) spółka komandytowa (sp. k.) – to spółka, w której, razem z jednym lub większą liczbą członków zaangażowanych w imieniu spółki w jej działalność i

ponoszących odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem (komplementariusz), jest jeden lub więcej członków, których odpowiedzialność ogranicza się do wkładu w majątek spółki (komandytariusze) oraz którzy nie uczestniczą w działalności spółki (regulacja znajduje się w art. 133–139 Kodeksu cywilnego Ukrainy, art. 75–83 Ustawy Ukrainy „O spółkach handlowych”);

3) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością (sp. z o. o.) – to spółka, posiadająca kapitał zakładowy, podzielony na udziały, których wielkość określają dokumenty założycielskie. Członkowie spółki ponoszą odpowiedzialność w granicach swoich wkładów⁸⁰ (regulacja znajduje się w art. 140–150 Kodeksu cywilnego Ukrainy, art. 79–92 Kodeksu gospodarczego Ukrainy, art. 50–64 Ustawy Ukrainy „O spółkach handlowych”);

4) Spółka z dodatkową odpowiedzialnością (SDO) – spółka, której kapitał zakładowy dzieli się na udziały, których wielkość określają dokumenty założycielskie. Członkowie takiej spółki odpowiadają za jej długi swoim wkładem wniesionym na pokrycie kapitału zakładowego, a przy braku tych kwot dodatkowo należącym do nich majątkiem, proporcjonalnie do wartości określonej tak samo dla wszystkich członków na podstawie wniesionego przez nich wkładu. Maksymalny rozmiar odpowiedzialności członków przewidziany jest w dokumentach założycielskich (regulacja znajduje się w art. 151 Kodeksu cywilnego Ukrainy, art. 79–92 Kodeksu gospodarczego Ukrainy, art. 52–65 Ustawy Ukrainy „O spółkach handlowych”);

5) Spółka akcyjna (SA) – spółka handlowa, której kapitał zakładowy został podzielony na pewną liczbę udziałów o równej wartości nominalnej i w stosunku do których prawa udziałowe wypływają z akcji. Akcjonariusze nie odpowiadają za zobowiązania spółki i ponoszą ryzyko strat, związanych z działalnością spółki, tylko w granicach przysługujących im akcji. Spółki akcyjne według rodzajów dzieli się na: spółki akcyjne publiczne oraz spółki akcyjne prywatne. Liczba akcjonariuszy spółek akcyjnych prywatnych nie może przekraczać 100 akcjonariuszy (regulacja znajduje się w ustawie „O spółkach akcyjnych” z 17 września 2008 roku, art. 24–49, Ustawy Ukrainy „O spółkach handlowych”, art. 152–162 Kodeksu cywilnego Ukrainy, art. 79–92 Kodeksu gospodarczego Ukrainy).

Należy zauważyć, że w granicach pięciu przedstawionych form organizacyjno-prawnych możliwe jest tworzenie tak zwanych form „pochodnych” osób prawnych, które specjalizują się w określonych sferach działalności oraz mają wyłączną zdolność do czynności prawnych, czyli nie mogą zajmować się innymi rodzajami działalności. Takie osoby prawne charakteryzują się specyficznym statusem prawnym, związanym ze specjalnymi wymaganiami dla kapitału zakładowego na rzecz udziałowców; koniecznością uzyskania zezwolenia (licencji) na działalność; koniecznością rejestracji państwowej w oddzielnym rejestrze itp. Status prawny, przedstawionych osób

⁸⁰ Chodzi w istocie o ponoszenie ryzyka ekonomicznego, wiążącego się z przeniesieniem przedmiotu wkładu na spółkę.

prawnych, określają specjalne przepisy aktu normatywnego, jednak dopuszczalne jest stosowanie do nich przepisów ogólnych o spółkach handlowych, jeżeli nie są one sprzeczne z przepisami specjalnymi. Do takich „pochodnych” form należą w szczególności:

- Spółki prowadzące działalność ubezpieczeniową. *Zakładami ubezpieczeniowymi*, które mają prawo prowadzenia działalności ubezpieczeniowej na Ukrainie, są: 1) instytucje finansowe, tworzone w formie spółek akcyjnych, jawnych, komandytowych lub spółek z dodatkową odpowiedzialnością zgodnie z Ustawą Ukrainy „O spółkach gospodarczych”, biorąc pod uwagę fakt, że członków każdej z tych instytucji finansowych, powinno być co najmniej trzech, a także jeśli instytucja finansowa otrzymała licencję na działalność ubezpieczeniową; 2) odpowiednio zarejestrowane stałe przedstawicielstwa w postaci oddziałów zagranicznych zakładów ubezpieczeniowych, które także otrzymały licencję na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej. Należy zauważyć, że zakładami ubezpieczeniowymi-nierezydentami są także instytucje finansowe, które zostały założone i posiadają licencję na prowadzenie działalności ubezpieczeniowej, zgodnie z prawem tych krajów, w których są zarejestrowane. Jednak zakłady ubezpieczeniowe-nierezydenci mogą prowadzić tylko niektóre rodzaje działalności ubezpieczeniowej, takie jak: wyłącznie ubezpieczenie zagrożeń związanych z żeglugą morską, lotnictwem komercyjnym, startem rakiet kosmicznych i frachtem (w tym satelitów), w wypadku, jeśli przedmiotem ubezpieczenia są majątki związane z transportowaniem towarów i/lub pojazdów, którymi są one transportowane, i/lub wszelkie zobowiązania powstałe w związku z takim transportem towarów; reasekuracja; pośrednictwo ubezpieczeniowe, takie jak usługi brokerskie i agencyjne; usługi pomocnicze przy ubezpieczeniach, takie jak usługi doradcze, aktualizacja oceny ryzyka oraz zaspokajanie roszczeń (art. 2)⁸¹;

- Banki. *Bankiem* jest osoba prawna, która na podstawie licencji bankowej ma wyłączne prawo do świadczenia usług bankowych, o których informacje zawarte są w Państwowym Rejestrze Banków (ukr. Державний реєстр банків; transl. Derżawnyj rejestr bankiw). Banki na Ukrainie tworzone są w formie publicznej spółki akcyjnej lub banków spółdzielczych⁸². Wszystkie banki muszą zostać zarejestrowane nie tylko jako osoby prawne, ale także jako instytucje finansowe w osobnym rejestrze prowadzonym przez Narodowy Bank Ukrainy;

- Instytucje depozytowe. *Instytucją depozytową* jest osoba prawna, która została stworzona i funkcjonuje w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i która otrzymała odpowiednią licencję

⁸¹ Ustawa Ukrainy z 7 marca 1996 roku Nr 85/96-BP // o ubezpieczeniach: Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 18. – Art. 78 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.

⁸² Ustawa Ukrainy z 7 grudnia 2000 roku Nr 2121-III o bankach i działalności bankowej: // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2001. – Nr 5–6. – Art. 30 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.

na prowadzenie działalności depozytowej instytucji depozytowej (art. 14). Aby uzyskać licencję na prowadzenie działalności depozytowej instytucji depozytowej osoba prawna powinna mieć kapitał zakładowy nie mniejszy niż 7 milionów hrywien;⁸³

- Korporacyjne fundusze inwestycyjne. *Korporacyjny fundusz inwestycyjny* – to osoba prawna, która tworzona jest w formie spółki akcyjnej i prowadzi wyłącznie działalność inwestowania zbiorowego (art. 8). Jednak przepisów Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych” nie stosuje się do korporacyjnych funduszy inwestycyjnych, a tylko konkretne przepisy ustawy „O instytucjach zbiorowego inwestowania”. Korporacyjne fundusze inwestycyjne wymagają dodatkowej rejestracji jako instytucje zbiorowego inwestowania i dopiero od tego momentu, a nie od dnia nabycia statusu osoby prawnej, mogą w pełni funkcjonować;⁸⁴

Parki Technologiczne (ukr. технологічні парки; transl. technologiczni parky). *Park Technologiczny (Technopark)* – to osoba prawna lub grupa osób prawnych (dalej – członkowie Parku Technologicznego), które działają zgodnie z umową o prowadzeniu wspólnej działalności bez tworzenia osoby prawnej oraz bez połączenia wkładów w celu stworzenia zasad organizacyjnych realizacji projektów Parków Technologicznych, których celem jest wdrażanie zaawansowanych technologii, zabezpieczenie produkcji przemysłowej produktów konkurencyjnych na rynku światowym.⁸⁵ Parki Technologiczne, które nabywają status osoby prawnej, mogą być tworzone w każdej z jej form organizacyjno-prawnych. Takie struktury innowacyjne podlegają dodatkowej rejestracji przez Ministerstwo Edukacji i Nauki Ukrainy.

Oprócz spółek handlowych do listy spółek prowadzących działalność gospodarczą należą także *spółdzielnie pracy*. Zgodnie z art. 163 ukraińskiego Kodeksu cywilnego *spółdzielnią pracy* jest dobrowolne zrzeszenie obywateli (osób fizycznych – przyp. tłum.), na zasadach przynależności do wspólnej produkcji lub innej działalności gospodarczej, która bazuje na ich osobistej pracy oraz połączeniu ich udziałów składkowych. W statucie spółdzielni oraz ustawie może być przewidziany udział w działalności produkcyjnej spółdzielni na zasadach członkostwa także innych osób. Spółdzielnie te różnią się zasadniczo od wszystkich spółek handlowych, ponieważ przewidują osobistą pracę swoich członków; specjalny tryb nabywania i ustawiania członkostwa; zarządzanie spółdzielnią funkcjonuje na zasadzie "jeden członek – jeden głos".

⁸³ Ustawa Ukrainy z 06 lipca 2012 roku Nr 5178-VI o systemie depozytowym Ukrainy: // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2013. – Nr 39. – Art. 517 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.

⁸⁴ Ustawa Ukrainy z 5 lipca 2012 roku Nr 5080-VI o instytucjach zbiorowego inwestowania: // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2013. – Nr 29. – Art. 337 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.

⁸⁵ Ustawa Ukrainy z 16 lipca 1999 roku Nr 991-XIV o specjalnym systemie działalności innowacyjnej Parków Technologicznych: // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1999. – Nr 40. – Art. 363 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/991-14>.

Status prawny spółdzielni pracy poza ukraińskim Kodeksem cywilnym określany jest również przez specjalną Ustawę Ukrainy "O współpracy" (ukr. Закон України Про кооперацію"; transl. Zakon Ukrainy pro kooperaciju")⁸⁶.

2.4. Zastosowanie praktyczne

2.4.1. Zalety i wady

Jak widać z powyższych rozdziałów, na Ukrainie dopuszczalna jest rejestracja różnych typów osób prawnych prawa prywatnego. Spośród nich najbardziej uniwersalną formą prowadzenia działalności gospodarczej są z pewnością spółki handlowe.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest optymalną formą w wypadkach, gdy wspólnicy nie zamierzają pozyskiwać kapitału w drodze publicznej emisji tytułów uczestnictwa i liczy mniej niż 100 członków. Najczęstszą liczbą wspólników jest do 10 członków. Wynika to stąd, że do 12 maja 2011 roku maksymalna liczba członków sp. z o. o. była ograniczona do 10 członków.

W sp. z o. o. nie ma potrzeby publicznego ujawniania informacji o działalności spółki, dotyczących sprawozdawczości finansowej, informacji o wspólnikach itp. W porównaniu do spółki akcyjnej jednocześnie zaletą i wadą dla spółki z o. o. jest to, że jej regulacja znajduje się w nieco przestarzałej Ustawie Ukrainy „O spółkach handlowych”. Z jednej strony, Ustawa Ukrainy „O spółkach handlowych” nie nakłada surowych wymagań, dotyczących działalności spółki, ale z drugiej strony, prawie nie chroni założycieli mniejszościowych (członków). Ustawa Ukrainy „O spółkach akcyjnych” pod tym względem jest znacznie bardziej efektywna i nowoczesna.

Forma spółki akcyjnej wybierana jest w przypadkach, gdy spółka planuje pozyskać publiczny kapitał akcyjny, pragnie osiągnąć wyższy status na rynku w zakresie pozyskiwania kapitału oraz w kontaktach z klientami. Ponadto utworzenie podmiotu gospodarczego w formie spółki akcyjnej jest warunkiem koniecznym do prowadzenia niektórych rodzajów działalności (np. działalność bankowa, ubezpieczeniowa).

Spółkami akcyjnymi są również spółki powstałe w czasach prywatyzacji (prywatyzacja dawnych fabryk Ukraińskiej Republiki Socjalistycznej (lata 1918–1991)) oraz te, które, zgodnie z ustawodawstwem, nie mogą zostać reorganizowane w inną formę organizacyjno-prawną (powyżej 100 akcjonariuszy itp.).

Na Ukrainie nie ma jednej ujednoczonej ustawy, nakazującej wykonywanie pewnego rodzaju działań gospodarczych w ramach konkretnie określonej formy organizacyjno-prawnej. Dana specyfika określana jest na

⁸⁶ O współpracy: Ustawa Ukrainy z 10 lipca 2003 roku Nr 1087-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2004. – Nr 5. – Art.35 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.

podstawie specjalnych ustaw, dotyczących odpowiednich działalności przedsiębiorczych/gospodarczych. Na przykład banki na Ukrainie są tworzone w formie publicznej spółki akcyjnej lub banku spółdzielczego (art. 6 Ustawy Ukrainy "O bankach i działalności bankowej"). Zakładami ubezpieczeń, które mają prawo do prowadzenia działalności ubezpieczeniowej na Ukrainie są instytucje finansowe, które są tworzone w formie spółek akcyjnych, jawnych, komandytowych lub spółek z dodatkową odpowiedzialnością (art. 2 Ustawy Ukrainy "O ubezpieczeniach"). Oznacza to, że przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe nie mogą działać w formie sp. z o. o.

Spółki z dodatkową odpowiedzialnością, spółki jawne i komandytowe wykorzystywane są w wypadkach, gdy taka forma wymagana jest przez ustawodawstwo.

Wyłącznie w formie spółek z dodatkową odpowiedzialnością działają spółki powiernicze (oryg. довірчі товариства). Spółka powiernicza – to spółka z dodatkową odpowiedzialnością, która wykonuje taką działalność przedstawicielską, zgodnie z umową zawartą z powiernikami majątku, która polega na wykonywaniu praw, przysługujących właścicielom takiego majątku⁸⁷. Wyłącznie w formie spółki jawnej prowadzona jest działalność gospodarcza lombardów.

Jak można zauważyć, zakres rodzajów działalności gospodarczej na Ukrainie, gdzie wymagana jest dodatkowa lub pełna odpowiedzialność założycieli (członków) spółki, jest znacznie węższy w porównaniu z Polską czy innymi krajami Unii Europejskiej. W związku z tym ich liczba jest znikoma.

2.4.2. Statystyka

Według danych statystycznych w 2014 roku na Ukrainie zarejestrowano:

1) 24610 spółek akcyjnych, wśród nich: te, które akcje mają w obiegu – 15,5 tysięcy spółek akcyjnych; tych, które składają sprawozdania do Krajowej Komisji ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy – tylko 8 tysięcy spółek akcyjnych;

2) spółek z ograniczoną odpowiedzialnością – 520 228;

3) spółek z dodatkową odpowiedzialnością – 1591;

4) spółek jawnych – 2038;

5) spółek komandytowych — 626⁸⁸.

Według danych sprawozdania dla Krajowej Komisji ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy w 2014 roku istniało 8396 otwartych spółek akcyjnych (OSA), 3127 – publicznych spółek akcyjnych (PSA), 9656 – zamkniętych spółek akcyjnych (ZSA) i 4261 – prywatnych spółek akcyjnych (PrSA). Doprecyzowując. OSA oraz ZSA to te spółki akcyjne, które zostały zarejestrowane przed przyjęciem nowej Ustawy Ukrainy "O spółkach akcyjnych". Zgodnie z Ustawą Ukrainy OSA oraz ZSA powinny wnieść o

⁸⁷ O Spółkach Powierniczych: Dekret Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy Nr 23-93 z dnia 17 marca 1993 roku // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/23-93>

⁸⁸ ZALETY I WADY FORM ORGANIZACYJNO-PRAWNYCH SPÓŁEK NA UKRAINIE // [HTTP://JURLIGA.LIGAZAKON.UA/NEWS/2014/4/23/109462.HTM](http://JURLIGA.LIGAZAKON.UA/NEWS/2014/4/23/109462.HTM)

zmianę w dokumentach założycielskich oraz zreorganizować się odpowiednio w PSA oraz ZSA. Niestety, obecnie jeszcze nie wszystkie spółki akcyjne dopasowały swoje dokumenty założycielskie do aktualnego ustawodawstwa.

Tylko w 2013 roku na Ukrainie zarejestrowano ponad 50 256 osób prawnych i jest to prawie 7% więcej niż w 2012 roku. Najczęściej rejestrowano sp. z o. o. W 2013 roku zarejestrowano ich 33 834, czyli o 14,5% więcej niż w roku poprzednim⁸⁹. Powyższe statystyki pokazują, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością jest najpopularniejszą formą prowadzenia działalności gospodarczej na Ukrainie.

Najbardziej znaczący udział w tworzeniu produktu krajowego brutto zajmują spółki akcyjne.

Co do podziału kapitału akcyjnego w sektorach gospodarki państwowej, najwięcej spółek akcyjnych możemy znaleźć w przemyśle (31,5% ogólnej liczby), handlu hurtowym i detalicznym (21,2%), w obszarze obrotu nieruchomościami (12,2%), w budownictwie (10,5%), rolnictwie, łowiectwie oraz leśnictwie (8,8%), w transporcie i łączności (8,6%).

Zyski netto spółek akcyjnych w 2011 roku (z wyłączeniem banków i małych przedsiębiorstw) wyniosły 80,09 miliardów UAH. Kapitał zakładowy spółek akcyjnych do końca 2011 roku wynosił 470,28 miliardów UAH⁹⁰.

2.5. Przedsiębiorstwa w porównaniu z innymi rodzajami instrumentów korporacyjnych i inwestycyjnych

Oczywistym jest to, że w gospodarce rynkowej optymalną i efektywną formą aktywności inwestycyjnej jest działalność korporacyjna, która realizowana jest w drodze tworzenia lub uczestnictwa w istniejącej już osobie prawnej.

Analiza ukraińskich kodeksów cywilnego i gospodarczego wskazuje, że ustawodawca przewiduje takie podstawowe formy organizacyjno-prawne osób prawnych, które mają na celu osiągnięcie zysku i są optymalne dla inwestowania: spółki prowadzące działalność gospodarczą (*spółki akcyjne, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, spółka z dodatkową odpowiedzialnością, spółka jawna, spółka komandytowa, spółdzielnie pracy*) przewidziane są w Kodeksie cywilnym Ukrainy; *prywatne przedsiębiorstwa* przewidziane zostały w Kodeksie gospodarczym Ukrainy. Wśród nich dogodnymi formami działalności biznesowej są spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz przedsiębiorstwa prywatne.

⁸⁹UKRAIŃCY W 2013 ROKU NAJCZĘŚCIEJ REJESTROWALI SP. Z O. O. // [HTTP://UA.INTERFAX.COM.UA/NEWS/GENERAL/185200.HTML](http://ua.interfax.com.ua/news/general/185200.html).

⁹⁰Raport Państwowej Komisji Papierów Wartościowych i Giełdy za 2012 rok // http://www.nssmc.gov.ua/user_files/content/58/1370875350.pdf.

Jakie zatem cechy pozwalają odróżnić osoby prawne typu korporacyjnego od innych osób prawnych? Po pierwsze, koncentrują się one na osiągnięciu zysków w celu późniejszego podziału ich pomiędzy swoich członków. Po drugie, relacje uczestnictwa są charakterystyczne dla takich osób prawnych, które przejawiają się w tym, że założyciele (członkowie) są zaangażowani w osobie prawnej przez wniesienie odpowiednich wkładów majątkowych. Tracą oni prawo własności do tych wkładów, przenosząc je na własność osoby prawnej, w zamian za co otrzymują zestaw praw korporacyjnych. Zgodnie z art. 167 Kodeksu gospodarczego Ukrainy prawa korporacyjne – to prawa osoby, której udział określony został w kapitale zakładowym (majątku) organizacji gospodarczej, które obejmują prawo do uczestnictwa tej osoby w zarządzaniu organizacją gospodarczą, otrzymywania pewnej części zysku (dywidendy) tej organizacji oraz aktywów w przypadku jej likwidacji zgodnie z prawem, a także innych uprawnień przewidzianych przez prawo i dokumenty statutowe⁹¹. Zachowanie takiego związku prawnomajątkowego między osobą prawną a inwestorami pozwala im nie tylko uzyskiwanie części zysków z działalności osoby prawnej, proporcjonalnie do ich praw korporacyjnych, ale także na wpływ na tworzenie tego zysku przez udział w zarządzaniu, otrzymywanie informacji o działalności osoby prawnej itd.

Spółki akcyjne oraz *spółki z ograniczoną odpowiedzialnością* są dogodnymi formami inwestowania w wypadku, gdy inwestor nie jest zainteresowany bezpośrednim udziałem w bieżącym funkcjonowaniu osoby prawnej. Natomiast regulacja *spółek jawnych* i *komandytowych* przewiduje osobiste zaangażowanie wspólników spółek jawnych oraz komplementariuszy spółki komandytowej w działalność spółki przez wspólne zarządzanie jej sprawami oraz wspólne zarządzanie nią jako osobą prawną. Należy wziąć pod uwagę, że ustawodawstwo Ukrainy (art. 81 § 7 Kodeksu gospodarczego Ukrainy)⁹² przewiduje wymóg rejestracji wspólników spółek jawnych i komplementariuszy jako podmiotów, prowadzących działalność gospodarczą (przedsiębiorców) w sposób określony w Ustawie Ukrainy "O państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców". Tenże wymóg tworzy niepotrzebne trudności w inwestowaniu w te formy osób prawnych. A jeśli dodać, że wspólników spółek jawnych oraz komplementariuszy spółek komandytowych dotyczy dodatkowa odpowiedzialność za zobowiązania osoby prawnej całym ich majątkiem, to atrakcyjność inwestycyjna w spółki jawne i komandytowe staje się minimalna.

Jeszcze jednym z rodzajów osób prawnych, które proponowane są inwestorom zagranicznym przez ustawodawstwo Ukrainy, są *spółdzielnie*. Ich status jest określony nie tylko przez przepisy ogólne ukraińskich kodeksów:

⁹¹Kodeks gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art.144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

⁹²Kodeks Gospodarczy Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 16 stycznia 2003 roku Nr 436-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2003. – Nr 18, Nr 19–20, Nr 21–22. – Art.144 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>.

cywilnego oraz gospodarczego, ale również w Ustawie Ukrainy "O spółdzielniach".⁹³ Wśród tych spółdzielni, które dążą do osiągnięcia zysku oraz mogą być podstawą do inwestycji są *spółdzielnie pracy*. Jakie cechy odróżniają je od klasycznych spółek kapitałowych? Po pierwsze, jest nią obowiązkowa osobista praca w spółdzielni. Po drugie, jest to możliwość otrzymywania oprócz wypłat udziałowych, także wypłat spółdzielczych, których wysokość zależy od wysokości udziału pracy na rzecz działalności spółdzielni. Po trzecie, wielkość udziałów nie wpływa na liczbę praw inwestorów jako członków spółdzielni i w każdym wypadku zapewnia tylko jeden głos na walnym zgromadzeniu. Nie ulega wątpliwości, że cechy te nie należą do tych, które określają istotną atrakcyjność inwestycyjną spółdzielni pracy dla inwestorów zagranicznych.

Na podstawie art. 63 Kodeksu cywilnego Ukrainy do osób prawnych, założonych w oparciu o własność prywatną, należą także prywatne przedsiębiorstwa. Są one uznawane za jednoosobowe, ponieważ tworzone są przez jednego założyciela, który przeznaczając niezbędny do tego majątek, tworzy zgodnie z prawem kapitał zakładowy, niepodzielony na udziały (akcje), zatwierdza statut, dystrybuuje dochody, bezpośrednio lub za pośrednictwem zarządcy, którego sam wyznaczył, kieruje przedsiębiorstwem i tworzy jego zespół pracowniczy na podstawie umowy o pracę, decyduje o sprawach reorganizacji i likwidacji przedsiębiorstwa. Między założycielem (jedynym członkiem) a przedsiębiorstwem jednoosobowym również istnieje związek prawny o charakterze materialnym, jednak taka forma przedsiębiorstwa nie przewiduje możliwości zwiększenia w przyszłości liczby członków w celu przyciągnięcia dodatkowych inwestycji, co wymagałoby zmiany formy organizacyjno-prawnej.

Z powyższego wynika, że najbardziej uniwersalnymi i optymalnymi formami organizacyjno-prawnymi osób prawnych, z punktu widzenia atrakcyjności inwestycyjnej, są spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz przedsiębiorstwa prywatne.

Profesjonalne działania inwestycyjne mogą przybrać także specjalną formę *inwestowania instytucjonalnego*. Chodzi o organizacje zbiorowego inwestowania (*udziałowe fundusze inwestycyjne i korporacyjne*), spółki ubezpieczeniowe, inne instytucje finansowe, które wykonują operacje na aktywach finansowych osób trzecich na własny rachunek lub na rachunek tych osób, a w przypadkach przewidzianych przez prawo – także za pośrednictwem przyłączonych od innych osób aktywów finansowych w celu uzyskania przychodu lub utrzymania realnej wartości aktywów finansowych.

Wśród tych specjalistycznych form inwestycji najpopularniejsze są *korporacyjne fundusze inwestycyjne korporacyjne i udziałowe*, przewidziane w

⁹³ O spółdzielniach: Ustawa Ukrainy z 10 lipca 2003 roku Nr 1087-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2004. - Nr 5. – Art.35 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>.

Ustawie Ukrainy "O instytucjach zbiorowego inwestowania".⁹⁴ Aktywa instytucji zbiorowego inwestowania pochodzą ze zbiorowego inwestowania, powiązania majątków, praw korporacyjnych, praw majątkowych i roszczeń (zobowiązań wymagalnych – przyp. tłum.) oraz innych aktywów, przewidzianych w ustawach i aktach normatywnych wydanych przez Narodową Komisję ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych (dalej NKPWiRFI).

Korporacyjnym funduszem inwestycyjnym jest osoba prawna, która powstała w formie spółki akcyjnej i prowadzi wyłącznie działalność zbiorowego inwestowania. Ustawa Ukrainy „O spółkach akcyjnych” nie obejmuje swoją regulacją takich funduszy. Oznacza to, że pomimo że korporacyjne fundusze inwestycyjne tworzone są w formie spółki akcyjnej, ich status jest regulowany wyłącznie szczególną ustawą ukraińską "O instytucjach zbiorowego inwestowania". Członkowie funduszu korporacyjnego nie ponoszą odpowiedzialności za jego zobowiązania i ponoszą ryzyko strat związanych z działalnością funduszu tylko w granicach posiadanych akcji funduszu korporacyjnego. W stosunku do członków funduszu korporacyjnego nie można stosować żadnych sankcji, które ograniczają ich prawa, w przypadku nielegalnych działań funduszu lub jego członków. Minimalna wysokość kapitału zakładowego funduszu korporacyjnego stanowi 1250-krotność minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, zgodnie z jego wysokością określoną przez ustawę i obowiązującą na dzień rejestracji funduszu jako osoby prawnej. W celu rejestracji państwowej funduszu korporacyjnego oraz jego statutu w organach rejestracji państwowej założyciele funduszu korporacyjnego powinni płacić 100 procent wielkości początkowego kapitału zakładowego. Głównym dokumentem założycielskim korporacyjnego funduszu inwestycyjnego jest statut, a także regulamin, który fundusz zobowiązany jest zarejestrować w ciągu sześciu miesięcy od dnia jego państwowej rejestracji jako osoby prawnej. Zarządzanie aktywami funduszu korporacyjnego na podstawie odpowiedniej umowy zapewnia kompania ds. zarządzania aktywami [ukr. компанія з управління активами; transl. kompanija ds. upravlinnja aktywamy]. Przechowywanie aktywów funduszu korporacyjnego dokonuje się na podstawie odpowiedniej umowy z depozytariuszem aktywów funduszu korporacyjnego [ukr. зберігач активів корпоративного фонду; transl. zberihacz korporatywnoho fondu].

Akcyjny/udziałowy fundusz inwestycyjny, w przeciwieństwie do korporacyjnego, nie jest osobą prawną, tworzony jest przez kompanię ds. zarządzania aktywami [ukr. компанія з управління активами; transl. kompanija ds. upravlinnja aktywamy]. Fundusz akcji to zbiór aktywów należących do członków takiego funduszu, na podstawie współwłasności w częściach ułamkowych, i znajdujący się pod zarządem kompanii ds. zarządzania aktywami [ukr. компанія з управління активами; transl. kompanija ds.

⁹⁴O instytucjach zbiorowego inwestowania: Ustawa Ukrainy z dnia 5.07.2012 roku Nr 5080-VI // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2013. – Nr 29. – Art.337 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>.

uprawlinnja aktywamy] oraz wciągane są do ewidencji niezależnie od wyników jej działalności gospodarczej. Minimalny rozmiar aktywów w funduszu akcji stanowi 1250-krotność minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, zgodnie z jego wysokością, określoną przez ustawę i obowiązującą na dzień rejestracji funduszu jako instytucji zbiorowego inwestowania. O ile uczestnictwo w korporacyjnym funduszu inwestycyjnym jest potwierdzone akcjami, to uczestnictwo w akcyjnym funduszu inwestycyjnym potwierdza certyfikat inwestycyjny. W związku z powyższym członkiem takiego funduszu jest osoba prawna lub fizyczna, która stała się właścicielem certyfikatu inwestycyjnego.

Zatem ukraińskie ustawodawstwo przewiduje wiele form inwestycji korporacyjnych dla inwestorów zagranicznych, których korzyści, w porównaniu z innymi instrumentami inwestycyjnymi, polegają na rozdzieleniu własności (w oryg. majątku) założyciela (członka) oraz samej osoby prawnej; na oddzieleniu założycieli (członków) od odpowiedzialności za zobowiązania osoby prawnej i odwrotnie; występowanie szczególnego związku prawnego między założycielem (członkiem) oraz osobą prawną, który przejawia się posiadaniem przez członka/uczestnika praw zarówno o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym.

Obok korporacyjnej formy inwestycji, wśród instrumentów inwestycyjnych, charakteryzujących się efektywnością zastosowania, należy wymienić także formę umowną, w szczególności, umowy o wspólnej działalności inwestycyjnej z udziałem inwestora zagranicznego [ukr. договори про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора; tansl. Dohowory pro spil'nu inwestycijnu dijal'nistju za uczastju inozemnoho inwestora]. Dla inwestorów, którzy są stronami takich umów, zostały przewidziane korzyści: majątek importowany/wnoszony na Ukrainę przez inwestorów zagranicznych na okres co najmniej 3 lat dla celów inwestycyjnych w ramach zarejestrowanych umów zostaje zwolniony z cła. Jednak przychody, uzyskane ze wspólnej działalności na podstawie takich umów, podlegają opodatkowaniu zgodnie z ukraińskimi przepisami prawnymi, to znaczy na zasadach ogólnych. Państwowa rejestracja takich umów prowadzona jest przez *Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu Ukrainy*, zgodnie z rozporządzeniem dotyczącym porządku rejestracji państwowej umów o wspólnej działalności inwestycyjnej z udziałem inwestora zagranicznego, zatwierdzonym postanowieniem Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 30 stycznia 1997 roku⁹⁵.

⁹⁵ W sprawie zatwierdzenia procedury rejestracji państwowej umów (kontraktów) o wspólnych inwestycjach z inwestorami zagranicznymi: Postanowienie Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 30 stycznia 1997 roku N 112 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF>.

2.6. Spółki i rynek kapitałowy

Problemem obowiązującego ustawodawstwa Ukrainy jest słaby rozwój infrastruktury rynku kapitałowego, który rozwiązywany jest w drodze koncentracji zawierania umów kupna-sprzedaży papierów wartościowych na giełdach papierów wartościowych oraz u innych organizatorów obrotu papierami wartościowymi. Głównymi aktami prawnymi w tym zakresie są: art. 163–172, art. 256–361 Kodeksu gospodarczego Ukrainy z 2003 roku, Ustawa Ukrainy "O spółkach akcyjnych" z 2008 roku, "O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym" z 2006 roku, "O państwowej regulacji rynku papierów wartościowych" z 1996 roku, "O systemie depozytarnym Ukrainy" z 2012 roku i inne.

Zgodnie z art. 2 Ustawy Ukrainy "O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym" rynek papierów wartościowych (*rynek giełdowy*) to zespół członków rynku giełdowego oraz relacji prawnych między nimi w zakresie rozmieszczenia, obiegu i ewidencji papierów wartościowych i instrumentów pochodnych (derywatywy)⁹⁶. Dla organizacji funkcjonowania rynku papierów wartościowych tworzona jest giełda papierów wartościowych. *Rynek giełdowy* Ukrainy, zgodnie z przywołaną ustawą, działa w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i nie jest osobą prawną-przedsiębiorstwem, ponieważ zyski kieruje na własny rozwój i nie są one dzielone między założycieli (członków). Ustawodawstwo przewiduje specjalne wymagania co do założycieli (członków) rynku giełdowego, którymi powinno być nie mniej niż dwudziestu handlarzy [ukr. торговці; transl. torhowci]⁹⁷ papierów wartościowych, którzy mają licencję na prowadzenie profesjonalnej działalności na rynku akcji. Wielkość kapitału zakładowego rynku giełdowego nie może być mniejsza niż 15 milionów hrywien, a rozmiar kapitału własnego rynku giełdowego, dzięki któremu realizowane są rozliczenia i rozrachunki, nie może być mniejszy niż 25 milionów hrywien.

Akcje wszystkich spółek publicznych mogą być kupowane oraz sprzedawane na giełdzie papierów wartościowych (art. 24 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych”)⁹⁸. W tym celu spółka publiczna musi przeprowadzić procedurę wpisania akcji na listę giełdową, na co najmniej jednej giełdzie

⁹⁶ O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym: Ustawa Ukrainy z 23.02.2006 roku Nr 3480-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2006. – Nr 31. – Art. 268 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

⁹⁷ Tzw. handlarzami papierami wartościowymi (ukr. торговці цінними паперами; transl. torhowci cinnymy paperamy) są osoby prawne, posiadające odpowiednią licencję, uprawniającą do prowadzenia profesjonalnej działalności w zakresie obrotu papierami wartościowymi – przyp. tłum.

⁹⁸ O spółkach akcyjnych: Ustawa Ukrainy z dnia 17.09.2008 roku Nr 514-VI // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2008. – Nr 50 – 51. – Art. 384 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17/page?text=%EB%B3%F1%F2%E8%ED%E3>.

papierów wartościowych. *Listing* – jest to zestaw procedur z włączeniem papierów wartościowych do rejestru giełdy papierów wartościowych oraz kontrolowanie zgodności papierów wartościowych i emitentami, a także wymogów ustanowionych w przepisach giełdy papierów wartościowych (art. 1 Ustawy Ukrainy „O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym”).⁹⁹ Procedura listingu jest ustalana w regulaminie giełdy papierów wartościowych, który zatwierdza rada giełdy, oraz rejestrowana jest przez Krajową Komisję Papierów Wartościowych.

Ponieważ spółki publiczne zaangażowane są w obrót papierami wartościowymi na rynku giełdowym, w Ustawie Ukrainy „O spółkach akcyjnych” przewidziano obowiązek ujawniania przez nie tak zwanej informacji publicznej. Zgodnie z art. 77 § 3 Ustawy Ukrainy „O spółkach akcyjnych” spółka publiczna zobowiązana jest do posiadania własnej strony internetowej, na której w sposób określony przez Krajową Komisję Papierów Wartościowych i rynku papierów wartościowych, musi umieszczać informacje, które zgodnie z ustawodawstwem podlegają ogłoszeniu. To tak zwana informacja regularna i szczegółowa na temat emitenta (art 40, 41 Ustawy Ukrainy "O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym"): a) informacje regularne o emitencie – to roczne i kwartalne informacje sprawozdawcze, dotyczące rezultatów działalności finansowo-gospodarczej emitenta, które ogłaszane są na rynku giełdowym za pośrednictwem Krajowej Komisji Papierów Wartościowych i rynku papierów wartościowych (takiego rodzaju informacje podawane są do wiadomości publicznej nie później niż do 30 kwietnia roku następującego po roku sprawozdawczym); b) informacje szczegółowe, takie jak: podjęcie decyzji o umieszczeniu papierów wartościowych w kwocie przekraczającej 25 procent kapitału zakładowego; podjęcie decyzji o wykupie własnych akcji, oprócz akcji korporacyjnych funduszy inwestycyjnych typu zamkniętego i otwartego; fakty listingu/delistingu papierów wartościowych na rynku giełdowym; otrzymanie pożyczki lub kredytu, przekraczających 25 procent aktywów emitenta itd. Wszystkie te informacje ujawniane są przez: umieszczenie informacji o rynku papierów wartościowych w ogólnodostępnej bazie danych Krajowej Komisji Papierów Wartościowych i rynku papierów wartościowych; opublikowanie w jednym z oficjalnych drukowanych wydań Najwyższej Rady Ukrainy, Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy lub Krajowej Komisji Papierów Wartościowych i rynku papierów wartościowych; umieszczenie na własnej stronie internetowej.

Działalność profesjonalna w obrocie papierami wartościowymi na rynku giełdowym prowadzona jest przez maklerów papierów wartościowych, którzy działają w formie spółki handlowej i dla których taka działalność jest wyłączną, z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez prawo. Działalność profesjonalna tych przedmiotów może przejawiać się w działalności brokerskiej, działalności dealerskiej, gwarantowaniu emisji, działalności z zarządzania

⁹⁹O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym: Ustawa Ukrainy z dnia 23.02.2006 roku Nr 3480-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2006. – Nr 31. – Art. 268 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

aktywami (art. 17 Ustawy Ukrainy „O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym”). Dla umożliwienia realizacji niektórych z przedstawionych rodzajów działalności, ustawodawstwo przewiduje zwiększenie wymogów dotyczących tworzenia, rozmiaru kapitału zakładowego giełdy papierów wartościowych, takich jak: dealer papierów wartościowych może prowadzić działalność dealerską, w wypadku posiadania kapitału zakładowego nie mniejszego niż 500 tysięcy hrywien, przy działalności brokerskiej – nie mniej niż 1 milion hrywien, przy gwarantowaniu emisji lub działalności związanej z zarządzaniem papierami wartościowymi – nie mniej niż 7 milionów hrywien. Jeśli chodzi o dealerów papierów wartościowych, to prawo przewiduje ograniczenia po to, aby zapobiec relacji zależności między nimi. Ograniczenia takie przejawiają się w zakazie posiadania w kapitale zakładowym maklera papierów wartościowych, którego część przekracza 10 procent. Makler papierów wartościowych ma obowiązek prowadzenia ewidencji papierów wartościowych lub środków pieniężnych osobno dla każdego klienta. W stosunku do środków pieniężnych i papierów wartościowych klientów, którzy przekazują je pod kontrolę maklerów papierów wartościowych, nie może być prowadzona egzekucja zobowiązań maklera.

Zawodowi uczestnicy rynku papierów wartościowych działają na podstawie licencji, która jest wydawana przez Krajową Komisję Papierów Wartościowych i rynku papierów wartościowych¹⁰⁰. Licencja wydawana jest w ciągu trzech miesięcy od daty otrzymania odpowiednich dokumentów (art. 27–1 Ustawy Ukrainy „O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym”).

Działalność profesjonalna na rynku papierów wartościowych powinna być dokonywana z udziałem lub za pośrednictwem maklera. Wyjątki przewidziane są tylko w przypadku: emisji przez emitenta własnych papierów wartościowych; wykupu oraz sprzedaży przez emitenta własnych papierów wartościowych; zrealizowania rozrachunków z wykorzystaniem nieemisyjnych papierów wartościowych; wnoszenia papierów wartościowych tytułem wkładów do spółki; darowizny papierów wartościowych; dziedziczenia i sukcesji papierów wartościowych; wykonania umów, związanych z wykonywaniem orzeczeń sądowych; wykonania umów w procesie prywatyzacji (art. 17). W innych przypadkach, umowy, wykonane bez udziału lub za pośrednictwem dealera papierów wartościowych, są nieetyczne. Ustawodawstwo także jednolicie określa moment zawarcia umowy kupna–sprzedaży papierów wartościowych na giełdzie papierów wartościowych, którym jest chwila określenia przez taką giełdę faktu dokonania umowy, zgodnie z jej zasadami.

Poza działalnością maklerską na giełdzie papierów wartościowych wykonywane są także inne rodzaje działalności profesjonalnej, związane z funkcjonowaniem rynku papierów wartościowych. Do takich rodzajów

¹⁰⁰O państwowej regulacji rynku papierów wartościowych na Ukrainie: Ustawa Ukrainy z 19 kwietnia 2014 r., podstawa 1170-18 // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 1996. – Nr 51. - Art. 292 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/448/96-%D0%B2%D1%80>.

działalności należy depozyt. Dzięki Ustawie Ukrainy "O systemie depozytowym Ukrainy" w 2013 roku odbyła się jej znacząca przemiana: tacy członkowie systemu depozytowego jak przechowawcy i rejestratorzy zostali przekształceni w nowy rodzaj uczestników rynku – *instytucje depozytowe*. Do tego na bazie Państwowego Depozytu Ukrainy został stworzony, jedyny w kraju *Depozyt centralny*.¹⁰¹

Działalność depozytowa to działalność profesjonalnych członków systemu depozytowego Ukrainy oraz Narodowego Banku Ukrainy w celu świadczenia usług przechowywania oraz księgowości papierów wartościowych, księgowości i obsługi nabycia, wstrzymania oraz przeniesienia praw do papierów wartościowych i praw wynikających z papierów wartościowych oraz ograniczeń praw do papierów wartościowych na rachunkach papierów wartościowych instytucji depozytowych, emitentów, depozytariuszy-korespondentów, osób, które prowadzą działalność rozliczeniową, Centrum rozliczeniowego z obsługi umów zawieranych na rynkach finansowych (dalej Centrum rozliczeniowe), deponentów, a także świadczenia innych usług, do których świadczenia mają prawo profesjonalni członkowie systemu depozytowego Ukrainy.

W odniesieniu do nowych członków systemu depozytowego – instytucji depozytowych – instytucją depozytową jest osoba prawna, która została utworzona i funkcjonuje w formie spółki akcyjnej lub spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i która otrzymała licencję na prowadzenie działalności depozytowej instytucji depozytowej. Taka działalność może być prowadzona tylko przez taką instytucję. Instytucja depozytowa ma prawo do świadczenia usług na rzecz emitenta papierów wartościowych na podstawie umowy o udostępnienie rejestru posiadaczom imiennych papierów wartościowych. Instytucja depozytowa ma prawo świadczyć dodatkowe usługi deponentowi, w szczególności wykonywanie praw wynikających z papierów wartościowych.

W systemie ewidencji depozytowej ustala się istotne fakty nabycia i wstrzymania praw do papierów wartościowych i praw wynikających z papierów wartościowych. Rachunek papierów wartościowych deponenta jest otwierany przez instytucję depozytową na podstawie umowy o obsłudze rachunku papierów wartościowych posiadaczowi papierów wartościowych, współposiadaczom papierów wartościowych lub notariuszowi, do których depozytu włączono papiery wartościowe, a także samą instytucję depozytową (na podstawie nakazu kierownika instytucji depozytowej) lub Narodowy Bank Ukrainy. Rachunek papierów wartościowych instytucji depozytowej, na którym są przechowywane oraz ewidencjonowane papiery wartościowe, otwierany jest dla instytucji depozytowej przez Centralny depozyt papierów wartościowych lub w przypadkach przewidzianych w tej Ustawie Ukrainy – przez Narodowy Bank Ukrainy, na podstawie umowy depozytowej.

¹⁰¹O systemie depozytowym Ukrainy: Ustawa Ukrainy z dnia 06.07.2012 Nr 5178-VI // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2013. – Nr 39.- Art. 517 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5178-17>.

W celu ubezpieczenia możliwego ryzyka inwestycyjnego w ustawodawstwie Ukrainy przewidziano mechanizmy działalności clearingowej (art. 19-1–19-5 Ustawy Ukrainy "O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym"). *Działalność clearingowa* – jest to działalność, związana z określeniem zobowiązań, które podlegają wykonaniu zgodnie z umowami dotyczącymi papierów wartościowych oraz innych instrumentów finansowych, przygotowaniem dokumentów (informacji) w celu zrealizowania płatności, a także stworzeniu systemu gwarancji wykonania zobowiązań z tytułu umów dotyczących papierów wartościowych oraz innych instrumentów finansowych. Osobami, które prowadzą działalność clearingową są instytucje clearingowe oraz centra rozrachunkowe obsługujące umowy na rynkach finansowych.

Zgodnie ze standardami europejskimi rynki kapitałowe obejmują nie tylko rynek papierów wartościowych, ale i innych instrumentów finansowych, do których w szczególności należą tak zwane pochodne papierów wartościowych. Instrumenty finansowe to papiery wartościowe, umowy terminowe (futures), umowy terminowe procentowe (forward), umowy terminowe na wymianę (w określonym terminie w przyszłości) w razie zależności ceny od stopy procentowej, kursu wymiany walut lub indeksu giełdowego (procentowe, swapy kursowe lub indeksowe), opcje, które dają prawo do kupna lub sprzedaży któregośkolwiek z zaznaczonych instrumentów finansowych, w tym tych, które przewidują formę pieniężnej płatności (opcje kursowe i procentowe).¹⁰² Najczęstszym rodzajem takich instrumentów inwestycyjnych na Ukrainie są *derywaty*. Do derywatów odnoszą się *umowy forward i futures, opcje giełdowe i pozagiełdowe, swapy*. Derywaty są dość wygodne i łatwe w obsłudze, jednak inwestor musi umieć orientować się w dochodowości niektórych ich rodzajów. Ponieważ cena derywatów zależy od cen aktywów, na których one się opierają. Typowe formy derywatów są zatwierdzone uchwałą Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy.¹⁰³ Zgodnie z punktem 14.1.45 Kodeksu podatkowego Ukrainy *derywat* – to standardowy dokument, który potwierdza prawo i/lub obowiązek przyszłego zakupu lub sprzedaży papierów wartościowych, aktywów materialnych lub niematerialnych, a także środków na wyznaczonych przez nie warunkach.¹⁰⁴ Kodeks podatkowy zawiera również pojęcie podstawowych typów derywatów: *swap* – to umowa cywilno-prawna dotycząca wymiany przepływów płatności (gotówkowych lub bezgotówkowych) lub innych aktywów, rozliczanych na podstawie ceny aktywów bazowych, w granicach sumy, określonej w umowie z konkretną datą płatności (datą dokonania

¹⁰²O papierach wartościowych oraz rynku giełdowym: Ustawa Ukrainy z dnia 23.02.2006 roku Nr 3480-IV // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2006. – Nr 31. – Art. 268 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

¹⁰³W sprawie zatwierdzenia rozporządzenia dotyczącego wymagań w zakresie standardowych (typowych) form derywatów: Uchwała Gabinetu Rady Ministrów Ukrainy z 19 kwietnia 1999 roku Nr 632 [Źródło elektroniczne]. – Dostęp: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/632-99-%D0%BF>.

¹⁰⁴Kodeksu podatkowego Ukrainy: Ustawa Ukrainy z 2 grudnia 2010 roku Nr 2755-VI // Wiadomości Najwyższej Rady Ukrainy. – 2011. – Nr 13 – 14, 15 – 16, 17. – Art. 112.

płatności), w ciągu trwania umowy; *opcja* to umowa cywilno-prawna, zgodnie z którą jedna ze stron umowy otrzymuje prawo do kupna (sprzedaży) aktywów bazowych, a druga strona bierze na siebie bezwarunkowe zobowiązanie do sprzedaży (kupna) aktywów bazowych, w przyszłości w okresie trwania opcji lub w określonym terminie (dacie wykonania), po podanej w momencie zawierania takiej umowy cenie aktywów bazowych. Zgodnie z umową opcji nabywca płaci sprzedawcy udział opcji; *umowa forward* – umowa cywilno-prawna, na podstawie której sprzedający zobowiązuje się w przyszłości w określonym czasie przenieść prawo własności do aktywów bazowych na nabywcę, przy spełnieniu pewnych warunków, a kupujący zobowiązuje się do przyjęcia aktywów bazowych w wyznaczonym okresie i do zapłacenia za nie kwoty określonej w takiej umowie; *umowa futures (futures)* – to standaryzowana umowa terminowa, zgodnie z którą sprzedający zobowiązuje się w przyszłości w określonym czasie wykonać zobowiązanie, wynikające z umowy futures, i przenieść prawo własności do aktywów bazowych nabywcy na wyznaczonych warunkach, a kupujący zobowiązuje się przyjąć aktywa bazowe i zapłacić za nie kwotę, określoną przez strony umowy w dniu jej zawarcia.

ROZDZIAŁ 3. CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH TYPÓW SPÓŁEK

3.1. Spółka akcyjna

3.1.1. Pojęcie i cechy spółki akcyjnej. Pojęcie akcjonariusza

Spółka akcyjna stanowi jeden z najbardziej rozpowszechnionych na Ukrainie rodzajów spółek gospodarczych (ukr. *господарські товариства*; transl. *hospodars'ky towarystwa*). Ta forma organizacyjno-prawna jest dostatecznie uniwersalna i odpowiednia zarówno dla tzw. inwestycji korporacyjnych (ukr. *корпоративне інвестування*¹⁰⁵; transl. *korporatywne inwestuwannja*), tworzenia banków prywatnych (komercyjnych), funduszy (organizacji) ubezpieczeniowych (ukr. *страхова організація*; transl. *strachowa orhanizacija*), grup holdingowych, jak i dla organizacji niekomercyjnych. W tej formie działa w szczególności ukraiński Centralny Depozyt Papierów Wartościowych (ukr. *Центральний депозитарій цінних паперів*, transl. *Centralnyj depozytarij cinnych paperiw*) i organizacje zrzeszające profesjonalnych uczestników rynku papierów wartościowych (ukr. *саморегульні організації професійних учасників фондового ринку*¹⁰⁶; transl. *samorehulivni orhanizaciji profesijnich uczasnykiw fondowoho rynku*).

Jednocześnie należy podkreślić, że ustawodawstwo gospodarcze na Ukrainie rozwija się dość dynamicznie, co nie zawsze pozytywnie odbija się na

¹⁰⁵ Termin ten został wypracowany w ukraińskim piśmiennictwie prawniczym, nie istnieje natomiast jego prawna definicja. Należy go rozumieć jako inwestowanie przy udziale osoby prawnej (przyp. aut.).

¹⁰⁶ Określenie to oznacza zrzeszenie uczestników rynku papierów wartościowych, którego celem nie jest osiąganie zysku, ale które prowadzi profesjonalną działalność na rynku papierów wartościowych w zakresie handlu papierami wartościowymi, zarządzania aktywami inwestorów instytucjonalnych, prowadzenia działalności depozytowej, za wyjątkiem depozytów tworzonych zgodnie z wymaganiami określonymi przez Narodową Komisję ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych (dalej – NKPWiRFI). Działalność tych podmiotów została uregulowana w Decyzji NKPWiRFI z dnia 27 grudnia 2012 r. №1925, w której zatwierdzono Regulaminu o zrzeszeniach profesjonalnych uczestników rynku papierów wartościowych. Regulamin ten wyznacza podstawowe zasady i określa wymogi, co do funkcjonowania zrzeszeń profesjonalnych uczestników rynku papierów wartościowych oraz samoregulujących organizacji profesjonalnych uczestników rynku papierów wartościowych. Obecnie na terytorium Ukrainy działają trzy stowarzyszenia finansowe profesjonalnych uczestników ze statusem organizacji samoregulujących: „Ukraińskie stowarzyszenie biznesu inwestycyjnego (ukr. *Українська асоціація інвестиційного бізнесу*; transl. *Ukrajins'ka asocjacija inwestycijnoho biznesu*), Stowarzyszenie „Ukraińscy handlarze papierami wartościowymi” (ukr. *Асоціація „Українські фондові торговці”*, transl. *Asocjacija „Ukrajins'ki fondowi torhowci*”) oraz Profesjonalna organizacja rejestratorów i depozytariuszy (ukr. *Професійна організація реєстраторів і депозитаріїв*; transl. *Profesijna orhanizacija rejestratoriw i depozytarijiv*).

efektywnej działalności samych spółek akcyjnych. Znaczącym jest, że w ostatnich latach, m.in. w związku z przyjęciem ustawy o spółkach akcyjnych z 17 września 2008 r. (ukr. *Закон України „Про акціонерні товариства”*, transl. *Zakon Ukrainy „pro akcionerni towarystwa”*)¹⁰⁷, liczba spółek akcyjnych na Ukrainie zmniejszyła się dwukrotnie. Duża część z nich przybrała inną, prostszą formę (np. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością bądź spółki z dodatkową odpowiedzialnością). Zgodnie z danymi Jednolitego Państwowego Rejestru Osób Prawnych i Osób Fizycznych – Przedsiębiorców (ukr. *Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців*; transl. *Jedynyj derżawnyj rejestr jurydycznych osib ta fizycznych osib-pidpryjemciw*), według stanu na 3 czerwca 2014 r. na Ukrainie było zarejestrowanych 8.812 spółek akcyjnych.

Pojęcie spółki akcyjnej zostało sprecyzowane w art. 3 ukr. u. sp. akc. Zgodnie z tym przepisem, **spółka akcyjna** jest spółką gospodarczą, w której kapitał zakładowy jest podzielony na określoną liczbę udziałów kapitałowych (akcji) o jednakowej wartości nominalnej, a prawa udziałowe, przysługujące na ich podstawie, potwierdzone są akcjami¹⁰⁸. Już w tym miejscu warto też zaznaczyć, że wszystkie akcje w ukraińskiej spółce akcyjnej są akcjami imiennymi i podlegają dematerializacji. Spółka akcyjna jako samodzielny podmiot prawa prywatnego musi spełniać wymagania ustanowione w przepisach ukr. k.c., a dodatkowo wykazuje pewne cechy szczególne:

Po pierwsze, spółka akcyjna jako **osoba prawna** występuje w stosunkach cywilnoprawnych we własnym imieniu (ukr. *від власного імені*; transl. *wid własnoho imeni*), pod własną firmą, posiada własną siedzibę (adres; ukr. *юридична адреса*; transl. *jurydyczna adresa*), znak towarowy (ukr. *торговельна марка*; transl. *torhowel'na marka*), który umożliwia odróżnienie towarów (usług) jednych podmiotów od analogicznych towarów (usług) innych osób, i inne oznaczenia odróżniające. Tym samym, spółka akcyjna występuje w obrocie cywilnoprawnym jako jego samodzielny uczestnik, który ma pewne indywidualne cechy.

Po drugie, spółka akcyjna uzyskuje **zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych** od momentu wpisu do państwowego rejestru (JPROPOF) oraz występuje w stosunkach cywilnoprawnych¹⁰⁹ poprzez swoje organy. Konsekwencją posiadania zdolności prawnej jest wyodrębnienie majątkowe spółki.

Po trzecie, spółka akcyjna posiada obligatoryjny fundusz własny (fundusz statutowy), tj. **kapitał zakładowy**, którego wysokość nie może być mniejsza od ustawowo określonej, minimalnej wartości. Aktualnie wynosi ona 1250-krotność minimalnego wynagrodzenia, ustalonego na dzień utworzenia

¹⁰⁷ Zob. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

¹⁰⁸ Pojęcie akcji w ukraińskim języku prawnym i prawniczym jest niejednoznaczne i używane dość niekonsekwentnie, w związku z czym jego treść znaczeniowa na tle poszczególnych przepisów budzi wątpliwości, podobnie jak w dawniejszym prawie polskim (przyp. red.).

¹⁰⁹ Ukr. *виступає в цивільному обороті* (transl. *wystupaje w cywiln'nomu oboroti*) – dosł. „występuje w obrocie cywilnoprawnym”.

(rejestracji) spółki. Kapitał zakładowy dzieli się na określoną liczbę udziałów kapitałowych (akcji) o jednakowej wartości nominalnej, z których wynikają prawa udziałowe stwierdzone rzeczonymi akcjami.

Po czwarte, wyłącznym dokumentem założycielskim spółki akcyjnej jest **statut**, który precyzuje regulacje ustawowe i określa organizację wewnętrzną (strukturę) spółki, sposób powoływania i kompetencje jej organów, prawa akcjonariuszy, sposób zakończenia działalności itd.

Po piąte, spółka akcyjna ponosi **samodzielną odpowiedzialność** majątkową za swoje zobowiązania całym przysługującym jej majątkiem. Akcjonariusze ponoszą natomiast ryzyko możliwej straty wkładów wniesionych na poczet kapitału zakładowego i nie odpowiadają osobiście za zobowiązania spółki.

Spółka akcyjna jest osobą prawną i podmiotem prawa prywatnego bez względu na zaangażowanie majątkowe i wpływ na nią państwa. W przypadku, gdy wyłącznym założycielem spółki akcyjnej jest państwo¹¹⁰, tworzony jest tzw. DAK (ukr. ДАК; ukr. державне акціонерне товариство; transl. *derżawne akcjonerne towarystwo*), tj. państwowa spółka akcyjna. Mimo że majątek tej jednostki jest tworzony ze środków publicznych (państwowych), co skutkuje objęciem przez państwo 100% akcji, pozostaje ona podmiotem prawa prywatnego.

Spółki akcyjne w prawie ukraińskim dzielą się na **publiczne i prywatne**. Liczba akcjonariuszy w prywatnej spółce akcyjnej nie może być większa niż 100 akcjonariuszy. Publiczna spółka akcyjna może dokonywać subskrypcji kapitału zakładowego z publicznym bądź prywatnym proponowaniem nabycia akcji¹¹¹. Natomiast prywatna spółka akcyjna może dokonywać subskrypcji kapitału zakładowego jedynie w drodze prywatnego proponowania nabycia akcji. W razie podjęcia przez walne zgromadzenie prywatnej spółki akcyjnej uchwały o subskrypcji kapitału zakładowego z publicznym proponowaniem nabycia akcji należy dokonać zmiany statutu w przedmiocie zmiany typu (podtypu – przyp. red.) spółki z prywatnej na publiczną. Zmiana typu spółki akcyjnej z prywatnej na publiczną (lub odwrotnie) nie stanowi jej przekształcenia, zgodnie z art. 5 ukr. u. sp. akc.¹¹²

Pojęcie akcjonariusza. Stosownie do art. 4 ukr. u. sp. akc. akcjonariuszami mogą być osoby fizyczne lub prawne, jak również państwo i jednostki samorządu terytorialnego za pośrednictwem właściwych organów

¹¹⁰ W prawie ukraińskim nie ma odpowiednika polskiej konstrukcji Skarbu Państwa (przyp. red.).

¹¹¹ Ukraińskie pojęcia (ukr. *публічне розміщення акцій*; transl. *publiczne rozmieszczennja akcji*) oraz (ukr. *приватне розміщення акцій*; transl. *prywatne rozmieszczennja akcji*) zasadniczo stanowią odpowiedniki polskich konstrukcji: subskrypcji kapitału zakładowego z publicznym proponowaniem nabycia akcji oraz subskrypcji kapitału zakładowego z prywatnym proponowaniem nabycia akcji. Jednakże konstrukcje, o których tutaj mowa są charakterystyczne dla ukraińskiego ustawodawcy.

¹¹² Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 2003. – N 50-51. – St. 384 (*Відомості Верховної Ради України. – 2008. – N 50-51. – Ст. 384.*).

zarządzające majątkiem państwowym albo komunalnym¹¹³. Należy w tym kontekście uwzględnić także art. 2 ukr. k.c.¹¹⁴, według którego uczestnikami stosunków cywilnoprawnych mogą być zarówno osoby fizyczne, jak i prawne, Państwo Ukrainie, Autonomiczna Republika Krymu, jednostki samorządu terytorialnego, inne państwa oraz inne podmioty prawa publicznego, wyposażone w zdolność prawną. Jedynym uczestnikiem spółki akcyjnej nie może być inna spółka jednoosobowa. Ponadto, spółka akcyjna nie może mieć w składzie swoich akcjonariuszy wyłącznie akcjonariuszy-osób fizycznych, których wyłącznym uczestnikiem jest jedna i ta sama osoba.

Możliwość bycia współnikiem organizacji o charakterze korporacyjnym jest w odniesieniu do osób fizycznych wyznaczana przez przepisy ukr. k.c., dotyczące zakresu zdolności do czynności prawnych. Oczywiście, pełna zdolność do czynności prawnych obejmuje wszystkie prawa i obowiązki cywilnoprawne (art. 35 ust. 3 i 4 ukr. k.c.). Zgodnie z art. 32 ust. 1 pkt 3 ukr. k.c. osoba małoletnia w wieku od 14 do 18 lat (a także osoba częściowo ubezwłasnowolniona) może być współnikiem osoby prawnej, jeżeli co innego nie wynika z ustawy lub dokumentów założycielskich. W imieniu osób o częściowej zdolności do czynności prawnych prawa udziałowe wykonują jednak przedstawiciele ustawowi (rodzice, przysposabiający, opiekunowie itd.). Co interesujące, w prawie ukraińskim pełna zdolność do czynności prawnych może zostać przyznana osobie fizycznej, która ukończyła 16 lat i zamierza podjąć działalność gospodarczą (ukr. *підприємницька діяльність*¹¹⁵; transl. *pidpryjemnyc'ka dijal'nist'*), pod warunkiem otrzymania pisemnej zgody rodziców, przysposabiających, opiekuna bądź organu właściwego dla opieki bądź kurateli. Możliwość uzyskania statusu współnika przez cudzoziemca wyznacza jego prawo ojczyście, tj. – stosownie do art. 16 ust. 1 ukraińskiej ustawy z 23 czerwca 2005 r. o prawie prywatnym międzynarodowym (ukr. *Закон України „Про міжнародне приватне право”*¹¹⁶; transl. *Zakon Ukrainy „Pro miżnarodne prywatne prawo”*) – prawo wyznaczone na podstawie łącznika obywatelstwa.

Jak już wskazano, akcjonariuszami mogą być również osoby prawne utworzone i zarejestrowane zgodnie z prawem (art. 80 ukr. k.c.). Osoba prawna

¹¹³ Warto jednak wspomnieć w tym kontekście, że w przypadku braku spadkobierców testamentowych i ustawowych, ich wydziedziczenia albo nieprzyjęcia (odrzczenia) spadku i uznania przez sąd, że spadek został pozostawiony bez spadkobierców (kaduk), przechodzi on na własność jednostki samorządu terytorialnego właściwej według miejsca otwarcia spadku. Jeżeli więc w skład spadku wchodzi akcje, to po spełnieniu warunków z art. 1277 ukr. k.c., jednostka ta staje się akcjonariuszem.

¹¹⁴ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 2003. – N 40-4451. – St. 356. (Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – Ст. 356. – <http://zakon3.rada.gov.ua>)*

¹¹⁵ Pojęcie *підприємницька діяльність* (transl. *pidpryjemnyc'ka dijal'nist'*; dosł. „działalność przedsiębiorcza”) stanowi ekwiwalent polskiego pojęcia „działalność gospodarcza”. Gwoli jasności dla polskiego czytelnika, w toku dalszych rozważań używane będzie to ostatnie pojęcie.

¹¹⁶ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 2005. – № 32 – Str. 422 (Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 32. – Ст. 422.)*

posiada zdolność prawną i zdolność do czynności prawnych oraz może pozywać i być pozywana¹¹⁷.

Szczególną rolę w stosunkach korporacyjnych odgrywa **państwo**, które występuje jako ich regulator (normodawca) oraz bezpośredni uczestnik, reprezentowany przez upoważnione organy. Zarządzanie prawami udziałowymi jest realizowane w sposób wyznaczony w szczególności przepisami ustawy o zarządzaniu przedmiotami własności państwowej (ukr. *Закон України „Про управління об’єктами державної власності”*¹¹⁸; transl. *Zakon Ukrainy „Pro upravlinnja ob’jektamy derżawnoji własnosti*) i ustawy o Funduszu Państwowego Majątku Ukrainy (ukr. *Закон України „Про Фонд державного майна України”*¹¹⁹; transl. *Zakon Ukrainy „Pro Fond derżawnoho majna Ukrainy”*). Na podstawie statystyk na koniec lutego 2014 r. w Rejestrze praw przysługujących państwu ukraińskiemu w spółkach gospodarczych tzw. Centralny Aparat Funduszu Państwowego Majątku Ukrainy (ukr. *Центральний апарат Фонду державного майна України*; transl. *Central’nyj aparat Fondu derżawnoho majna Ukrainy*) i jego oddziały terenowe zarządzają 235 państwowymi spółkami akcyjnymi (spółkami utworzonymi w drodze prywatyzacji, państwowymi spółkami holdingowymi itd.). Natomiast 71 spółek akcyjnych zostało utworzonych przy udziale Funduszu Państwowego Majątku Ukrainy¹²⁰.

3.1.2. Powstanie spółki

Utworzenie spółki akcyjnej stanowi wieloetapowy, dość skomplikowany proces, który obejmuje szereg czynności prawnych i faktycznych założycieli spółki oraz innych podmiotów i jednostek. **Główne etapy procesu założycielskiego** wskazuje art. 9 ust. 5 ukr. u. sp. akc. Są to: 1) przyjęcie przez zgromadzenie założycieli uchwały o utworzeniu spółki akcyjnej oraz o zamkniętym (prywatnym) objęciu akcji¹²¹, 2) złożenie wniosku o rejestrację emisji akcji do Narodowej Komisji ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych (NKPWIRFI), 3) rejestracja przez NKPWIRFI emisji akcji i wydanie świadectw tymczasowych, 4) przydzielenie poszczególnym akcjom specjalnego kodu, tzw. międzynarodowego numeru identyfikacyjnego papieru wartościowego, 5) zawarcie z depozytariuszem papierów wartościowych umowy o obsługę emisji akcji bądź zawarcie z rejestratorem

¹¹⁷ W piśmiennictwie podkreśla się przy tym, że uczestnictwo osoby prawnej w stosunkach korporacyjnych jest możliwe w dwóch sytuacjach: po pierwsze – w stosunkach z jej założycielami i współnikami; po drugie – w wypadku, gdy taka osoba sama jest współnikiem organizacji o charakterze korporacyjnym.

¹¹⁸ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2006. – N 46 – St. 456. (*Відомості Верховної Ради України*. – 2006. – N 46. – Ст.456.)

¹¹⁹ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2012. – № 28 – St. 311. (*Відомості Верховної Ради України*. – 2012. – № 28. – Ст.311.)

¹²⁰ *Офіційний сайт Фонду державного майна України* <http://www.spfu.gov.ua>

¹²¹ W oryg. *закрите (приватне) розміщення акцій* (transl. *zakryte (prywatne) rozmiszczennja akcij*) może być także rozumiane jako dokonanie subskrypcji kapitału zakładowego z prywatnym (zamkniętym) proponowaniem nabycia akcji – przyp. tłum.

imiennych papierów wartościowych umowy o prowadzenie rejestru właścicieli imiennych papierów wartościowych, 6) objęcie akcji przez założycieli spółki, 7) wniesienie przez założycieli wkładów na pokrycie akcji, 8) zatwierdzenie przez walne zgromadzenie objęcia akcji i statutu spółki, a także podjęcie innych uchwał przewidzianych w ustawie, 9) rejestracja spółki przez organy rejestracji państwowej, 10) złożenie do NKPWiRFI sprawozdania o skutkach subskrypcji akcji, 11) rejestracja przez NKPWiRFI sprawozdania o skutkach subskrypcji akcji, 12) wystawienie świadectwa państwowej rejestracji emisji akcji, 13) wydanie założycielom dokumentów potwierdzających ich prawa akcyjne. Naruszenie tej procedury stanowi podstawę do podjęcia przez NKPWiRFI decyzji o odmowie rejestracji sprawozdania ze skutków subskrypcji akcji, a następnie wystąpienia do sądu z pozwem o likwidację spółki akcyjnej.

Podstawowym elementem procesu tworzenia spółki akcyjnej jest **objęcie akcji** w trybie subskrypcji zamkniętej (prywatnej) – wyłącznie przez założycieli spółki (art. 9 ust. 4 ukr. u. sp. akc.)¹²². Poszczególne etapy tej procedury zostały uregulowane w przepisach ustawy o papierach wartościowych i rynku funduszy inwestycyjnych¹²³. Zgodnie z art. 32 ukr. u. pap. wart., umowy o objęcie akcji są zawierane przez emitenta¹²⁴ bezpośrednio lub tzw. *underwritera* (czyli tzw. gwaranta emisji), wykonującego te obowiązki na podstawie odrębnej umowy zawartej z emitentem, opartej na modelowej umowie (wzorcu umowy) zatwierdzonym przez NKPWiRFI, w terminie określonym w prospekcie emisyjnym, ale nie później niż w ciągu 2 miesięcy od ich zawarcia. Liczba objętych w ten sposób akcji nie może przekraczać liczby akcji wskazanej w prospekcie emisyjnym (choć może być mniejsza). Faktyczna liczba objętych akcji jest wskazywana w sprawozdaniu dotyczącym skutków subskrypcji akcji, zatwierdzonym przez właściwy organ emitenta i przedkładana NKPWiRFI.

Akcje obejmowane przez założycieli mogą zostać pokryte **wkładami pieniężnymi** albo **niepieniężnymi**. Przedmiotem wkładu niepieniężnego mogą być: papiery wartościowe (za wyjątkiem dłużnych papierów wartościowych, których emitentem jest założyciel oraz weksli), własność nieruchomości, innych praw majątkowych, a także wartości niematerialnych i prawnych¹²⁵, które przedstawiają wartość pieniężną i mogą być uwzględnione w bilansie spółki. Niezależna wycena wartości rynkowej wkładów niepieniężnych jest dokonywana stosownie do przepisów ustawy o wycenie majątku, praw majątkowych i profesjonalnej działalności wyceniającej (ukr. *закон „Про*

¹²² Publiczne obejmowanie akcji spółki może zostać zrealizowane dopiero po otrzymaniu świadectwa o rejestracji akcji pierwszej emisji.

¹²³ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 2006. – N 31. – St. 268 (ukr. Відомості Верховної Ради України. – 2006. – N 31. – Ст.268.)*

¹²⁴ Jak się wydaje, z uwagi na brak podmiotowości spółki na tym etapie należy uznać, że w roli emitenta wystąpi w tym przypadku konsorcjum założycieli.

¹²⁵ W wersji ukraińskiej posłużono się pojęciem „*нематеріальні активи*”, które w największym stopniu odpowiada pojęciu „wartości niematerialnych i prawnych” zawartemu w art. 3 ust. 1 pkt 14 polskiej ustawy o rachunkowości, dlatego też użyto tego określenia (przyp. tłum.).

оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність”¹²⁶ transl. „Pro ocinku majna, majnowych praw ta profesijnu ocinocznu dijal'nist”). Każdy założyciel jest zobowiązany wnieść wkład na pokrycie pełnej wartości obejmowanych akcji do dnia zatwierdzenia skutków subskrypcji akcji pierwszej emisji. W razie braku pełnego pokrycia akcji do dnia zatwierdzenia sprawozdania o skutkach subskrypcji akcji spółkę uważa się za niezakończoną¹²⁷. Ponadto, spółka nie może dokonywać jakichkolwiek czynności niezwiązanych z jej utworzeniem aż do momentu pokrycia co najmniej 50% kapitału zakładowego.

W terminie 3 miesiące od daty pełnego pokrycia akcji powinno się odbyć (pierwsze) **zgromadzenie założycielskie**. Na tym zgromadzeniu powinno dojść do rozstrzygnięcia szeregu kwestii dotyczących utworzenia i funkcjonowania spółki, w szczególności: zatwierdzenia objęcia (przydziału) akcji, zatwierdzenia wyceny majątku wnoszonego przez założycieli, zatwierdzenia (przyjęcia) statutu spółki, powołania członków wybieralnych organów spółki, upoważnienia przedstawiciela (przedstawicieli) spółki do dokonywania dalszych czynności dotyczących utworzenia spółki itd. Niezatwierdzenie statutu przez zgromadzenie założycielskie jest równoznaczne z brakiem zgody na utworzenia spółki i stanowi podstawę dla zwrotu wkładów założycielom – zwrot powinien nastąpić w ciągu 20 dni roboczych od daty zgromadzenia (art. 10 ukr. u. sp. akc.).

Jeżeli spółka akcyjna jest zakładana przez jedną osobę, uchwały podejmowane zazwyczaj na zgromadzeniu założycieli zastępuje oświadczenie woli tej osoby w postaci uchwały o zamiarze założenia spółki¹²⁸. Jeżeli jedynym założycielem jest osoba fizyczna, jej podpis pod ww. uchwałą wymaga notarialnego poświadczenia. Szczególne konsekwencje utworzenia spółki akcyjnej przez jedną osobę określa decyzja PKPWiRFI¹²⁹ z 20 października 2009 r. o trybie rejestracji i publikacji informacji o utworzeniu spółki akcyjnej przez jedną osobę albo nabycia przez jedną osobę wszystkich akcji w spółce” №1207 (ukr. „Про порядок реєстрації та опублікування відомостей про створення акціонерного товариства однією особою або про придбання однією особою усіх акцій товариства”; transl. „Pro porjadok rejestraciji ta opublikuwannja widomostej pro stworennja akcionerneho towarystwa odnijeju osoboju abo pro prydbannja odnijeju osoboju usich akcij towarystwa”)¹³⁰.

¹²⁶Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 2001. – N 47. – St. 251.(ukr. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – N 47. – Ст.251).

¹²⁷Dosłownie ukr. „товариство вважається не заснованим”.

¹²⁸ Jest to odpowiednik aktu założycielskiego. Jednakże polska nazwa nie w pełni oddaje sens i istotę ukraińskiej konstrukcji.

¹²⁹ Skróc od Państwowej Komisji Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych, poprzednika NKPWiRFI. Nazwa została zmieniona po 7 lipca 2011 r.

¹³⁰ PKPWiRFI wyjaśniła, że w wypadku utworzenia spółki akcyjnej przez jedną osobę bądź nabycia przez jedną osobę wszystkich akcji w spółce emitent (spółka) jest zobowiązany opublikować informację o tym w oficjalnym biuletynie PKPWiRFI w ciągu 15 dni od – odpowiednio – otrzymania świadectwa państwowej rejestracji emisji akcji albo wpisania zmian w rejestrze właścicieli imiennych papierów wartościowych bądź zapisania akcji na rachunku papierów wartościowych nabywcy. Informacja o utworzeniu spółki akcyjnej lub

Procedura **rejestracji spółki akcyjnej** (podobnie jak i innych osób prawnych) jest regulowana przepisami ustawy o państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców (ukr. *закон „Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців”*¹³¹; transl. *Zakon „Pro derżawnu rejestraciju jurydycznych osib ta fizycznych osib – pidpryjemciw”*). Dopiero z chwilą wpisu do rejestru spółka uzyskuje zdolność prawną i osobowość prawną. Status prawny spółki przed wpisem do rejestru nie jest jasny; z reguły przyjmuje się, że wobec osób trzecich działa tzw. konsorcjum założycieli. Przyjmuje się zarazem (milcząco) istnienie określonego stosunku korporacyjnego, co najmniej w stosunkach wewnętrznych. Do momentu rejestracji sprawozdania o skutkach subskrypcji akcji założyciel posiada wszystkie prawa związane z akcjami, z wyjątkiem prawa do ich zbycia lub obciążenia. Także liczba głosów na zgromadzeniu założycielskim jest proporcjonalna do liczby objętych przez niego akcji. Tzw. świadectwo tymczasowe, czyli dokument zaświadczający prawo założyciela spółki akcyjnej do akcji jest wydawany po ich pełnym pokryciu, w ciągu 10 dni roboczych od dnia otrzymania przez spółkę świadectwa państwowej rejestracji emisji akcji.

Wszyscy założyciele spółki akcyjnej ponoszą osobistą, nieograniczoną i solidarną odpowiedzialność za zobowiązania związane z założeniem spółki, powstałe przed rejestracją spółki. W ciągu 6 miesięcy od daty wpisu do rejestru powinno się odbyć zwyczajne walne zgromadzenie akcjonariuszy, które zatwierdzi takie zobowiązania założycieli, ze skutkiem w postaci przejścia na spółkę i zwolnienia z długu założycieli. Oprócz odpowiedzialności cywilnoprawnej założyciele mogą ponosić odpowiedzialność innego typu, w tym także karną. Przepisy ukraińskiego kodeksu karnego (ukr. *Кримінальний Кодекс України*¹³²; transl. *Kryminal’nyj Kodeks Ukrainy*) przewidują w szczególności odpowiedzialność karną za objęcie papierów wartościowych bez rejestracji emisji (art. 233 ukr. k.k.), sfalszowanie dokumentów składanych celem rejestracji emisji papierów wartościowych (art. 233 ust. 1 ukr. k.k.) itd.

nabyciu przez jedną osobę wszystkich akcji powinna określać: firmę i numer identyfikacyjny spółki w Jednolitym Państwowym Rejestrze Przedsiębiorstw i Organizacji Ukrainy (JPRPOU), datę otrzymania świadectwa państwowej rejestracji emisji akcji albo nabycia przez jedną osobę wszystkich akcji spółki, datę wydania założycielowi dokumentów potwierdzających prawo własności akcji albo wpisania zmian w rejestrze właścicieli imiennych papierów wartościowych lub zapisania akcji na rachunku papierów wartościowych nabywcy, firmę założyciela albo akcjonariusza i jego numer identyfikacyjny w JPRPOU, albo wzmiankę o tym, że jest on osobą fizyczną. Odpowiedzialność za nieopublikowanie, opublikowanie niepełnych lub niezetelnych informacji ponosi emitent papierów wartościowych.

¹³¹ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2003. – N 31-32. – St. 263. (ukr. *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – N 31-32. – Ст.263)

¹³² *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2001. – N 25-26. – St. 131(ukr. *Відомості Верховної Ради України*. – 2001. – N 25-26. – Ст.131.)

3.1.3. Kapitał zakładowy

Kapitał zakładowy jest podstawowym, obligatoryjnym funduszem (kapitałem) własnym spółki akcyjnej. Na etapie utworzenia spółki jego wysokość, określona w statucie, wyznacza minimalny rozmiar majątku spółki wnoszonego przez założycieli, pełni on równocześnie rolę gwarancyjną wobec wierzycieli spółki. Jak już wskazano, minimalna wysokość kapitału zakładowego stanowi równowartość 1250-krotności minimalnego wynagrodzenia, na dzień utworzenia (rejestracji) spółki. Określenie kapitału zakładowego w statucie spółki oraz jego pełne pokrycie stanowi konieczny warunek utworzenia spółki i jej funkcjonowania. Obniżenie kapitału zakładowego poniżej ustawowego minimum skutkuje likwidacją spółki.

Spółka może tworzyć również inne fundusze (kapitały) własne, w szczególności **kapitał rezerwowy**, tworzony na poczet pokrycia strat spółki, a także na wypłatę dywidendy, przypadającej na akcje uprzywilejowane. Przepisy szczególne mogą przewidywać inne sposoby wykorzystania tego kapitału. Kapitał rezerwowy jest obligatoryjny, jeżeli spółka emituje akcje uprzywilejowane. Jest on tworzony w rozmiarze nie mniejszym niż 15% kapitału zakładowego, w drodze corocznego, co najmniej 5% odpisu z czystego zysku spółki albo z niepodzielonego zysku z lat ubiegłych.

Od kapitału zakładowego i kapitału rezerwowego należy odróżniać tzw. **kapitał własny**, tj. wartość czystych aktywów spółki netto. Jego wysokość stanowi różnicę pomiędzy całkowitą wartością aktywów spółki i wartością jej zobowiązań wobec osób trzecich.

3.1.4. Organy spółki

Przepisy i akty prawne, obowiązujące na Ukrainie, operują takimi określeniami, jak: **organy spółki** (ukr. *органи товариства*; transl. *orhany towarystwa*) oraz **organy zarządzające spółką** (ukr. *органи управління товариством* transl. *orhany upravlinnja towarystwom*). Do pierwszej kategorii należą wszystkie organy spółki akcyjnej: organ najwyższy, tj. **walne zgromadzenie** (ukr. *загальні збори*; transl. *zahal'ni zbory*), organ wykonawczy, tj. **dyrektor** (ukr. *директор*; transl. *dyrektor*) albo **zarząd** (ukr. *правління*; transl. *prawlinnja*) i organ kontrolujący, tj. **rada nadzorcza** (ukr. *наглядова рада*; transl. *nahljadowa rada*), **rada obserwacyjna** (ukr. *спостережна рада*; transl. *sposterezna rada*) lub **komisja rewizyjna** (ukr. *ревізійна комісія*; transl. *rewizijna komisija*). Do drugiej kategorii, zgodnie z art. 97 ukr. k.c. – a wbrew intuicjom znaczeniowym i treści nadawanej temu określeniu w prawie polskim – zaliczane są walne zgromadzenie i organ wykonawczy (dyrektor albo zarząd), o ile ustawa nie stanowi inaczej¹³³.

¹³³ To ostatnie zastrzeżenie może mieć znaczenie na tle ustaw szczególnych. I tak np. w ukraińskiej ustawie o instytucji wspólnego inwestowania (ukr. *Закон „Про інституту спільного інвестування”*; transl. *Zakon „Pro instytutu spil'noho inwestuwannja”*) przewidziano dla funduszu inwestycyjnego, tworzonego w formie spółki akcyjnej, jedynie takie organy, jak: walne zgromadzenie i rada nadzorcza. Funkcje zarządcze sprawuje spółka

Walne zgromadzenie akcjonariuszy (walne zgromadzenie) jest najwyższym organem spółki akcyjnej. W skład zgromadzenia wchodzi wszyscy akcjonariusze spółki, wyrażając – w jego ramach – swoją wolę i realizując inne prawa korporacyjne. Wola i wpływ akcjonariuszy jest wyrażana na walnym zgromadzeniu w sposób bezpośredni, w odróżnieniu od pozostałych organów spółki, w których jest to możliwe wyłącznie w ramach funkcji (ukr. *nocadu*; transl. *posady*), jakie obejmują udziałowcy¹³⁴. Decyzje walnego zgromadzenia tworzą bazę prawną dla działalności pozostałych organów spółki.

W ramach kompetencji walnego zgromadzenia wyróżnia się kompetencje wyłączne oraz niewyłączne. Sprawy, które należą do wyłącznych kompetencji walnego zgromadzenia, nie mogą zostać przekazane na rzecz innych organów spółki (art. 159 ust. 2 ukr. k.c.). Do wyłącznych kompetencji walnego zgromadzenia, zgodnie z art. 33 ust. 2 ukr. u. sp. akc. i art. 159 ust. 2 ukr. k.c., należy podejmowanie uchwał w sprawie: 1) wyznaczenia głównych kierunków działalności spółki akcyjnej; 2) zmian statutu spółki; 3) zmiany typu (podtypu) spółki; 4) podwyższenia kapitału zakładowego; 5) subskrypcji akcji; 6) obniżenia kapitału zakładowego; 7) umorzenia akcji; 8) podziału i scalenia akcji (ukr. *рішення про дроблення або консолідацію акцій*; transl. *riszennja pro droblennja або konsolidaciju akcji*); 9) ustanowienia i odwołania organu wykonawczego i innych organów; 10) wyboru członków rady nadzorczej; 11) zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego; 12) podziale zysku lub straty; 13) likwidacji spółki 14) zatwierdzenia regulaminów walnego zgromadzenia, rady nadzorczej, komisji rewizyjnej i organu wykonawczego oraz ich zmian.

Spółka jest zobowiązana corocznie zwołać tzw. **roczne** (ukr. *річні загальні збори*; transl. *riczne zahal'ni zbory*) albo **zwyczajne walne zgromadzenie** (ukr. *чергові загальні збори*; transl. *czerhowi zahal'ni zbory*), nie później niż do 30 kwietnia roku, następującego po zakończeniu roku sprawozdawczego (ukr. *звітний рік*; transl. *zwitnyj rik*). Każde inne walne zgromadzenie uważane jest za **nadzwyczajne** (ukr. *позачергові загальні збори*; transl. *pozaczehowi zahal'ni zbory*). Jeżeli liczba akcjonariuszy nie przekracza 25 osób, uchwały walnego zgromadzenia mogą być podejmowane również w trybie **głosowania zaocznego (korespondencyjnego)**¹³⁵. W takim wypadku projekt uchwały poddawanej pod głosowanie przesyła się akcjonariuszom, ci zaś powinni w formie pisemnej wyrazić swoje zdanie w tej kwestii. W ciągu 10 dni od otrzymania stosownej informacji od ostatniego akcjonariusza przewodniczący ustala wynik głosowania i zawiadamia akcjonariuszy, również

do spraw zarządzania aktywami (ukr. *компанія з управління активами*; transl. *kompanija z upravlinnja aktywamy*).

¹³⁴ *Корпоративне управління. Монографія за заг. ред. проф. І.В. Спаси́бо-Фатеєвої. – Харків: Право, 2007 р. (transl. Korporatywneuprawlinnja. Monohrafijazazah. red. prof. I. W. Spasybo-Fatjejewoji. – Charkiw: Prawo, 2007 r.)*

¹³⁵ W wersji oryginalnej pojawiło się pojęcie „опитування” (transl. *opytuwannja*), co można dosłownie przetłumaczyć jako kierowanie zapytań. Zasadniczo jest to odpowiednik polskiej konstrukcji głosowania korespondencyjnego w spółce akcyjnej.

w formie pisemnej, o podjętej uchwale. Uchwałę uważa się za podjętą, jeżeli oddali za nią głos wszyscy akcjonariusze będący właścicielami akcji uprawnionych do głosowania (art. 48 ukr. u. sp. akc.). Również w **spółce jednoosobowej** uchwały jedyne go akcjonariusza w kwestiach, które należą do kompetencji walnego zgromadzenia, sporządza się w formie pisemnej w postaci tzw. zarządzenia (ukr. *наказ*, transl. *nakaz*) oraz poświadcza się pieczęcią spółki albo notarialnie.

Nadzwyczajne walne zgromadzenie zwołuje rada nadzorcza z własnej inicjatywy albo na wniosek: organu wykonawczego – w przypadku naruszenia postępowania o uznanie spółki za upadłą albo w przypadku podjęcia istotnej dla spółki czynności prawnej, komisji rewizyjnej (rewizora), akcjonariuszy, którzy dysponują co najmniej 10% akcji zwykłych oraz w innych wypadkach, przewidzianych w ustawie albo w statucie spółki. Czynności związane ze zwołaniem i przygotowaniem prac walnego zgromadzenia rada przeprowadza na koszt spółki. Jeżeli zgromadzenie zostało zwołane z inicjatywy akcjonariuszy (art. 47 ust. 3 ukr. u. sp. akc.), to oni pokrywają wydatki konieczne do jego przygotowania i przeprowadzenia. Również **porządek obrad** (tzw. dzienny porządek obrad) walnego zgromadzenia jest określany przez radę nadzorczą (art. 33 ukr. u. sp. akc.), a w wypadku zgromadzenia zwołanego na żądanie akcjonariuszy – przez żądających jego zwołania. Pisemne **zawiadomienie** o zwołaniu walnego zgromadzenia i jego porządku obrad jest wysłane każdemu akcjonariuszowi, wymienionemu w spisie akcjonariuszy, sporządzonym zgodnie z ustawą o systemie depozytowym Ukrainy, w terminie nie późniejszym niż 30 dni do odbycia takiego posiedzenia wyznaczonego przez radę nadzorczą. W wypadku zwołania walnego zgromadzenia przez akcjonariuszy zawiadomienia dokonuje osoba, która zwołuje walne zgromadzenie, albo osoba, która prowadzi rejestr tytułów własności akcji.

W walnym zgromadzeniu mają prawo uczestniczyć wszyscy akcjonariusze, niezależnie od liczby i rodzaju (kategorii) przysługujących im akcji¹³⁶, którzy dokonali prawidłowej rejestracji uczestnictwa w zgromadzeniu (bądź ich przedstawiciele). Istotne zmiany w zakresie przesłanek i sposobu wykazywania legitymacji do udziału w walnym zgromadzeniu wprowadziła ustawa o systemie depozytowym Ukrainy¹³⁷. Aktualnie, w walnym

¹³⁶ Praktyka sądowa wskazuje jednak, że niezależnie od stwierdzenia naruszenia praw korporacyjnych akcjonariuszy mniejszościowych w razie niepoinformowania ich o zwołaniu walnego zgromadzenia, nie są oni dostatecznie chronieni jako ci, których głosy nie mogły istotnie wpłynąć na podejmowane uchwały.

¹³⁷

Należy podkreślić, że akcje akcjonariusza, który w ciągu roku od dnia wejścia w życie ustawy o systemie depozytowym nie zawarł z wybraną przez emitenta (spółkę) instytucją depozytową umowy o prowadzenie rachunku papierów wartościowych albo nie dokonano zapisu papierów wartościowych na rachunku papierów wartościowych otwartym w innej instytucji depozytowej, nie dają prawa do udziału w zgromadzeniu, nie są uwzględniane przy obliczaniu kworum oraz przy głosowaniu w organach emitenta (pkt. 10 akapit 1 oraz 2 Przepisów końcowych i przejściowych). *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy – 2013. – N 39. – St. 517.* (ukr. *Відомості Верховної Раду. – 2013. – № 39. – Ст.517.*)

zgromadzeniu spółki akcyjnej mogą brać udział akcjonariusze uwzględnieni w **spisie akcjonariuszy**, prowadzonym przez depozytariusza na podstawie stosownej umowy zawartej ze spółką (art. 34 ust. 1 ukr. u. sp. akc.). Art. 34 ukr. u. sp. akc. przewiduje obowiązek sporządzenia listy akcjonariuszy uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu według stanu liczonego na 24 godziny przed trzecim dniem roboczym poprzedzającym zgromadzenie. Co specyficzne, wnoszenie zmian do listy akcjonariuszy uprawnionych do uczestnictwa w walnym zgromadzeniu po jej sporządzeniu jest zabronione. Komisja rejestracyjna może odmówić rejestracji akcjonariusza (lub jego przedstawiciela) jedynie w przypadku braku odpowiednich dokumentów, z których wynika prawo do udziału w zgromadzeniu. Decyzja komisji rejestracyjnej wraz z uzasadnieniem, podpisana przez przewodniczącego komisji, jest załączana do protokołu z posiedzenia walnego zgromadzenia i wydawana osobie, której odmówiono dokonania rejestracji. Na walnym zgromadzeniu (na zaproszenie podmiotu, który je zwołuje) mogą być również obecni przedstawiciele audytora spółki i jej pracownicy, niezależnie od tego, czy są akcjonariuszami bądź przedstawiciel organu, który zgodnie ze statutem reprezentuje prawa i interesy pracowników.

Ważność i zdolność uchwałodawcza walnego zgromadzenia jest uzależniona od obecności na sali *quorum* w wysokości co najmniej 60% ogólnej liczby akcji przyznających prawo głosu. Analogiczne *quorum* jest wymagane także w odniesieniu do akcjonariuszy dysponujących akcjami uprzywilejowanymi w sytuacjach, w których możliwe jest wykonywanie z tych akcji prawa głosu (głosy tych akcjonariuszy należy podliczyć oddzielnie w przypadkach określonych w art. 26 ust. 5 ukr. u. sp. akc.). Jedynie w spółkach, w których państwo ukraińskie posiada co najmniej 50% ogólnej liczby akcji zwykłych, *quorum* wynosi ponad 50% ogólnej liczby akcji przyznających prawo głosu. Brak *quorum* (lub brak możliwości jego ustalenia ze względu na brak rejestracji akcji u depozytariusza) jest obligatoryjną przesłanką do uznania uchwał podjętych przez walne zgromadzenie za nieważne¹³⁸.

W spółce publicznej oraz w spółce, w której uczestniczy więcej niż 100 akcjonariuszy dysponujących akcjami zwykłymi, głosowanie na walnym zgromadzeniu przeprowadza się wyłącznie przy wykorzystaniu **formularzy (biuletynów)**; por. art. 43 ust. 2 i 4 ukr. u. sp. akc., który określa formę biuletynu oraz sytuacje, w których może on zostać uznany za nieważny). Uchwały walnego zgromadzenia są podejmowane, co do zasady, zwykłą większością głosów akcjonariuszy, którzy dokonali rejestracji udziału w walnym zgromadzeniu, oczywiście z uwzględnieniem tylko tych akcji, które przyznają prawo głosu w danej sprawie. Statut prywatnej spółki akcyjnej może przewidywać surowsze wymagania, co do liczby głosów, koniecznej do podjęcia uchwały, za wyjątkiem: przedterminowego wygaśnięcia uprawnień

138

członków organów spółki; wystąpienia z pozwem przeciwko członkom organów spółki o odszkodowanie za szkody wyrządzone spółce; wystąpienia z pozwem w wypadku niedotrzymania wymogów ukr. u. sp. akc., dotyczących dokonywania istotnych czynności prawnych (art. 42 ukr. u. sp. akc.).

Ustaleniem obecności *quorum*, liczeniem głosów, ustalaniem wyniku głosowania oraz innymi sprawami związanymi z zabezpieczeniem przebiegu głosowania zajmuje się **komisja skrutacyjna** (ukr. *лічильна комісія*; transl. *liczył'na komisija*), wybierana przez walne zgromadzenie. Uprawnienia komisji skrutacyjnej, zgodnie z umową zawartą za zgodą zgromadzenia, mogą zostać przekazane na rzecz rejestratora spółki, przechowawcy (ukr. *зберігач*; transl. *zberihacz*) lub depozytariusza (ukr. *депозитарій*; transl. *depozytarij*). W spółce, w której uczestniczy więcej niż 100 akcjonariuszy, którym przysługują akcje zwykłe (nieuprzywilejowane), komisja skrutacyjna powinna być co najmniej 3-osobowa. Do składu komisji nie mogą wchodzić osoby, które są członkami bądź kandydują do innych organów spółki (art. 44 ukr. u. sp. akc.). Akcjonariusze, posiadający co najmniej 10% akcji zwykłych, mogą powoływać swoich przedstawicieli w celu nadzoru: nad rejestracją akcjonariuszy, przeprowadzaniem walnego zgromadzenia, głosowaniem i jego podsumowaniem; analogiczne uprawnienia ma NKPWiRFI. O powołaniu tych osób należy pisemnie zawiadomić spółkę przed rozpoczęciem rejestracji uczestnictwa. Członkowie organów spółki powinni umożliwić i zabezpieczyć uprawnienia nadzorcze przedstawicieli akcjonariuszy i NKPWiRFI (art. 40 ust. 4 ukr. u. sp. akc.)¹³⁹.

Zgodnie z art. 46 ukr. u. sp. akc. takie informacje, jak: data, czas i miejsce przeprowadzenia zgromadzenia, rodzaj i czas rejestracji akcjonariuszy, *quorum*, treść i osoby prezentujące wnioski i raporty, zadane pytania i udzielone odpowiedzi, wyniki głosowania i podjęte uchwały są uwzględniane w **protokole**, który podpisuje przewodniczący (ukr. *голова*; transl. *holowa*) i sekretarz, i który jest opatrywany pieczęcią spółki. Wspomniane osoby ponoszą odpowiedzialność za wiarygodność danych, jakie zostały wskazane w protokole. Protokół powinien zostać sporządzony w terminie 10 dni roboczych od zamknięcia zgromadzenia.

Organ wykonawczy spółki akcyjnej jest klasycznym organem korporacji, którego kompetencje obejmują zarządzanie i reprezentację spółki w stosunkach cywilnoprawnych. Organ wykonawczy podejmuje decyzje we wszystkich sprawach związanych z działalnością spółki, za wyjątkiem tych, które należą do wyłącznej kompetencji walnego zgromadzenia lub rady nadzorczej. Członkowie tego organu odpowiadają przed walnym zgromadzeniem i radą nadzorczą, a ponadto wykonują ich uchwały. Organ wykonawczy działa również w imieniu spółki w granicach wyznaczonych przez ustawę i statut (art. 58 ukr. u. sp. akc.).

139

Zob. Sarakun I.B. *punkt 4.1. Роль державних органів (посадових осіб) у захисті корпоративних прав // Охорона прав суб'єктів корпоративних відносин: монографія / За заг. ред. академіка НАПрН України В.В.Луця. – 194 с. – Ст. 126-167.*

Zgodnie z przepisami art. 161 ust. 2 ukr. k.c. organ wykonawczy spółki akcyjnej może być **organem kolegialnym** i jest wówczas określany jako **zarząd** (ukr. *правління*/ transl. *prawlinnja*), bądź **dyrekcja** (ukr. *дирекція*; transl. *dyrekcija*), albo **jednoosobowym** i jest wówczas określany jako **dyrektor** (ukr. *директор*; transl. *dyrektor*) albo **generalny dyrektor** (ukr. *генеральний директор*/ transl. *heneral'nyj dyrektor*)¹⁴⁰.

Skład organu wykonawczego powinien określać statut spółki lub regulamin tego organu. Członków organu wykonawczego powołuje i odwołuje rada nadzorcza, a jeżeli statut tak stanowi – walne zgromadzenie (art. 61 ukr. u. sp. akc.). Czas, na jaki są oni powoływani, może wynikać ze statutu, a nawet z kontraktu nawiązywanego ze spółką¹⁴¹. Członkiem organu wykonawczego może być każda osoba fizyczna, która ma pełną zdolność do czynności prawnych (ukr. *повнадієздатність*; transl. *pownadijezdatnist'*) i nie jest członkiem rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej. W stosunku do kandydatów na członków organu wykonawczego znajdują zastosowanie szczególne wymogi informacyjne, wynikające z decyzji NKPWiRFI z 29 września 2011 roku №1377 „Wymogi informacyjne o kandydatach na członków organu spółki akcyjnej” (ukr. *вимоги до інформації про кандидатів у члені органу акціонерного товариства*; transl. *wymohy do informaciji pro kandydatiw u czlenu orhanu akcjonernoho towarystwa*)¹⁴². Prawa i obowiązki członków organu wykonawczego są wyznaczone przez ustawę o spółkach akcyjnych, inne akty prawne, statut spółki lub regulamin tego organu, a także przez umowę o pracę albo kontrakt cywilnoprawny, zawierane z każdym z jego członków. W imieniu spółki taką umowę (kontrakt) zawiera przewodniczący rady nadzorczej lub inna osoba upoważniona przez radę.

Zasady funkcjonowania kolegialnego (art. 59 ukr. u. sp. akc.) i jednoosobowego organu wykonawczego (art. 60 ukr. u. sp. akc.) zostały unormowane częściowo odrębnie. W tym pierwszym wypadku istotne jest przede wszystkim rozdzielenie kompetencji organu wykonawczego (zarządu) i jego prezesa (dyrektora generalnego). Do kompetencji dyrektora generalnego należy organizacja pracy zarządu oraz reprezentowanie spółki, zgodnie z uchwałami zarządu, bez konieczności uzyskiwania odrębnego upoważnienia. Pozostali członkowie zarządu mogą zostać upoważnieni do takiego działania, jeżeli przewiduje to statut spółki. W wypadku jednoosobowego organu wykonawczego jest natomiast oczywiste, że jego piastun (dyrektor) jest

¹⁴⁰ W niniejszym opracowaniu przyjęto konwencję terminologiczną, zgodnie z którą mianem dyrektora generalnego określa się prezesa (przewodniczącego) zarządu wieloosobowego. Praktyka jest jednak różna i nie zawsze tak konsekwentna (przyp. red.).

¹⁴¹ Odmienne niż ma to miejsce w Polsce, w prawie ukraińskim nie jest znane ścisłe odróżnienie stosunku korporacyjnego, którego treścią są kompetencje i obowiązki danej osoby jako członka organu i tzw. stosunku podstawowego, nawiązywanego na podstawie umowy o pracę czy umowy cywilnoprawnej. W praktyce, zgodnie z art. 68 ukr. k.g., nie dopuszcza się powołania w skład organu wykonawczego bez równoczesnego zawarcia umowy o pracę (przyp. red.).

¹⁴² *Oficjalna strona NKPWiRFI – nssmc.gov.ua.*

uprawniony do działania w imieniu spółki bez konieczności uzyskiwania uprzedniego pełnomocnictwa zarówno w stosunku do osób trzecich, jak i pracowników spółki. Przy braku możliwości wykonywania zadań przez dyrektora może on upoważnić do ich realizacji inną osobę, o ile statut albo regulamin organu wykonawczego nie stanowi inaczej. Ponadto, jeżeli dyrektor jest zatrudniony w spółce na podstawie umowy o pracę, pełnomocnictwo to nie może mieć charakteru ogólnego, gdyż pracownik jest zobowiązany wykonywać swoje obowiązki osobiście. Nie wyklucza to możliwości udzielenia pełnomocnictwa do dokonywania poszczególnych czynności.

Rada nadzorcza jest organem powołanym do sprawowania stałej kontroli nad działalnością organu wykonawczego i ochrony praw akcjonariuszy¹⁴³. W spółce akcyjnej, w której uczestniczy co najmniej 10 akcjonariuszy, posiadających akcje zwykłe, powołanie rady nadzorczej jest obowiązkowe. W spółce, w której liczba akcjonariuszy jest mniejsza, ustanowienie rady jest fakultatywne, a w jej braku jej kompetencje wykonuje walne zgromadzenie (art. 51 ukr. u. sp. akc.).

Zgodnie z art. 52 ust. 2 ukr. u. sp. akc. do wyłącznych kompetencji rady nadzorczej, poza wykonywaniem czynności *stricte* nadzorczych, należy podejmowanie uchwał w sprawach: 1) zwołania walnego zgromadzenia, 2) porządku jego obrad; 3) sprzedaży akcji własnych; 4) przydziału innych niż akcje papierów wartościowych; 5) wykupu emitowanych przez spółkę innych niż akcje papierów wartościowych; 6) zatwierdzenia rynkowej wartości majątku spółki w wypadkach przewidzianych w ustawie; 7) wyboru i odwołania przewodniczącego oraz członków organu wykonawczego; 8) określenia warunków umów zawieranych z członkami organu wykonawczego, w tym ustalenia wysokości ich wynagrodzenia.

Rada nadzorcza jest organem kolegialnym, powoływanym i odwoływanym przez walne zgromadzenie. Następnie wybierają oni ze swego składu przewodniczącego rady nadzorczej. Wybór członków rady nadzorczej spółki publicznej jest dokonywany wyłącznie w drodze głosowania kumulatywnego¹⁴⁴. Natomiast w spółce prywatnej znajduje zastosowanie, stosownie do postanowień statutu, zasada głosowania kumulatywnego bądź zasada przedstawicielstwa proporcjonalnego (ukr. *пропорційне*

¹⁴³ Stosowana terminologia jest niespójna nawet w języku prawnym. W przepisach konstytucji Ukrainy oraz ukr. u. sp. akc. używa się określenia „rada nadzorcza” (ukr. *наглядова рада*/ transl. *nahljadowa rada*), w przepisach ukr. k.g. – „rada spółki (rada obserwacyjna)” (ukr. *рада товариства (спостережна рада)*; transl. *rada towarystwa (spostereżna rada)*), a w przepisach ukraińskiej ustawy o bankach i działalności bankowej (ukr. *Закон „Про банки і банківську діяльність”*; transl. *Zakon „Pro banky i bankiws'ku dijal'nist”*) – rada obserwacyjna oraz rada nadzorcza.

¹⁴⁴ Technika głosowania kumulatywnego zakłada równoczesne głosowanie na zgłoszone kandydatury, połączone z możliwością oddania głosów na jednego lub kilku kandydatów. Mimo występujących różnic co do mechanizmu, *ratio* i rezultaty jej zastosowania są zbliżone do znanego w polskim prawie akcyjnym głosowania odrębnymi grupami (idzie bowiem o zapewnienie akcjonariuszom mniejszościowemu wpływu na obsadę przynajmniej części stanowisk w radzie – przyp. red.)

представництво; transl. *proporcijne predstavnyctwo*) przedstawiciele akcjonariuszy w składzie rady nadzorczej, ustalana w oparciu o liczbę posiadanych akcji¹⁴⁵.

Członkiem rady nadzorczej. nie może być: osoba nieposiadająca pełnej zdolności do czynności prawnych, osoba wchodząca w skład organu wykonawczego lub komisji rewizyjnej spółki, urzędnik państwowy, za wyjątkiem sytuacji, w której sprawuje tę funkcję w związku z wykonywaniem praw korporacyjnych, przysługujących państwu lub jednostce samorządu terytorialnego, osoba, wobec której sąd orzekł zakaz wykonywania określonej działalności oraz osoba skazana za przestępstwa majątkowe, służbowe lub gospodarcze. W odniesieniu do kandydatów na członków rady nadzorczej znajdują zastosowanie szczegółowe wymogi informacyjne, wynikające z decyzji NKPWiRFI z 29 września 2011 roku №1377 „Wymogi informacyjne o kandydatach na członków organu spółki akcyjnej”.

Przepisy ukr. u. sp. akc. normują szczegółowo kompetencje przewodniczącego i członków rady nadzorczej, tryb zawieszania ich w obowiązkach; posiedzenia rady nadzorczej; a także możliwość tworzenia komitetów rady nadzorczej i wprowadzenia stanowiska sekretarza korporacyjnego (ukr. *корпоративний секретар*; transl. *korporatywnyj sekretar*). Ponadto, porządek prac, zasady wynagradzania i odpowiedzialność członków rady nadzorczej są regulowane przez statut spółki, regulamin rady nadzorczej oraz umowy o pracę lub umowy cywilnoprawne, zawierane z nimi na warunkach określonych przez walne zgromadzenie, przez przewodniczącego organu wykonawczego lub inną osobę upoważnioną przez zgromadzenie.

W celu wykonywania powierzonych jej zadań i w granicach posiadanych kompetencji rada nadzorcza może tworzyć z grona swoich członków stałe i tymczasowe **komitety** (ukr. *комітету*; transl. *komitety*). Na ich czele stoją członkowie rady wybierani na wniosek akcjonariusza, który nie sprawuje kontroli nad spółką. Tworzenie i funkcjonowanie komitetów reguluje statut lub regulamin rady nadzorczej. Wnioski komitetów są rozpatrywane przez radę nadzorczą w porządku przewidzianym dla podejmowania uchwał (art. 56 ukr. u. sp. akcj.). Szczególną pozycję posiada komitet ds. audytu i polityki informacyjnej spółki (ukr. *з питань аудиту та інформаційної політики*; transl. *z pytan' audytu ta informacijnoji polityky*). Rada nadzorcza może również podjąć uchwałę o ustanowieniu w spółce stanowiska **wewnętrznego audytora** (ukr. *внутрішній аудитор*; transl. *wnutrisznij audytor*) lub utworzenia służby audytu wewnętrznego, a na podstawie propozycji przewodniczącego rady nadzorczej – powołać **sekretarza korporacyjnego** (ukr. *корпоративний секретар*/ transl. *korporatywnyj sekretar*), odpowiedzialnego za relacje między spółką a jej akcjonariuszami lub inwestorami. Rada może również określić,

¹⁴⁵ W piśmiennictwie podkreśla się problem niezależności rady nadzorczej, widoczny zwłaszcza w wypadku obecności w spółce akcjonariusza (grupy akcjonariuszy) kontrolujących spółkę. Zob. *Корпоративне управління. Монографія за заг. ред. проф. І.В. Спасьо-Фатєєвої. – Харків: Право, 2007.*

przyjmując tzw. regulamin funkcjonowania sekretarza korporacyjnego, inne jego zadania, procedurę jego powołania i odwołania, czas sprawowania funkcji, możliwość zawieszenia w obowiązkach, odpowiedzialność i obowiązki sprawozdawcze¹⁴⁶.

Komisja rewizyjna (ukr. *ревізійна комісія*; transl. *rewizyjna komisja*) albo **rewizor** (ukr. *ревізор*; transl. *rewizor*) jest organem sprawującym kontrolę nad finansowo-gospodarczą działalnością spółki (art. 73 ukr. u. sp. akc.). Powołanie komisji rewizyjnej lub rewizora jest obligatoryjne, jeżeli liczba akcjonariuszy, dysponujących akcjami zwykłymi, przekracza 100 osób; w pozostałych wypadkach organ ten ma charakter fakultatywny.

Członkowie komisji rewizyjnej są powoływani i odwoływani przez walne zgromadzenie w drodze głosowania kumulatywnego. Następnie dokonują ze swego grona wyboru przewodniczącego, co do zasady, zwykłą większością głosów. Członkiem komisji rewizyjnej (rewizorem) nie może być osoba nieposiadająca pełnej zdolności do czynności prawnych, członek rady nadzorczej albo organu wykonawczego i sekretarz korporacyjny. Członkowie komisji rewizyjnej nie mogą ponadto wchodzić w skład komisji skrutacyjnej. Dodatkowe wymagania, co do wyboru komisji rewizyjnej (rewizora), a także jej skład liczbowy, sposób działalności i dodatkowe kompetencje powinny zostać unormowane w statucie, w regulaminie komisji rewizyjnej lub w uchwale walnego zgromadzenia. Prawa i obowiązki członków komisji rewizyjnej (rewizora) określa ponadto zawierana z nim umowa o pracę lub umowa cywilnoprawna.

Specjalna kontrola działalności finansowo-gospodarczej spółki jest prowadzona przez komisję rewizyjną (lub rewizora; a w przypadku ich braku przez niezależnego audytora), z inicjatywy samej komisji (rewizora) albo na podstawie uchwały walnego zgromadzenia, rady nadzorczej, organu wykonawczego lub na żądania akcjonariuszy, reprezentujących łącznie nie mniej niż 10% ogólnej liczby akcji zwykłych. Jeżeli walne zgromadzenie nie określi innego źródła finansowania, ww. kontrola inicjowana przez akcjonariuszy mniejszościowych jest wykonywana na ich koszt (art. 76 ukr. u. sp. akc.). Opinia komisji rewizyjnej z kontroli działalności finansowo-gospodarczej spółki wraz z wnioskami, dotyczącymi także ewentualnych naruszeń prawa, jest przedstawiana walnemu zgromadzeniu (art. 74 ust. 2 ukr. u. sp. akc.). Sama komisja rewizyjna (rewizor) ma prawo wnosić propozycje do porządku obrad zgromadzenia i żądać jego zwołania. Członkowie komisji rewizyjnej (rewizor) są uprawnieni do udziału w obradach walnego zgromadzenia z głosem doradczym, a także do udziału w posiedzeniach rady nadzorczej i organu wykonawczego w wypadkach przewidzianych przez ukr. u. sp. akc., statut lub regulaminy tych organów.

¹⁴⁶ Jak pokazuje zagraniczna praktyka, sekretarz korporacyjny zapewnia koordynację prac pomiędzy poszczególnymi organami, wymianę informacji między tymi organami i akcjonariuszami, przygotowuje projekty dokumentów oraz rozstrzyga inne kwestie prawne i organizacyjne, związane z zarządzaniem i ładem korporacyjnym w spółce.

Działalność spółki akcyjnej – zwłaszcza publicznej – podlega również **kontroli zewnętrznej**. Przede wszystkim roczne sprawozdanie finansowe takiej spółki podlega obowiązkowej kontroli przez **niezależnego audytora** (art. 75 ukr. u. o sp. akc.)¹⁴⁷. Osoba ta nie może pozostawać w stosunkach prawnych ze spółką (oczywiście, oprócz umowy o świadczenie usług audytorskich), powinna natomiast spełniać wymogi przewidziane w ukraińskiej ustawie o działalności audytorskiej¹⁴⁸ (ukr. *Закон України „Про аудиторську діяльність”*; transl. *Zakon Ukrainy „Pro audytors’ku dijal’nist’*”). Funkcji niezależnego audytora nie może pełnić osoba powiązana ze spółką lub członkiem organu spółki, a także osoba wykonująca na rzecz spółki usługi konsultingowe. Członkowie organów spółki są zobowiązani zapewnić audytorowi dostęp do wszelkich dokumentów niezbędnych dla kontroli prowadzonej działalności. Z przeprowadzonego badania audytor sporządza opinię, która poza danymi przewidzianymi w ustawie o działalności audytorskiej powinna zawierać także informację przewidzianą w art. 74 ust. 2 ukr. u. sp. akc. oraz ocenę kompletności i wiarygodności odzwierciedlenia stanu finansowo-gospodarczego spółki w jej sprawozdawczości księgowej¹⁴⁹.

Zewnętrzną kontrolę działalności spółki akcyjnej sprawuje także Narodowa Komisja ds. Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych. Zgodnie z przepisami ustawy o państwowej regulacji rynku papierów wartościowych na Ukrainie (ukr. *Закон „Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні”*; transl. *Zakon „Pro derżawne rehuljuwannja rynku cinnnych paperiw w Ukraini”*), dokonuje ona czynności regulacyjnych oraz sprawuje kontrolę nad emisją papierów wartościowych i obrotem nimi oraz instrumentami pochodnymi na terytorium Ukrainy, również w sferze wspólnego inwestowania. Została ona powołana dla ochrony praw inwestorów przez stosowanie odpowiednich środków zapobiegania naruszeniom prawa i zwalczania ich na rynku papierów wartościowych. NKPWiRFI kontroluje wiarygodność i ujawnianie informacji, jakie przekazuje spółka akcyjna

¹⁴⁷ Audyt może zostać także przeprowadzony, nie częściej niż 2 razy w roku, na żądanie akcjonariuszy reprezentujących więcej niż 10% akcji. W tej sytuacji akcjonariusze ci samodzielnie zawierają z wyznaczonym przez nich audytorem umowę o przeprowadzeniu audytu (ukr. *договір про проведення аудиторської перевірки фінансово-господарської діяльності товариства*; transl. *dohowir pro provedennja audytors’koji perewirky finansowo-hospodars’koji dijal’nosti*), oznaczając zakres kontroli. Ponoszą oni także związane z tym wydatki; walne zgromadzenie może natomiast podjąć uchwałę o ich zwrocie. Spółka jest zobowiązana w ciągu 10 dni od daty otrzymania wniosku akcjonariuszy mniejszościowych, zapewnić audytorowi możliwość przeprowadzenia kontroli i poinformować akcjonariuszy o jej dacie początkowej.

¹⁴⁸ Źródło: <http://zakon4.rada.gov.ua>.

¹⁴⁹ Istotnym krokiem w zabezpieczeniu efektywności sprawozdawczości finansowej i przejrzystości informacji w publicznych spółkach akcyjnych jest wprowadzenie na Ukrainie Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF). Wszystkie publiczne spółki akcyjne powinny były do 30 kwietnia 2013 r. sporządzić sprawozdania finansowe w oparciu o wymagania wynikające z MSSF, wraz z opiniami wewnętrznego i zewnętrznego audytora.

samodzielnie lub wspólnie z innymi organami kontroli i rewizji działalności finansowo-gospodarczej spółki, przesyła tym organom wiążące zalecenia o usunięciu naruszeń prawa papierów wartościowych (ukr. *розпорядження про усунення порушень законодавства про цінні папери*; transl. *rozporządzenia pro usunennja poruszen' zakonodawstwa pro cinni papery*), żąda wydania niezbędnych dokumentów, przesyła materiały do organów ochrony prawnej stosownie do stwierdzonych naruszeń, stosuje kary administracyjne itd.

3.1.5. Akcje; prawa i obowiązki akcjonariuszy

Pojęcie i rodzaje akcji. Artykuł 3 ust. 5 pkt 1 ukr. u. pap. wart. określa akcje jako „udziałowe papiery wartościowe, które poświadczają uczestnictwo ich właściciela w kapitale zakładowym” i uprawniają go do brania udziału w procesach zarządczych nad emitentem tych papierów, otrzymania części wypracowanego zysku w postaci dywidendy, a także części majątku w razie likwidacji emitenta¹⁵⁰. Podobne określenie znajduje się w art. 167 ust. 1 ukr. k.g.¹⁵¹ oraz 116 ukr. k.c. Jak już wskazano, na tle prawa ukraińskiego wszystkie akcje są papierami wartościowymi **imiennymi** i występują w postaci **zdematerializowanej**.

Podstawowym podziałem akcji na tle prawa ukraińskiego jest **rozdzielenie akcji zwykłych** (nieuprzywilejowanych) i **uprzywilejowanych**. Z jednej strony, akcjonariusze z akcji zwykłych nie korzystają z żadnych szczególnych korzyści związanych z akcjami¹⁵². Z drugiej strony, z akcjami zwykłymi jest powiązane prawo głosu na walnym zgromadzeniu, wykonywane zgodnie z zasadą „jedna akcja – jeden głos” (wyjątkiem jest tzw. głosowanie kumulatywne)¹⁵³. Akcje uprzywilejowane dają (mogą dawać) szczególne korzyści w zakresie udziału w dywidendzie czy też masie (nadwyżce) likwidacyjnej. Zakres uprawnień przysługujących akcjonariuszom dysponującym akcjami uprzywilejowanymi należy wskazać w statucie wraz z informacjami o: sposobie i kolejności wypłaty dywidendy; sposobie i kolejności wypłaty udziału w masie likwidacyjnej, przesłankach i warunkach konwersji akcji uprzywilejowanych danego rodzaju na akcje uprzywilejowane innego rodzaju, akcje zwykłe lub inne papiery wartościowe, a także uprawnieniach akcjonariuszy tego rodzaju akcji do otrzymywania informacji o działalności spółki akcyjnej. Co istotne, akcje uprzywilejowane przyznają prawo głosu tylko w wypadkach przewidzianych w art. 26 ust. 5 ukr. u. sp. akcj. (w pewnym uproszczeniu – przy podejmowaniu uchwał dotyczących rozwiązania spółki i zmian statutu uszczuplających prawa danego rodzaju akcji) albo w statucie. Statut spółki może ponadto przewidywać specjalny sposób obliczania głosów

¹⁵⁰ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2006. – N 31. – St. 268. (*Відомості Верховної Ради України*. – 2006. – N 31. – Ст.268.)

¹⁵¹ *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy*. – 2003. – N 19-20. – N 21-22. – st. 144 (ukr. *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 18. – № 19-20. – № 21-22. – Ст.144.).

¹⁵² Zob. uwagi nt. praw i obowiązków akcjonariuszy, pkt poniżej.

¹⁵³ Zob. pkt poniżej.

(globalnie lub osobno w ramach grupy akcji zwykłych i poszczególnych rodzajów akcji uprzywilejowanych).

Prawa i obowiązki akcjonariuszy – uwagi ogólne. Każdemu akcjonariuszowi przysługują określone uprawnienia, w szczególności: 1) uczestnictwo w zarządzaniu spółką akcyjną, realizowane przede wszystkim przez udział i głosowanie na walnym zgromadzeniu; 2) prawo do udziału w zysku spółki (prawo do dywidendy); 3) prawo do udziału w majątku spółki w razie jej likwidacji; 4) prawo do uzyskiwania informacji o działalności spółki.

Każdy akcjonariusz jest również zobowiązany: 1) działać zgodnie ze statutem i innymi wewnętrznymi aktami spółki; 2) wykonywać uchwały walnego zgromadzenia oraz innych organów spółki; 3) wnieść wkład na poczet objętych akcji w wysokości i w sposób przewidziany w statucie; 4) nie rozpowszechniać tajemnicy przedsiębiorstwa i informacji poufnych dotyczących działalności spółki. Katalog powyższych obowiązków akcjonariusza nie jest wyczerpujący. Statut spółki, w granicach obowiązującego ustawodawstwa, może dopuszczać zawarcie umowy między akcjonariuszami, na podstawie której zostaną na nich nałożone dodatkowe obowiązki, w tym m.in. obowiązek uczestnictwa w walnych zgromadzeniach, a także odpowiedzialność za ich niewykonanie.

Prawo udziału w zarządzaniu spółką obejmuje szereg uprawnień, które nie ograniczają się jedynie do udziału w walnym zgromadzeniu. W ujęciu przyjmowanym w piśmiennictwie ukraińskim prawo to wykonuje się również przez realizację uprawnień związanych z tworzeniem innych organów zarządczych spółki. Natomiast sposób wykonywania zasadniczych uprawnień zarządczych (decyzyjnych) akcjonariusza – tj. prawa do udziału na walnym zgromadzeniu i prawa głosu – jest uzależniony od trybu zwołania zgromadzenia, formy jego przeprowadzenia, porządku głosowania, określenia kworum itd. Istotne jest, iż kierownictwo spółki nie może wymagać od akcjonariuszy udzielenia informacji o tym, jak głosowali albo jak mają zamiar zagłosować. Tym bardziej niedopuszczalne jest zrzeczenie się przez akcjonariusza prawa głosu. Co do zasady, każda akcja zwykła przyznaje prawo do jednego głosu (odmiennie określa się liczbę głosów przysługujących akcjonariuszowi w wypadku tzw. głosowania kumulatywnego).

Akcjonariusz może uczestniczyć w walnym zgromadzeniu i wykonywać prawo głosu samodzielnie albo przez **pełnomocnika** lub innego upoważnionego **przedstawiciela** (art. 159 ust. 3 ukr. k.c.). Pełnomocnictwo do udziału w zgromadzeniu i wykonywania prawa głosu powinno zostać udzielone na piśmie i poświadczone przez: rejestratora, depozytariusza, przechowawcę, notariusza lub inną osobę dokonującą czynności notarialnych albo innych podobnych czynności przewidzianych w ustawie (art. 39 ukr. u. sp. akc.)¹⁵⁴.

¹⁵⁴ Zob. wymagania przewidziane w ukr. k.c. oraz rozporządzeniu Gabinetu Ministrów Ukrainy z 6 lipca 2006 r. №940 w sprawie trybu poświadczania testamentów i pełnomocnictw (zob. <http://zakon3.rada.gov.ua>). W uchwale Prezydium Sądu Najwyższego Ukrainy z 3 marca 2004 r. №15 wskazano, że pełnomocnictwo udzielone z naruszeniem ww. wymogów formalnych nie uprawnia do udziału w walnym zgromadzeniu i nie może być

Pełnomocnictwo może zawierać instrukcje co do sposobu głosowania; w przeciwnym razie pełnomocnik akcjonariusza podejmuje decyzje, dotyczące głosowania, wedle własnego uznania (art. 39 ust. 3 ukr. u. sp. akc.). Pełnomocnik (ukr. *новиреній*; transl. *powirenyj*) akcjonariusza jest uprawniony do udzielenia dalszego pełnomocnictwa (substytucji) jedynie wówczas, gdy takie uprawnienie zostało przewidziane w pełnomocnictwie głównym. W takim przypadku substytucja powinna zostać poświadczona notarialnie (art. 245 ust. 2 ukr. k.c.). Jeżeli do udziału w walnym zgromadzeniu stawiło się kilku pełnomocników akcjonariusza, rejestracji podlega tylko ten, któremu pełnomocnictwo zostało udzielone najpóźniej. Oczywiście, udzielenie pełnomocnictwa do udziału w walnym zgromadzeniu nie wyłącza prawa mocodawcy do uczestniczenia w nim osobiście; pełnomocnictwo może zostać także w każdym czasie cofnięte (art. 248 i 249 ukr. k.c.).

Przedstawicielem akcjonariusza będącego osobą prawną, a także państwa lub jednostki samorządu terytorialnego jest upoważniony piastun organu, który sprawuje zarząd mieniem danej osoby prawnej, mieniem państwowym lub samorządowym. Ustawowym przedstawicielem małoletniego akcjonariusza (w wieku od 14 do 18 lat) są, co do zasady, jego rodzice. W celu potwierdzenia uprawnień należy przedstawić komisji rejestracyjnej świadectwo urodzenia dziecka i paszport reprezentanta. Jeżeli akcja jest objęta współwłasnością kilku osób, uprawnienia związane z głosowaniem na walnym zgromadzeniu wykonuje jeden ze współwłaścicieli, za zgodą pozostałych albo inny wybrany przez nich wspólny przedstawiciel (art. 40 ust. 3 ukr. u. sp. akc.).

Prawo do dywidendy. Zgodnie z art. 30 ust. 1 ukr. u. sp. akc. „dywidendę” definiuje się jako część czystego zysku spółki akcyjnej, który jest wypłacany akcjonariuszowi w przeliczeniu na jedną akcję określonego rodzaju lub klasy. Na podstawie akcji tego samego rodzaju i klasy nalicza się dywidendę

brane pod uwagę przy określaniu kworum (zob. oficjalną stronę internetową Sądu Najwyższego Ukrainy: <http://www.scourt.gov.ua>).

Jeśli chodzi o pełnomocnictwa sporządzone zgodnie z wymogami prawa obcego, notariusze dokonują adnotacji poświadczających (ukr. *посвідчувальні написи*; transl. *poswidczal'ni napysy*) według formy przewidzianej przez prawo obce, pod warunkiem, że nie jest to sprzeczne z prawem ukraińskim (art. 98 ust. 2 ustawy o notariacie. Zob. *Wiadomości Rady Najwyższej Ukrainy. – 1993. – N 39. – St. 383. (ukr. Відомості Верховної Ради України. – 1993. – N 39. – Ст. 383)*). Co do zasady, dokumenty urzędowe sporządzone za granicą są uznawane na Ukrainie pod warunkiem ich legalizacji przez organy Ministerstwa Spraw Zagranicznych Ukrainy, a poza tym jedynie w wypadkach przewidzianych przez ustawodawstwo ukraińskie lub umowy międzynarodowe, których stroną jest Ukraina (art. 100 ukr. u. not.). W związku z tym, że Polska i Ukraina są stronami konwencji haskiej o zniesieniu legalizacji zagranicznych dokumentów urzędowych, jedynym formalnym postępowaniem związanym z dopuszczeniem dokumentu pełnomocnictwa (lub innego dokumentu urzędowego), sporządzonego w Polsce, do obrotu prawnego na terytorium Ukrainy jest sporządzenie przewidzianego w art. 4 tejsze Konwencji *apostille* przez uprawniony organ państwowy, do którego złożono dokument (art. 3 konwencji). Zob. *Konwencja znosząca wymóg legalizacji zagranicznych oficjalnych dokumentów – oraz Ustawa N 2933 – III (2933-14) z dnia 10 stycznia 2002 r., Dziennik Najwyższej Rady Ukrainy, 2002, N 23, str. 153.*

w takiej samej wysokości (art. 30 ukr. u. sp. akc.). Rozmiar dywidendy przypadającej na akcje uprzywilejowane wszystkich typów określa statut spółki akcyjnej.

Wypłata dywidendy jest realizowana z czystego zysku osiągniętego w danym roku sprawozdawczym i niepodzielonego zysku z lat ubiegłych, w terminie przypadającym nie później niż 6 miesięcy po zakończeniu roku sprawozdawczego (art. 30 ust. 2 ukr. u. sp. akc.). Wypłata dywidendy, przypadającej na akcje uprzywilejowane, możliwa jest również z kapitału rezerwowego albo specjalnego funduszu przeznaczanego na taką wypłatę. Dopuszczalność wypłaty dywidendy ogranicza art. 31 ukr. u. sp. akc., według którego spółka nie jest uprawniona do podejmowania decyzji o wypłacie dywidendy przypadającej na akcje zwykłe, jeżeli: 1) sprawozdanie o skutkach subskrypcji akcji nie zostało zarejestrowane; 2) kapitał własny spółki jest mniejszy aniżeli suma jej kapitału zakładowego, kapitału rezerwowego i nadwyżki wartości likwidacyjnej akcji uprzywilejowanych nad ich wartością nominalną, 3) spółka ma obowiązek wykupienia akcji na żądanie akcjonariusza, który głosował przeciwko uchwale uszczuplającej jego prawa lub uchwale o połączeniu, podziale, przekształceniu spółki lub zmianie wysokości jej kapitału zakładowego, zgodnie z art. 68 ukr. u. sp. akc., 4) wymagalna dywidenda, przypadająca na akcje uprzywilejowane, nie zostały wypłacone w całości.

Uchwała o wypłacie dywidendy¹⁵⁵ jest podejmowana przez walne zgromadzenie. Zgodnie z art. 30 ust. 4 ukr. u. sp. akc. dla każdej wypłaty dywidendy rada nadzorcza ustala datę referencyjną, miarodajną dla sporządzenia listy osób, które są uprawnione do otrzymania dywidendy, a także sposób i termin jej wypłaty. Data referencyjna nie może być wcześniejsza od daty podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy. Ponieważ aktualnie wszystkie akcje w ukraińskich spółkach akcyjnych występują w postaci zdematerializowanej (bezdokumentowej), w celu stworzenia listy akcjonariuszy, którzy są uprawnieni do otrzymania dywidendy, depozytariusz powinien sporządzić jednolity skonsolidowany rejestr rachunków (ukr. *зведеного облікового реєстру рахунків*, transl. *zvedenoho oblikowoho rejestru rahunkiw*) właścicieli papierów wartościowych na dzień wypłaty dywidendy¹⁵⁶. Zbycie akcji po ww. dacie nie zmienia faktu, że roszczenie o wypłatę dywidendy przysługuje osobie wskazanej w takiej liście. W ciągu 10 dni od dnia podjęcia uchwały o wypłacie dywidendy z tytułu posiadania zwykłych akcji publiczna spółka akcyjna zawiadamia o dacie, rozmiarze, sposobie i terminie wypłaty dywidendy giełdę, na której zbywane są akcje tej spółki.

¹⁵⁵ Jest to czynność prawna stanowiąca odpowiednik uchwały o podziale zysku na tle prawa polskiego (przyj. red.).

¹⁵⁶

Zob. rozdział 6 Zarządzenia NKPWiRFI z 27 czerwca 2013 r. o zatwierdzeniu regulaminu o prowadzeniu działalności depozytowej, zarejestrowane w Ministerstwie Sprawiedliwości Ukraińcy poN 1084/23616// <http://zakon2.rada.gov.ua>.

Spółka wypłaca dywidendę wyłącznie w postaci pieniężnej (art. 30 ust. 1 ukr. u. sp. akc.)¹⁵⁷. W dotychczasowej praktyce, na podstawie uchwały walnego zgromadzenia wypłata dywidendy mogła być dokonana poprzez: wypłatę środków pieniężnych w kasie spółki, na rachunek bankowy akcjonariusza (w tym także rachunek bankowy otwarty przez spółkę na rzecz akcjonariusza – osoby fizycznej¹⁵⁸) oraz przez złożenie środków pieniężnych do depozytu prowadzonego przez notariusza (art. 537 ukr. k.c.)¹⁵⁹. Po przyjęciu ustawy o systemie depozytowym Ukrainy wypłata dywidendy jest (powinna być) dokonywana za pośrednictwem nowo utworzonego Centrum rozliczeniowego obsługi umów na rynku finansowym (ukr. *Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках*; transl. *Rozrachunkowyj centr obsluhuwannja dohoworiw na finansowych rynkach*). Zgodnie z przywołaną ustawą i Regulaminem prowadzenia działalności depozytowej sposób wypłaty dywidendy jest następujący: 1) emitent przekazuje dywidendę na konto centralnego depozytariusza, 2) centralny depozytariusz przekazuje te środki, nie później niż w ciągu 3 dni roboczych, na konta instytucji depozytowych oraz depozytariuszy-korespondentów (ukr. *депозитарій-кореспондент*; transl. *depozytarij-korespondent*) wraz z dyspozycją o ich wypłacie, 3) ww. instytucje depozytowe dokonują wypłaty środków na rzecz deponentów, zgodnie z zawartymi umowami. Jeśli środki, które wpłynęły na konta instytucji depozytowych, nie zostaną wypłacone posiadaczowi rachunku, są zwracane w ciągu 5 dni roboczych po zakończeniu okresu, przewidzianego w odpowiedniej umowie albo w dokumentach wewnętrznych instytucji depozytowej. Problemem jest jednak to, że wielu akcjonariuszy, będących osobami fizycznymi, które nabyły akcje za tzw. certyfikaty prywatyzacyjne, nie posiada rachunków papierów wartościowych w instytucjach depozytowych, nie chce też ponosić związanych z tym wydatków¹⁶⁰.

Akcjonariusz, który nabył wymagalne roszczenie o wypłatę dywidendy, w razie niespełnienia świadczenia przez spółkę, może wystąpić ze stosownym roszczeniem. Praktyka Wyższego Sądu Gospodarczego (ukr. *Вищий господарський суд України*; transl. *Wyszczij hospodars'kyj sud Ukrainy*)¹⁶¹

¹⁵⁷ Odnośnie do zabezpieczenia prawa do otrzymania dywidendy przez akcjonariusza, dla którego właściwe jest prawo polskie, zob. Umowę pomiędzy rządem Ukrainy i Polski o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji z 12 stycznia 1993 r.

¹⁵⁸ Zob. Instrukcję dotyczącą zakładania, wykorzystywania oraz zamykania kont w walucie narodowej lub obcej, zatwierdzoną postanowieniem Narodowego Banku Ukrainy № 492 z 12 listopada 2003 r. (ukr. *Інструкція про відкриття, використання та закриття рахунків у національній та іноземній валютах, затвердженої постановою НБУ*).

¹⁵⁹ Zob. Porządek dokonywania czynności notarialnych przez notariuszy Ukrainy z 22 lutego 2012 № 296/5. *Oficjalna strona internetowa Rady Najwyższej Ukrainy – zakon.rada.gov.ua*.

¹⁶⁰ Zob. rozporządzenie NKPWiRFI w sprawie zmian Regulaminu prowadzenia działalności depozytowej.

¹⁶¹

Rekomendacje prezydium Wyższego sądu gospodarczego Ukrainy „O praktyce stosowania ustawodawstwa przy rozpatrywaniu spraw, które wynikają ze stosunków korporacyjnych” z

wskazuje natomiast, że jeśli walne zgromadzenie nie podjęło uchwały o podziale zysku, sąd nie może zastąpić tego organu i ingerować w działalność spółki, podejmując taką decyzję. Wyjątkiem może być sytuacja, w której sąd stwierdzi nadużycie prawa przez spółkę poprzez systematyczny brak wypłat dywidendy na rzecz akcjonariuszy pod warunkiem, że istniała możliwość jej dokonania (spółka wypracowała zysk).

Prawo do informacji o działalności spółki akcyjnej. Jakkolwiek prawo do informacji ma istotne znaczenie z punktu widzenia ochrony interesów akcjonariuszy, nie jest ono uprawnieniem absolutnym; spółka nie jest zobowiązana udostępnić akcjonariuszowi¹⁶² każdej informacji dotyczącej jej działalności, lecz tylko takiej, która jest wskazana w ustawie lub wewnętrznych dokumentach spółki. Spółka zapewnia każdemu akcjonariuszowi dostęp do następujących dokumentów: 1) statutu spółki i jego zmian, 2) regulaminów: walnego zgromadzenia, rady nadzorczej, organu wykonawczego, komisji rewizyjnej, i innych wewnętrznych dokumentów spółki, które regulują działalność organów spółki, 3) regulacji dotyczących filii oraz przedstawicielstw spółki, 4) zasad (kodeksów) nadzoru korporacyjnego (ukr. *корпоративне управління*; transl. *korporatywne upravlinnja*), 5) protokołów obrad walnego zgromadzenia, 6) materiałów przygotowawczych, związanych z obradami zgromadzenia, 7) protokołów z posiedzeń rady nadzorczej oraz kolegiального organu wykonawczego, zarządzeń dyrektora (generalnego dyrektora), 8) protokołów z posiedzeń komisji rewizyjnej i decyzji rewizora, 9) sprawozdań komisji rewizyjnej (rewizora) oraz audytora spółki, 10) rocznych sprawozdań finansowych, 11) dokumentów sprawozdawczych składanych do właściwych organów państwowych, 12) prospektu emisyjnego, świadectwa państwowej rejestracji emisji akcji lub innych papierów wartościowych, 13) innych dokumentów przewidziane w ustawie, w statucie, w aktach wewnętrznych spółki lub w uchwałach walnego zgromadzenia, rady nadzorczej lub organu wykonawczego (art. 77 ust. 1 ukr. u. sp. akc.).

Wymienione dokumenty należy przechowywać w siedzibie spółki albo w innym miejscu znanym i dostępnym dla akcjonariuszy, przez cały okres działalności spółki (za wyjątkiem dokumentacji księgowej, dla której okresy przechowywania zostały określone odrębnie). Każdy akcjonariusz, po uprzednim zawiadomieniu organu wykonawczego nie później niż na 5 dni roboczych, ma prawo zapoznania się ze ww. dokumentami w siedzibie spółki i w godzinach jej pracy. Z kolei w ciągu 10 dni roboczych od daty wpływu

28.12.2007 r. N04-5/14 // www.scourt.gov.ua (ukr. *Рекомендації президії Вищого господарського суду України «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин»*, transl. *Rekomendaciji prezydiji Wyżshoho hospodars'koho sudu Ukrainy „Pro praktyku zastosuswannia zakonodawstwa u rozhladi sprav, szczo wynykajut' z korporatywnyh widnosyn”*).

¹⁶² Zgodnie z praktyką sądową Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy, dotyczącą rozstrzygania sporów korporacyjnych, osoba, która jeszcze nie została akcjonariuszem, nie jest uprawniona, aby domagać się wydania odpowiedniej informacji od spółki, ponieważ jest to możliwy jedynie po dokonaniu odpowiednich zmian w rejestrze.

pisemnego wniosku akcjonariusza sekretarz korporacyjny, a w wypadku jego braku – organ wykonawczy, jest zobowiązany do wydania mu poświadczonych przez osobę upoważnioną kopii dokumentów określonych w art. 77 ust. 1 ukr. u. sp. akc. Za wydanie kopii spółka może ustanowić stosowną opłatę za poniesione wydatki. Szczegółowy sposób udzielania informacji jest określany w dokumentach wewnętrznych, w szczególności w Regulaminie wydawania informacji, który jednak – jak świadczy praktyka sądowa – nie zawsze jest brany pod uwagę przez akcjonariuszy. Publiczna spółka akcyjna jest ponadto zobowiązana posiadać własną stronę internetową, na której, zgodnie z wymogami określonymi przez NKPRiRFI, zamieszcza się odpowiednie informacje o emitancie.

Oprócz informacji przekazywanych akcjonariuszom, zgodnie z ukr. u. sp. akc., m.in. w związku z przygotowaniem obrad walnego zgromadzenia, przepisy ukr. u. pap. wart. wskazują na konieczność udostępnienia pewnego rodzaju informacji na rynku papierów wartościowych. Są to: ogólna informacja o emitancie, szczegółowa informacja o emitancie, informacja o rejestrze imiennych papierów wartościowych przysługujących uczestnikom systemu depozytowego, informacja o profesjonalnych uczestnikach rynku papierów wartościowych, informacja poufna oraz informacja reklamowa (marketingowa) na rynku papierów wartościowych. Z przywołanych przepisów mogą wynikać równocześnie ograniczenia informacji udzielanych udziałowców. Klasycznym przykładem są tzw. informacje poufne (ukr. *інсайдерська інформація*; transl. *informacja insajderska*), czyli nieudostępnione informacje o emitancie, jego papierach wartościowych lub instrumentach pochodnych, które podlegają obrotowi na giełdzie, albo czynnościach prawnych, podjętych w stosunku do nich, jeżeli ujawnienie takich informacji może istotnie wpłynąć na wartość papierów wartościowych lub instrumentów pochodnych, a informacja podlega ujawnieniu zgodnie z wymogami przewidzianymi przez ustawę (art. 44 ust. 4 ukr. u. pap. wart.).

Prawo otrzymania części majątku (nadwyżki likwidacyjnej) w wypadku likwidacji spółki akcyjnej. Spółka akcyjna jako spółka gospodarcza oraz osoba prawna może ulec rozwiązaniu m.in. w wyniku jej likwidacji, czyli w braku następstwa prawnego w zakresie jej praw oraz obowiązków. Zgodnie z art. 110 ust. 1 ukr. k.c. osoba prawna podlega likwidacji na podstawie: 1) uchwały wspólników albo organu osoby prawnej, uprawnionego do tego w dokumentach założycielskich, a także w związku z upływem okresu lub osiągnięciem celu, dla którego ją stworzono, oraz w innych przypadkach, przewidzianych w dokumentach założycielskich, 2) na podstawie orzeczenia sądu o likwidacji osoby prawnej z powodu nieusuwalnych błędów, popełnionych przy jej tworzeniu, na skutek pozwu wspólnika albo właściwego organu władzy państwowej bądź w innych sytuacjach przewidzianych przez ustawę, na skutek pozwu właściwego organu władzy państwowej. W pierwszym przypadku mówi się o **dobrowolnym ustaniu (likwidacji)** osoby prawnej, a w drugim – o **przymusowej likwidacji** osoby prawnej. Jeżeli wartość mienia osoby prawnej jest niewystarczająca dla zaspokojenia żądań wszystkich

wierzycieli, podlega rozwiązaniu zgodnie z ustawą z 14 maja 1992 r. o wznowieniu wypłacalności dłużnika albo uznaniu go za bankruta (ukr. *Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом*; transl. *Pro widnowlennja platnospromożnosti borżnyka abo wyznannja joho bankrutom*)¹⁶³.

Likwidacja jest przeprowadzana przez **komisję likwidacyjną** powołaną (odpowiednio) przez spółkę lub przez sąd. W orzeczeniu sądu w przedmiocie likwidacji można nałożyć obowiązek jej prowadzenia na współników lub organ umocowany w dokumentach założycielskich do przyjęcia uchwały o likwidacji spółki (art. 110 ust. 2 akapit 2 ukr. k.c.). Od chwili powołania komisji likwidacyjnej przechodzą na nią uprawnienia rady nadzorczej i organu wykonawczego spółki. Bilans likwidacyjny, złożony przez komisję likwidacyjną, podlega zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie (art. 88 ust. 3 ukr. u. sp. akc.). Komisja likwidacyjna po upływie okresu dla zgłoszenia żądań przez wierzycieli (nie krótszego niż 2 miesiące od daty publikacji ogłoszenia o likwidacji osoby prawnej; art. 105 ust. 4 ukr. k.c.) sporządza tymczasowy bilans likwidacyjny, zatwierdzany przez współników osoby prawnej albo organ, który podjął uchwałę o jej likwidacji (zob. także art. 111 i 112 ukr. k.c.).

Roszczenia wierzycieli i akcjonariuszy spółki są zaspokajane, zgodnie z zasadami **kategoryzacji** i **proporcjonalności**, w następującej kolejności: 1) roszczenia i zadośćuczynienie za szkodę w postaci uszkodzenia zdrowia lub śmierci oraz zabezpieczone zastawem, 2) roszczenia pracowników związane ze stosunkami pracy, roszczenia autora utworu o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z wyników jego pracy intelektualnej, 3) roszczenia dotyczące podatków i innych opłat publicznoprawnych, 4) wszystkie pozostałe roszczenia wierzycieli, 5) roszczenia o wypłatę naliczonej, ale niewypłaconej dywidendy, przypadającej na akcje uprzywilejowane, 6) roszczenia z tytułu zapłaty za akcje uprzywilejowane podlegające wykupowi na podstawie art. 68 tejże ukr. u. sp. akc., 7) roszczenia z tytułu wartości likwidacyjnej akcji uprzywilejowanych, 8) roszczenia z tytułu zapłaty za akcje zwykłe podlegające wykupowi zgodnie z art. 68 tej ukr. u. sp. akc., 9) podział pozostałego majątku pomiędzy akcjonariuszy, będących posiadaczami zwykłych akcji spółki, w stosunku proporcjonalnym do liczby akcji (art. 89 ust. 1 ukr. u. sp. akc.). Roszczenia zaliczone do dalszej kategorii (ukr. *чергу*; transl. *czerhy*) są zaspokajane po uprzednim, całkowitym zaspokojeniu wierzycieli lub akcjonariuszy poprzedniej kategorii, a w ramach kategorii – proporcjonalnie. Właściciele akcji zwykłych spółki akcyjnej, których żądania zaspokajane są w ostatniej kolejności, mają niewielkie szanse na odzyskanie środków, którymi pokryli akcje.

Roszczenia wierzycieli uznaje się za zaspokojone, mimo iż nie zostały one uznane/zatwierdzone przez komisję likwidacyjną, jeżeli: wierzyciel w terminie miesiąca od otrzymania zawiadomienia o pełnej lub częściowej

163

Kurier urzędowy — 1999. — 19 września. (ukr. *Урядовий кур'єр*; transl. *Uriadowyj kurier*).

odmowie uznania jego roszczeń nie zwróci się do sądu z odpowiednim pozwem lub z roszczeniem wierzyciela, których zaspokojenia żądał, zostały odmówione na podstawie orzeczenia sądowego lub roszczenia takie nie zostały zaspokojone ze względu na brak wystarczającego dla zaspokojenia majątku spółki podlegającej likwidacji (art. 112 ust. 4 ukraińskiego k.c.).

Stosownie do art. 36 ust. 1 Ustawy „o państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób – fizycznych przedsiębiorców” dla przeprowadzenia państwowej rejestracji rozwiązania osoby prawnej na skutek jej likwidacji przewodniczący komisji likwidacyjnej, osoba uprawniona przez niego albo likwidator po zakończeniu postępowania likwidacyjnego, przewidzianego w ustawie, ale nie wcześniej niż po zakończeniu okresu zgłaszania roszczeń przez wierzycieli, powinien przekazać (wysłać listem poleconym z opisem jego zawartości) do państwowego rejestru następujące dokumenty: wypełnioną kartę rejestracyjną dla przeprowadzenia państwowej rejestracji rozwiązania osoby prawnej na skutek jej likwidacji, zaświadczenie od odpowiedniego organu podatkowych o braku zadłużenia w spłacie podatków i opłat, zaświadczenie odpowiedniego organu Funduszu Emerytalnego Ukrainy (ukr. *Пенсійний фонд України*; transl. *Pensyjnyj Fond Ukrainy*) o braku zadłużenia w spłacie jedyne go wkładu na ogóln-obowiązkowe państwowe ubezpieczenie społeczne oraz kosztów ubezpieczeniowych (ukr. *єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхові кошти*; transl. *jedynyj wnesok na zahal'noobow'язkowe derżawne social'ne strachuwan'nia ta strachowi koszty*) do Funduszu Emerytalnego Ukrainy oraz funduszy ubezpieczenia społecznego, zaświadczenie instytucji archiwizującej jednostki o przyjęciu dokumentów, które, zgodnie z ustawą, podlegają długoterminowemu przechowywaniu.

Przy przeprowadzeniu państwowej rejestracji rozwiązania spółki akcyjnej oprócz dokumentów wyżej wskazanych należy także podać kopię zarządzenia o wykreśleniu rejestracji emisji akcji, poświadczonej przez NKPWiRFI.

W przypadku przeprowadzenia rejestracji rozwiązania osoby prawnej – emitenta papierów wartościowych, oprócz dokumentów przewidzianych w art. 89 ust. 1 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych, dodatkowo składane jest zaświadczenie od odpowiedniego organu NKPWiRFI o braku jakiegokolwiek niewykreślonej emisji (serii – przyp. tłum.) papierów wartościowych tej osoby prawnej.

Organ upoważniony do spraw państwowej rejestracji wspólnie z NKPWiRFI zapewnia otrzymanie przez państwowy rejestr informacji o emisji papierów wartościowych przez osoby prawne, dokonanej w porządku ustanowionym przez specjalnie upoważniony do tego organ ds. państwowej rejestracji na podstawie zgody otrzymanej od NKPWiRFI.

Likwidacja spółki akcyjnej uważana jest za zakończoną, a spółka za rozwiązaną od dnia wniesienia do Jedyne go rejestru państwowego wpisu o przeprowadzeniu rejestracji rozwiązania spółki na skutek jej likwidacji.

3.1.6. Zbywanie akcji

Zgodnie z przepisem art. 178 ukraińskiego Kodeksu cywilnego wszystkie obiekty prawa cywilnego mogą być swobodnie zbywane bądź przenoszone przez jedną osobę na rzecz drugiej, zgodnie z zasadami następstwa prawnego bądź spadkobrania albo zasadami innych czynności, jeżeli tylko nie zostały one wyłączone z cywilnoprawnego obrotu, nie zostały ograniczone w cywilnoprawnym obrocie albo są nieodłączalne od osoby fizycznej bądź prawnej¹⁶⁴. Powyższa norma znajduje także zastosowanie wobec papierów wartościowych, które także są obiektami cywilnych praw.

Ustawową regulację zbywania akcji na Ukrainie cechuje obecnie znaczna liczba aktów normatywnych oraz resortowych, z których część stopniowo traci¹⁶⁵, a pozostała nabiera mocy prawnej¹⁶⁶. Taki stan rzeczy jest uwarunkowany realizacją dematerializacji akcji, zmianą ustawodawstwa w zakresie systemu depozytowego, koniecznością unifikacji i dostosowania między sobą już istniejących przepisów ustawowych, w związku z takimi zmianami, wymaganiami dla utrzymywania akcji publicznych spółek akcyjnych na rynku papierów wartościowych, wprowadzeniem organu podobnego na kształt Centrum rozrachunkowego (ukr. *Розрахунковий центр*; transl. *Rozrachunkowyj centr*) (funkcjonował wcześniej) itd.

Mając na uwadze liczne problemy i chaotyczny stan ukraińskiego ustawodawstwa w tej sferze stosunków, ciężko przewidzieć, w jaki sposób (jaka liczba zmian w dotychczasowym ustawodawstwie zostanie wprowadzona) zareaguje nowy rząd Ukrainy na wprowadzone wcześniej, ale nie zawsze w sposób logiczny, regulacje, szczególnie, jeżeli jego zadaniem ma być dostosowanie norm obowiązującego ukraińskiego prawa gospodarczego do prawa Unii Europejskiej.

Tym samym, zatrzymując swoją uwagę na kwestiach zbywania akcji, należy szczególną uwagę poświęcić takim jego aspektom jak: moment ich

¹⁶⁴ Oryginalne brzmienie: *всі об'єкти цивільних прав можуть вільно відчужуватися або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином, якщо вони не вилучені з цивільного обороту, не обмежені в обороті, або не є невід'ємними від фізичної чи юридичної особи/ transl. Wsi ob'iekty cywil'nych praw możut' wil'no widczużywatysja abo perechodyty wid odnijeji osoby do inszoji w podjadku prawonastupnyctwa czy spadkuwannja abo inszym czynom, jakszczo wony Ne wyluczeni z cywil'noho oborotu, Ne obmeżeni w oboroti, abo Ne je newid'jemnymy wid fizycznoji czy jurydycznoji osoby.*

¹⁶⁵ *Ukraińska ustawa „o Narodowym systemie depozytowym i cechach elektronicznej rejestracji papierów wartościowych na Ukrainie”; Regulamin PKPWiRFI o porządku wprowadzenia rejestru właścicieli imiennych papierów wartościowych; Regulamin NKPWiRFI o działalności depozytowej (oryg. Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні»; Положення ДКЦПФР про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, Положення НКЦПФР Про депозитарну діяльність).*

¹⁶⁶ *Ukraińska ustawa o „ukraińskim systemie depozytowym; Regulamin NKPWiRFI o prowadzeniu działalności depozytowej (oryg. Закон України «Про депозитарну систему України»; Положення НКЦПФР про провадження депозитарної діяльності).*

nabycia, istnienie wymagań w zakresie stosowania prawa pierwszeństwa w ich nabyciu, potwierdzenie prawa własności co do akcji itd.

Cała informacja, co do ewidencji papierów wartościowych na Ukrainie, jest zamieszczana w *systemie ewidencji depozytowej* (ukr. *система депозитарного обліку*; transl. *systema depozytarnoho obliku*). Ona stanowi zbiór informacji, zapisów o emitowanych papierach wartościowych (rodzaj z zaznaczeniem typu, nominalna wartość i ilość, ograniczenia w rozporządzalności itd.) na rachunkach papierów wartościowych, które należą do ich właścicieli.

Nabycie i wygaśnięcie praw wynikających z papierów wartościowych następuje (w oryg. jest realizowane) w drodze odnotowania określonego faktu w systemie ewidencji depozytowej. W systemie tym są także rejestrowane zarówno ograniczenia zbywalności praw wynikających z papierów wartościowych, jak i ograniczenia zbywalności praw wynikających z papierów wartościowych, które to ograniczenia zostały wprowadzonej przez Komisję (NKPWiRFI).

Stosownie do wymagań ustawy o ukraińskim systemie depozytowym (ukr. *Закон „Про депозитарну систему України”*; trans. *Zakon „Pro depozytarnu systemu Ukrainy”*) potwierdzeniem zarówno praw do papieru wartościowego, jak i praw wynikających ze zdematerializowanych papierów wartościowych, ale także co do czasowych ograniczeń w stosunku do praw wynikających z takich papierów, jest **zapis w ewidencji** (ukr. *обліковий запис*; transl. *oblikowyj zapys*) na rachunku papierów wartościowych deponenta prowadzonej przez instytucję depozytową.

Dokumentem stwierdzającym istnienie w określonym momencie prawa do papierów wartościowych i praw, przysługujących deponentowi ze zdeponowanych papierów wartościowych (w przypadku przyjęcia papierów wartościowych do przechowania przez notariusza – odpowiednio: wierzyciela), jest **wypis** (ukr. *випуска*; transl. *wypyska*) z *rachunku papierów wartościowych deponenta*, który może być wydany przez podmiot przechowujący (depozytariusza – przyp. tłum.) na żądanie deponenta bądź w innych przypadkach, przewidzianych w ustawie albo w umowie o prowadzeniu rachunku papierów wartościowych (art. 8 ust. 3 Ustawy „o ukraińskim systemie depozytowym”).

Umowa kupna-sprzedaży (ukr. *договір купівлі-продажу*; transl. *dohowir kupiwli-prodazu*) papierów wartościowych, zawierana na **giełdzie papierów wartościowych** jest uważana za zawartą w momencie wprowadzenia (odnotowania) przez giełdę papierów wartościowych faktu zawarcia tejże umowy zgodnie z prawem. Maksymalne terminy dla wykonania obowiązków, wynikających z umowy sprzedaży papierów wartościowych, ustala NKPWiRFI (art. 5-1 Ustawy „o papierach wartościowych i rynku papierów wartościowych”).

Zgodnie z art. 7 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych akcjonariusze publicznej spółki akcyjnej mogą zbywać przysługujące im akcje bez konieczności uzyskiwania uprzedniej zgody od pozostałych akcjonariuszy i

spółki. Akcjonariusze prywatnej spółki akcyjnej, przy zachowaniu (uwzględnieniu) przysługującego pozostałym akcjonariuszom prawa pierwokupu bądź pierwszeństwa w objęciu akcji, również mają prawo zbyć akcje. Tym samym, przy zawieraniu umowy kupna-sprzedaży akcji przede wszystkim należy uwzględnić wymogi dla zastosowania prawa pierwokupu (ewentualnie prawa pierwszeństwa), o których stanowi art. 7 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych.

Na podstawie art. 7 ust. 2 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych statut prywatnej spółki akcyjnej może przewidywać prawo pierwokupu bądź pierwszeństwa w nabyciu akcji, gdy akcje mają zostać zbyte na rzecz osoby trzeciej. W przypadku, gdy statut prywatnej spółki akcyjnej przewiduje na rzecz akcjonariuszy prawo pierwokupu akcji w stosunku do akcji, które zostały zaproponowane do zbycia na rzecz osoby trzeciej, zastosowanie znajdzie art. 7 ust. 3-6 ustawy o spółkach akcyjnych. Natomiast w przypadku, gdy statut prywatnej spółki akcyjnej przewiduje prawo pierwszeństwa nabycia akcji, sposób wykonania tego prawa w stosunku do akcji, które zostały zaproponowane do zbycia (za wyjątkiem sprzedaży) na rzecz osoby trzeciej, powinien zostać uregulowany bezpośrednio w statucie.

Ustawodawca nie wskazuje, czy prawo pierwszeństwa nabycia akcji znajduje zastosowanie w stosunku do **zamiany** bądź **darowizny** akcji. W związku z tym uprzednio wskazane umowy w praktyce dosyć często są wykorzystywane dla obejścia umowy sprzedaży akcji, w przypadku której konieczne jest zachowanie prawa pierwokupu. W takiej sytuacji dochodzi na początku do zawarcia umowy darowizny niewielkiej liczby akcji, na skutek czego obdarowany staje się akcjonariuszem. Następnie taka osoba przez wykupienie pozostałych akcji może uzyskać kontrolę nad spółką.

To w dalszej kolejności rodzi pewne procesowe problemy, związane z udowodnieniem pozorności takiej czynności prawnej, wyborem sposobu ochrony praw akcjonariuszy przy zawieraniu takiej czynności prawnej, a także możliwością sformułowania bezpośrednio w statucie ograniczenia, co do darowizny akcji na rzecz osób trzecich¹⁶⁷.

W ukraińskiej doktrynie wyrażany jest pogląd, że o ile w przypadku zawarcia umowy zamiany, prawo pierwszeństwa pod pewnymi warunkami mogło by zostać przewidziane w statucie wobec pozostałych akcjonariuszy, o tyle nie jest możliwe jego rozszerzenie na przypadki darowizny akcji, gdyż ze względu na prawną pozycję obdarowanego wydaje się to absolutnie nielogiczne.

W art. 7 ust. 4 ustawy o spółkach akcyjnych przewidziano porządek zbywalności akcji prywatnych spółek akcyjnych, a także wskazano, że

¹⁶⁷ Zob. I.B. Sarakun, Доказування удаваності правочину при даруванні акцій приватного акціонерного товариства третій особі, [w:] Актуальні правові та організаційні проблеми публічного управління та судочинства: Збірник наукових праць міжнародної науково-практичної конференції, Кривоград 12–13 квітня 2013 р., s. 112–177. I. B. Sarakun, Відчуження акцій за договором міни (бартеру), [w:] Договірне регулювання суспільних відносин: Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції, Запоріжжя 19–20 квітня 2013 р., s. 69–71.

akcjonariusz prywatnej spółki akcyjnej, który ma zamiar sprzedać swoje akcje osobie trzeciej, jest zobowiązany o swoim zamiarze powiadomić w formie pisemnej pozostałych akcjonariuszy oraz spółkę, zaznaczając przy tym cenę i inne warunki sprzedaży akcji. Powiadomienie akcjonariuszy jest realizowane przez spółkę. Po otrzymaniu pisemnego powiadomienia od akcjonariusza, który zamierza sprzedać swoje akcje osobie trzeciej, spółka jest zobowiązana w ciągu dwóch dni roboczych skierować do wszystkich pozostałych akcjonariuszy kopie takiego powiadomienia. Jeżeli statut spółki akcyjnej nie stanowi nic w tym zakresie, powiadomienie pozostałych akcjonariuszy spółki akcyjnej dokonywane jest na koszt akcjonariusza, który zamierza sprzedać swoje akcje.

W powyższym przepisie chodzi o to, aby w przypadku nieskorzystania przez akcjonariuszy prywatnej spółki akcyjnej i/lub samą spółkę z prawa pierwokupu w terminie wskazanym w ustawie bądź statucie, akcje mogły zostać sprzedane na rzecz osoby trzeciej zgodnie z ceną i na warunkach, o których zostali powiadomieni pozostali akcjonariusze.

Z powyższego przepisu nie wynika wyraźnie, czy to właśnie akcjonariusz-zbywca bądź też sama spółka powinny ponosić początkowe koszty, wynikające z powiadomienia wszystkich akcjonariuszy, a następnie, czy to właśnie sam akcjonariusz, czy też bezpośrednio sama spółka ma sprzedać akcje po cenie i na warunkach, o których zostali powiadomieni pozostali akcjonariusze i spółka. Uważam, że we wskazanej normie należy usunąć sformułowanie (dosłownie: ograniczenie) co do ceny akcji sprzedawanej na rzecz osoby trzeciej i należy wprowadzić zasadę, że „akcjonariusz może zbyć swój udział na rzecz osoby trzeciej pod warunkiem, że wszyscy pozostali akcjonariusze odmówili skorzystania z przysługującego im prawa pierwokupu”¹⁶⁸ (mając na uwadze ustaloną przez taką osobę cenę – przyp. aut.). Dlatego też z ostatniego zdania tego ustępu wskazane byłoby usunięcie sformułowania „po cenie i na warunkach, jakie zostały oznajmione wspólnikom spółki”¹⁶⁹.

W wypadku dokonania **zastawu** na akcjach, stosownie do art. 7 ust. 8 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych, jeśli zaistnieje możliwość zaspokojenia wierzyciela z zastawionych akcji prywatnej spółki akcyjnej, zbycie tego rodzaju akcji może zostać zrealizowane jedynie przy zachowaniu dotychczasowych reguł, dotyczących prawa pierwszeństwa akcjonariuszy w nabyciu takich akcji. Spółka akcyjna nie może nabyć akcji własnych, nawet jeżeli te zostały zaproponowane przez dotychczasowych akcjonariuszy osobom trzecim.

Ze względu na zastaw na akcjach dochodzi do dokonania operacji zablokowania papierów wartościowych (ukr. *блокування цінних паперів*; transl.

¹⁶⁸ Oryg. „за умови, якщо всі акціонери товариства відмовилися від використання свого переважного права, акціонер може відчужити акції третій особі”/ transl. „za umowy, jakszczo wsi akcjonery towarystwa widmowylsja wid wykorzystannja swoho perewažnoho prawa, akcioner moze widczużyty akcji tretij osobi”.

¹⁶⁹ Oryg. „за ціною та на умовах, що повідомлені акціонерам товариства”/ transl. „za cinoju ta na umowach, szczo powidomleni akcioneram towarystwa”.

blokuwanna cinnych paperiw) (tj. ustanowienia ograniczeń w ich obrocie i w subskrypcji) na rachunku papierów wartościowych deponenta i/lub klienta, które trwa przez oznaczony czas lub do zaistnienia określonego zdarzenia, w szczególności związanego z obciążeniem ich kolejnymi zobowiązaniami, albo do momentu dokonania operacji odblokowania papierów wartościowych (ukr. *розблокування цінних паперів*; transl. *rozblokuwanna cinnych paperiw*).

Powyższe operacje nie skutkują (w oryg. nie prowadzą) przejściem prawa własności do papierów wartościowych. W przypadku ich realizacji, pewna liczba albo wszystkie papiery wartościowe, zarejestrowane na rachunku papierów wartościowych deponenta (klienta), są blokowane/odblokowywane przez dokonanie odpowiednich zapisów na rachunku papierów wartościowych deponenta/klienta (punkt. 18 Wytycznych NKPWiRFI o prowadzeniu działalności depozytowej/ ukr. пункт 18 Положення НКЦПФР Про провадження депозитарної діяльності/ transl. punkt 18 Положення про провадження депозитарної діяльності).

W razie ustanowienia bądź zdjęcia ograniczeń wobec konkretnego właściciela sąd albo upoważniony ustawowo organ państwowy lub jego członek są zobowiązani przekazać odpowiednią decyzję instytucji depozytowej, w której jest otwarty rachunek papierów wartościowych, oraz Centralnemu Depozytariuszowi (ukr. *Центральний депозитарій*; transl. *Centralny depozytarij*) albo Narodowemu Bankowi Ukrainy (ukr. *Національний банк України*; transl. *Nacjonal'nyj bank Ukrainy*), jaki, stosownie do swoich kompetencji ustawowych, prowadzi rejestr papierów wartościowych.

Wskazana uprzednio instytucja depozytowa wnosi zmiany do systemu ewidencji depozytowej w zakresie ustanowienia ograniczeń na papierach wartościowych konkretnej osoby *do końca dnia roboczego, w którym otrzymano odpowiednią decyzję* (ukr. *до завершення робочого дня, коли отримано відповідне рішення*), za wyjątkiem przypadku przewidzianego w art. 7 ust. 3 wcześniej wskazanych Wytycznych NKPWiRFI o prowadzeniu działalności depozytowej.

W razie istnienia ograniczenia praw na papierach wartościowych, ustanowionego w oparciu o dyspozycję właściciela takich papierów, w celu sprzedaży takich papierów na giełdzie papierów wartościowych instytucja depozytowa odkłada na następny dzień roboczy wniosek o dokonanie zmian w zakresie wniesienia informacji o ustanowieniu ograniczenia w stosunku do takich papierów wartościowych do systemu ewidencji depozytowej.

Instytucja depozytowa składa do Centralnego Depozytariusza bądź odpowiednio Narodowego Banku Ukrainy informację o otrzymaniu przez nią stosownej decyzji sądu, upoważnionego ustawowo organu państwowego lub jego członka w zakresie ustanowienia ograniczenia wobec konkretnego właściciela papierów wartościowych, w ciągu tego samego dnia roboczego, w którym otrzymała taką decyzję (art. 7 ust. 3 wskazanych Wytycznych).

Instytucja depozytowa jest zobowiązana powiadomić na następny dzień roboczy po otrzymaniu decyzji (art. 7 ust. 6 ustawy „o systemie depozytowym”) sąd bądź upoważniony w ustawie organ lub jego członek o czynnościach

dokonanych na podstawie otrzymania odpowiedniej decyzji o ustanowieniu ograniczenia wobec konkretnego właściciela papierów wartościowych.

Zastawca może zbyć zastawione prawo (w oryg. majątek) tylko za zgodą zastawnika pod warunkiem przejścia na nowego zastawcę długu, który do tej pory był zabezpieczony zastawem. Oprócz tego, stosownie do art. 18 ukraińskiej ustawy o zastawie (ukr. *Закон України „Про застава”*; transl. *Zakon Ukrainy „Pro zastawu”*), zastawca jest zobowiązany poinformować każdego z zastawników o wszystkich wcześniejszych zastawach, a także o charakterze i wysokości zabezpieczonych przez te zastawy zobowiązań. Zastawca jest zobowiązany do odszkodowania w wysokości poniesionych przez któregokolwiek zastawnika strat, jeżeli ten zastawca nie wykonał swojego zobowiązania. Zastawnik dodatkowo nie ma prawa rozporządzać przedmiotem zastawy, poza przypadkami przewidzianymi w ustawie „o zastawie” (zastawnik uzyskuje prawo zaspokojenia się z przedmiotu zastawu jedynie w przypadku, jeżeli w momencie, gdy wierzytelność, dla zabezpieczenia której ustanowiono zastaw, stała się wymagalna, ale nie została wykonana (art. 20).

Przebieg zajęcia akcji i skierowania żądania zaspokojenia z nich roszczeń zostały uregulowane w ukraińskim k.c. oraz ukraińskich ustawach „o zabezpieczeniu żądań wierzycieli i rejestracji obciążeń” (ukr. *Закон України „Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень”*; transl. *Zakon Ukrainy „Pro zabezpečennja wymoh kredytoriw ta rejestraciju obtjažen’*) i „O postępowaniu egzekucyjnym” (ukr. *Закон України „Про виконавче провадження”*; transl. *Zakon Ukrainy „Pro wykonawcze prowadzennja”*).

Mimo iż kwestia zbywania akcji nie obejmuje **spadkobrania**, uważam, że można zatrzymać się na tym postępowaniu, ponieważ jest ono powiązane z momentem przejścia z jednej osoby-spadkodawcy do drugiej-spadkobiercy i jest regulowana przepisami ukraińskiego k.c. Dodatkowo, spadkobiercy akcjonariusza są zobowiązani dokonać następujących czynności:

1) zwrócić się do oddziału Państwowej Izby Notarialnej (ukr. *Державна нотаріальна контора*; transl. *Derżawna notarial’na kontora*), właściwej dla miejsca otwarcia spadku, z wnioskiem o przyjęcie spadku i (lub) o wydanie zaświadczenia o prawie do spadku (ukr. *свідоцтво про право на спадщину*; transl. *swidoctwo pro prawo na spadszczynu*) (jeżeli spadkobierca dokonał faktycznego przyjęcia spadku),

2) po otrzymaniu zaświadczenia o prawie do spadku dokonać przerejestrowania prawa własności do akcji we właściwym rejestrze (w przypadku, gdy akcja ma formę dokumentową) albo u przechowawcy, u którego zmarły akcjonariusz miał otwarty rachunek papierów wartościowych (w przypadku, gdy akcja miała postać zdematerializowaną).

Zgodnie z art. 7 ust. 7 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych *prawo pierwszeństwa* nie znajduje zastosowania w przypadku, gdy do przeniesienia prawa własności dochodzi w drodze spadkobrania bądź następstwa prawnego (wersja oryginalna – правонаступництва) przy procesach reorganizacyjnych danej spółki akcyjnej.

Spadkobierca może zwrócić się z wnioskiem o wydanie świadectwa o prawie do spadku po upływie sześciomiesięcznego terminu. Prawo do spadku powstaje w dniu otwarcia spadku.

Wydanie świadectwa o prawie do spadku jest dokonywane przez notariusza po otrzymaniu właściwych dokumentów prawnych, potwierdzających, że majątek przysługuje spadkodawcy, jak również po kontroli braku zabezpieczenia bądź zajęcia tego majątku, w tym o istnieniu bądź nieistnieniu zastawu skarbowego i innych zastawów, prowadzonych w odpowiednich rejestrach.

W celu nabycia akcji na własność spadkobierca powinien zwrócić się do instytucji depozytowej, przedkładając jej informację o sobie jako o nowym właścicielu papierów wartościowych, przysługujących wcześniej spadkodawcy. W art. 4 ust. 3 ustawy o ukraińskim systemie depozytowym wskazano, iż nabycie i wygaśnięcie tytułów prawnych do papierów wartościowych i praw, wynikających z papierów wartościowych, następuje w drodze wprowadzenia stosownych zapisów o danych faktach do rachunku papierów wartościowych i o wskazaniu w systemie nowych osób jako właścicieli tychże papierów wartościowych i praw, które z tychże papierów wypływają.

Jak zostało to uprzednio wskazane, wniesienie powyższych zmian, w tym również informacji o objęciu akcji w drodze spadkobrania, jest dokonywane wyłącznie przez instytucje depozytowe.

Problemy w zakresie postępowania spadkowego mogą powstać w przypadku braku spadkobierców testamentowych i ustawowych, wydziedziczenia, nieprzyjęcia spadku, jak również odrzucenia spadku. W takim wypadku sąd uznaje, że spadek został pozostawiony bez spadkobierców (kaduk – przyp. tłum.) na podstawie wniosku organu ukraińskiego samorządu terytorialnego właściwego dla miejsca otwarcia spadku (art. 1227 ukraińskiego k.c.). Wniosek o uznanie spadku za pozostawiony bez spadkobierców należy złożyć po zakończeniu jednego roku, licząc od dnia otwarcia spadku. W wypadku braku spadkobierców ustawowych i testamentowych bądź odrzucenia spadku majątek pozostawiony bez spadkobierców obejmowany jest przez jednostkę terytorialną właściwą dla miejsca otwarcia spadku.

Spadkobiercy będą posiadali prawo do uczestnictwa w zysku osiągniętym przez spółkę, pod warunkiem, że walne zgromadzenie spółki podjęło uchwałę o jego wypłacie i w jej czasie spadkodawca jeszcze żył i był współnikiem spółki. W takim wypadku do majątku spadkowego będą wchodziły określone przez walne zgromadzenie zyski spółki, przysługujące uprzednio zmarłemu spadkodawcy, które winny po jego śmierci (przyp. tłum.) być wypłacone jego spadkobiercom.

Poza wskazanymi w tym podrozdziale osobliwościami, charakterystycznymi dla zbywania akcji, wskażę, że nie ograniczają się one wyłącznie do omówionych już kwestii. W ustawie o spółkach akcyjnych przepisami szczególnymi regulowane są także kwestie obejmowania przez spółkę akcyjną akcji własnych (art. 66), ograniczenia wykupu akcji (ukr. *обмеження щодо викупу акцій*; transl. *obmeżennja szczodo wykupu akcji*) (art.

67), obowiązkowy wykup przez spółkę akcyjną akcji na żądanie jej akcjonariuszy (art. 68), porządek przeprowadzenia żądania przymusowego wykupu akcji (art. 69). Pewne szczególne cechy zbywania akcji mogą być uwarunkowane, co do wielkości posiadanego pakietu akcji – znacznego bądź kontrolnego (art. 64, 65 ustawy o spółkach akcyjnych), itd. .

Tym samym, spółki akcyjne stanowią jedne z najbardziej rozpowszechnionych rodzajów spółek gospodarczych na Ukrainie, które potrzebują obecnie właściwego uregulowania ich statusu prawnego. Powinno do tego dojść przez udoskonalenie istniejących przepisów obowiązującego ustawodawstwa ukraińskiego, szczególnie tych aktów prawnych, które regulują problematykę różnego rodzaju naruszeń w sferze działalności spółki akcyjnej. Ważnym zadaniem ustawodawcy jest także podwyższenie skuteczności i egzekwowalności przepisów poszczególnych aktów prawnych, uwzględniając wypracowane przez doświadczenie praktyki (w tym praktyki zagranicznej), przyjęcie w odpowiednim czasie dalszych niezbędnych aktów prawnych, regulujących tę problematykę, przez organy państwowe, itd. Wszystko to zależy w znacznej mierze od strategicznej polityki państwa w tych kwestiach oraz istnienia politycznej woli regulacji tej materii. Tylko takie połączenie tych części składowych może dać ostatecznie pozytywny społecznie rezultat.

3.2. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

3.2.1. Pojęcie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością; wspólnicy spółki

Pojęcie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością¹⁷⁰. Spółką z ograniczoną odpowiedzialnością (dalej: sp. z o.o.; *ukr. TOB transl. TOW*), regulowaną przez ustawę o spółkach gospodarczych (dział II, rozdział II; art. 50–64), a subsydiarnie – przez kodeks cywilny i kodeks gospodarczy, jest spółka kapitałowa, która ma osobowość prawną i kapitał zakładowy podzielony na udziały, których wartość jest określona w dokumentach założycielskich (umowa spółki, statut), a której wspólnicy nie odpowiadają osobiście za zobowiązania spółki (jednakże wspólnicy, którzy nie pokryli udziałów w całości, ponoszą solidarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki w granicach niewniesionej części wkładu). Ustawodawstwo ukraińskie nie określa minimalnej wysokości kapitału zakładowego ani udziału.

Spółka z o.o. może być utworzona przez jedną osobę (jedyne go wspólnika). Maksymalna liczba wspólników spółki z o.o. nie może przekraczać 100 osób. Jeśli liczba wspólników jest większa, spółka podlega przekształceniu w spółkę akcyjną w terminie jednego roku od rejestracji tego faktu. Jeżeli spółka z o.o. nie zostanie przekształcona we wskazanym terminie, podlega ona

¹⁷⁰ Oleksandr Kovalyshyn, PhD, associate professor, Law Institute, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. E-mail: oleksandr.kovalyshyn@pu.if.ua

likwidacji w trybie sądowym, chyba że liczba wspólników zmniejszy się do wyżej określonej (art. 141 ukraińskiego kodeksu cywilnego).

Założycielami (wspólnikami) spółki mogą być osoby prawne (spółki, inne instytucje i organizacje) oraz osoby fizyczne. Ukraińskie ustawodawstwo nie przewiduje żadnych ograniczeń, jeśli chodzi o obywatelstwo wspólników. Cudzoziemcy, osoby bez obywatelstwa, zagraniczne osoby prawne, jak również organizacje międzynarodowe mogą być założycielami oraz wspólnikami spółki z o.o. na równi z obywatelami Ukrainy oraz ukraińskimi osobami prawnymi.

Dopuszczalność nabycia statusu wspólnika spółki z o.o. przez obcokrajowca reguluje prawo ojczyście. Zgodnie z art. 16 ust. 1 ukraińskiej ustawy „o prawie prywatnym międzynarodowym” (ukr. *Закон України “Про міжнародне приватне право”* transl. *Zakon Ukrainy „Pro miżnarodne prywatne prawo”*) prawo ojczyście właściwe dla osoby fizycznej jest wyznaczane – co do zasady (zob. pkt 2.7) – na podstawie łącznika obywatelstwa. Oczywiście, treść praw korporacyjnych przysługujących na podstawie uczestnictwa w danej osobie prawnej jest wyznaczana według prawa państwa, do którego należy ta osoba prawna. Za prawo właściwe dla osoby prawnej uważa się prawo państwa, w którym znajduje się siedziba osoby prawnej. Jeżeli do nabycia udziału w spółce z o.o. dochodzi wskutek dziedziczenia, nie istnieje ograniczenie co do wieku (dana osoba może zostać wspólnikiem w momencie urodzenia). Jednakże nabycie udziałów w drodze czynności prawnej (w przypadku założenia spółki lub przystąpienia do istniejącej spółki) może nastąpić na rzecz osoby fizycznej do lat 14 z inicjatywy i z zachowaniem reprezentacji rodziców lub innych osób sprawujących władzę rodzicielską.

3.2.2. Powstanie spółki z o.o.

Proces rejestracji osoby prawnej został omówiony w podrozdziale 1.6 niniejszego opracowania. W tym rozdziale zostaną natomiast omówione szczególnie aspekty tworzenia spółki z o.o.

W celu utworzenia spółki z o.o. założyciele powinni zwołać zgromadzenie założycieli. W trakcie zgromadzenia zatwierdzane są: statut (dokument założycielski) oraz skład organów zarządczych: dyrektora (ukr. *Директор*; transl. dyrektor) lub zarząd i komisja rewizyjna. W następstwie przeprowadzonego zgromadzenia założycieli podpisuje się protokół zgromadzenia założycieli (wspólników) spółki z o.o.; prawo nie wymaga sporządzenia statutu lub protokołu zgromadzenia założycieli w formie szczególnej. Założyciele mogą brać udział w zgromadzeniu osobiście, jak również przez pełnomocnika. Nie jest wymagane podpisanie umowy założycielskiej (jedynym obowiązującym dokumentem założycielskim jest statut, którego przyjęcie jest stwierdzone wspomnianym wyżej protokołem); taka możliwość nie jest jednak wyłączona. Spółka z o.o. nabywa status osoby prawnej od chwili wpisania jej do Jednolitego Państwowego Rejestru Osób Prawnych oraz Osób Fizycznych – Przedsiębiorców (ukr. *Єдиний державний*

реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; *transl.* Jedyny derżawnyj rejestr jurydycznych osib ta fizycznych osib-pidpryjemciw).

Statut spółki z o.o., tak jak i jakiegokolwiek innej spółki, powinien zawierać informacje na temat: formy prawnej (typu) spółki, przedmiotu i celu jej działalności, składu założycieli (wspólników) spółki, firmy (nazwy)¹⁷¹ oraz siedziby (która musi znajdować się na Ukrainie), wielkości kapitału zakładowego, sposobu podziału zysków i strat, składu oraz kompetencji organów spółki oraz sposobu (trybu) podejmowania przez nie decyzji, włączając w to wyliczenie spraw, w których jest wymagana kwalifikowana większość głosów, sposób (tryb) dokonywania zmian dokumentów założycielskich (statutu) oraz procedury likwidacji i reorganizacji spółki. Dodatkowo w statucie spółki z o.o. powinny być zawarte informacje, dotyczące: rozmiaru uczestnictwa (tj. wartości udziału, a także procentowego udziału w kapitale zakładowym) każdego ze wspólników¹⁷², wartości, rodzaju i sposobu wniesienia przez nich wkładów, sposobu (trybu) zbycia (przejścia) udziałów, wielkości i sposobu tworzenia funduszu rezerwowego. Jeśli w dokumentach założycielskich spółki nie wskazano okresu jej działalności, uznaje się, że spółka została założona na czas nieoznaczony. Statut może zawierać również inne postanowienia, które nie są sprzeczne z ukraińskim ustawodawstwem.

Spółka z o.o. może zostać utworzona i działać na podstawie statutu modelowego¹⁷³. W takim wypadku w uchwale o utworzeniu spółki, którą podpisują wszyscy założyciele, określa się firmę (nazwę), siedzibę oraz przedmiot i cel działalności spółki, skład założycieli (wspólników), wielkość kapitału zakładowego, liczbę i wartość udziałów każdego ze wspólników, wartość, rodzaj i sposób wniesienia przez nich wkładów, jak również informację o utworzeniu spółki i prowadzeniu działalności na podstawie statutu modelowego.

Kapitał zakładowy spółki z o.o., który jest jedynym obligatoryjnym funduszem (kapitałem) własnym spółki, musi zostać opłacony (pokryty) wnoszonymi przez wspólników wkładami do końca pierwszego roku od dnia rejestracji spółki.

Wycena wkładu jest przeprowadzana na dzień jego wniesienia. Ewentualne zmiany wartości składników majątkowych wniesionych jako

¹⁷¹ Firma spółki powinna wskazywać jej formę organizacyjną (typ spółki) oraz identyfikującą ją nazwę. Dla przykładu, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „Eksim”, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością „Logistyk”. Odpowiednio, skrócone wersje będą brzmiały następująco: Spółka z o.o. „Eksim” (albo Sp. z o.o. „Eksim”, *ukr.* ТОВ „Ексім”, ТзОВ «Ексім» *transl.* ТОВ „Eksim”, ТзОВ „Eksim”).

¹⁷² W ukraińskiej spółce z o.o. funkcjonuje wyłącznie tzw. model jedności (jednolitych) udziałów; w związku z czym statut spółki nie określa ich liczby, ale procentowy udział w kapitale zakładowym – uwaga red.

¹⁷³ Zawarty w rozporządzeniu Rady Ministrów Ukrainy z dnia 16 listopada 2011 r. Nr 1182 „O zatwierdzeniu statutu modelowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością” (*ukr.* Постанова від 16 листопада 2011 р. N 1182 Про затвердження модельного статуту товариства з обмеженою відповідальністю. *transl.* Postanowa wid 16 lystopada 2011 r. N 1182 Pro zatverdżennia modelnoho statutu towarystwa z obmeżenoju widpowidalnistiu).

wkłady (a także tzw. dodatkowe wkłady) uczestników nie wpływają na rozmiar ich udziału w kapitale zakładowym, o ile dokumenty założycielskie nie stanowią inaczej. Czyli ponowna wycena wkładu jest więc dopuszczalna jedynie wówczas, jeśli przewiduje to statut spółki.

Sposób wyceny wkładów określa statut spółki, jeśli ustawa nie stanowi inaczej. Oznacza to, że sami założyciele (udziałowcy) spółki z o.o. (oraz innych spółek gospodarczych) mogą określać kryteria, zgodnie z którymi będzie przeprowadzana wycena wkładów (wycena umowna). Wycena wkładu przez eksperta jest obligatoryjna wyłącznie w wypadku tworzenia spółki z udziałem państwa (na bazie mienia publicznego).

Wkładem wnoszonym na pokrycie kapitału zakładowego mogą być przede wszystkim pieniądze (gotówka lub pieniądz bezgotówkowy). Wkład pieniężny może być wniesiony w pieniądzu bezgotówkowym z rachunku bieżącego założyciela albo drogą wniesienia gotówki do kasy (na rachunek spółki) w jednostce banku¹⁷⁴. Wkładem mogą być również waluty obce, własność nieruchomości lub ruchomości, prawo użytkowania nieruchomości lub ruchomości, jak również inne prawa majątkowe. Cały kapitał zakładowy może zostać pokryty składnikami będącymi mieniem nieruchomym¹⁷⁵. W celu wniesienia do spółki prawa użytkowania konkretnego składnika majątkowego wymagane jest, aby statut spółki z o.o. przewidywał możliwość wnoszenia na poczet kapitału zakładowego tego typu praw majątkowych. Wkładem założyciela (wspólnika) spółki z o.o. na poczet kapitału zakładowego może być również know-how, czy to w postaci przeniesienia know-how, czy też prawa do korzystania z know-how (na warunkach zbliżonych do umowy licencyjnej).

Zabronione jest pokrywanie kapitału zakładowego spółki z o.o. z wykorzystaniem: środków budżetowych; środków uzyskanych z kredytu lub pod zastaw (art. 86 ust. 3 Kodeksu gospodarczego Ukrainy), weksli oraz przez osobiste działania założycieli (wspólników), świadczenie pracy lub usług związanych z utworzeniem spółki (takich, jak: utworzenie lub doprowadzenie do rejestracji spółki, doświadczenie w pewnej dziedzinie działalności, konsultacje) lub innych. Niedopuszczalne jest zwolnienie wspólnika spółki z o.o. z obowiązku wniesienia wkładu na poczet kapitału zakładowego. Niedopuszczalne jest również wniesienie na pokrycie kapitału zakładowego

¹⁷⁴ Jeśli chodzi o tworzenie funduszu kapitałowego spółki przez bank: List Narodowego Banku Ukrainy Nr 11-113/1998 z 18.11.2002 r./(transl. Lyst Nacjonalnoho Banku Ukrainy N 11-113/1998 wid 18.11.2002) <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/va998500-02>.

¹⁷⁵ O funduszu kapitałowym spółki z ograniczoną odpowiedzialnością: List Państwowego Komitetu Ukrainy do spraw pytań z polityki regulacyjnej oraz przedsiębiorczości N 6279 z 14.09.2004 r. (*ukr.* Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва №6279 від 14.09.2004 року. *transl.* Pro statutnyj fond towarystva z obmeżenoju widpowidalnistiu N 6279 vid 14.09.2004 r.)// <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.1154.0>.

wierzytelności wobec nowotworzonej spółki czy też inna forma zarachowania tej wierzytelności jako wkładu¹⁷⁶.

Wspólnik spółki z o.o. który wniósł swój wkład w pełnej wysokości, otrzymuje świadectwo uczestnictwa w spółce. Dokument ten może mieć co najwyżej znaczenie dowodowe, nie jest zaś papierem wartościowym ani znakiem legitymacyjnym. Jeżeli natomiast wspólnicy nie wnieśli w całości wkładów w ciągu roku od dnia rejestracji spółki, zgromadzenie wspólników (walne zgromadzenie wspólników; *ukr.* загальні збори учасників; *transl.* zahl'ni zbory uczasnykiw) podejmuje jedną z następujących uchwał:

- wyłączeniu ze spółki wspólnika, który nie wniósł w całości wkładu, oraz o sposobie ponownego przydziału udziałów w kapitale zakładowym;
- o obniżeniu kapitału zakładowego oraz o sposobie przydziału udziałów w kapitale zakładowym;
- o likwidacji spółki.

Spółka powinna corocznie oceniać stopień pokrycia kapitału zakładowego. Jeżeli na koniec roku obrotowego wartość czystych aktywów (aktywów netto) okaże się niższa niż kapitał zakładowy, wspólnicy powinni podjąć uchwałę o obniżeniu kapitału zakładowego i zarejestrowania odpowiednich zmian w statucie bądź też o uzupełnieniu (pokryciu) kapitału i wniesieniu dodatkowych wkładów.

Kapitał zakładowy spółki może zostać podwyższony lub obniżony w sformalizowanym trybie zmiany statutu. Podwyższenie kapitału zakładowego spółki z o.o. jest dopuszczalne po wniesieniu przez wszystkich jej wspólników wkładów w pełnej wysokości. Zmiany statutu, związane ze zmianą wysokości kapitału zakładowego albo składu wspólników, podlegają rejestracji państwowej. Zmiany powinny zostać zgłoszone do rejestru w ciągu 5 dni (termin ten ma znaczenie instrukcyjne), a organ rejestrowy powinien dokonać wpisu zmian do rejestru w terminie 2 dni.

Obniżenie kapitału zakładowego spółki z o.o. jest możliwe po zawiadomieniu o tym – w sposób przewidziany w statucie – wszystkich wierzycieli. Uchwała w sprawie obniżenia kapitału spółki jest przekazywana wierzycielom za pośrednictwem przesyłek pocztowych wysłanych w terminie 3 dni od daty jej podjęcia (a w wypadku wierzycieli nieznanych z adresu – jak się wydaje – przez ogłoszenie w gazecie/publikatorze). W takim wypadku wierzyciele mogą żądać zakończenia (rozwiązania) umowy i zwrotu spełnionych świadczeń, wykonania zaciągniętych zobowiązań albo odszkodowania.

Skutkiem obniżenia kapitału zakładowego spółki z o.o. może być:

¹⁷⁶ Nie dotyczy to, rzecz jasna, wniesienia tzw. dodatkowych wkładów przez wspólników w przypadku podwyższenia kapitału zakładowego. Formy wniesienia dodatkowego wkładu wspólnika do kapitału zakładowego spółki z ograniczoną odpowiedzialnością: List Państwowego komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej Nr 1768 z 18.03.2005 (*transl.* Lyst Derzhavnoho komitetu Ukrainy z pytan rehuliatornoi polityky vid 18.03.2005)// <http://www.uazakon.com/document/fpart50/idx50726.htm>.

- proporcjonalna zmiana wartości udziałów wszystkich wspólników albo
- zmiana proporcji (rozmiaru procentowego) udziału wspólnika, a ponadto
- zwrot części majątku spółki (zmniejszenie aktywów spółki), o ile wartość czystych aktywów spółki jest większa niż wysokość kapitału zakładowego, do kwoty, o którą zmniejsza się kapitał i po przeprowadzeniu procedury jego obniżenia, w szczególności po zadośćuczynieniu żądaniom wierzycieli.

Spółka z o.o. uzyskuje osobowość prawną z chwilą wpisu do rejestru. W prawie ukraińskim brak podstaw do uznania podmiotowości prawnej spółki przed tą datą. Umowy zawarte przez założycieli w imieniu spółki przed jej rejestracją są skuteczne wobec spółki jedynie pod warunkiem ich późniejszego zatwierdzenia przez spółkę. Umowy, które nie zostały zatwierdzone przez spółkę, pociągają za sobą skutki prawne jedynie względem osób, które dokonywały czynności.

3.2.3. Organy spółki

Zarządzanie spółką i prowadzoną przez nią działalnością odbywa się za pośrednictwem organów. Prawo ukraińskie przyjmuje w tym zakresie klasyczną triadę, wyróżniając:

- najwyższy organ zarządzający¹⁷⁷ – zgromadzenie wspólników (walne zgromadzenie wspólników);
- organ wykonawczy – dyrektor (prezes)¹⁷⁸, ewentualnie zarząd (ukr. *дирекція*; transl. *dyrekcja*);
- organ nadzorczy – komisja rewizyjna.

Dyskusyjna jest dopuszczalność ustanowienia w spółce z o.o. rady nadzorczej jako organu zarządzania albo nadzoru. Przepisy dotyczące spółki z o.o. nie stanowią o niej wprost; jednocześnie, ustawodawstwo ukraińskie nie zakazuje ustanawiania dodatkowych (fakultatywnych) organów. Zgromadzenie może w szczególności ustanawiać organy, które pełnią funkcje ciągłej kontroli nad finansowo-gospodarczą działalnością organu wykonawczego (art. 146 ust. 2 ukraińskiego kodeksu cywilnego). Biorąc pod uwagę, że od 21 kwietnia 2011 r. maksymalna liczba wspólników spółki z o.o. została zwiększona z 10 do 100, tworzenie rady nadzorczej wydaje się rozwiązaniem pożądanym.

Zgromadzenie wspólników. Najwyższym organem spółki z o.o. jest zgromadzenie wspólników (walne zgromadzenie wspólników; ukr. *загальні збори учасників*; transl. *zahal'ni zbory uczasnykiw*). W skład tego organu wchodzi wspólnicy lub ich przedstawiciele (pełnomocnicy). Liczba głosów,

¹⁷⁷ Określenie „organ zarządzający” ma w języku ukraińskim znaczenie szersze i nieco odmienne od przyjmowanego w języku polskim. W toku dalszych rozważań określenie to będzie używane w takim właśnie znaczeniu. Natomiast gwoli czytelności rozważań w odniesieniu do zarządu, a więc organu, który reprezentuje spółkę w stosunkach zewnętrznych, używane jest określenie „organ wykonawczy”.

¹⁷⁸ Jest to odpowiednik zarządu jednoosobowego w polskiej spółce z o.o.

przypadających poszczególnym wspólnikom, jest proporcjonalna do rozmiaru ich udziału w kapitale zakładowym spółki.

Prawo udziału w zgromadzeniu wspólników mają osoby, które ukończyły 18 lat. W imieniu małoletnich udział w zgromadzeniu biorą ich przedstawiciele ustawowi (rodzice, opiekunowie, kuratorzy). Małoletni w wieku od 14 do 18 lat mają prawo brać udział w zgromadzeniu wspólników samodzielnie, jeżeli mają pisemną zgodę przedstawiciela ustawowego. Pełnomocnik wspólnika, którym może być inny wspólnik albo osoba trzecia, może zostać wyznaczony na stałe bądź na pewien okres. Wspólnik ma prawo w każdym czasie odwołać swojego przedstawiciela, zawiadomiwszy o tym innych wspólników. Pełnomocnictwo może zawierać umocowanie do głosowania; może również określać kwestie objęte porządkiem obrad (porządkiem dziennym) wraz ze wskazówkami co do sposobu głosowania.

Do uprawnień walnego zgromadzenia spółki z o.o. należy podejmowanie uchwał w sprawie:

- określenia głównych kierunków działalności spółki z o.o. i zatwierdzenia jej planów oraz sprawozdań z ich wykonania;
- zmian statutu spółki, w tym zmian wysokości jej kapitału zakładowego;
- powoływania i odwoływania organu wykonawczego oraz nadzorczego;
- zatwierdzenia rocznego sprawozdania finansowego i sprawozdania z działalności spółki, włącznie z jej spółkami zależnymi;
- zatwierdzenia sprawozdania i wniosków komisji rewizyjnej;
- podziału zysku lub pokrycia straty;
- tworzenia, reorganizacji lub likwidacji spółek zależnych, filii lub przedstawicielstw, zatwierdzenie ich statutów i regulaminów;
- pociągnięcia do odpowiedzialności majątkowej piastunów organów zarządczych spółki;
- zatwierdzania wewnętrznych dokumentów spółki, określenie struktury organizacyjnej spółki;
- wyrażenia zgody na zawieranie umów, w których wartość świadczenia przekracza kwotę określoną w statucie spółki;
- określania wysokości, rodzaju (przedmiotu) oraz sposobu wnoszenia przez wspólników dodatkowych wkładów;
- nabycia udziałów wspólnika;
- wyłączenia wspólnika ze spółki;
- zakończenia działalności spółki, powołania komisji likwidacyjnej, zatwierdzenia bilansu likwidacyjnego;
- wyboru osoby upoważnionej do reprezentowania interesów wspólników.

Zgromadzenie wspólników uważa się za ważne, jeżeli obecni są na nim wspólnicy lub przedstawiciele wspólników, dysponujących ponad 60% głosów w spółce (*quorum*). Powyższe, niezwykle restryktywne wymaganie ma

charakter imperatywny; ustawodawstwo ukraińskie nie przewiduje możliwości ustanowienia innej wysokości *quorum*. Brak *quorum* jest bezwzględną podstawą uznania na drodze sądowej uchwał przyjętych przez zgromadzenie za nieważne.

Uchwały w przedmiocie określania głównych kierunków działalności spółki, zmian statutu oraz wyłączenia wspólnika ze spółki uznaje się za skutecznie podjęte, jeżeli opowiedzieli się za nimi wspólnicy, którzy posiadają łącznie więcej niż 50% ogólnej liczby głosów¹⁷⁹. W pozostałych kwestiach uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów (z uwzględnieniem głosów wstrzymujących się).

Zgromadzenie wspólników wybiera ze wspólników przewodniczącego zgromadzenia (przewodniczącego spółki; *ukr.* голова товариства *transl.* holova tovarystva)¹⁸⁰. Przewodniczący spółki nie jest członkiem organu wykonawczego spółki z o.o. i nie może bez odrębnego pełnomocnictwa zawierać umów ani podpisywać dokumentów finansowych w imieniu spółki; nie należy też do osób odpowiedzialnych za prowadzenie sprawozdań księgowych lub podatkowych spółki. Do jego kompetencji należy przede wszystkim prowadzenie obrad i podpisywanie protokołów zgromadzeń wspólników. Na podstawie decyzji dyrektora (*ukr.* директор; *pol.* dyrektor) albo dyrektora generalnego (tj. prezesa zarządu wieloosobowego) osoba pełniąca funkcję przewodniczącego spółki może zostać ujawniona w tzw. rejestrze personelu spółki z o.o. (*ukr.* штатний розпис ТОВ; *transl.* sztatnyj rozpys TOW). Obowiązki przewodniczącego spółki mogą być wykonywane odpłatnie lub nieodpłatnie.

Członkowie organów wykonawczych, którzy nie są wspólnikami spółki, mogą brać udział w zgromadzeniu wspólników z głosem doradczym. Uczestnicy zgromadzenia podlegają uprzedniej rejestracji, ze wskazaniem przysługującej im liczby głosów. Tę listę obecności podpisują przewodniczący oraz sekretarz zgromadzenia. Z uwagi na fakt, iż forma rejestracji wspólników nie została określona, przyjmuje się, że lista obecności może przybrać dowolną postać. Zaleca się uwzględnienie w niej firmy spółki, daty przeprowadzenia zgromadzenia, nazwisko i imię albo firmę każdego wspólnika, liczbę głosów, które do niego należą, oraz podpis. Listę obecności załącza się do protokołu ze zgromadzenia wspólników.

W wypadkach przewidzianych w dokumentach założycielskich albo w zatwierdzonych przez spółkę (*scil.* zgromadzenie wspólników) zasadach postępowania, stanowiących odpowiednik polskiego regulaminu walnego

¹⁷⁹ Używane w toku dalszych rozważań określenia, odwołujące się do „liczby głosów”, stanowią utrwaloną konwencję przyjmowaną na tle prawa polskiego. Ściśle rzecz biorąc, w ukraińskiej spółce z o.o. nie mamy do czynienia z „liczbą głosów” w znaczeniu ścisłym; uprawnienia poszczególnych wspólników oraz fakt podjęcia uchwały ocenia się na podstawie procentowego udziału poszczególnych wspólników w kapitale zakładowym.

¹⁸⁰ W odróżnieniu od prawa polskiego przewodniczący zgromadzenia (przewodniczący spółki) może zostać wybrany na czas dłuższy, bez konieczności ponawiania wyboru na każdym zgromadzeniu.

zgromadzenia, dopuszcza się podjęcie uchwały w drodze korespondencyjnej¹⁸¹. W takiej sytuacji projekt uchwały albo zagadnienie poddane pod głosowanie przesyła się wspólnikom, którzy powinni w formie pisemnej poinformować o swoim stanowisku. W ciągu 10 dni od otrzymania takiej informacji od ostatniego uczestnika głosowania wszyscy wspólnicy powinni zostać zawiadomieni przez przewodniczącego zgromadzenia o podjętej uchwale.

Zgromadzenie wspólników jest zwoływane nie rzadziej niż 2 razy w roku, chyba że dokumenty założycielskie stanowią inaczej. Z reguły zwołuje je dyrektor albo zarząd. Zgromadzenie może być również zwołane jako zgromadzenie nadzwyczajne. Prawo zwołania nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników mają:

- przewodniczący zgromadzenia (przewodniczący spółki);
- organ wykonawczy (dyrektor albo zarząd);
- wspólnicy reprezentujący co najmniej 20% ogólnej liczby głosów,

którzy zażądali zwołania zgromadzenia, jeżeli nie zostanie ono zwołane w ciągu 25 dni od daty zgłoszenia takiego żądania.

Nadzwyczajne zgromadzenie wspólników jest zwoływane w wypadku zaistnienia okoliczności określonych w statucie, w razie niewypłacalności spółki, jak również w jakiegokolwiek innej sytuacji, jeżeli wymaga tego interes spółki (dla przykładu, jeśli wystąpiło zagrożenie znacznego uszczuplenia kapitału statutowego). Prawo ukraińskie nie określa maksymalnego okresu, jaki może upłynąć pomiędzy ogłoszeniem o zwołaniu zgromadzenia wspólników a dniem przeprowadzenia zgromadzenia, dlatego też – w celu uniknięcia operowania zbyt długimi terminami – zaleca się uregulowanie tej kwestii w statucie.

Porządek obrad (porządek dzienny, agendę) zgromadzenia określa, co do zasady, osoba lub podmiot, która zwołuje zgromadzenie. Ponadto każdy ze wspólników spółki z o.o. ma prawo domagać się rozpatrzenia określonej sprawy pod warunkiem, że żądanie takie zostało dostarczone do spółki nie później niż na 25 dni przed początkiem zgromadzenia. W sprawach nieobjętych porządkiem obrad uchwały mogą być podejmowane jedynie za zgodą wszystkich wspólników.

Wspólnicy są zawiadamiani o zgromadzeniu w sposób przewidziany w statucie. Zawiadomienie powinno określać czas i miejsce zgromadzenia oraz proponowany porządek obrad i zostać dokonane nie później niż na 30 dni przed zwołaniem zgromadzenia wspólników. Nie później niż na 7 dni przed zgromadzeniem wspólnicy powinni mieć możliwość zapoznania się z dokumentami związanymi z porządkiem obrad.

Z przebiegu zgromadzenia sporządza się protokół. Prawo nie przewiduje wymogów co do treści protokołu. W praktyce przyjmuje się, że protokół powinien zawierać:

¹⁸¹ W wersji oryginalnej jest używane pojęcie „опитування” (transl. *opytuwannja*), co można dosłownie przetłumaczyć jako kierowanie zapytań. Zasadniczo jest to odpowiednik polskiej konstrukcji głosowania korespondencyjnego.

- datę, czas i miejsce (walnego) zgromadzenia wspólników;
- ogólną liczbę osób wpisanych na listę wspólników, którzy mają prawo udziału w walnym zgromadzeniu;
- liczbę wspólników obecnych na zgromadzeniu (oraz procentowy udział ich głosów);
- porządek obrad (porządek dzienny) zgromadzenia;
- główne tezy wystąpień;
- porządek głosowania na zgromadzeniu;
- wyniki głosowania nad każdym punktem porządku obrad oraz podjęte uchwały.

Za sporządzenie protokołu z obrad zgromadzenia odpowiada przewodniczący zgromadzenia. W spółce z o.o. prowadzona jest również księga protokołów, do której w każdej chwili mogą mieć wgląd wspólnicy spółki. Na żądanie wspólnika z księgi protokołów powinny być wydawane poświadczony wyciągi.

Organ wykonawczy. W spółce z o.o. organ wykonawczy (zarządzająco-wykonawczy; administrujący) może być organem kolegialnym (jest wówczas określany jako „zarząd”) albo jednoosobowym (jest wtedy określany jako „dyrektor” <*ukr.* директор; *transl.* Dyrektor)¹⁸².

Członkami zarządu (zarządcami) mogą być wspólnicy albo osoby spoza ich składu. Na czele kolegialnego zarządu stoi dyrektor generalny (prezes zarządu). Stosowana w tym zakresie nomenklatura jest jednak dowolna; może być to również „prezydent” (*ukr.* президент; *transl.* prezydent) lub „przewodniczący zarządu” (*ukr.* голова правління; *transl.* holova pravlinnja) itd.

Jeśli statut spółki przewiduje, że organ wykonawczy składa się z kilku osób, jego przewodniczący (prezes, dyrektor generalny) nie jest samodzielny organem zarządzającym. Decyzje zarządu kolegialnego są podejmowane z uwzględnieniem przepisów art. 99 ust. 2 (wyrażającego zasadę podejmowania uchwał zwykłą większością głosów) oraz art. 145 ukraińskiego kodeksu cywilnego (określającego wyłączne kompetencje zgromadzenia wspólników). Uchwały (*ukr.* Рішення, *transl.* Riszennia)¹⁸³ organu wykonawczego, naruszające wyłączne kompetencje innego organu spółki, są nieważne. Uchwała zarządu może zostać uznana za nieważną, w wypadku wniesienia przez wspólnika pozwu, w którym podniesie on sprawę, że decyzja (uchwała) narusza jego interesy. W wypadku decyzji lub działań dyrektora (zarządu), które naruszają prawa wspólnika lub wyrządzają mu szkodę, możliwe jest również wystąpienie z pozwem o zobowiązanie spółki do dokonania pewnych działań bądź do zaprzestania pewnych działań. Ustawodawstwo ukraińskie nie reguluje sposobu (trybu) zwołania i przeprowadzania posiedzeń kolegialnego zarządu. W związku z tym odpowiednie postanowienia, w szczególności obowiązek

¹⁸² Jest to odpowiednik prezesa zarządu jednoosobowego w Polsce.

¹⁸³ Przypis tłumacza: W języku ukraińskim słowo „рішення” jest pojęciem, które może w sobie zawierać zarówno polskie pojęcie „uchwały”, jak i „decyzji”.

zawiadomienia wszystkich członków kolegiального organu wykonawczego o posiedzeniu, wskazania informacji o porządku dziennym, trybie podejmowania uchwał, powinny być zawarte w statucie spółki.

Dyrektor albo członkowie zarządu kolegiального są wybierani (powoływani) przez zgromadzenie wspólników na czas oznaczony albo nieoznaczony. Statut może przewidywać określoną kadencję; prawo nie określa jej długości. Od chwili wpisu do rejestru (a według doktryny – już od chwili powołania) mają oni wszystkie uprawnienia (*oryg.* повноваження; *transl.* pownoważennja), które przewiduje dla nich ustawa i statut (w tym prawo reprezentacji spółki, zawierania umów itd.). Jednocześnie należy podkreślić, iż nieważność uchwały walnego zgromadzenia w przedmiocie powołania dyrektora (zarządu) nie jest podstawą dla uznania umów zawartych w imieniu spółki przez dyrektora (dyrektora generalnego lub innego upoważnionego członka zarządu kolegiального) za nieważne¹⁸⁴. Dokumentem, który potwierdza fakt wyboru osoby na dyrektora (prezesa lub członka zarządu) spółki z o.o. oraz uzyskania przez niego statusu członka organu spółki, jest protokół zgromadzenia wspólników, zawierający uchwałę o wyborze tej osoby na dane stanowisko¹⁸⁵.

Z dyrektorem (członkiem zarządu) przewodniczącym zarządu zawierana jest, co do zasady, umowa o pracę. Umowa ta nie może ograniczać kompetencji przyznanych piastunowi organu w statucie. Nieodpłatne wykonywanie przez osobę fizyczną funkcji dyrektora (członka zarządu) jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy osoba ta jest równocześnie wspólnikiem spółki z o.o.

Dyrektor (członek zarządu) może być odwołany w każdym czasie. Z uwagi na – niewystępujące w prawie polskim – powiązanie stosunku członkostwa w zarządzie ze stosunkiem pracy procedura odwołania może jednak okazać się skomplikowana (zwłaszcza, jeśli dyrektor sprzeciwia się temu). W związku z tym ustawodawstwo ukraińskie przewiduje tzw. środki o charakterze wpływu operatywnego: odsunięcie od pełnienia funkcji (zawieszenie w pełnieniu funkcji; zawieszenie w obowiązkach pracowniczych; art. 99 ust. 3 ukraińskiego kodeksu cywilnego; art. 46 ukraińskiego kodeksu pracy; *ukr.* Кодекс законів про працю; *transl.* Kodeks Zakonów pro pracju). Odsunięcie (zawieszenie) jest czynnością zgromadzenia wspólników, która ma na celu uniemożliwienie korzystania z uprawnień przez dyrektora (członka)

¹⁸⁴ Zob. pkt. 2.17 postanowienia Plenum Najwyższego Sądu Ukrainy (*ukr.* Верховний суд України, *transl.* Werchownyj Sud Ukrainy) „O praktyce stosowania ustawodawstwa w przypadku rozpatrywania spraw, które wynikają ze stosunków korporacyjnych” (*oryg.* Постанова Пленуму ВСУ «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних правовідносин, *transl.* Postanowa plenumu WSU „Pro praktyku zasotsuwannja zakonodawstwa u rozhladi spraw, szczo wynykajut’ z korporatywnych prawowidnosyn).

¹⁸⁵ Co do dokumentów, które należy przedłożyć państwowemu rejestratorowi w razie wniesienia zmian co do osoby prawnej, związanych ze zmianą kierownika: List Państwowego komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej oraz przedsiębiorczości N 6841 z 11 sierpnia 2008 r.// <http://dtkt.com.ua> (*oryg.* Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва № 6841 від 11 серпня 2008 року // <http://dtkt.com.ua>).

organu wykonawczego. Konieczność wprowadzenia tego rodzaju normy jest podyktowana potrzebą szybkiego reagowania i zapobiegania możliwym działaniom osoby, która wykonuje w spółce funkcje przedstawicielskie.

Dyrektor (zarząd) jest organem decyzyjnym we wszystkich sprawach związanych z działalnością spółki, z wyjątkiem tych, które należą do wyłącznej kompetencji zgromadzenia wspólników. Podlega on kontroli zgromadzenia wspólników i organizuje wykonywanie jego uchwał. Walne zgromadzenie wspólników może również podjąć uchwałę o przekazaniu niektórych swoich uprawnień na rzecz dyrektora (zarządu).

Dyrektor, a w wypadku zarządu kolegijskiego dyrektor generalny, działa w imieniu spółki (reprezentuje spółkę) w granicach kompetencji, wynikających z ustawy i statutu, bez konieczności uzyskiwania uprzedniego pełnomocnictwa. Statut albo zgromadzenie wspólników w drodze uchwały może przyznać takie uprawnienie (upoważnienie) również innym członkom zarządu. Statut może również ograniczać samodzielność działania dyrektora (zarządu), ograniczając jego prawo do reprezentacji spółki. Czynność dokonana z naruszeniem postanowień statutu może zostać unieważniona na mocy orzeczenia sądu. Jeżeli członkowie organu wykonawczego (jak również inne osoby, które stosownie do ustawy bądź dokumentów założycielskich są zobowiązane do występowania w jej imieniu) przekraczają zakres reprezentacji, ponoszą solidarną odpowiedzialność za wyrządzone spółce szkody.

Komisja rewizyjna. Kontrolę nad działalnością dyrektora (zarządu) spółki z o.o. sprawuje komisja rewizyjna (*ukr.* ревізійна комісія; *transl.* rewizyjna komisija), którą powołuje ze swojego grona zgromadzenie wspólników. Komisja rewizyjna powinna składać się z co najmniej 3 osób. Liczbę członków komisji może dookreślać dokument założycielski (statut)¹⁸⁶; statut może określać także długość kadencji członków komisji czy też zasady wykonywania funkcji. Dyrektor ani członkowie zarządu nie mogą być równocześnie członkami komisji rewizyjnej.

Bardzo często w praktyce zdarzają się sytuacje, gdy spółka z o.o. składa się z 1 lub 2 wspólników, z których jeden wykonuje obowiązki zarządcze (czyli jest dyrektorem). Obowiązujące ustawodawstwo nie przewiduje żadnych wyjątków przy tworzeniu komisji rewizyjnej w sytuacji, gdy w skład spółki z o.o. wchodzi mniej niż trzech wspólników. W spółkach, w których liczba wspólników jest mniejsza, komisja rewizyjna często jest więc tylko zadeklarowana w statucie, a w rzeczywistości nie jest tworzona.

Sposób powoływania i odwoływania członków oraz zasady funkcjonowania komisji rewizyjnej (w tym tryb i zasady podejmowania uchwał) nie są uregulowane bezwzględnie obowiązującymi przepisami prawa, dlatego też wszystkie te kwestie powinny być dokładnie określone w statucie albo w

¹⁸⁶ Porządek tworzenia oraz działalności komisji rewizyjnej: List komisji do spraw przedsiębiorczości z 24 września 2009 r. N 11517// (oryg. Лист Держкомпідприємництва від 24 вересня 2009 року № 11517, transl. Lyst Derzhkompідpryyemnyctwa vid 24 veresnia 2009 r. N 11517) <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.2446.0>.

specjalnym akcie wewnętrznym spółki (na przykład w regulaminie komisji rewizyjnej uchwalanym przez zgromadzenie wspólników).

Kontrolę działalności dyrektora (zarządu) spółki komisja rewizyjna przeprowadza: z własnej inicjatywy, na żądanie zgromadzenia albo na żądanie wspólników spółki. Kontrola działalności spółki pod kątem finansowo-gospodarczym, w szczególności w zakresie prowadzenia ewidencji i sprawozdawczości księgowej, może być realizowana przez komisję rewizyjną w sposób ciągły¹⁸⁷. Komisja rewizyjna może żądać od członków innych organów spółki udostępnienia jej wszelkich niezbędnych materiałów, dokumentów księgowych lub innych dokumentów oraz składania osobistych wyjaśnień. Komisja rewizyjna przedstawia sprawozdania z przeprowadzonej kontroli najwyższemu organowi spółki, tj. zgromadzeniu wspólników.

Komisja rewizyjna składa zgromadzeniu również opinię na temat rocznego sprawozdania i bilansu, bez której organ uchwałodawczy nie może zatwierdzić tych dokumentów. Niestety, obowiązujące ustawodawstwo nie przewiduje odpowiedzialności za niezachowanie powyższego trybu zatwierdzania bilansu i w wypadku złożenia bilansu do organu podatkowego, ten nie wymaga przedłożenia opinii komisji rewizyjnej. Zgodnie z art. 14 ust. 1 ukraińskiej ustawy o księgowości i sprawozdaniach finansowych na Ukrainie (ukr. *Закон України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”*; transl. *Zakon Ukrainy „pro bochalters’kij oblik ta finansowu zvitnist’ w Ukraini”*)¹⁸⁸ bilans jako obligatoryjną część sprawozdania finansowego podpisują wyłącznie dyrektor (albo dyrektor generalny) i księgowy.

Komisja rewizyjna jest uprawniona do złożenia wniosku o zwołanie nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników w wypadku zagrożenia istotnych interesów spółki albo ujawnienia nadużyć ze strony członków organu wykonawczego spółki.

Komisja rewizyjna może zlecić doraźną kontrolę działalności spółki niezależnemu audytorowi. Audyt jest możliwy również z inicjatywy wspólnika. Koszty związane z przeprowadzeniem takiej kontroli ponosi wspólnik, na którego żądanie jest przeprowadzana kontrola, chyba że statut stanowi inaczej. Statut powinien określać również tryb zgłaszania przez wspólników żądania przeprowadzenia audytu czy też termin rozpatrzenia tego żądania spółki. Sankcje w razie odmowy przeprowadzenia tego rodzaju kontroli nie są jednak przewidziane w obowiązującym ustawodawstwie.

¹⁸⁷ Uprawnienia i działalność komisji rewizyjnej: List Komitetu do spraw przedsiębiorczości N 1201 z 12 lutego 2010 r. // <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.2568.0>.

¹⁸⁸ O księgowości i sprawozdaniach finansowych na Ukrainie: Ustawa Ukrainy z 16 czerwca 1999 r. // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (oryg. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 червня 1999 року*, transl. *Pro bochalterskyj oblik ta finansowu zvitnist’ w Ukraini: Zakon Ukrainy wid 16 czerwca 1999 roku*).

3.2.4. Prawa i obowiązki wspólników

Wspólnikom spółki z o.o. przysługują następujące prawa (uprawnienia):

- prawo udziału w zarządzaniu spółką (poprzez udział w zgromadzeniach wspólników oraz wykonywanie prawa głosu); prawo udziału w zysku spółki przeznaczonym do podziału (dywidenda); prawo do dywidendy, realizowane proporcjonalnie do udziału każdego ze wspólników w kapitale zakładowym, mają osoby, które były wspólnikami na początku okresu, w którym następuje wypłata zysku;

- prawo otrzymywania informacji o działalności spółki; na żądanie wspólnika spółka jest zobowiązana udostępnić mu bilans roczny, sprawozdanie z działalności, protokoły zgromadzeń – chyba że statut stanowi inaczej; prawo wystąpienia ze spółki;

- prawo zbycia udziału w spółce;

Wspólnikom mogą również przysługiwać inne uprawnienia, przewidziane w ustawodawstwie i dokumentach założycielskich spółki.

Wspólnicy spółki są zobowiązani do:

- stosowania się do postanowień dokumentów założycielskich spółki oraz wykonywania uchwały zgromadzenia wspólników i innych organów zarządczych spółki;

- wykonywania swoich zobowiązań względem spółki, w tym do wniesieniu wkładów;

- nieujawniania tajemnic przedsiębiorstwa oraz informacji poufnych o działalności spółki; wykonywania innych obowiązków, przewidzianych przez ustawodawstwo i dokumenty założycielskie.

Prawo udziału w zarządzaniu spółką, otrzymywania dywidendy oraz inne uprawnienia wspólników mogą być realizowane dopiero od chwili dokonania zmiany statutu, związanej z przystąpieniem danej osoby (zbyciem lub odziedziczeniem udziału itd.) – odmiennie niż ma to miejsce w prawie polskim. Skład osobowy spółki wynika (powinien wynikać) zatem każdorazowo ze statutu; jest on ujawniany również w państwowym rejestrze.

3.2.5. Zmiany składu osobowego i rozporządzanie udziałami

Zbycie udziału. Wspólnik spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może sprzedać bądź w inny sposób zbyć swój udział albo jego część jednemu albo kilku wspólnikom tejże spółki w drodze czynności prawnej (umowy). Przedmiotem zbycia może być wyłącznie udział albo część udziału pokryta wniesionym do spółki wkładem. Obowiązujące ustawodawstwo nie przewiduje szczególnych wymagań co do treści i formy umowy, na podstawie której następuje zbycie udziału w spółce. Oznacza to, że umowa może być zawarta w zwykłej formie pisemnej; strony mogą jednak, z własnej inicjatywy, zawrzeć powyższą umowę w formie aktu notarialnego.

Przepisy dotyczące spółki z o.o. nie regulują wstąpienia osoby do spółki na skutek zawarcia umowy sprzedaży (*ukr.* договір купівлі-продажу, *transl.* Dogovir kupiwli – prodażu) lub innej umowy, na podstawie której następuje zbycie udziałów. W praktyce przyjmuje się, że wstąpienie do spółki nowego

wspólnika, jak również utrata statusu wspólnika przez zbywcę powinno dodatkowo być potwierdzone uchwałą walnego zgromadzenia wspólników.

Zbycie udziału w spółce z o.o. przez wspólnika na rzecz osoby trzeciej jest dopuszczalne, jeżeli statut nie stanowi inaczej. Statut może przewidywać zakaz zawierania tego typu transakcji lub uzależnić ich dopuszczalność od zgody zgromadzenia wspólników.

Niezależnie od powyższego pozostałym uczestnikom spółki przysługuje prawo pierwokupu udziału wspólnika (lub jego części) proporcjonalnie do ich udziałów, o ile statut lub umowa między wspólnikami nie modyfikują tej proporcji lub trybu realizacji prawa pierwszeństwa. Wspólnik, który ma zamiar zbyć swój udział na rzecz osoby trzeciej, powinien zawiadomić o tym pozostałych wspólników i o warunkach (w tym cenowych) planowanej transakcji oraz zaproponować im nabycie udziału na takich warunkach. Jeżeli pozostali udziałowcy nie skorzystają z prawa pierwokupu w ciągu jednego miesiąca od dnia zawiadomienia o zamiarze zbycia udziału (lub jego części) albo w innym terminie, określonym przez statut lub zawarte między wspólnikami porozumienie, może on być zbyty na rzecz osoby trzeciej.

Należy podkreślić, że prawo pierwokupu nie przysługuje w wypadku darowizny, innego nieodpłatnego zbycia udziału w spółce, jak również zamiany udziału (lub jego części) na inne mienie. W praktyce, w celu obejścia omawianej regulacji, niejednokrotnie zawierane są pozorne umowy darowizny.

Udział lub jego część mogą być nabyte przez samą spółkę; ustawa nie przewiduje w tej mierze jakichkolwiek ograniczeń. W takim wypadku spółka jest zobowiązana zbyć (sprzedać) ten udział na rzecz pozostałych wspólników albo osoby trzeciej w terminie nieprzekraczającym 1 roku albo obniżyć w tym celu kapitał zakładowy. Do tego czasu podział zysku, głosowanie i określenie kworum na zgromadzeniu wspólników oraz wykonywanie innych uprawnień lub procedur korporacyjnych odbywa się bez uwzględnienia udziału nabytego przez spółkę.

Tryb zbycia udziału różni się nieco, jeśli wspólnik pozostaje w związku małżeńskim. Zgodnie z art. 60 ukraińskiego kodeksu rodzinnego (*oryg.* Сімейний кодекс України, *transl.* Simejnyj kodeks Ukrainy) majątek nabyty przez małżonków w trakcie małżeństwa przysługuje im jako wspólność łączna, niezależnie od tego, czy jeden z nich nie osiągał w tym czasie dochodu z uwagi na poważne przyczyny (np. zdobywanie wykształcenia, prowadzenie domu, opieka nad dziećmi, choroba). W rezultacie w zasadzie każda rzecz lub prawo nabyte w trakcie trwania małżeństwa, oprócz tzw. przedmiotów indywidualnego użytku, jest przedmiotem wspólności majątkowej¹⁸⁹. Wspólnik, który zbywa udział w powyższych warunkach, powinien uzyskać zgodę małżonka, wyrażoną w formie aktu notarialnego.

¹⁸⁹ Kodeks rodzinny Ukrainy N 2927-III z 10 stycznia 2002 roku (*oryg.* Сімейний кодекс України № 2947-III від 10 січня 2002 року, *transl.* Simejnyj Kodeks Ukrainy) // Źródło: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T022947.html.

Wystąpienie ze spółki. Wspólnik spółki z o.o. może wystąpić ze spółki po uprzednim zawiadomieniu jej o zamiarze wystąpienia, nie później niż na 3 miesiące przed planowanym złożeniem stosownego oświadczenia woli i o ile statut nie przewiduje innego terminu. Prawo wystąpienia wspólnika ze spółki nie podlega ograniczeniu, a więc nie jest wymagana zgoda pozostałych wspólników czy też stosowna uchwała zgromadzenia wspólników (co do zasady, konieczna jest jednak uchwała o obniżeniu kapitału zakładowego w celu uwolnienia środków na wypłatę – zob. poniżej).

Ukraińska ustawa o spółkach gospodarczych (*ukr.* Закон України ”Про господарські товариства” *transl.* Закон України „Pro hospodarski towarzystwa”) nie podaje szczegółów procedury wystąpienia ze spółki. W celu uniknięcia ewentualnych sporów sądowych zagadnienie to warto szczegółowo unormować w statucie spółki. W szczególności, obowiązujące ustawodawstwo ukraińskie nie przewiduje, aby oświadczenie o wystąpieniu ze spółki miało mieć formę szczególną. W praktyce jednak zwłaszcza wspólnicy będący osobami fizycznymi składają tego typu oświadczenie w formie aktu notarialnego, uznając tę formę za bardziej doniosłą.

Wystąpienie wspólnika skutkuje, co do zasady, koniecznością obniżenia kapitału zakładowego spółki, warunkowanego brakiem sprzeciwu wierzycieli. W celu uniknięcia konieczności obniżania kapitału zakładowego przy wystąpieniu wspólnika pozostali wspólnicy mogą podjąć uchwałę o zwiększeniu swoich udziałów przez wniesienie dodatkowych wkładów (przy zachowaniu dotychczasowej wysokości kapitału zakładowego). Chcąc uniknąć opisanego skutku, mogą oni również podjąć decyzję o wykupieniu udziału wspólnika przez spółkę lub jej wspólnika (w takim wypadku stosuje się, rzecz jasna, zasady dotyczące zbycia udziału).

W orzecznictwie i doktrynie sporna jest ocena momentu wystąpienia wspólnika ze spółki z o.o. Według państwowej komisji ds. przedsiębiorczości skutek ten przypada na dzień rejestracji odpowiedniej zmiany statutu spółki¹⁹⁰. W ocenie Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy (*ukr.* Вищий Господарський Суд України (ВГС), *transl.* Wyszczuj Hospodarskyj Sud Ukrainy) miarodajny jest moment podjęcia przez zgromadzenie wspólników uchwały o wyłączeniu występującego wspólnika, a w przypadku braku takiej uchwały – upływanie terminu przewidzianego przez ustawę albo statut spółki¹⁹¹.

¹⁹⁰ Udzielenie wyjaśnień: list Państwowego komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej oraz przedsiębiorczości N 5114 z 28.07.2004/[Materiał elektroniczny], sposób dostępu: (*ukr.* лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва № 5114 від 28.07.2004 року, *transl.* Lyst Derżawnoho komitetu Ukrainy z pytań rehulatornoji polityky ta pidpryjemnyctva): <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

¹⁹¹ O praktyce stosowania ustawodawstwa przy rozpatrywaniu spraw, które wynikają na podstawie stosunków korporacyjnych: rekomendacje Prezydium Wyższego sądu gospodarczego N 04-5/14 z 28.12.2007 r. [materiał elektroniczny] – sposób dostępu: (*ukr.* Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: рекомендації Президії Вищого господарського суду № 04-5/14 від 28.12.2007 року, *transl.* Pro praktyku zastosowania zakonodawstwa u rozhladii spraw, szczo wynikajut’ z korporatywnych widnosyn: rekomendacii Prezydiji Wyszczoho hospodarśkoho

Z kolei Sąd Najwyższy Ukrainy uznaje, że skutek ten następuje w dniu złożenia przez wspólnika oświadczenia o wystąpieniu¹⁹².

Wspólnikowi, występującemu ze spółki z o.o., zostaje wypłacona odpowiednia część majątku spółki, proporcjonalna do jego udziału w kapitale zakładowym. Wpłata jest dokonywana po zatwierdzeniu sprawozdania za rok, w którym wspólnik wystąpił ze spółki, jednak nie później niż w okresie 12 miesięcy od dnia wystąpienia. Na żądanie wspólnika i za zgodą spółki świadczenie spełniane na rzecz wspólnika (w szczególności wniesiony wkład) może być zwrócony w całości lub w części w naturze. Mienie przekazane przez wspólnika jedynie do używania podlega zwrotowi w naturze, bez wynagrodzenia. Wartość świadczenia, spełnianego na rzecz wspólnika, powinna być określona na podstawie wartości całego majątku spółki, w tym również aktywów niematerialnych, aktywów obrotowych i majątku o przeznaczeniu pozaprodukcyjnym, po uwzględnieniu zobowiązań spółki. Wspólnik może żądać przeprowadzenia rozliczenia na podstawie rzeczywistej (rynkowej) wartości majątku spółki. Ponadto wspólnikowi, który wystąpił ze spółki, wypłacana jest należna mu część zysku, osiągniętego przez spółkę w danym roku, obliczana na moment jego wyjścia. Wartość mienia oraz zakres uczestnictwa w zysku spółki powinny być obliczane na dzień złożenia oświadczenia woli (*ukr.* волевиявлення; *transl.* wolewyjawlennia) o wystąpieniu ze spółki.

Jeżeli spółka nie podejmuje żadnych działań w związku ze złożeniem przez wspólnika oświadczenia o wystąpieniu ze spółki (tj. nie dokonuje działań związanych ze zmianą dokumentacji założycielskiej spółki i ich rejestracją), zainteresowany może wystąpić do sądu gospodarczego z pozwem o zobowiązanie spółki do dokonania zmian w państwowym rejestrze w zakresie dokumentów założycielskich spółki, w związku ze zmianą dotychczasowego składu wspólników spółki¹⁹³.

Wyłączenie wspólnika. Ukraińska ustawa o spółkach gospodarczych przewiduje również instytucję wyłączenia wspólnika ze spółki z o.o. na podstawie uchwały zgromadzenia wspólników, bez potrzeby uzyskiwania orzeczenia sądowego (sąd może natomiast dokonać oceny legalności podjętej uchwały w wypadku wniesienia powództwa o uchylenie uchwały przez zainteresowanego). Wyłączenie wspólnika może nastąpić w razie wystąpienia

sudu N 04-5/14 wid 28.12.2007 roku) <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.

¹⁹² O praktyce rozpatrywania sporów korporacyjnych przez sądy: uchwała plenarna/ Plenum Najwyższego Sądu Ukrainy N 13 z 24.10.2008 r.// Dziennik Najwyższego Sądu Ukrainy. – 2008. – N 11 (*ukr.* Про практику розгляду судами корпоративних спорів : постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 24.10.2008 року // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 11. *Transl.* Pro praktyku rozhladu sudamy korporatywnyh sporiv: postanova Plenumu Werhovnoho Sudu Ukrainy N 13 wid 24.10.2008 roku// Wisnyk Werhovnoho Sudu Ukrainy. – 2008. – N 11).

¹⁹³ O praktyce rozpatrywania przez sądy sporów korporacyjnych: Postanowienie/uchwała Plenumu Sądu Najwyższego Ukrainy N 13 z 24.10.2008// (*ukr.* Постанова Пленуму Верховного Суду України № 13 від 24.10.2008, *transl.* Postanowa Plenumu Werhovnoho Sudu Ukrainy N 13 vid 24.10 2008 r.) // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-08>.

jednej z następujących przesłanek: systematycznego niewykonywania obowiązków (np. niewykonywania decyzji organów spółki z o.o., niewykonywania wobec spółki z o.o. wniesienia wkładu itd.)¹⁹⁴, wykonywania obowiązków w nienależyty sposób albo utrudniania swoimi działaniami osiągnięcia celów spółki (np. ujawnienie tajemnicy przedsiębiorstwa). Uchwałę o wyłączeniu wspólnika uważa się za podjętą, jeśli zagłosowali za nią wspólnicy posiadający razem ponad 50% ogólnej liczby głosów. Wspólnik, który ma zostać wyłączony, nie bierze udziału w głosowaniu. Zasady rozliczenia ze wspólnikiem wyłączonym ze spółki są analogiczne do obowiązujących w wypadku wystąpienia ze spółki (zob. powyżej).

Dziedziczenie udziału. W wypadku śmierci wspólnika, będącego osobą fizyczną, albo w razie w wypadku reorganizacji (przekształcenia, połączenia, podziału) wspólnika, będącego osobą prawną, spadkobiercom (następcom prawnym) przysługuje warunkowe prawo pierwszeństwa wstąpienia do tej spółki. Innymi słowy, spadkobiercy (następcy prawni) nie stają się automatycznie – z chwilą otwarcia spadku lub innym miarodajnym momentem – wspólnikami spółki z o.o. Mogą oni uzyskać ten status, o ile wyrażą taką wolę i uzyskają zgodę zgromadzenia wspólników. Przepisy ustawowe nie określają terminu, w którym następcy prawni powinni zgłosić zamiar (lub brak zamiaru) wstąpienia do spółki.

Spółka może odmówić przyjęcia następcy prawnego (spadkobiercy) do grona wspólników jedynie w razie podjęcia stosownej uchwały zwykłą większością głosów przez wspólników, którzy razem posiadają więcej niż 60% ogólnej liczby głosów. Głosy, przypadające na udział zmarłego wspólnika, nie są uwzględniane w tym głosowaniu ani wliczane przy określaniu *quorum*, wymaganego dla podjęcia uchwały¹⁹⁵. Wspomniana zasada nie znajduje zastosowania w stosunku do wspólnika, który posiada 100 procent udziałów w spółce z o.o. Ograniczona jest również możliwość zastosowania przywołanych regulacji w spółce dwuosobowej: przykładowo, jeżeli w spółce pozostał wspólnik reprezentujący 15% kapitału zakładowego, nie może on odmówić przyjęcia do spółki spadkobierców (następców prawnych) wspólnika, który

¹⁹⁴ Według Państwowej Komisji ds. Przedsiębiorczości: „działanie uważa się za systematyczne, jeśli zostało ono dokonane trzy lub więcej razy”. Zob. „O rozpatrzeniu listu o wniesieniu zmian do dokumentacji założycielskiej, powiązanych ze zmianą składu założycieli (wspólników) podmiotu działalności gospodarczej” List Państwowego Komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej i przedsiębiorczości N 2859 z 12.05.2003 r. (ukr. Лист Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва №2859 від 12.05.2003 року, transl. Lyst Derzawnoho Komitetu z pytań rehulatomoji polityky ta pidpryjemnyctwa N 2859 vid 12.05.2004) // Źródło: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.1440.0>.

¹⁹⁵ Odnośnie wyznaczenia kworum na zgromadzeniu wspólników: List Państwowego Komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej i przedsiębiorczości №4-42-344/6786 z 19.12.2002 (ukr. Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва №4-42-344/6786 від 19.12.2002) // Źródło: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.1704.0>.

dysponował 85% kapitału zakładowego¹⁹⁶. Z kolei w wypadku zgody spółki na przyjęcie spadkobiercy wskazane 15% głosów będzie wystarczające (jak wskazano, udział zmarłego wspólnika nie jest brany pod uwagę przy ustalaniu *quorum*).

W wypadku niewstąpienia do spółki z o.o. następcy prawnemu (spadkobiercy) jest wypłacany – w formie pieniężnej albo w naturze – udział w majątku, jaki przysługiwał poprzednikowi prawnemu. Wartość takiego udziału określa się na dzień reorganizacji (w szczególności likwidacji) albo śmierci wspólnika. W takim wypadku kapitał zakładowy spółki wymaga obniżenia.

Z uwagi na trudności dla inwestorów związanych ze śmiercią wspólnika w praktyce sięga się często po rozwiązanie, jakim jest możliwość zawarcia umowy spadkowej. Umowa spadkowa (*ukr.* спадковий договір; *transl.* spadkowyj dohowir) jest to umowa, zgodnie z którą jedna ze stron (nabywca) zobowiązuje się wykonywać określone świadczenia na rzecz drugiej strony (zbywcy) i w przypadku jego śmierci nabywa prawo własności lub inne mienie zbywcy (art. 1302 kodeksu cywilnego Ukrainy). Przejście majątku zbywcy na nabywcę na podstawie umowy spadkowej nie jest osobnym rodzajem spadkobrania i dlatego też stosunki między stronami nie są regulowane zasadami dziedziczenia ustawowego¹⁹⁷. Dlatego w przypadku nabycia udziału na podstawie umowy spadkowej zgoda innych wspólników, dotycząca włączenie osoby do grona wspólników spółki z o.o., nie jest wymagana.

Zastawienie udziału. Udział w spółce z o.o. może być również przedmiotem zastawu, rozumianego analogicznie jak w prawie polskim – tj. jako prawo, na podstawie którego w razie niewykonania przez dłużnika (zastawcę) zabezpieczonej zastawem wierzytelności, wierzyciel (zastawnik) uzyskuje możliwość zaspokojenia z zastawionego prawa (rzeczy)¹⁹⁸ z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi zastawcy. Umowa zastawnicza jest zawierana w formie pisemnej i nie potrzebuje notarialnego poświadczenia; strony mogą oczywiście umówić się co do zachowania dalej odającej formy.

Zastawca zachowuje prawo do rozporządzania przedmiotem zastawu, jeżeli ustawa lub umowa o ustanowieniu zastawu nie przewidują inaczej. Zgodnie z przepisami ukraińskiej ustawy o zastawie zastawca może jednak zbyć przedmiot zastawu jedynie za zgodą zastawnika. Z kolei obciążenie tego samego przedmiotu (udziału w spółce z o.o.) kolejnym zastawem jest dopuszczalne,

¹⁹⁶ Co do przyjęcia spadkobierców jako wspólników spółki: List Państwowego Komitetu Ukrainy do spraw polityki regulacyjnej i przedsiębiorczości №7591 z 20.10.2006/ (*ukr.* Щодо прийняття спадкоємців до учасників товариства: Лист Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва №7591 від 20.10.2006) // Źródło: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1158.582.0>.

¹⁹⁷ O praktyce sądowej w sprawach spadkowych: Uchwała Plenumu Najwyższego Sądu Ukrainy N 7 z 30.05.2008 r. (*ukr.* Постанова Пленуму Верховного Суду України №7 від 30.05.2008 р., *transl.* Postanowa Plenumu Werhownoho Sudu Ukrainy N 7 wid 30.05.2008 r.) // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>.

¹⁹⁸ W oryginale pojawia się słowo „z majątku” (*ukr.* з майна; *transl.* z majna).

jeżeli ustawa oraz poprzednia umowa o ustanowieniu zastawu nie przewiduje inaczej.

W razie kolizji praw zastawniczych zaspokojnie zastawnika następuje zgodnie z zasadą *prior tempore potior iure*. W wypadku zastawu rejestrowego (ukr. *запестрована застава*; transl. *zarejestrowana застава*) zastawnik ma ponadto prawo pierwszeństwa przez zastawnikami, dysponującymi prawem zastawu zwykłego (niezarejestrowanego)¹⁹⁹.

Największym ryzykiem wierzyciela, związanym z zastawem na prawach, wynikających ze stosunku uczestnictwa w spółce z o.o., jest brak wpływu na obrót mieniem spółki. Powoduje to możliwość działań w złej wierze (ukr. *недобросовісні дії*; transl. *nedobrosowisni diji*) przez spółkę z o.o. czy też jej wspólników, które to działania będą skierowane na uchronienie mienia przed potencjalnym zaspokojeniem w okresie zawarcia umowy o ustanowienie zastawu. Takie ryzyko sprawia, że zastawienie udziału nie jest atrakcyjnym sposobem zabezpieczenia możliwych żądań wierzycieli. W związku z tym w celu skuteczniejszej ochrony potencjalnym wierzycielom zaleca się zawieranie umowy zastawiczej za zgodą pozostałych wspólników spółki oraz zastrzeżenie w niej (m.in.) prawa pierwszeństwa nabycia przez wierzyciela udziału w przypadku jego zbycia przez zastawcę.

Egzekucja z udziałów w spółce z o.o. Wierzyciel osobisty wspólnika może skierować egzekucję do składnika jego majątku, jakim jest udział w spółce, w razie braku możliwości zaspokojenia jego pretensji z innych składników jego majątku (dosł. w przypadku braku u dłużnika innego mienia dla zaspokojenia wierzyciela). Okoliczność tę powinien wykazać wierzyciel. Także roszczenie wierzyciela powinno być potwierdzone odpowiednimi dokumentami, np. orzeczeniem sądu lub innym tytułem egzekucyjnym (ukr. *виконавчий документ*; transl. *wykonawczyj dokument*) takim jak poddanie się egzekucji w akcie notarialnym (ukr. *виконавчий напис нотаріуса*; transl. *wykonawczyj napys notariusza*) albo uznaniem długu przez dłużnika.

W przeciwieństwie do prawa polskiego wierzyciel wspólnika może w tej sytuacji skierować egzekucję (ukr. *звернення стягнення*; transl. *zwernennja stjahnennja*), tj. żądać od spółki wypłaty części majątku spółki, proporcjonalnej do udziału dłużnika w jej kapitale zakładowym albo wydzielenia odpowiedniej części mienia, aby zaspokoić przysługujące mu roszczeń. Ustawa nie określa wprost, z jakiego tytułu następuje ww. wydzielenie części mienia. Część mienia, która podlega wydzieleniu, albo równowartość udziału dłużnika w spółce ustala się zgodnie z bilansem, który sporządza się na dzień otrzymania przez spółkę pisemnego żądania wierzyciela albo państwowego organu egzekucyjnego.

Skierowanie egzekucji (żądania zaspokojenia) z udziału wspólnika w spółce skutkuje zawieszeniem jego uczestnictwa w spółce. Co do zasady, prowadzi to do obniżenia kapitału zakładowego spółki proporcjonalnie do wielkości udziału, stanowiącego przedmiot żądania wierzyciela. Pozostali

¹⁹⁹ Wobec braku wyraźnego rozszczygnięcia ustawowego sama dopuszczalność obciążenia udziałów w spółce z o.o. zastawem rejestrowym jest jednak dyskusyjna – przyp. red.

wspólnicy, chcąc uniknąć takiego skutku, mogą jednak zdecydować się wnieść dodatkowe wkłady (dopłaty; *ukr.* додаткові внески ; *transl.* dodatkowi wnesky) i uzupełnić kapitał zakładowy (*scil.* pokrycie kapitału zakładowego).

3.2.6. Spółka z dodatkową odpowiedzialnością

Spółką z dodatkową odpowiedzialnością (dalej: spółka z d.o.; *ukr.* ТДВ *transl.* TDW) jest spółką kapitałową, posiadającą osobowość prawną i kapitał zakładowy podzielony na udziały, których wartość określają dokumenty założycielskie spółki. Główna różnica pomiędzy spółką z d.o. a spółką z o.o. polega na tym, iż wspólnicy spółki z d.o. ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki (*scil.* ryzyko ekonomiczne) do wielkości wkładów wniesionych na pokrycie kapitału zakładowego, natomiast w wypadku, gdy środki te nie są wystarczające, odpowiadają dodatkowo swoim majątkiem osobistym, proporcjonalnie do wniesionych wkładów. Jednakże odpowiedzialność wspólników (w odróżnieniu np. od odpowiedzialności wspólników spółki jawnej) nie jest nieograniczona; jej górną wysokość jest określona w dokumentach założycielskich spółki. W innych aspektach charakter prawny spółki z d.o. jest analogiczny do spółki z o.o., co odzwierciedla także sposób unormowania tej instytucji. Spółki z d.o. dotyczy wyłącznie dział III rozdział II ustawy o spółkach gospodarczych, składających się z jednego artykułu (art. 65); w pozostałym zakresie stosuje się do niej odpowiednio przepisy o spółce z o.o.

W związku z dodatkową odpowiedzialnością wspólników spółki z d.o. oraz brakiem obowiązku prowadzenia określonych rodzajów działalności gospodarczej w formie spółki z d.o. (za wyjątkiem tzw. spółek powierniczych²⁰⁰) powyższa forma organizacyjnoprawna nie jest zbyt popularna i w praktyce rzadko spotykana. Również w doktrynie – jakkolwiek, ściśle rzecz biorąc, jest to odrębna forma prawna (typ) spółki kapitałowej – jest ona omawiana łącznie ze spółką z o.o.

3.3. Spółka jawna

3.3.1. Pojęcie spółki jawnej. Wspólnicy spółki jawnej

Spółka jawna stanowi jeden z rodzajów spółek handlowych, które w ukraińskiej doktrynie nazywane są jako tzw. „zrzeszenia osób”²⁰¹. Określenie to jest związane z faktem, iż podjęcie przez każdą z tych osób działalności

²⁰⁰ Ukr. Довірчі товариства (*transl.* dowirczi towarystwa). Jest to rodzaj spółek tworzonych w postaci spółki z dodatkową odpowiedzialnością, których głównym zadaniem jest działalność powiernicza i zabezpieczenie interesów powierzającego.

²⁰¹ Ukr. об'єднання осіб (*transl.* Objednannja osib). Powszechnie używana w literaturze prawniczej państw Unii Europejskiej nazwa „spółki osobowej” (niem. *Personengesellschaft*, ang. *partnership*, czes. *osobní společnost*, fran. *société de personnes*) nie została analogicznie przyjęta w ukraińskim piśmiennictwie.

gospodarczej²⁰² w imieniu spółki i sam charakter odpowiedzialności tych osób za zobowiązania spółki wymagają szczególnego zaufania właśnie pomiędzy tymi osobami.

Definicja prawna spółki jawnej znajduje się w art. 66 ukraińskiej ustawy „o spółkach gospodarczych”, art. 119 ukraińskiego kodeksu cywilnego (dalej: u.k.c.) i art. 80 ukraińskiego kodeksu gospodarczego (dalej: u.k.g.). Na podstawie powyższych przepisów za spółkę jawną uważa się taką spółkę, w której wszyscy wspólnicy – odpowiednio do zawartej pomiędzy nimi umowy - realizują wspólną działalność gospodarczą w imieniu spółki i solidarnie ponoszą dodatkową (subsydiarną) odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem osobistym.

Spółka jawna staje się osobą prawną od dnia jej państwowej rejestracji, która to rejestracja jest dokonywana zgodnie z porządkiem ustalonym w przepisach ukraińskiej ustawy „o państwowej rejestracji osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców”²⁰³. Otwarcie przez spółkę jawną bieżących i oszczędnościowych (depozytowych) rachunków w bankach, jak również zawieranie przez nią umów bądź innych porozumień są możliwe wyłącznie po dokonaniu jej rejestracji. Wszystkie umowy zawarte w imieniu spółki przed jej rejestracją mogą zostać uznane jako umowy zawarte przez spółkę pod warunkiem ich zatwierdzenia przez spółkę. W przeciwnym razie skutki prawne ich zawarcia ponoszą wyłącznie założyciele spółki.

Wspólnikami spółki jawnej mogą być zarówno osoby prawne, jak i osoby fizyczne o tzw. specjalnym statusie, tj. osoby zarejestrowane jako podmioty prowadzące działalność gospodarczą²⁰⁴.

Ukraiński ustawodawca, mimo iż nie wyznacza granic co do minimalnej bądź maksymalnej liczby wspólników w tejże spółce handlowej, wprowadza inne ograniczenia. Zgodnie z art. 114 ust. 2 ukraińskiego k.c. spółka jawna nie może zostać utworzona przez jedną osobę, która następnie stanie się jej jedynym wspólnikiem. Ponadto, osoba może być wspólnikiem wyłącznie w jednej spółce jawnej (art. 119 ust. 2 ukraińskiego k.c., art. 66 ukraińskiej ustawy „o spółkach gospodarczych”), nie wyłącza to jednakże możliwości, aby taka osoba stała się wspólnikiem innego rodzaju spółki handlowej. Wyjątek stanowi kwestia uczestnictwa w spółkach komandytowych, gdyż osoba taka nie może być jednocześnie wspólnikiem spółki jawnej oraz komplementariuszem w spółce komandytovej. Wspólnik spółki jawnej bez zgody pozostałych wspólników nie może zawierać umów tożsamych z takimi, jakie są zawierane w ramach

²⁰² Pojęcie підприємницька діяльність (transl. *Pidpryjemnyč'ka dijał'nist'*) (dosł. działalność przedsiębiorcza) stanowi merytoryczny ekwiwalent polskiego pojęcia „działalność gospodarcza”. Dlatego też w dalszej części będziemy posługiwać się tymże pojęciem.

²⁰³ Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» (transl. *Zakon Ukrajinu „pro derżawnu rejestraciju jurydycznych osob ta fizycznych osob-pidpryjemciw”*).

²⁰⁴ Ukraińskie pojęcie суб'єкт підприємництва stanowi ekwiwalent dla polskiej konstrukcji osoby fizycznej, prowadzącej działalność gospodarczą.

przedmiotu działalności spółki. Pod pojęciem tożsamyh umów²⁰⁵, przy uwzględnieniu powyższego kontekstu, należy rozumieć takie umowy, zawierane w ramach prowadzonej przez spółkę działalności określonej w dokumentach założycielskich spółki. Takie ograniczenie nie obejmuje umów, które są umowami tożsamymi, ale są zawierane w celu zaspokojenia własnych potrzeb.

Wspólnicy spółki jawnej solidarnie ponoszą subsydiarną odpowiedzialność za jej zobowiązania swoim majątkiem osobistym. Powyższe stanowi charakterystyczną cechę omawianego rodzaju spółki. Wskazana odpowiedzialność jest obowiązkowa (obligatoryjna) i nie może zostać zmieniona na mocy wzajemnych ustaleń stron. Subsydiarna (dodatkowa) odpowiedzialność wspólników spółki jawnej przewiduje, że w wypadku, gdyby majątek spółki nie wystarczał na zaspokojenie żądań wierzycieli w pełni, ci ostatni mogą skierować swoje żądania (co do całości bądź części swoich wierzytelności) do wszystkich pozostałych wspólników spółki jawnej lub wobec każdego z nich osobno. Zasada subsydiarnej odpowiedzialności oznacza, że wspólnicy spółki jawnej ponoszą odpowiedzialność dodatkowo poza odpowiedzialnością samej spółki, która jest głównym dłużnikiem, oraz że zgłoszenie roszczeń wierzycieli w stosunku do wspólników dokonywane jest w razie niemożliwości zaspokojenia takich żądań przez samą spółkę na skutek braku dostatecznego majątku. Tym samym, skierowanie się bezpośrednio do majątku wspólników może mieć miejsce w wypadku zaistnienia jednego z następujących czynników: faktycznej niewypłacalności spółki; uznania spółki za upadłą (bankruta)²⁰⁶; likwidacji spółki. Bezpośrednie skierowanie się do majątku wspólnika bez uprzedniego skierowania żądań do spółki jest niedopuszczalne.

Na podstawie przepisu art. 124 ukraińskiego k.c. można wyróżnić szereg cech właściwych dla odpowiedzialności wspólników spółki jawnej. Do tych cech należą:

a) odpowiedzialność wspólnika za długi spółki jest niezależna od faktu, czy długi spółki powstały przed jego wstąpieniem do tejże spółki czy też po nim,

b) wspólnik, który wystąpił ze spółki, odpowiada za zobowiązania spółki powstałe przed momentem jego wystąpienia w takim samym stopniu jak pozostali wspólnicy, którzy w spółce pozostali. Odpowiedzialność wspólnika, który wystąpił ze spółki, trwa przez trzy lata od dnia zatwierdzenia sprawozdania z działalności spółki za rok, w którym wspólnik ten wystąpił ze spółki,

c) wspólnik, który spłacił długi (wierzycieli) spółki, jest uprawniony do żądania regresowego wobec pozostałych wspólników, którzy od tej pory będą ponosić przed nim odpowiedzialność proporcjonalnie w stosunku do swoich udziałów kapitałowych w spółce.

²⁰⁵ Ukr. однорідні угоди (transl. Odnoridni uhody).

²⁰⁶ Ukr. визнання товариства банкрутом (transl. Wyznannja towarystwa bankrutom). Dosł. Uznania spółki za bankruta.

3.3.2. Utworzenie spółki. Dokumenty założycielskie

Dokument założycielski spółki jawnej stanowi tzw. umowa założycielska spółki jawnej²⁰⁷, która zawiera zobowiązanie wspólników do stworzenia spółki oraz sposób ich wspólnej działalności w kwestii stworzenia spółki, jak również informacje o:

- przedmiocie i celach działalności spółki,
- firmie i siedzibie spółki. Firma spółki jawnej powinna zawierać imiona/nazwy (firmy)²⁰⁸ wszystkich jej wspólników, słowa „spółka jawna” (ukr. *повне товариство*; transl. *powne towarystwo*) albo zawierać imię/nazwę (firmę) jednego bądź kilku wspólników wraz z dodatkiem słów „i kompania” (ukr. *і компанія*; transl. *i kompanija*), jak również słów „spółka jawna” (ukr. *повне товариство*; transl. *powne towarystwo*),
- skład wspólników spółki,
- sposób uczestnictwa wspólników w sprawach spółki wraz z uregulowaniem kwestii zarządzania/prowadzenia działalności spółki i realizowania w jej imieniu działalności gospodarczej²⁰⁹,
- wysokość, skład i terminy wnoszenia przez wspólników wkładów do spółki wraz z określeniem odpowiedzialności za ich nieterminowe wniesienie,
- rozmiar i skład kapitału udziałowego wszystkich wspólników w spółce²¹⁰,

²⁰⁷ Ukr. засновницький договір про повне товариство (transl. Zasnownyc'kyj dohowir pro powne towarystwo). dosł. Umowa założycielska o spółce jawnej.

²⁰⁸ Ukraińskie słowo найменування oznacza zarówno „nazwę”, jak również „firmę”. Natomiast w prawie polskim istnieje wyraźne rozróżnienie i firma jest podmiotowym oznaczeniem przedsiębiorcy, którym może być nie tylko osoba fizyczna, ale również osoba prawna. Tłumaczenie tego słowa będzie dokonywane, więc przy uwzględnieniu właściwego kontekstu dla polskiej siatki pojęciowej.

²⁰⁹ Problematycznym wydaje się być siatka pojęciowa, którą posługuje się ustawodawca ukraiński, ponieważ nie jest ona tożsama z siatką terminologiczną przyjmowaną przez polską doktrynę. Wątpliwości natury lingwistyczno-merytorycznej budzi fakt, iż zarówno ustawodawstwo, jak i doktryna ukraińska nie wyróżniają analogicznych konstrukcji terminologicznych, np. reprezentacja spółki (rozumiana jako sfera zewnętrzna funkcjonowania spółki) oraz prowadzenia spraw spółki (rozumianego jako stosunki wewnętrzne samej spółki). Tym samym należy zauważyć, iż ustawodawca ukraiński posługuje się zupełnie innymi pojęciami, niemającymi swoich „pełnych” ekwiwalentów po stronie polskiej. Ukraiński ustawodawca posługuje się pojęciem „участь учасників у справах товариства” (pl. Uczestnictwo wspólników w sprawach spółki), które obejmuje zarówno sferę zewnętrzną, jak i wewnętrzną funkcjonowania spółki, ze szczególnym uwzględnieniem tzw. zarządzania spółką (ukr. управління діяльністю товариства – pol. Zarządzanie działalnością spółki).

²¹⁰ Jest to kolejny z aspektów innego ujmowania konstrukcji, kształtu oraz sposobu funkcjonowania spółek osobowych w prawie ukraińskim. Ukraińskie pojęcie prawne „складений капітал товариства” (transl. Składenij kapitał towarystwa) nie ma swojego odpowiednika na gruncie polskiego ustawodawstwa, odnosi się ono wyłącznie do ukraińskiej spółki jawnej oraz ukraińskiej spółki komandytowej i stanowi tzw. sumę wniesionych przez wspólników wkładów, ale nie jest ono tożsame z majątkiem tejże spółki (ukr. майно). „Складений капітал товариства” stanowi specyficznie ujmowany kapitał spółek „zrzeszeń

– wysokość wkładu każdego wspólnika i porządek zmiany tychże wkładów w kapitale udziałowym spółki. Rozmiar udziału wspólnika określa się przy uwzględnieniu rozmiaru dokonanego przez każdego wspólnika wkładu na poczet ogólnej wielkości kapitału udziałowego spółki oraz wyraża się liczbą ułamkową bądź procentowo,

– sposób uczestnictwa wspólników w zyskach i stratach spółki. Wspólnicy uczestniczą w zyskach i stratach spółki proporcjonalnie do swoich udziałów kapitałowych w spółce przy uwzględnieniu wkładu każdego wspólnika bądź innej czynności dokonanej za zgodą wspólników. Przepis stanowiący, iż pozbawienie wspólnika spółki jawnej prawa do udziału w zysku bądź stracie jest niedopuszczalne, ma charakter imperatywny (bezwzględnie wiążący – przyp. tłum.), a tym samym jakakolwiek umowa, pozbawiająca wspólnika spółki jawnej prawa do udziału w zysku bądź stracie, jest nieważna (art. 10 ukraińskiej ustawy o spółkach gospodarczych). Zysk spółki jawnej stanowią przychody, pochodzące z działalności gospodarczej spółki po pokryciu wydatków materialnych i innych wydatków na nie poniesionych oraz wydatków poniesionych na poczet wynagrodzeń. Z zysku bilansowego spółki spłacane jest oprocentowanie zaciągniętych kredytów bankowych oraz obligacji, jak również, przewidziane ukraińskimi przepisami, podatki i inne opłaty do budżetu państwa. Czysty zysk, otrzymany po dokonaniu powyższych operacji i spłacie dywidendy, zatrzymywany jest do pełnej dyspozycji spółki, która odpowiednio do postanowień zawartych w dokumentach założycielskich określa kierunki jego wykorzystania,

– porządek zaznajamiania się wspólników z całą dokumentacją co do prowadzenia spraw spółki²¹¹, jak również odpowiedzialność za nieudzielenie w tym zakresie informacji,

– porządek wnoszenia zmian do umowy założycielskiej,

– porządek likwidacji i reorganizacji spółki.

Umowa założycielska powinna zostać zawarta w formie pisemnej i, stosownie do art. 120 ust. 1 ukraińskiego k.c., podpisana przez wszystkich wspólników.

Należy zaznaczyć, że akty prawne nie określają wymogów dla rozmiaru kapitału udziałowego spółki jawnej. Ustawodawca nie wyznacza jego minimalnej bądź maksymalnej wysokości. Jest to uwarunkowane przede wszystkim tym, że zdolność kredytowa spółki bazuje nie tylko na majątku spółki, ale także na sumie całego majątku, którym dysponuje każdy ze wspólników spółki jawnej przy uwzględnieniu ich subsydiarnej odpowiedzialności za zobowiązania tejże spółki. Tym samym, dla zrealizowania przez spółkę jej finansowo-gospodarczej działalności, przy uwzględnieniu celu, w jakim została powołana (utworzona), potrzebuje ona (spółka) określonej materialnej bazy, którą stanowi utworzony z wkładów poszczególnych

osób” i najbardziej zbliżonym ekwiwalentem lingwistycznym wydaje się być „kapitał udziałowy w spółce”.

²¹¹ Chodzi o całokształt czynności, a nie jedynie o sferę wewnętrzną działalności spółki.

wspólników kapitał udziałowy. Wkładem wspólnika spółki jawnej mogą być: budynki, budowle, urządzenia budowlane i inne materialne dobra, papiery wartościowe, prawo do korzystania z: ziemi, wody i innych źródeł naturalnych, budynków, budowli, jak również inne prawa majątkowe (włącznie z prawami majątkowymi związanymi z przedmiotem własności intelektualnej, tj. prawa do wynalazku, wzory przemysłowe, wzory użytkowe, znaki towarowe), środki pieniężne, w tym m.in. waluta obca. Wszystkie wkłady wspólników podlegają wycenie w hrywnach, która jest dokonywana w porządku wyznaczonym w umowie założycielskiej na podstawie ukraińskiej ustawy „o wycenie majątku, praw majątkowych i profesjonalnej działalności wyceniającej”²¹². Ukraińskie ustawodawstwo zabrania wykorzystywać w celu utworzenia kapitału udziałowego środków budżetowych, środków otrzymanych z kredytu bądź otrzymanych w zastaw, weksli, majątku przedsiębiorstw państwowych (bądź komunalnych), który stosownie do przepisów ustawowych (decyzji organów samorządowych) nie podlega prywatyzacji, majątku, który znajduje się w użytkowaniu instytucji budżetowych, o ile przepisy nie stanowią inaczej. Kontrola stanu finansowego wspólników-osób prawnych co do możliwości wniesienia przez nich wkładu do kapitału udziałowego w spółce jawnej, w przypadkach przewidzianych w ustawie, dokonywana jest przez niezależnego audytora (organizację audytorską), zgodnie z właściwym porządkiem ustawowym. Natomiast stan majątkowy wspólników-osób fizycznych musi zostać potwierdzony zaświadczeniem odpowiedniego ukraińskiego organu skarbowego o złożonej deklaracji nt. stanu majątkowego i dochodów (deklaracja podatkowa). Wspólnicy spółki jawnej mogą podejmować uchwały w zakresie zmiany (zwiększenia lub zmniejszenia) wysokości kapitału udziałowego w porządku właściwym dla wnoszenia zmian do umowy założycielskiej. Uchwała w tym przedmiocie nabiera mocy od dnia wniesienia do państwowego rejestru zmian w tym przedmiocie, zgodnie z porządkiem przewidzianym w ukraińskiej ustawie o państwowej rejestracji osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców.

3.3.3. Zarządzanie spółką jawną

Specyfika prawnej konstrukcji spółki jawnej przejawia się brakiem w niej specjalnych organów zarządczych. Wszystkie decyzje (uchwały), związane z działalnością spółki, podejmowane są na podstawie wspólnej zgody wszystkich wspólników, jednakże umowa założycielska spółki może przewidywać sytuacje, kiedy decyzje (uchwały) podejmowane będą za zgodą większości głosów oddanych przez wspólników. Ogólna zasada polega na tym, że każdy wspólnik spółki jawnej ma jeden głos, jednakże w umowie założycielskiej wspólnicy mogą ustanowić inny porządek wyznaczania liczby głosów w oparciu o rozmiar i formę wniesionego przez wspólnika wkładu. Mając na uwadze fakt, iż ustawodawca ukraiński nie przewiduje porządku podejmowania uchwał przez

²¹² (ukr. закон "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність" transl. «Pro ocinku majna, majnowych praw ta profesijnu ocinocznu dijal'nist'»)

wspólników spółki jawnej, zaleca się wprowadzenie do umowy założycielskiej postanowienia, że w celu podjęcia uchwały należy zwołać wszystkich wspólników.

Obowiązujące ustawodawstwo, w szczególności ukraiński k.c., rozróżnia takie pojęcia jak zarządzanie spółką jawną (ukr. *управління повним товариством*) oraz prowadzenie jej spraw (ukr. *ведення його справ*). Pod pojęciem zarządzania spółką jawną rozumie się podejmowania uchwał w najważniejszych sprawach, związanych z działalnością spółki, wśród których należy wyróżnić: wyznaczenie najważniejszych kierunków działalności spółki, przyjęcie lub wyłączenie wspólnika ze spółki, wnoszenie zmian do umowy założycielskiej, wyznaczanie kierunków wykorzystania osiągniętego zysku, likwidacji czy reorganizacji spółki, celowości zawierania konkretnych umów z kluczowymi partnerami, rozstrzyganie kwestii kadrowych (pracowniczych). Zgodnie z zasadą, która mówi, że zarządzanie działalnością spółki jawnej realizowane jest w oparciu o zgodę wszystkich wspólników, ustawodawca wprowadził normę dyspozytywną co do możliwości wprowadzenia do umowy założycielskiej postanowień co do tego, które uchwały i w przedmiocie jakich spraw mogą być podejmowane większością głosów. Mając na uwadze powyższe, naszym zdaniem, celowe byłoby, aby w umowie założycielskiej spółki jawnej przewidzieć szereg kwestii, co do których podjęcie uchwały nie wymagałoby jednomyślności, a mogłoby być podejmowane bądź to prostą, bądź to kwalifikowaną większością głosów wspólników. W innym wypadku niezyskanie jednomyślnej zgody wszystkich wspólników w tej bądź innej kwestii, związanej z działalnością spółki, może negatywnie wpłynąć na proces funkcjonowania samej spółki

Pod pojęciem prowadzenia spraw spółki należy rozumieć realizowanie działalności gospodarczej w imieniu spółki, czyli reprezentowanie jej interesów w obrocie handlowym, realizowanie w jej imieniu czynności prawnie istotnych. Odpowiednio do art. 122 ust. 1 ukraińskiego k.c. każdy wspólnik spółki jawnej ma prawo działać w imieniu spółki, jeżeli w umowie założycielskiej nie określono, że wszyscy wspólnicy prowadzą sprawy spółki wspólnie albo że prowadzenie spraw zostało powierzone konkretnym wspólnikom.

Ustawodawca ukraiński, ustanawiając ogólne domniemanie dla ogólnej zgody wszystkich wspólników na prowadzenie spraw spółki jawnej, wyznacza następujące sposoby jej realizacji: przez wszystkich wspólników (w danym wypadku, w celu dokonania czynności prawnej konieczna jest zgoda wszystkich wspólników spółki jawnej), przez jednego bądź kilku wspólników, którzy występują w imieniu spółki. W ostatnim przypadku zakres umocowania wspólnika jest określony pełnomocnictwem, które powinno zostać podpisane przez wszystkich pozostałych wspólników. W umowie założycielskiej spółki może być wskazanych kilku wspólników, którzy będą posiadać pełnomocnictwa do prowadzenia spraw spółki, na podstawie których będą działać w wyznaczonych sytuacjach bądź to samodzielnie, bądź jedynie wspólnie.

Ustawodawca ukraiński gwarantuje nienaruszalność praw osób trzecich, które to osoby wstąpiły w stosunki (cywilnoprawne) ze spółką jawną, nawet w

przypadku, gdyby dotychczasowe uprawnienia wspólników w spółce były w jakikolwiek sposób ograniczone, nie dotyczy to jednakże sytuacji działania osoby trzeciej w złej wierze. Ciężar wykazania dowodu, iż osoba trzecia działała w złej wierze, spoczywa na samej spółce. Ponadto do momentu udowodnienia złej wiary osoby trzeciej spółka powinna wykonać zobowiązanie, zaciągnięte przez jej wspólnika z przekroczeniem przez niego uprawnień. Stosownie do redakcji przepisu art. 122 ust. 1 cz. 3 ukraińskiego k.c., spółka jawna nie może w stosunkach z osobami trzecimi powoływać się na postanowienia umowy założycielskiej, które ograniczają uprawnienia wspólników spółki jawnej w kwestii działania w imieniu spółki, z wyjątkiem sytuacji, kiedy udowodniono, że osoba trzecia w momencie powstania czynności prawnej wiedziała bądź mogła wiedzieć o tym, że wspólnik nie jest uprawniony do działania w imieniu spółki.

Wspólnicy, którym zostało powierzone prowadzenie spraw spółki jawnej²¹³, na żądanie pozostałych wspólników są zobowiązani do udzielenia pełnej informacji o czynnościach wykonywanych w imieniu spółki oraz w jej interesach. Ten rodzaj prawa dotyczy także udostępniania dokumentów, które regulują kwestię wewnętrznej i zewnętrznej sfery działalności spółki. Zapewnienie powyższego prawa stanowi istotną gwarancję ochrony praw wszystkich wspólników spółki jawnej, gdyż nie wszyscy mogą zostać upoważnieni do prowadzenia spraw, mimo iż na każdego nałożony został obowiązek pełnej subsydiarnej odpowiedzialności przed wierzycielami spółki. Właśnie dlatego nie jest możliwe, aby w spółce istniała jakakolwiek informacja, do której dostęp wspólnika byłby bądź to wyłączony bądź to ograniczony. Odmowa w udostępnieniu dokumentacji w celu zaznajomienia się z nią może pociągać za sobą pozbawienie prawa do prowadzenia spraw spółki.

Prawo wspólnika do prowadzenia spraw spółki ustaje w całości lub w części w związku z osobistą niezgodą wspólnika na powierzenie mu spraw bądź uchyleniem jego uprawnienia co do prowadzenia spraw, dokonany na żądanie chociażby jednego z pozostałych wspólników. Ponadto, na żądanie jednego bądź kilku pozostałych wspólników – wspólnicy mogą zostać wyłączeni przez sąd od prowadzenia spraw w przypadku zaistnienia dostatecznych podstaw (ukr. *достатні підстави*; transl. *dostatni pidstawy*). Do dostatecznych podstaw ustawodawca zalicza ciężkie naruszenie przez wspólnika uprawnionego do prowadzenia spraw jego obowiązków bądź wykazania jego niezdatności do rozsądnego prowadzenia spraw. Na podstawie orzeczenia sądu do umowy założycielskiej spółki jawnej wnoszone są niezbędne zmiany, które wobec osób trzecich, wstępujących w stosunki prawne ze spółką jawną stają się skuteczne od momentu ich państwowej rejestracji. Przy uwzględnieniu powyższej sytuacji, spółka uważana jest za zobowiązaną do czynności prawnej wynikłej w oparciu o działanie osoby trzeciej, która na podstawie orzeczenia sądu utraciła prawo do prowadzenia spraw spółki. Takie zobowiązanie spółki trwa aż do momentu zarejestrowania zmian w umowie założycielskiej, jeżeli spółka nie udowodni, że

²¹³ Zob. o prowadzeniu spraw spółki jawnej na Ukrainie – rozdz. 3.3.3., akapit 2.

osoba trzecia wiedziała bądź mogła wiedzieć w momencie dokonania czynności prawnej o tym, że wspólnik nie jest uprawniony do działania w imieniu spółki.

W przypadku dokonania w ramach działalności spółki czynności prawnej przez wspólnika, który nie miał uprawnienia do prowadzenia spraw spółki, zatwierdzenie przez pozostałych wspólników tychże czynności oznacza, iż spółka przyjmuje na siebie wszelkie prawa i obowiązki wynikające z tej czynności prawnej. Odmowa spółki w kwestii potwierdzenia takich czynności skutkuje samodzielną odpowiedzialnością wspólnika, który dokonał takiej czynności prawnej. Jednakże ustawodawca ukraiński wprowadził pewne mechanizmy ochronne dla takiego wspólnika, które przewidują, że w przypadku gdy jego działania były dokonywane w ramach wspólnych interesów spółki, taki wspólnik jest uprawniony do tego, aby skierować wobec spółki żądanie zwrotu poniesionych wydatków, jeżeli udowodni, że na skutek jego działania spółka zachowała bądź nabyła prawa majątkowe, jakie przewyższają wartość poniesionych przez spółkę w tym celu wydatków.

3.3.4. Treść praw i obowiązków wspólników

Prawną możliwość bycia wspólnikiem spółki jawnej warunkuje możliwość wykonywania przez niego praw i obowiązków w spółce²¹⁴. Wspólnicy spółki jawnej posiadają następujące prawa:

a) prawo brania udziału w zarządzaniu (reprezentowaniu) spółki jawnej i prowadzeniu spraw, zgodnie z porządkiem wskazanym w umowie założycielskiej,

b) prawo brania udziału w podziale zysku, osiągniętego przez spółkę, i wypłaty, przypadającej na niego części. Powyższe prawo posiadają osoby, które były wspólnikami w spółce w momencie, przypadającym na początek terminu, w którym dokonywana jest wypłata stosownych części w zysku,

c) prawo wystąpienia ze spółki,

d) prawo uzyskania informacji na temat działalności spółki. Na żądanie wspólnika spółka jest zobowiązana przedstawić mu (dla jego wiedzy) roczne bilanse, sprawozdania z działalności oraz inne dokumenty,

e) prawo dokonywania czynności prawnych w imieniu spółki, w przypadku gdy zostało mu powierzono prawo do prowadzenia spraw spółki²¹⁵,

f) dokonania zbycia udziału w kapitale udziałowym spółki²¹⁶,

g) dokonania zbycia innych praw, które zostały przewidziane w ustawie oraz w umowie założycielskiej spółki.

²¹⁴ W tym miejscu istnieje problem natury pojęciowej. Autorzy ukraińscy w oryginale posłużyli się pojęciem „правосуб’єктність” (transl. prawosub’iektnist’), które nie ma bezpośredniego tłumaczenia na język polski. Pojęciem tym określa się zbiorczo w ukraińskiej doktrynie 3 zdolności: zdolność prawną (ukr. правоздатність transl. prawozdatnist’), zdolność do czynności prawnych (ukr. діездатність; transl. dijezdatnist’) i zdolność sądową (ukr. Деліктоздатність ; transl. deliktozdatnist’). Tym samym zaproponowany przez tłumaczy przekład miał tu za zadanie oddać najbardziej zbliżony sens.

²¹⁵ Zob. rozdział 3.3.3.

²¹⁶ Zob. przypis 10.

Wspólnicy spółki jawnej są zobowiązani do:

- a) dotrzymywania postanowień umowy założycielskiej,
- b) wykonywania swoich zobowiązań wobec spółki, które przede wszystkim są powiązane z prawami majątkowymi w spółce, a ponadto wnosić udziały w wielkości, porządku i poprzez takie środki, zgodnie z postanowieniami umowy założycielskiej,
- c) nieujawniania tajemnicy przedsiębiorstwa oraz informacji poufnych na temat działalności spółki,
- d) ponoszenia dodatkowej (subsydiarnej) odpowiedzialności całym swoim majątkiem osobistym za zobowiązania spółki,
- e) ponoszenia innych obowiązków, jeżeli zostały one przewidziane w ustawodawstwie ukraińskim oraz umowie założycielskiej spółki.

3.3.5. Przejście praw i obowiązków wspólnika. Rozwiązanie spółki jawnej

Ukraiński ustawodawca wyróżnia trzy rodzaje zmian w składzie osobowym (wspólników) spółki jawnej. Stanowią je: wystąpienie wspólnika ze spółki jawnej na podstawie jego własnej inicjatywy, wykluczenie (wyłączenie) ze składu wspólników oraz usunięcie ze składu wspólników z przyczyn niezależnych od wspólnika.

Prawo wspólnika spółki jawnej do wystąpienia ze składu spółki zostało zagwarantowane w ustawie przez normy bezwzględnie wiążące. Tym samym jakiegokolwiek umowne uniemożliwienie jego realizacji należy uznać za sprzeczne z ustawą, a odmówienie wspólnikowi realizacji tego prawa jest niemożliwe. Procedura wystąpienia wspólnika spółki jawnej ze składu jej wspólników jest uzależniona od czasu działalności spółki. W przypadku gdy spółka została zawiązana na czas nieoznaczony, jej wspólnik może w dowolnym momencie wystąpić ze spółki, informując o tym zamiarze nie później niż na trzy miesiące przed faktycznym wystąpieniem ze spółki. Natomiast w sytuacji gdy spółka została zawiązana na czas określony, możliwość wystąpienia wspólnika ze spółki jest możliwa w wypadku zaistnienia poważnych przyczyn. Przyczyny, które określane są jako „poważne”, mogą zostać określone w umowie założycielskiej spółki i mogą mieć zarówno subiektywny, jak i obiektywny charakter. Warto zaznaczyć, że ukraiński k.c. nie zawiera specjalnych wymogów, co do uprzedniego powiadomienia o wystąpieniu wspólnika ze spółki jawnej, która została zawarta na określony czas. W odróżnieniu od ukraińskiego k.c. w ustawie szczegółowej, która reguluje kwestie tworzenia i działalności spółek gospodarczych (ukr. *господарські товариства*; transl. *hospodarski towarystwa*), tj. w ukraińskiej ustawie o spółkach gospodarczych, zakreślony został obowiązek tego wspólnika tego, aby uprzedził spółkę o swoim zamiarze nie później niż na 6 miesięcy od daty planowanego wystąpienia ze spółki (art. 71 ust. 2 tejże ustawy).

Wykluczenie (wyłączenie) wspólnika ze składu spółki jawnej może odbyć się zgodnie z porządkiem, który został przewidziany w umowie założycielskiej spółki, pod warunkiem, że wspólnik ten systematycznie nie wykonuje bądź

nienależycie wykonuje swoje obowiązki nałożone na niego przez spółkę, jak również poprzez swoje działania (bezczynność) przeszkadza w osiągnięciu przez spółkę określonych celów. Taka uchwała (decyzja) wspólników może zostać zaskarżona do sądu.

Istnieje szereg skutków związanych z wystąpieniem bądź wykluczeniem (wyłączeniem) wspólnika. Jeżeli przy wystąpieniu bądź wykluczeniu (wyłączeniu) wspólnika ze spółki jawnej spółka ta nadal istnieje, to wspólnikowi należy wypłacić równowartość jego wkładu do spółki, stosownie do bilansu sporządzanego na dzień wystąpienia. Na żądanie wspólnika i za zgodą spółki wkład może zostać zwrócony w całości bądź w części w naturze. Majątek oddany wspólnikom spółki jedynie do czasowego korzystania należy zwrócić w naturze bez dodatkowego wynagrodzenia. Wspólnikowi, który został usunięty, wypłacany jest przypadający na niego udział w zysku, osiągniętym przez spółkę w danym roku. Usunięcie wspólnika spółki jawnej z jej składu na podstawie przyczyn od niego niezależnych jest realizowane w drodze uchwały spółki jawnej w razie:

1) śmierci wspólnika bądź uznania go za zmarłego – w przypadku braku spadkobierców,

2) likwidacji osoby prawnej, będącej wspólnikiem w spółce, w tym między innymi w drodze uznania jej za bankruta (upadłą),

3) uznania wspólnika za osobę niezdolną do czynności prawnych, ograniczenia jej zdolności do czynności prawnych bądź uznania za zaginionego (ukr. *визнання безвісно відсутнім*; transl. *wyznannja bezwisno widsutnim*²¹⁷),

4) postanowienia sądu o dokonaniu przymusowej reorganizacji osoby prawnej, będącej wspólnikiem w spółce jawnej. W szczególności w przypadku zaistnienia przesłanek niewypłacalności,

5) żądanie zwrotu części majątku spółki jawnej, która odpowiada udziałowi wspólnika w kapitale udziałowym spółki jawnej.

Jeżeli nic innego nie zostało przewidziane w umowie założycielskiej spółki bądź na podstawie uzgodnień pomiędzy pozostałymi w spółce wspólnikami po usunięciu wspólnika ze składu, spółka jawna może kontynuować (przedłużyć) swoją działalność.

Uchwała o uznaniu wspólnika spółki jawnej za osobę, którą usunięto ze składu spółki, może zostać zaskarżona do sądu przez osoby zainteresowane.

Prawo każdego wspólnika spółki jawnej do zbycia swojego udziału bądź jego części w kapitale udziałowym wobec innego wspólnika bądź osoby trzeciej jest gwarantowane ustawowo. Realizacja omawianego prawa odbywa się wyłącznie za zgodą pozostałych wspólników spółki jawnej. Na nabywcę takiego udziału bądź jego części przechodzą wszelkie prawa bądź te prawa, które są związane ze zbytą częścią udziału, a które przysługiwały temu wspólnikowi, który zbył udział. Nowy wspólnik spółki jawnej odpowiada za zobowiązania

²¹⁷ Ukraińska konstrukcja prawna.

spółki niezależnie od tego, czy powstały one przed czy po jego wstąpieniu do spółki²¹⁸.

W razie zbycia przez wspólnika jego udziału w spółce na rzecz innej osoby jego dotychczasowe uczestnictwo ulega zakończeniu. Nie wpływa to jednakże na jego odpowiedzialność za zobowiązania spółki, które powstały przed momentem jego wystąpienia, za które odpowiada razem ze wspólnikami, którzy w spółce pozostali. Jego odpowiedzialność trwa przez trzy lata, licząc od dnia zatwierdzenia sprawozdania z działalności spółki za rok, w którym wystąpił on ze spółki.

W przypadku reorganizacji osoby prawnej, będącej wspólnikiem w spółce jawnej, albo śmierci wspólnika spółki jawnej następcą prawny (spadkobierca) wskazanych podmiotów ma pierwszeństwo wstąpienia do spółki (ukr. *переважне право вступу до товариства*; transl. *pereważne prawo wstępu do towarzystwa*) w miejsce poprzednika (spadkobiercy), na które zgodę wyraża reszta wspólników, którzy w spółce pozostali. Następcą prawny (spadkobierca) ponosi odpowiedzialność za zobowiązania (długi) wspólnika wobec spółki, które powstały w czasie działalności spółki jawnej, jak również ponosi odpowiedzialność za zobowiązania (długi) wspólnika wobec osób trzecich. W wypadku niewyrażenia przez następcę prawnego (spadkobiercę) chęci wstąpienia do spółki bądź odmowy spółki w kwestii przyjęcia następcy prawnego (spadkobiercy) do grona wspólników należy wypłacić temu następcy prawnemu (spadkobiercy) równowartość udziału kapitałowego, który przysługiwał reorganizowanej osobie prawnej (spadkobiercy). Wysokość udziału kapitałowego ustala się na dzień reorganizacji (śmierci) wspólnika. W powyższych przypadkach rozmiar majątku spółki, który został uprzednio określony w umowie założycielskiej spółki, zostaje obniżony w stosownym stopniu i w dalszej kolejności należy zgłosić do państwowego rejestru zmiany w dotychczasowej umowie założycielskiej spółki. To wspólnicy powinni wnieść odpowiednie zmiany do państwowego rejestru.

Co do zasady, nie jest możliwe zwrócenie się do spółki przez wspólnika w celu dokonania egzekucji z wkładów wniesionych przez tego wspólnika na pokrycie udziału kapitałowego w spółce w związku z zaciągnięciem przez tego wspólnika własnych zobowiązań. Jednakże, wierzyciele wspólnika spółki jawnej, w przypadku gdy majątek wspólnika-dłużnika nie wystarcza do zaspokojenia ich żądań, mogą żądać zgodnie z ustanowionym porządkiem prawnym dokonania wydzielenia z kapitału udziałowego spółki jawnej proporcjonalnego udziału, przysługującego wspólnikowi-dłużnikowi. Część majątku spółki jawnej, proporcjonalna dla udziału kapitałowego wspólnika-dłużnika, winna zostać wydzielona bądź to w formie pieniężnej, bądź to w

²¹⁸ W oryginalnej wersji ukraińskiej jest mowa o „długu powstałym przed czy po wstąpieniu wspólnika do spółki”, jednakże dla zachowania pewnej systematyki terminologicznej i mając na uwadze regulację art. 32 polskiego k.c., naszym zdaniem lepiej sens oddaje pojęcie „zobowiązanie”, w miejsce „dług”, mimo iż pojęcia te w polskiej doktrynie nie są tożsame.

naturze, odpowiednio do bilansu sporządzanego na dzień wystąpienia takiego wspólnika ze spółki.

Spółka jawna może zakończyć swoją działalność w drodze dokonania reorganizacji bądź likwidacji. Formy reorganizacji stanowią: połączenie przez utworzenie nowej spółki, połączenie przez przejęcie, podział oraz przekształcenie.

Spółka jawna ulega likwidacji na podstawie:

1) uchwały jej wspólników, podjętej w związku z: zakończeniem okresu, na jaki spółka została utworzona, osiągnięciem celu, dla którego została powołana, jak również w innych przypadkach przewidzianych w umowie założycielskiej,

2) orzeczenia sądu w przedmiocie likwidacji spółki jawnej w związku z dopuszczeniem się naruszenia, którego nie można usunąć, a to orzeczenie zostało podjęte w oparciu o pozew wspólnika spółki jawnej bądź organu władzy państwowej,

3) orzeczenia sądu w przedmiocie likwidacji spółki jawnej w przypadku zaistnienia innych sytuacji, które to orzeczenie zostało podjęte w oparciu o pozew odpowiedniego organu władzy państwowej,

4) pozostania w spółce jednego wspólnika. Spółka jawna w swojej naturze stanowi „zrzeszenie osób”, a tym samym nie może się ono składać wyłącznie z jednego wspólnika. Właśnie dlatego zamysłem ukraińskiego ustawodawcy w przypadku zaistnienia takiej sytuacji jest bądź to przeprowadzenie przez tegoż wspólnika likwidacji, bądź to dokonanie przekształcenia w inną formę organizacyjno-prawną w ciągu sześciu miesięcy od momentu, w którym w spółce pozostał tylko jeden wspólnik. Ponadto taki wspólnik dalej ponosi odpowiedzialność za zobowiązania spółki w okresie trzech lat po dokonaniu jej likwidacji.

Warto zaznaczyć, że w wypadku zmian w składzie osobowym wspólników spółki jawnej na skutek wystąpienia wspólnika ze spółki, wykluczenia jednego ze wspólników, śmierci wspólnika, likwidacji osoby prawnej – wspólnika w spółce bądź zwrócenia się przez wierzyciela jednego ze wspólników w celu dokonania egzekucji z wkładów wniesionych przez tego wspólnika na pokrycie udziału kapitałowego w spółce, spółka może kontynuować swoją działalność, jeżeli taka możliwość została przewidziana w umowie spółki bądź w porozumieniach pomiędzy wspólnikami, którzy w niej pozostali. W przypadku braku postanowień w umowie założycielskiej spółki bądź dodatkowej umowie (porozumieniu) wszystkich pozostałych wspólników taka spółka podlega likwidacji.

Spółka jawna jako samodzielny podmiot prawa może ogłosić bankructwo (upadłość), w przypadku gdy nie jest ona w stanie uczynić zadość żądaniom jej wierzycieli. Podstawy uznania spółki jawnej za bankruta (upadłą), jak również porządek dokonania jej likwidacji na tej podstawie regulowane są przepisami ukraińskiego k.c. oraz ukraińską ustawą o „o przywróceniu wypłacalności dłużnika bądź uznania ogłoszenia jego bankructwa” (ukr. *Закон України „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його*

банкрутом”; transl. *Zakon Ukrainy „pro widnowlennja platospromozhnosti borzhnyka abo wyznannja joho bankrutom”*).

Spółkę jawną uważa się za nieistniejącą od momentu wniesienia zmian w postaci wpisu do Jedynego Państwowego Rejestru Osób Prawnych i Osób Fizycznych-Przedsiębiorców (ukr. *Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців*; transl. *Jedynyj derżawnyj rejestr jurydycznych osib ta fizycznych osib -pidpryjemciw*) o jej likwidacji. Wpis dokonywany jest zgodnie z ustawą „o państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców”. Wspólnicy spółki jawnej, sąd lub organ, który podjął decyzję o zakończeniu działalności spółki, są zobowiązani w ciągu 3 dni od dnia podjęcia powyższej decyzji do pisemnego powiadomienia organu, który prowadzi państwowy rejestr.

3.4. Spółka komandytowa

3.4.1. Pojęcie spółki komandytowej. Wspólnicy

Spółka komandytowa jest jedną z rodzajów spółek gospodarczych, która analogicznie do spółki jawnej należy do tzw. grupy spółek „zrzeszeń osób”²¹⁹.

Na poziomie ustawodawczym pojęcie spółki komandytowej znajduje się w art. 75 ukraińskiej ustawy „o spółkach gospodarczych”, art. 133 ukraińskiego k.c., art. 80 ust. 6 ukraińskiego k.g. i sprowadza się do wyznaczenia jej jako spółki, w której razem ze wspólnikami, którzy realizują w imieniu spółki działalność gospodarczą i solidarnie ponoszą dodatkową (subsydiarną) odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem (komplementariusze – ukr. *повні учасники*; transl. *powni uczasnyky*), jest jeden lub kilku wspólników (komandytariuszy – ukr. *вкладники*; transl. *wkladnyky*), którzy ponoszą ryzyko strat, związanych z prowadzoną przez spółkę działalnością, jedynie w granicach sumy, którą wnieśli jako wkład i nie biorą udziału (aktywnego²²⁰) w działalności spółki.

Zgodnie z art. 133 ust. 3 ukraińskiego k.c. do spółki komandytowej odpowiednio stosuje się przepisy o spółce jawnej, jeżeli przepisy ukraińskiego k.c. bądź ustaw szczególnych nie stanowią inaczej. Należy zaznaczyć, że istotna różnica pomiędzy spółką komandytową a spółką jawną uwarunkowana jest zróżnicowanym składem wspólników. I tak, w spółce komandytowej maksymalna liczba wspólników nie została określona ustawowo, jednakże istnieje wymóg, aby w spółce było co najmniej dwóch wspólników, którzy posiadają w spółce różny status – komandytariuszy i komplementariuszy. Komplementariuszem w spółce komandytowej mogą być zarówno osoby prawne, jak i osoby fizyczne zarejestrowane jako przedsiębiorcy. Tacy wspólnicy prowadzą w imieniu spółki działalność gospodarczą i solidarnie

²¹⁹ Zob. przypis 1 w rozdziale 3.3.1.

²²⁰ Przyp. tłumaczy przy uwzględnieniu powszechnie znanej koncepcji podziału wspólników spółki komandytowej jako wspólników aktywnych (komplementariuszy) i pasywnych (komandytariuszy)

ponoszą dodatkową (subsydiarną) odpowiedzialność za jej zobowiązania całym swoim majątkiem osobistym. Przy czym, jeżeli w spółce komandytowej jest dwóch lub więcej komplementariuszy, to ponoszą oni odpowiedzialność solidarną za zobowiązania spółki. Ustawodawca ukraiński, nakładając na komplementariusza dodatkową odpowiedzialności za zobowiązania spółki, ustanawia jednak pewne dodatkowe ograniczenia co do możliwości bycia komplementariuszem. Taka osoba może być komplementariuszem wyłącznie w jednej spółce komandytowej i nie może przy tym być również współnikiem spółki jawnej oraz komandytariuszem w tej samej spółce, w której jest komplementariuszem.

Komandytariuszem mogą być zarówno osoby prawne, jak i osoby fizyczne. Osoby, będące komandytariuszem, nie biorą udziału w działalności spółki i nie ponoszą ryzyka strat powstałych w wyniku prowadzonej przez spółkę działalności, które to straty przekraczałyby granicę, dokonanych przez nich wkładów na poczet sumy (komandytowej²²¹).

3.4.2. Powstanie spółki. Dokumenty założycielskie

Dokumentem założycielskim spółki komandytowej jest umowa założycielska bądź jednostronne oświadczenie (memorandum). Umowa założycielska powinna zostać podpisana przez wszystkich komplementariuszy, a jej treść stanowią następujące informacje o: zobowiązaniu się współników do utworzenia spółki komandytowej i porządek ich wspólnych czynności w celu jej stworzenia; warunki przekazania spółce majątku, należącego do komplementariuszy, rozmiar i skład kapitału udziałowego spółki; rozmiar i sposób dokonywania zmian w zakresie udziałów kapitałowych w spółce; sposobu uczestniczenia komplementariuszy w sprawach spółki; całkowity rozmiar wkładów komandytariuszy; rozmiar skład i sposób (porządek) wniesienia przez komandytariuszy wkładów.

Jednostronne oświadczenie (memorandum) jako dokument założycielski spółki komandytowej znajduje zastosowanie w wypadku utworzenia spółki komandytowej przez komplementariusza bądź przekształcenia umowy założycielskiej na skutek pozostania w spółce jednego komplementariusza, w drodze wystąpienia współnika na podstawie jego własnej inicjatywy, wykluczenia (wyłączenia) bądź usunięcia ze składu współników. Jednostronne oświadczenie (memorandum) podpisuje komplementariusz. W treści dokumentu założycielskiego powinny zostać zawarte analogiczne informacje, jak w przypadku umowy założycielskiej spółki komandytowej.

Należy zaznaczyć, że umowa założycielska i jednostronne oświadczenie (memorandum) podpisują jedynie komplementariusze. Ta okoliczność jest nadzwyczaj ważna, ponieważ wystąpienie komandytariusza ze spółki komandytowej nie wymaga wniesienia zmian do dokumentów założycielskich,

²²¹ Ukraiński ustawodawca nie posługuje się normatywnym pojęciem „suma komandytowa”, jednakże konstrukcja ta jest mu znana.

co z kolei nie rodzi także dodatkowego zobowiązania do ich państwowej rejestracji.

Firma spółki komandytowej powinna mieścić imiona/nazwy (firmy) wszystkich komplementariuszy, słowa „spółka komandytowa” albo zawierać imię/nazwę (firmę) chociaż jednego komplementariusza z dodatkiem słów „i kompania”, jak również słowa „spółka komandytowa”. Jeżeli w firmie spółki komandytowej zostało wprowadzone imię komandytariusza, taki komandytariusz staje się komplementariuszem.

W przepisach, regulujących przebieg tworzenia i działalności spółki komandytowej, nie określono wymogów co do rozmiaru kapitału udziałowego tego rodzaju spółki handlowej/gospodarczej. Ustawodawca nie wyznacza ponadto ani minimalnej ani maksymalnej wysokości kapitału udziałowego, który tworzony jest z wkładów komplementariuszy i komandytariuszy. W wypadku wkładów komplementariuszy ukraiński ustawodawca nie ustanawia żadnych ograniczeń, w odróżnieniu od wkładów komandytariuszy. Takimi wkładami mogą być budynki, budowle, urządzenia budowlane i inne materialne dobra, papiery wartościowe, prawo do korzystania z: ziemi, wody i innych źródeł naturalnych, budynków, budowli, jak również inne prawa majątkowe (włączając w to prawa majątkowe związane z przedmiotem własności intelektualnej – prawo do wynalazku, znaki towarowe, programy komputerowe, książki, bazy danych itd.), środki pieniężne, w tym m.in. waluta obca. Komandytariusze mogą wstąpić do spółki komandytowej w drodze wniesienia wkładów pieniężnych bądź aportów, przy czym całkowity rozmiar wkładów komandytariuszy nie powinien przekraczać 50% wysokości kapitału udziałowego spółki komandytowej. Komandytariusz, który nie wniósł przewidzianego w umowie założycielskiej (memorandum) wkładu, ponosi odpowiedzialność przed spółką w porządku ustalonym w umowie założycielskiej bądź jednostronnym oświadczeniu (memorandum).

Wszystkie wkłady wspólników podlegają wycenie w hrywnach, która dokonywana jest w umowie spółki na podstawie przepisów ukraińskiej ustawy o wycenie majątku, praw majątkowych i profesjonalnej działalności wyceniającej (ukr. *закон "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність"* transl. „*Pro ocinku majna, majnowych praw ta profesijnju ocinocznu dijtal'nist'*”).

Ukraińskie ustawodawstwo zabrania wykorzystywać do utworzenia kapitału udziałowego środków budżetowych, środków otrzymanych z kredytu bądź otrzymanych w zastaw, weksli, majątku przedsiębiorstw państwowych (bądź komunalnych), który stosownie do przepisów ustawowych (decyzji organów samorządowych) nie podlega prywatyzacji, majątku, który znajduje się w użytkowaniu instytucji budżetowych, o ile przepisy nie stanowią inaczej.

Kapitał udziałowy musi zostać opłacony przez wspólników spółki komandytowej w ciągu pierwszego roku od dnia państwowej rejestracji spółki. Wspólnicy spółki komandytowej mogą podejmować uchwały w przedmiocie zmiany (zwiększenia lub zmniejszenia) wysokości kapitału udziałowego w drodze obowiązkowego wprowadzenia zmian do umowy założycielskiej bądź

jednostronnego oświadczenia (memorandum). Taka uchwała jest skuteczna od dnia wniesienia zmian do państwowego rejestru. Zmiany są wnoszone w oparciu o przepisy ukraińskiej ustawy „o państwowej rejestracji osób prawnych i osób fizycznych – przedsiębiorców”.

3.4.3. Zarządzanie spółką komandytową

Analogicznie jak w przypadku spółki jawnej, w spółce komandytowej brak jest specjalnie utworzonych organów zarządczych. Zarządzanie w zakresie prowadzenia działalności przez spółkę realizowane jest przez komplementariuszy (komplementariusza) w porządku ustalonym według zasad zarządzania spółką jawną. Mając na uwadze powyższe, zakres praw i obowiązków komplementariuszy w spółce komandytowej odpowiada prawom i obowiązkom wspólników spółki jawnej.

Zgodnie z ogólną zasadą komandytariusze w spółce komandytowej nie mają zarówno prawa do brania udziału w zarządzaniu działalnością spółki, jak i wyrażania jakiegokolwiek sprzeciwu wobec działań komplementariuszy w zakresie zarządzania spółką, co oznacza, że nie mogą się oni wtrącać się w proces podejmowania komercyjnych i organizacyjnych decyzji przez komplementariuszy, jak również w stosunki spółki z osobami trzecimi. Komandytariusze nie mają także prawa do zaskarżania działań komplementariuszy, ale dotyczy to tylko takich czynności (działań), które są skierowane na zarządzanie i prowadzenie spraw spółki. Działania komplementariuszy, które naruszają obowiązujące ustawodawstwo i są sprzeczne z dokumentami założycielskimi spółki, mogą być zaskarżane przez komandytariuszy. Tym samym, jeżeli z winy komplementariuszy, którzy są uprawnieni do prowadzenia spraw, spółka doznaje szkody, komandytariusze są uprawnieni do przedstawienia wobec nich żądania w przedmiocie odszkodowania za straty doznane przez spółkę (ukr. *вимоги про відшкодування збитків товариству*; transl. *wymohy pro widszkoduwannja zbytkiw towarystwu*). Ponadto ustawodawca umożliwia komandytariuszom działanie w imieniu spółki na podstawie pełnomocnictwa. Dokonanie przez komandytariusza czynności prawnej w imieniu i w interesach spółki bez stosownego umocowania skutkuje jego osobistą odpowiedzialnością przed osobami trzecimi w zakresie dokonanej czynności, chyba że jego działania zostaną potwierdzone przez spółkę komandytową.

3.4.4. Treść praw i obowiązków wspólników

Specyfika prawnej pozycji komandytariuszy w spółce komandytowej jest uwarunkowana wyznaczonym przepisami zakresem ich praw i obowiązków, które odróżniają ich od statusu prawnego komplementariusza. Zasadniczy obowiązek komandytariusza stanowi wniesienie wkładu do kapitału udziałowego, które jest poświadczane świadectwem o uczestnictwie w spółce komandytowej (ukr. *свідоцтво про участь у командитному товаристві*; trans. *Swidoctwo pro uczaśc' u komandytnomu towarystwi*), oraz wniesienie dodatkowych wkładów w wielkości, rodzaju i porządku, które są przewidziane

w umowie założycielskiej bądź jednostronnym oświadczeniu (memorandum). Do praw komandytariuszy w spółce komandytowej należą:

1) prawo otrzymania części zysku osiągniętego przez spółkę i wypłaty przypadającej na niego części, odpowiednio do jego udziału w kapitale udziałowym spółki, na podstawie postanowień umowy założycielskiej bądź jednostronnego oświadczenia (memorandum),

2) prawo działania w imieniu spółki w razie udzielenia pełnomocnictwa i zgodnie z nim,

3) prawo pierwszeństwa w nabyciu zbywanego udziału kapitałowego (jego części) w kapitale udziałowym spółki. Jeżeli chęć wykupienia udziału kapitałowego (jego części) wyraziło kilku komandytariuszy, oznaczony udział jest rozdzielany pomiędzy nich, odpowiednio do już posiadanych przez nich udziałów w kapitale udziałowym spółki,

4) prawo żądania natychmiastowego zwrotu wkładu w przypadku likwidacji spółki,

5) prawo zaznajomienia się z rocznymi sprawozdaniami i bilansami spółki,

6) po zakończeniu roku finansowego (obrotowego) – prawo do wystąpienia ze spółki i otrzymania zwrotu wkładu, zgodnie z porządkiem wskazanym w umowie założycielskiej bądź jednostronnym oświadczeniu (memorandum),

7) prawo zbycia udziału w spółce na rzecz innego komandytariusza lub osoby trzeciej przy wcześniejszym powiadomieniu o tym zamiarze spółki. Zrealizowanie przekazania całości udziału skutkuje zakończeniem uczestnictwa komandytariusza w spółce komandytowej,

8) inne prawa przewidziane w umowie założycielskiej bądź jednostronnym oświadczeniu (memorandum) spółki komandytowej.

3.4.5. Przejście praw i obowiązków wspólnika. Rozwiązanie spółki komandytowej

Spółka komandytowa może zaprzestać swojej działalności na ogólnych podstawach właściwych dla każdej osoby fizycznej (w prawie ukraińskim – przyp. tłum.), ale również na takich samych podstawach, jakie zostały przewidziane dla spółki jawnej, w razie wystąpienia wszystkich komplementariuszy bądź komandytariuszy. Jednakże w odróżnieniu do spółki jawnej spółka komandytowa działa nadal nawet w przypadku, gdy pozostał w niej jeden komplementariusz i co najmniej jeden komandytariusz. Szczególną podstawę dla likwidacji spółki komandytowej stanowi wystąpienie wszystkich komandytariuszy, które w dalszej perspektywie powoduje zmianę podmiotowego rozróżnienia składu wspólników charakterystycznego dla spółki komandytowej. W przypadku gdy pozostający w spółce komplementariusze zamierzają kontynuować działalność, powinni oni dokonać przekształcenia spółki komandytowej w spółkę jawną.

Uwzględniając brak ustawowego prawa komandytariusza do zarządzania sprawami spółki (ukr. *право на управління справами товариства*; transl.

prawo na uprawnienia sprawy towarzystwa), co potwierdza zaufanie komandytariusza poprzez wniesienie przez niego wkładu, którym faktycznie zarządzają komplementariusze, ustawodawca udziela komandytariuszowi szczególnego uprawnienia w przypadku likwidacji spółki komandytowej. Z masy likwidacyjnej w postaci kosztów pieniężnych (ukr. *ліквідаційний залишок грошових коштів*; transl. *likwidacyjnyj zalyszok hroszowych kosztiw*) po dokonaniu rozliczeń na poczet wynagrodzenia za pracę zatrudnionych (najemnych²²²) pracowników i uregulowania zobowiązań wobec banków, instytucji budżetowych, innych wierzycieli, w pierwszej kolejności dokonywany jest zwrot wkładów komandytariuszom, a dopiero następnie komplementariuszom. W przypadku gdy środki spółki nie wystarczają na pełny zwrot komandytariuszom ich wkładów, pozostałe środki rozdzielane są pomiędzy komandytariuszy odpowiednio (proporcjonalnie – przyp. tłum.) do ich udziału w majątku spółki.

Porządek podziału majątku, który pozostał po zaspokojeniu żądań wierzycieli i po zwrocie komandytariuszom ich wkładów, należy wyznaczyć w umowie założycielskiej bądź jednostronnym oświadczeniu (memorandum).

Spółka komandytowa uważana jest za nieistniejącą od momentu wniesienia zmian w postaci wpisu do Jedyne Państwowego Rejestru Osób Prawnych i Osób Fizycznych – Przedsiębiorców o jej likwidacji. Wpis dokonywany jest zgodnie z ustawą „o państwowej rejestracji osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców”.

²²² W wersji ukraińskiej znalazło się pojęcie „найманих працівників” – pol. *najemnych pracowników*.

ROZDZIAŁ 4. REORGANIZACJA I NIEWYPŁACALNOŚĆ SPÓŁEK HANDLOWYCH

4.1. Reorganizacja

Z chwilą przyjęcia przez Ukrainę zasad gospodarki rynkowej doszło do istotnych zmian w stosunkach własnościowych. W szczególności, istotną rolę zaczęła odgrywać prywatna własność środków produkcji, która stała się osobną formą własności o równoprawnym charakterze w stosunku do własności państwowej. To właśnie skutkowało tworzeniem osób prawnych w różnych formach organizacyjno-prawnych, które stanowiły zrzeszenia osób i ich kapitałów w celu wspólnego uczestnictwa w stosunkach majątkowych. Przy tym znaczna liczba osób prawnych zaczęła być tworzona zarówno w sposób pierwotny, jak i w drodze kontynuacji istnienia podmiotów, które zakończyły swoją dotychczasową działalność w drodze reorganizacji. Jak zauważył M. I. Kulahin (oryg. - М. І. Кулагін), reorganizacja osób prawnych stanowi jedną z instytucji (w oryg. – form) prawnych, przez które odbywa się proces centralizacji produkcji i kapitału w ekonomii danego państwa²²³.

Podstawowymi aktami prawnymi na Ukrainie, które regulują najważniejsze zasady funkcjonowania osób prawnych są ukraiński Kodeks Cywilny z 16 stycznia 2003 r. (№ 435-IV) (dalej jako ukraiński k.c.), ukraiński Kodeks Gospodarczy z 16 stycznia 2003 r. (№ 436-IV) (dalej jako ukraiński k.g.), jak również ukraińskie ustawy: o spółkach gospodarczych z 19 września 1991 r. (№ 1576-XII), o spółkach akcyjnych z 17 września 2008 r. (№ 514-VI), o państwowej rejestracji osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców z 15 maja 2003 r. (№ 755-IV) oraz szereg innych ustawowych i podustawowych aktów prawnych.

Aktem prawnym, regulującym problematykę rozwiązania osoby prawnej w sposób najbardziej szczegółowy, jest ukraińska ustawa „o spółkach akcyjnych” (regulacja ta nie jest jednak wyczerpująca w tym zakresie i nie normuje wszystkich kwestii, powstających na skutek reorganizacji spółki akcyjnej). W przypadku pozostałych rodzajów spółek handlowych (spółki z o.o., spółki z dodatkową odpowiedzialnością, spółki jawnej i spółki komandytowej) poza postanowieniami ogólnymi, dotyczącymi procedury rozwiązania osoby prawnej, które zawarte są w ukraińskim k.c. i ustawie o spółkach gospodarczych, brak jest szczegółowej regulacji reorganizacji takich spółek.

Prawo ukraińskie nie zawiera definicji reorganizacji. Jest to złożona procedura, w której dochodzi do przejścia praw i obowiązków z jednej spółki na drugą, jednakże nie przez proste rozporządzenie majątkiem, lecz w drodze

²²³ Кулагин М. И. Избранные труды по акционерному и торговому праву / М. И. Кулагин. – М.: Статут, 1997. – С. 116.

nabycia praw członkowskich w spółce, poddawanej reorganizacji przez wspólników lub akcjonariuszy spółki, uczestniczącej w reorganizacji. Reorganizacja może przybrać postać połączenia spółek, podziału spółki lub przekształcenia.

Regulacja reorganizacji ma charakter ogólny: art. 104 ust. 1 ukraińskiego k.c., który reguluje skutki reorganizacji, dotyczy wszystkich osób prawnych. Stosownie do jego treści osoba prawna jest rozwiązywana wskutek reorganizacji (połączenia przez zawiązanie nowej spółki, połączenia przez przejęcie, podział przez rozdzielenie, przekształcenie) albo likwidacji. W razie reorganizacji osoby prawnej jej prawa i obowiązki przechodzą na następców prawnych. Art. 109 ukraińskiego k.c. reguluje jeszcze jedną formę prawną reorganizacji osoby prawnej – podział przez wydzielenie, którego istota polega na możliwości przeniesienia części majątku, praw i obowiązków osoby prawnej na jedną lub kilka nowo utworzonych osób prawnych. Odmienność tej formy reorganizacji polega na tym, że osoba prawna, z której majątku wydzielono określoną część, nie ulega rozwiązaniu, a skutek wydzielenia polega na utworzeniu jednej lub kilku innych nowych osób prawnych.

Ukraiński Kodeks cywilny przewiduje pięć prawnych form reorganizacji, do których należą: połączenie (przez utworzenie nowej spółki i przez przejęcie), podział (przez rozdzielenie i przez wydzielenie) oraz przekształcenie. Włączeniu i podziale biorą udział co najmniej dwie osoby prawne, zaś w przekształceniu uczestniczy tylko jedna osoba prawna, która zmienia swoją formę prawną. Konsekwencją każdej formy reorganizacji jest sukcesja uniwersalna, skutkująca przejściem praw i obowiązków z jednej osoby prawnej na inne osoby prawne, będące jej następcami prawnymi. Reorganizacja osób prawnych jest złożoną procedurą, składającą się z kilku etapów.

Procedurę reorganizacyjną rozpoczyna zaistnienie przyczyny reorganizacji. Może ona mieć charakter dobrowolny (na podstawie uchwały wspólników) lub przymusowy (na podstawie decyzji organu władzy publicznej).

Zgodnie z art. 105 ukraińskiego Kodeksu cywilnego w ciągu trzech dni roboczych od daty przyjęcia uchwały o reorganizacji osoby prawnej należy pisemnie powiadomić o tym organ, właściwy w sprawach państwowej rejestracji, oraz złożyć wniosek o wpis zmiany do Jedyne go państwowego rejestru osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców. Ogłoszenie o wpisie do Jedyne go państwowego rejestru o podjęciu uchwały o reorganizacji jest publikowane na oficjalnej stronie internetowej Państwowego Urzędu Rejestracyjnego Ukrainy (ukr. Державна реєстраційна служба України; transl. Derżawna rejestracyjna służba Ukrajiny).

Ponadto, wspólnicy spółki, sąd albo organ, który podjął decyzję o reorganizacji, tworzą komisję do spraw reorganizacji i wybierają jej przewodniczącego, na którego przechodzą uprawnienia do zarządzania sprawami spółki handlowej. Wykonywanie funkcji komisji ds. reorganizacji może być powierzone organowi, dotychczas zarządzającemu spółką.

Przymusowa reorganizacja może być przykładowo konsekwencją naruszenia prawa ochrony konkurencji. Organy Komisji Antymonopolowej

Ukrainy (ukr. Антимонопольний комітет України; transl. Antymonopolnyj Komitet Ukrainy) mogą podjąć decyzję o przymusowym podziale podmiotu gospodarczego, mającego na rynku pozycję dominującą. Przy tym decyzja organów Komisji Antymonopolowej Ukrainy o podziale przymusowym nie może zostać unieważniona bądź zmieniona i podlega wykonaniu w określonym czasie, który nie może być krótszy niż sześć miesięcy. Jednocześnie, zgodnie z art. 53 ukraińskiej ustawy z 11 stycznia 2001 r. „o ochronie konkurencji ekonomicznej” (ukr. Закон України „Про захист економічної конкуренції”; transl. Zakon Ukrainy „Pro zachyst ekonomicznoji konkurenciji”) (№ 2210-III) reorganizacja podmiotu gospodarczego, który podlega przymusowemu podziałowi przez rozdzielenie, jest realizowana, chyba że podmiot gospodarczy zrezygnuje z pozycji dominującej na rynku. Tym samym podmiot gospodarczy ma prawo wyboru – albo podjąć uchwałę o podziale przez rozdzielenie spółki, albo zrezygnować z pozycji monopolisty na rynku towarów i usług. Następnym etapem prowadzenia reorganizacji jest ujawnienie dotychczasowych wierzycieli spółki, będącej w trakcie procedury reorganizacyjnej. Wspólnicy spółki, sąd albo organ, który podjął decyzję o reorganizacji, ustalają porządek i terminy zgłaszania przez wierzycieli swoich roszczeń w stosunku reorganizowanej osoby prawnej. Termin zgłaszania roszczeń przez wierzycieli wobec reorganizowanej spółki nie może być krótszy niż dwa i nie dłuższy niż sześć miesięcy od dnia opublikowania informacji o reorganizacji.

Inne terminy zgłaszania roszczeń mogą wynikać z przepisów szczególnych, np. zgodnie z art. 82 ust. 2 ustawy o spółkach akcyjnych wierzyciel może zwrócić się z pisemnym żądaniem do spółki akcyjnej, która podjęła uchwałę o reorganizacji i której byt prawny ustanie na skutek łączenia przez przejęcie, łączenia przez zawiązanie nowej spółki, podziału przez rozdzielnie, przekształcenie albo z której zostanie wydzielona inna spółka, w terminie dwudziestu dni od publikacji informacji o reorganizacji na stronie internetowej rejestratora. Jeżeli wierzyciel nie zwrócił się do spółki z pisemnym żądaniem we wskazanym terminie, domniemywa się, że nie żąda on od spółki dokonania dodatkowych zabezpieczeń w związku z jej zobowiązaniami wobec tego wierzyciela.

Zaspokojeniu podlegają roszczenia wierzycieli, które nie zostały zabezpieczone na podstawie umowy o ustanowienie zastawu bądź poręczenia albo których termin wymagalności już nastąpił. Tacy wierzyciele mają prawo żądać zabezpieczenia swoich roszczeń przez zawarcie umów o ustanowienie zastawu lub poręczenia, wstrzymania wykonania albo terminowego wykonania zobowiązania na rzecz wierzyciela i pokrycia poniesionych przez niego kosztów, jeżeli nic innego nie zostało przewidziane w ramach czynności prawnej dokonanej między spółką a wierzycielem. Każde przedstawione żądanie jest rozpatrywane osobno, po czym dochodzi do podjęcia odpowiedniego rozstrzygnięcia, które jest wysyłane wierzycielowi nie później niż na trzydzieści dni od dnia otrzymania przez reorganizowaną spółkę odpowiedniego żądania.

Końcowy etap przeprowadzenia reorganizacji polega na złożeniu, podpisaniu i zatwierdzeniu aktu przekazania²²⁴ (ukr. передавальний акт; transl. *peredawal'nyj* akt) (w razie połączenia przez zawiązanie nowej spółki, połączenia przez przejęcie bądź przekształcenia) albo bilansu podziału (ukr. розподільчий баланс; ukr. *rozpodil'czyj* balans) (w razie podziału przez rozdzielenie lub podziału przez wydzielenie). Dokumenty te powinny zawierać postanowienia co do następstwa prawnego w zakresie wszystkich (spornych i bezspornych) praw i obowiązków spółki reorganizowanej wobec jej wierzycieli bądź dłużników. Akt przekazania/bilans podziału składany jest przez komisję ds. reorganizacji, podpisywany przez przewodniczącego komisji i celem jego zatwierdzenia przekazywany wspólnikom albo organowi, który podjął decyzję o reorganizacji. Zatwierdzone egzemplarze aktu przekazania oraz bilansu podziału przedkładane są organowi rejestracyjnemu spółki, która kończy swój dotychczasowy byt, a także organowi rejestracyjnemu właściwemu według siedziby spółki następczyni prawnej.

Po dokonaniu wszelkich niezbędnych czynności oraz zatwierdzeniu niezbędnych dokumentów dokonywana jest państwowa rejestracja nowo powstałej spółki (spółek) albo odpowiednio zmieniany jest akt założycielski spółki, będącej następcą prawnym (w razie łączenia przez przejęcie) i następuje wykreślenie z Jedyne go państwowego rejestru spółek gospodarczych – spółki będącej poprzednikiem prawnym.

4.1.1. Łączenie przez zawiązanie nowej spółki oraz łączenie przez przejęcie

Połączenie spółek może nastąpić przez przejęcie spółki, przejmowanej przez spółkę przejmującą (*per incorporationem*), lub przez zawiązanie nowej spółki przez spółki łączące się (*per fusionem*).

W razie łączenia przez zawiązanie nowej spółki wszystkie prawa majątkowe i obowiązki każdej ze spółek łączących się przechodzą na spółkę powstałą w rezultacie połączenia. W tym rodzaju połączenia mogą brać udział dwie lub więcej osoby prawne, w rezultacie czego powstaje jedna spółka gospodarcza (oryg.). W przypadku połączenia przez przejęcie jednej spółki przez drugą, na tę ostatnią przechodzą wszystkie prawa majątkowe i obowiązki spółki przejmowanej. W razie łączenia przez przejęcia może dojść do przejęcia nie jednej, ale także dwóch lub więcej osób prawnych.

Prawo ukraińskie nie zawiera ograniczeń co do formy organizacyjno-prawnej spółek, biorących udział w łączeniu. Wyjątek od ogólnej reguły dotyczy wypadku połączenia przez zawiązanie nowej spółki (połączenia przez przejęcie) w stosunku do spółek akcyjnych. Stosownie do artykułów 83 i 84 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych spółka akcyjna może łączyć się tylko z inną spółką akcyjną. W razie łączenia przez przejęcie spółka akcyjna (kilka spółek

²²⁴ Stanowi on zasadniczo odpowiednik planu połączenia bądź planu przekształcenia w przypadku polskiej regulacji – przyp. tłumaczy.

akcyjnych) przenosi zgodnie z aktem przekazania cały swój majątek, prawa i obowiązki na inną spółkę akcyjną – spółkę przejmującą.

Połączenie przez zawiązanie nowej spółki oraz połączenie przez przejęcie może wymagać uzyskania zgody odpowiednich organów państwowych – w szczególności Komisji Antymonopolowej Ukrainy²²⁵.

W zależności od formy organizacyjno-prawnej danej spółki połączenie przez zawiązanie nowej spółki bądź połączenie przez przejęcie spółek odbywa się na podstawie uchwały wspólników takiej spółki bądź uchwały organu upoważnionego do podjęcia takiej uchwały, zgodnie z dokumentami założycielskimi. Zgodnie z art. 121 i 136 ukraińskiego Kodeksu cywilnego w przypadku spółek jawnych bądź spółek komandytowych uchwała o reorganizacji jest podejmowana przez wszystkich wspólników jedomyślnie. Stosownie do art. 59 ukraińskiej ustawy o spółkach gospodarczych oraz art. 33 ust. 1 pkt 23 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, spółkach z dodatkową odpowiedzialnością, spółkach akcyjnych uchwały o reorganizacji są podejmowane na (walnych) zgromadzeniach w drodze głosowania wspólników (akcjonariuszy). Przy czym zgromadzenie wspólników spółki z ograniczoną odpowiedzialnością uważane jest za legitymowane do podjęcia uchwały, jeżeli obecni na nim wspólnicy reprezentują więcej niż 60% głosów w spółce. W przypadku spółek akcyjnych kworum wynosi więcej niż 50% akcji, posiadających prawo głosu.

Uchwały o reorganizacji, w tym między innymi w drodze połączenia przez zawiązanie nowej spółki (połączenia przez przejęcie), podejmowane są zwykłą większością głosów (art. 59 ust. 3 ukraińskiej ustawy o spółkach gospodarczych), natomiast dla podjęcia takiej uchwały w spółkach akcyjnych wymagana jest większość $\frac{3}{4}$ głosów akcjonariuszy w stosunku do ich ogólnej wielkości (art. 42 ust. 5 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych).

Ukraińska ustawa o spółkach akcyjnych przyznaje wspólnikom, biorącym udział w walnych zgromadzeniach, procedujących w przedmiocie reorganizacji spółki uprawnienia informacyjne. W szczególności wspólnik ma prawo zapoznać się z dokumentami, takimi jak: 1) projekt umowy o połączeniu²²⁶ przez zawiązanie nowej spółki lub połączeniu przez przejęcie (ukr. проект договору про злиття (приєднання); transl. projekt dohovoru pro zlyttja (pryjednannja); 2) warunkami umowy o połączeniu; 3) opinią niezależnego biegłego nt. warunków połączenia; 4) rocznym sprawozdaniem finansowym pozostałych spółek, biorących udział w połączeniu za ostatnie trzy lata (art. 85 ust. 4 i 5 ustawy „o spółkach akcyjnych”). Wskazane informacje, które powinien uzyskać wspólnik (akcjonariusz) spółki, są zgodne z wymogami, przewidzianymi w europejskich dyrektywach – Trzeciej (art. 11) i Szóstej (art. 8

²²⁶ Ukraiński ustawodawca posługuje się pojęciem „umowa o połączeniu spółek”. Można pokusić się o stwierdzenie, że stanowi to swoisty odpowiednik polskiego planu połączenia – przyp. tłum.

i 9), które regulowały kwestie dostatecznego zabezpieczenia prowadzenia procedur połączeniowych.

Łączenie przez zawiązanie nowej spółki oraz łączenie przez przejęcie są podobnymi do siebie procedurami reorganizacyjnymi. Procedura połączenia przez zawiązanie nowej spółki oraz procedura połączenia przez przejęcie są najbardziej szczegółowo uregulowane w stosunku do spółek akcyjnych i składają się z kilku etapów.

Etapy przeprowadzenia połączenia przez zawiązanie nowej spółki bądź połączenia przez przejęcie w przypadku spółek akcyjnych:

1) Zainicjowanie połączenia przez zawiązanie nowej spółki (połączenia przez przejęcie) i przeprowadzenia walnego zgromadzenia w spółce akcyjnej, na którym podejmowana jest uchwała połączeniowa o powołaniu komisji ds. reorganizacji spółki (ukr. комісія з реорганізації товариства; transl. komisija z reorganizacji towarzystwa), a także o wybraniu składu osobowego tejże komisji.

2) Zaspokojenia roszczeń wierzycieli zgłoszonych do każdej ze spółek akcyjnych, biorących udział w procesie połączeniowym, i wykonanie przez akcjonariuszy każdej ze spółek akcyjnych, biorących udział w procesie połączeniowym, prawa żądania odkupu przysługujących im w spółce akcji. Takie prawo przysługuje akcjonariuszom – posiadaczom akcji zwykłych, którzy brali udział w zgromadzeniu i głosowali przeciw uchwale o reorganizacji. Cena odkupu akcji nie może być przy tym niższa niż ich wartość rynkowa, obliczona na dzień, poprzedzający dzień opublikowania ogłoszenia o zwołaniu walnego zgromadzenia, na którym ma być podjęta uchwała o reorganizacji. Celem regulacji art. 68 i 69 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych jest ochrona praw wspólnika (akcjonariusza), który nie zamierza uczestniczyć w procesie reorganizacyjnym.

W razie odmowy przez spółkę odkupu przysługujących akcjonariuszowi akcji uprawnionych do głosowania albo w razie braku odpowiedzi na swoje żądanie w ciągu 30 dni od daty ich skierowania na adres spółki, akcjonariusz ma prawo zaskarżyć uchwałę zgromadzenia.

3) Sporządzenie i uzgodnienie wszystkich dokumentów, które są niezbędne do przeprowadzenia połączenia (przez zawiązanie nowej spółki bądź przez przejęcie). Stosownie do art. 81 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych rada nadzorcza każdej ze spółek, która bierze udział w połączeniu przez zawiązanie nowej spółki bądź połączeniu przez przejęcie, opracowuje warunki umowy połączeniowej, która powinna zawierać: 1) pełną nazwę i oznaczenia każdej ze spółek, biorących udział w połączeniu; 2) procedurę i przelicznik zamiany akcji i innych papierów wartościowych, a także sumę możliwych wypłat pieniężnych w stosunku do akcjonariuszy; 3) wiadomości o uprawnieniach, które będą przyznane przez spółkę – następczynię prawną – na rzecz właścicieli innych niż akcje papierów wartościowych, przysługujących w spółce przejmowanej lub spółkach łączących się; 4) informację co do kandydatów na członków organów w spółce – następczyni prawnej – po dokonaniu połączenia przez zawiązanie nowej spółki bądź połączenia przez

przejęcie; 5) procedurę głosowania na wspólnym walnym zgromadzeniu wszystkich spółek, biorących udział w łączeniu przez zawiązanie nowej spółki bądź łączeniu przez przejęcie.

4) Przyjęcie przez rady nadzorcze każdej ze spółek akcyjnych, biorących udział w połączeniu, uchwały o zatwierdzeniu projektu umowy połączeniowej (ukr. проект договору про злиття (приєднання); transl. projekt dohoworu pro zlyttja <pryjednannja>) spółek i wyjaśnień nt. warunków umowy o połączeniu, o uchwaleniu aktu przekazania, przygotowanego przez komisję ds. reorganizacji, a także otrzymania wyjaśnień niezależnego eksperta co do warunków połączenia przez zawiązanie nowej spółki (lub połączenia przez przejęcie) spółek akcyjnych. Oprócz tego rada nadzorcza przyjmuje uchwały o zatwierdzeniu projektu statutu spółki akcyjnej, tworzonej w drodze połączenia albo projektu zmian do statutu spółki przejmującej.

5) Zwołanie walnego zgromadzenia w każdej ze spółek, biorących udział w połączeniu, i podjęcie uchwały o zatwierdzeniu aktu przekazania, o zatwierdzeniu umowy połączeniowej²²⁷ spółek akcyjnych, o zatwierdzeniu statutu spółki akcyjnej w razie połączenia przez zawiązanie nowej spółki (bądź o wniesieniu zmian do statutu spółki przejmującej), a także o wyborze osób upoważnionych w spółce akcyjnej do podejmowania dalszych czynności co do dokonania rozwiązania spółki na podstawie połączenia przez zawiązanie nowej spółki. Jeżeli spółka przejmująca posiada więcej niż 90% akcji zwykłych w spółce przejmowanej, uchwała o połączeniu przez przejęcie, zatwierdzenie aktu przekazania i warunków umowy połączeniowej może zostać przyjęta przez radę nadzorczą spółki akcyjnej przejmującej.

6) Realizacja procedury rejestracyjnej, w tym: realizacji i rejestracji nowo wyemitowanych akcji przez spółkę akcyjną, tworzoną na podstawie połączenia przez zawiązanie nowej spółki bądź na podstawie połączenia przez przejęcie i złożenie wniosku o wykreślenie z rejestru spółki przejmowanej oraz o rejestracji spółki nowo zawiązanej do Jedyne Państwowego Rejestru.

Połączenie przez zawiązanie nowej spółki jest uważane za zakończone w momencie dokonania wpisu o utworzeniu nowej spółki akcyjnej do Jedyne Państwowego Rejestru. Łączenie przez przejęcie natomiast uważa się za zakończone w momencie dokonania wpisu o wykreślenie takiej spółki z Jedyne Państwowego Rejestru.

4.1.2. Podział przez rozdzielenie oraz podział przez wydzielenie

Podział przez rozdzielenie oraz podział przez wydzielenie stanowią formy reorganizacji, skutkujące utworzeniem w miejsce jednej spółki dwóch lub większej liczby spółek. W wypadku podziału przez rozdzielenie tworzone są dwie lub więcej nowych spółek, a spółka reorganizowana kończy swój byt prawny. Podział przez wydzielenie charakteryzuje się tym, że spółka reorganizowana nadal istnieje, ale część jej majątku podlega wydzieleniu (przeniesieniu na jedną bądź większą liczbę nowych spółek).

²²⁷ Należy w tym miejscu rozpatrywać już jako odpowiednik planu połączenia – przyp. tłum.

Podział przez rozdzielenie spółki prowadzi do ustania bytu prawnego spółki akcyjnej przy jednoczesnym przeniesieniu całego jej majątku, praw i obowiązków na rzecz dwóch lub więcej nowych spółek akcyjnych – następców prawnych – zgodnie z bilansem podziału (art. 85 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych). Podział przez rozdzielenie spółki prowadzi do utworzenia jednej lub kilku nowych spółek akcyjnych przy jednoczesnym przeniesieniu na jej (ich) rzecz na podstawie bilansu podziału części majątku, praw i obowiązków spółki akcyjnej, z której dokonywane jest wydzielenie, bez ustania bytu prawnego spółki dzielonej (art. 86 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych). Spółka akcyjna może dokonać podziału przez rozdzielenie oraz podziału przez wydzielenie, jedynie na rzecz innej spółki akcyjnej albo zawiązując nową spółkę akcyjną. Procedura podziału przez rozdzielenie bądź podziału przez wydzielenie ze spółki akcyjnej odbywa się analogicznie do procedury połączenia przez zawiązanie nowej spółki (lub połączenia przez przejęcie) przy uwzględnieniu odmienności charakterystycznych dla podziału przez rozdzielenie lub podziału przez wydzielenie. W szczególności rada nadzorcza spółki akcyjnej dzielonej wnosi o zatwierdzenie na walnym zgromadzeniu akcjonariuszy zasad podziału przez rozdzielenie (lub podziału przez wydzielenie), porządek i warunki podziału przez rozdzielenie (lub podziału przez wydzielenie), utworzenia spółek – następczyni prawnych (nowej spółki – następczyni prawnej), porządek wymiany akcji, zatwierdzenia bilansu podziału. Walne zgromadzenie dzielonej spółki akcyjnej zatwierdza uchwałę, dotyczącą wniesionych do porządku obrad kwestii, i podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu statutu i utworzeniu organów spółki.

W przypadku reorganizacji w drodze podziału przez rozdzielenie bądź podziału przez wydzielenie tworzonych jest kilka nowych spółek gospodarczych – sukcesorek, na które przechodzą prawa i obowiązki spółki dzielonej stosownie do bilansu podziału, składanym przez komisję ds. reorganizacji. Mając na uwadze fakt, że zgodnie z porządkiem następstwa prawnego na nowo utworzone spółki przechodzą nie tylko majątek i prawa spółki dzielonej, ale także zobowiązania, powstaje pytanie o zakres wyznaczenia odpowiedzialności nowo utworzonych spółek za zobowiązania poprzednika prawnego

Na podstawie art. 107 ukraińskiego Kodeksu cywilnego następca prawny ponosi subsydiarną odpowiedzialność za zobowiązania osoby prawnej, której byt prawny ustał na skutek podziału przez rozdzielenie, które to zobowiązania zgodnie z bilansem podziału przeszły na inną osobę prawną – następcę prawnego. Jeżeli liczba następców prawnych, utworzonych na skutek podziału przez rozdzielenie, jest większa niż dwa, taką odpowiedzialność ponoszą oni w sposób solidarny. W razie niemożliwości wyznaczenia następcy prawnego w zakresie konkretnych obowiązków osoby prawnej, której byt prawny ustał, osoby prawne – sukcesorzy – ponoszą odpowiedzialność solidarnie.

W razie podziału przez wydzielenie nowo utworzona spółka ponosi odpowiedzialność subsydiarną za zobowiązania spółki dzielonej, które to, zgodnie z bilansem podziału, na nią nie przeszły, zaś spółka dzielona ponosi subsydiarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki, utworzonej w drodze

podziału przez wydzielenie. Jeżeli spółek powstałych na skutek podziału przez wydzielenie jest dwie lub więcej, ponoszą one solidarnie subsydiarną odpowiedzialność za zobowiązania spółki dzielonej (art. 107 ukraińskiego Kodeksu cywilnego). W razie niemożliwości przyporządkowania zobowiązania spółki dzielonej do którejś ze spółek uczestniczących w podziale ponoszą one za nie odpowiedzialność solidarną.

4.1.3. Przekształcenie

Przekształcenie polega na zmianie organizacyjno-prawnej formy spółki. Specyfiką przekształcenia jest to, że podmiotem reorganizowanym zawsze jest jedna spółka.

Zgodnie z art. 87 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych za przekształcenie spółki akcyjnej uznaje się zmianę organizacyjno-prawnej formy spółki akcyjnej, która to zmiana prowadzi do ustania jej bytu prawnego i przeniesienia jej praw i obowiązków na spółkę-sukcesorkę, zgodnie z aktem przekazania (ukr. передавальний акт; transl. peredawal'nyj akt).

W razie przekształcenia walne zgromadzenie spółki przekształcanej podejmuje uchwałę o przekształceniu spółki (ukr. рішення про перетворення товариства; transl. riszennja pro peretworennja towarystwa), o porządku i warunkach przekształcenia, porządku wymiany akcji spółki na udziały w spółce następczyni prawnej. Przy tym przydział udziałów w spółce- następczyni prawnej odbywa się przy zachowaniu stosunku liczby akcji, które posiadali akcjonariusze w kapitale zakładowym przekształcanej spółki akcyjnej.

Spółka akcyjna może zostać przekształcona jedynie w inną spółkę bądź spółdzielnię wytwórczą. Jednocześnie spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może zostać przekształcona jedynie w spółkę akcyjną bądź spółdzielnię wytwórczą. Z powyższego wynika, że spółka z o.o. nie może zostać przekształcona w spółkę jawną bądź spółkę komandytową.

Stosownie do art. 132 ukraińskiego Kodeksu cywilnego spółka jawna, w której pozostał jeden wspólnik, musi zostać zlikwidowana albo jedyny wspólnik ma prawo w ciągu sześciu miesięcy od momentu, gdy stał się jedynym wspólnikiem w spółce, przekształcić taką spółkę w inną spółkę gospodarczą. Przepisy ten nie określają katalogu form organizacyjno-prawnych, w które może przekształcić się spółka jawna, mająca w swoim składzie wszystkich wspólników, w trakcie zwyczajnego sposobu jej funkcjonowania.

Taka sama sytuacja dotyczy przekształcenia spółek komandytowych. Zgodnie z art. 139 ukraińskiego Kodeksu cywilnego komplementariusze w spółce komandytovej mają prawo – w razie wystąpienia wszystkich komandytariuszy – przekształcić spółkę komandytową w spółkę jawną. Poza tym prawo ukraińskie nie określa katalogu form organizacyjno-prawnych, które mogą zostać wybrane przez wspólników spółki komandytovej dla przeprowadzenia reorganizacji jeszcze na etapie (w trakcie – oryg. brzmienie) zwyczajnego sposobu funkcjonowania spółki.

Z powyższego wynika, że jeżeli przepisy szczególne nie stanowią inaczej, spółki jawne oraz spółki komandytowe mogą przekształcać się zarówno w

spółki prowadzące działalność gospodarczą, jak i spółki nieprowadzące działalności gospodarczej.

W pracach naukowych, dotyczących istoty przekształcenia osoby prawnej jako formy reorganizacji, przedstawiane są różne podejścia do tej problematyki. Niektórzy uczeni w sposób teoretyczny uzasadniają stanowisko, zgodnie z którym przekształcenie odróżnia się od reorganizacji dwiema cechami: 1) skład podmiotowy pozostaje bez zmian; 2) brak jest następstwa prawnego. Przy przekształceniu dochodzi jedynie do zmiany formy organizacyjno-prawnej²²⁸. Przekształcenie na tle innych form prawnych reorganizacji wyróżnia brak zmian w sferze majątkowej spółki przekształcanej²²⁹.

Część doktryny uznaje przekształcenie za jedną z prawnych form reorganizacji, skutkującą nie tylko zmianą formy organizacyjno-prawnej, ale także zaistnieniem następstwa prawnego, a w tym zmianą pozycji majątkowej spółki przekształcanej.²³⁰

W szczególności spółki akcyjne, jak zostało to uprzednio zaznaczone, mogą przekształcać się w spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, w spółki z dodatkową odpowiedzialnością, w spółki jawne i w spółki komandytowe, ale także w spółdzielnie wytwórcze.

W praktyce najczęściej spółki akcyjne przekształcają się w spółki z o.o. Jest to podyktowane, w szczególności tym, że spółka z o.o., tak samo jak spółka akcyjna, samodzielnie odpowiada za swoje zobowiązania całym swoim majątkiem, a wspólnicy spółki z o.o. oraz akcjonariusze ponoszą ryzyko strat związanych z działalnością spółki w granicach wniesionych wkładów.

1) W przeciwieństwie do przekształcenia spółki akcyjnej w spółkę z o.o. przekształcenie spółki akcyjnej w spółkę jawną bądź spółkę komandytową pociąga za sobą zmianę charakteru i zakresu odpowiedzialności wszystkich (w spółce jawnej) lub części (w spółce komandytovej) wspólników. W takich spółkach wspólnicy spółki jawnej oraz komplementariusze w spółce komandytovej ponoszą dodatkową (subsidiarną) odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem (art. 119 ust.1 i art. 133 ust. 1 ukraińskiego Kodeksu cywilnego). W razie przekształcenia spółki akcyjnej w spółkę komandytową należy wskazać, którzy z akcjonariuszy na skutek takiego przekształcenia staną się komplementariuszami, a którzy komandytariuszami. Ma to istotne znaczenie, ponieważ komplementariusze w spółce komandytovej mają prawo prowadzenia spraw spółki i ponoszą odpowiedzialność za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem. W przypadku komandytariuszy to stosownie do art. 133 ust. 1 ukraińskiego Kodeksu cywilnego ponoszą oni ryzyko strat, związanych z prowadzoną przez spółkę działalnością, w granicach

²²⁸ Коровайко А. В. Реорганизация хозяйственных обществ. Теория, законодательство, практика: Учебное пособие. / А. В. Коровайко. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА . М), 2001. – С. 84.

²²⁹ Емельянец В. П. Универсальное правопреемство в гражданском праве : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 . – М.: РГБ, 2005. – С. 133.

²³⁰ Черевко П. П. Створення юридичних осіб приватного права: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00. 03 / П. П. Черевко. – Київ, 2008. – С. 154.

wniesionych przez nich wkładów, i nie biorą aktywnego (przyp. tłum.) udziału w działalności spółki.

Przekształcenie pociąga za sobą nie tylko zmiany statusu prawnej osoby prawnej, ale także zmiany zakresu praw i obowiązków poszczególnych wspólników, co wpływa nie tylko na charakter stosunków pomiędzy wspólnikami, ale może także dotyczyć praw i interesów osób trzecich²³¹.

Zmiana formy organizacyjno-prawnej spółki skutkuje zarówno dla osób trzecich, jak i dla założycieli (wspólników) spółki. W razie przekształcenia może zmieniać się zakres odpowiedzialności wspólników, a może również zmieniać się ich skład²³². O. R. Kibenko (ukr. O. P. Кібенко) z tego powodu wskazuje, że prawo handlowe zagranicznych państw dosyć szczegółowo reguluje różne rodzaje reorganizacji, szczególnie w stosunku do spółek akcyjnych. Zgodnie z ogólną zasadą spółka przekształcana i spółka nowo utworzona powinny być bliskie sobie pod kątem formy organizacyjno-prawnej: na przykład – spółki te obowiązkowo powinny należeć do kategorii komercyjnych osób prawnych z kolektywną formą własności (ukr. колективна форма власності; transl. kolektywna forma własności) itd. W innych przypadkach reorganizacja może być skomplikowana albo niemożliwa z przyczyn obiektywnych, albo na skutek braku niezbędnych procedur prawnych²³³.

Podsumowując, przy reorganizacji w drodze przekształcenia nie dochodzi do ustania bytu prawnej jednej spółki, na skutek przekształcenia powstaje spółka w innej formie organizacyjno-prawnej. Następstwo prawne między spółką przekształcaną a spółką przekształconą poświadcza się osobnym dokumentem – aktem przekazania.

4.1.4. Przejście praw i obowiązków w przypadku reorganizacji

Cechą charakterystyczną następstwa prawnego, do którego dochodzi w wyniku reorganizacji, jest to, że obejmuje ono nie tylko prawa i obowiązki reorganizowanej spółki, ale także stosunki korporacyjne. Przy reorganizacji dochodzi nie tylko do sukcesji, obejmującej prawa i obowiązki reorganizowanej spółki, ale także sukcesji, obejmującej prawa i obowiązki wspólników, którzy je nabywają na skutek wymiany akcji (udziałów) w kapitale zakładowym spółki.

Reorganizacja stanowi złożony proces, rozpoczynający się w momencie podjęcia uchwały o reorganizacji na walnym zgromadzeniu, i kończy się wniesieniem zmian do rejestru w stosunku do osoby prawnej – sukcesorki. Przy tym wszelkie zmiany w składzie (założycieli, wspólników, akcjonariuszy itp.) powinny być dokonane do chwili zreorganizowania w ramach istniejącej formy

²³¹ Коровайко А. В. Реорганизация хозяйственных обществ. Теория, законодательство, практика: Учебное пособие. / А. В. Коровайко. – М.: Издательство НОРМА (Издательская группа НОРМА – ИНФРА . М), 2001. – С. 84.

²³² Юркевич Ю. Проблеми правового регулювання перетворення юридичних осіб / Ю. Юркевич // Вісник Львівського університету. Вип. 48. – Львів, 2009. – С. 166.

²³³ Кибенко Е.Р. Корпоративное право: Учебное пособие. / Е. Р. Кибенко. – Харьков: Эспада, 1999. – С. 197.

organizacyjno-prawnej przy dotrzymaniu ustalonych dla niej reguł. Jakakolwiek procedura reorganizacyjna powinna zaczynać się i kończyć w jednakowym liczebnym składzie członków reorganizowanych organizacji²³⁴.

W związku z tym powstaje pytanie o sposób przejścia praw wspólników w spółce w procesie reorganizacji, co w dalszej kolejności skutkuje koniecznością zwrócenia uwagi na zamianę akcji spółki reorganizowanej na akcje spółki-następczyni prawnej reorganizowanej albo wymianę udziałów (akcji), przysługujących wspólnikom spółki poprzedniczki prawnej, na udziały (akcje) spółki-następczyni prawnej. Stosownie do ust. 3 pkt 14 *Regulaminu prowadzenia działalności depozytowej, zatwierdzonego decyzją Narodowej Komisji do spraw Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych z dnia 23.04.2013 № 735* (ukr. ч. 3 п. 14 *Положення про провадження депозитарної діяльності, затвердженого рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 735 від 23.04.2013*; transl. *Položennja pro prowadžennja depozytarnoji dijāl'nosti, zatverdženoho riszennjam Nacijonal'noji komisji z cinnnych paperiw ta fondowoho rynku № 735 wid 23.04.2013*) za wymianę/konwersję uważa się zamianę przez emitenta papierów wartościowych jednej serii na papiery wartościowe innej serii, zgodnie z warunkami emisji.

W szczególności art. 80 ukraińskiej ustawy o spółkach akcyjnych wskazuje, że na walnych zgromadzeniach spółki-sukcesorki każdy wspólnik otrzymuje liczbę głosów, przysługujących mu na podstawie akcji (udziałów) w spółce-poprzednice prawnej. Akcje spółki, której byt prawny ustaje na skutek wspomnianych procesów, są konwertowane na akcje (udziały) w spółce-sukcesorce.

W spółkach akcyjnych warunki i sposób wymiany (konwersji – w oryg.) akcji są wyznaczane w umowie połączeniowej albo w planie podziału, zatwierdzanych na posiedzeniu (walnych) zgromadzeń spółek, biorących udział w reorganizacji. Przy tym istotne warunki umowy połączeniowej, w tym warunki dotyczące wymiany akcji, zatwierdzone przez zgromadzenia każdej ze spółek powinny być identyczne.

Obecnie sposób przeprowadzenia wymiany akcji jest regulowany postanowieniami *Porządku realizowania emisji i rejestracji serii akcji spółek akcyjnych, tworzonych w drodze połączenia przez zawiązanie nowej spółki, połączenia przez przejęcie, podziału przez rozdzielenie, podziału przez wydzielenie bądź przekształcenia albo w stosunku do spółek przejmujących, zatwierdzonym na mocy decyzji Narodowej Komisji do spraw Papierów Wartościowych i Rynku Funduszy Inwestycyjnych № 520 z dnia 09.04.2013 roku* (ukr. *Порядком здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи*

²³⁴ Степанов Д. И. Формы реорганизации коммерческих организаций: вопросы законодательной реформы / Д. И. Степанов // Хозяйство и право [Електронний ресурс]. – М. – № 2001. – №№ 3, 4. – Режим доступу: <http://www.lin.ru/document.htm?id=1249703346338427698>.

перетворення або до яких здійснюється приєднання, затвердженням рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 520 від 09. 04. 2013 року; transl. Porjadok zdijsnennja emisji ta rejestracji wypusku akcij akcionernyx towarzystw, jaki stvorjujut'sja szljachom zlyttja, podilu, wydilu czy peretworennja abo do jakych zdijsnujet'sja pryjednannja, zatwerdzenym riszenjam Nacional'noji komisji z cinnnych paperiw ta fondowoho rynku № 520 wid 09. 04. 2013 roku) (dalej jako: Porządek). Zgodnie z postanowieniami Porządku rejestracja serii akcji, rejestracja sprawozdania z rezultatów przydziału (wymiany) akcji, zamknięcia emisji, wznowienia emisji akcji, wykreślenia rejestracji emisji akcji dokonywane są centralnie przez NKPWiRFI bądź przez jej organy terytorialne.

Ogólnymi zasadami realizowania wymiany akcji, zgodnie z *Porządkiem*, są następujące:

1) Spółka akcyjna, która podjęła uchwałę o połączeniu przez zawiązanie nowej spółki, połączeniu przez przejęcie, podziale przez rozdzielnie, podziale przez wydzielenie bądź przekształceniu, jest zobowiązana dokonać wykupu akcji zwykłych od akcjonariuszy, którzy tego żądają, zgodnie z porządkiem wskazanym w ukraińskiej ustawie o spółkach akcyjnych;

2) Kapitał zakładowy (udziałowy) spółki akcyjnej na dzień przyjęcia uchwały o połączeniu przez zawiązanie nowej spółki, połączeniu przez przejęcie, podziale przez rozdzielnie, podziale przez wydzielenie bądź przekształceniu musi być w pełni opłacony i rozdzielony pomiędzy jej akcjonariuszy (wspólników, członków);

3) Akcje wyemitowane przez spółkę akcyjną, której byt prawny ustaje na podstawie połączenia przez zawiązanie nowej spółki, połączenia przez przejęcie, podziału przez rozdzielnie, podziału przez wydzielenie bądź przekształcenia, są wymieniane na akcje spółki (spółek) prawnych – sukcesorek. W przypadku przekształcenia spółki akcyjnej akcje spółki akcyjnej są konwertowane na udziały w spółce-sukcesorce;

4) Akcje zwykłe mogą zostać wymienione tylko na akcje zwykłe i nie podlegają wymianie na akcje uprzywilejowane, natomiast akcje uprzywilejowane mogą zostać wymienione na akcje uprzywilejowane bądź akcje zwykłe;

5) Udziały w spółce, której byt prawny ustaje na skutek połączenia przez zawiązanie nowej spółki, połączenia przez przejęcie, podziału przez rozdzielnie, bądź przekształcenia albo z której dokonywane jest wydzielenie spółki akcyjnej, wymieniane są na akcje zwykłe spółki akcyjnej (spółek akcyjnych) – następców prawnych.

Przeniesienie praw inkorporowanych w akcji w związku z reorganizacją jest możliwe wyłącznie przez przeniesienie takich praw z zarejestrowanych akcji spółki reorganizowanej na akcje spółek, będących jej następcami prawnymi, i jest realizowane w drodze procedury wymiany (konwersji) akcji

(ukr. конвертація; transl. konwertacja)²³⁵. Także osobnym sposobem emisji akcji jest ich zamiana (ukr. обмін; transl. obmin), która ze swojej natury jest bardzo podobna do wymiany, ale różni się tym, że w danym wypadku biorą udział spółki o innych formach organizacyjno-prawnych i odbywa się przez zamianę udziałów na akcję lub odwrotnie.

4.2. Niewypłacalność spółki i procedura niewypłacalności

4.2.1. Reżim prawny procedury przywrócenia wypłacalności dłużnikowi bądź uznania go za upadłego

W celu ochrony interesów gospodarczych niewypłacalnego dłużnika ustawodawca ukraiński przewiduje możliwość zastosowania wobec niego szeregu środków, ukierunkowanych na wznowienie wypłacalności i wykonanie zobowiązań majątkowych bez konieczności stosowania procedury likwidacyjnej.

Regulacja poszczególnych instytucji związanych ze wznowieniem wypłacalności dłużnika albo uznaniem go za upadłego (ukr. визнання боржника банкрутом; transl. wyznannja borżnyka bankrutom) znajduje się w kilku aktach normatywnych. Przede wszystkim w Kodeksie gospodarczym z 16.01.2003 roku (№ 436-IV), Kodeksie cywilnym z 16.01.2003 roku (№ 435-IV), Kodeksie postępowania gospodarczego (ukr. Господарський процесуальний кодекс України; transl. Hospodars'kyj procesual'nyj kodeks Ukrainy) z 06.11.1991 roku (№ 1798-XII), Kodeksie podatkowym (ukr. Податковий кодекс України; transl. Podatkowyj kodeks Ukrainy) z 02.12.2010 roku (№ 2755-VI).

Kodeks gospodarczy zawiera rozdział 23 „Uznanie podmiotu gospodarczego za bankruta (upadłego – przyp. tłum.)” (art. 209–215), w którym wskazano ogólne przesłanki niewypłacalności podmiotów gospodarczych. Ukraiński Kodeks gospodarczy zawiera przepisy co do kwestii bankructwa, jakie należy zastosować. Po pierwsze, normy zawarte w przepisach tego kodeksu dają podstawę do uznania obecności osobnych sfer prawnej regulacji, do których odnoszą się kwestie wznowienia wypłacalności niewypłacalnych dłużników oraz likwidacji bankrutów (upadłych – przyp. tłum.). Po drugie, podstawowymi procedurami, które można stosować w stosunku do niewypłacalnego dłużnika, są: rozporządzenie majątkiem (ukr. розпорядження майном; transl. rozporjadżennja majnom); sanacja (ukr. санація; transl.

²³⁵ Бакулина Е. В. Совершенствование правового регулирования реорганизации хозяйственных обществ: автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: 12.00.03 / Е. В. Бакулина. – М., 2004. – С. 24.

sanacja), układ (ukr. мирова угода; transl. myrowa uhoda)²³⁶, likwidacja (ukr. ліквідація; transl. likwidacija)²³⁷.

Przepisy Kodeksu gospodarczego (art. 60–61) i Kodeksu cywilnego (art. 104–105, 110–112) określają także przesłanki i procedurę likwidacji wypłacalnych podmiotów gospodarczych oraz zawierają przepisy o charakterze blankietowym (odsyłającym), w których wskazano, że w razie braku majątku osoby prawnej, wystarczającego dla zaspokojenia roszczeń wierzycieli, osoba prawna realizuje wszystkie niezbędne działania, wskazane w ustawie o wznowieniu wypłacalności dłużnika albo uznaniu go za bankruta. Jednocześnie należy podkreślić, że sprawy gospodarcze są rozpatrywane przez sądy gospodarcze na podstawie ukraińskiego Kodeksu postępowania gospodarczego.

Podstawowym aktem prawnym, regulującym przesłanki oraz przebieg procedury o bankructwo (upadłościowej – przyp. tłum.) w stosunku do niewypłacalnych podmiotów gospodarczych, jest ukraińska ustawa „O wznowieniu wypłacalności dłużnika albo uznaniu go za bankruta” (ukr. *Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом*; transl. *Pro widnowlennja platnospromozhnosti borzhnyka abo wyznannja joho bankrutom*) z 14.05.1992 roku (№ 2343-XII), która obowiązuje w nowym brzmieniu na podstawie nowelizacji z 22.12.2011 roku (№ 4212-VI) (dalej jako: ustawa o bankructwie; ukr. закон про банкрутство; transl. zakon pro bankrutstwo).

Nowelizacja ustawy o bankructwie miała na celu dostosowanie instytucji „przywrócenia wypłacalności (ukr. інститут відновлення платоспроможності; transl. instytut widnowlennja platospromozhnosti) do współczesnych warunków gospodarczych i lepszego ratingu Ukrainy w raportach Banku Światowego i Międzynarodowej Korporacji Finansowej (IFC – przyp. tłum.) „Doing business”. Celem noweli było więc udoskonalenie procedur upadłościowych (bankructwa – w oryg.), skrócenie czasu ich trwania, poprawa wskaźników według indeksu ściągальności zobowiązań, zmniejszenie wydatków związanych z prowadzeniem spraw upadłościowych (o bankructwo – w oryg.), a także zwiększenie liczby podmiotów gospodarczych, mogących osiągnąć uzdrowienie finansowe przez zastosowanie środków zapobiegających bankructwu i przywracanie wypłacalności.

Specyfika ustawy o bankructwie polega na tym, że zawiera ona zarówno przepisy materialnoprawne, jak i procesowe. Ustawa ta oparta jest m.in. na takich zasadach jak: podporządkowanie interesu prywatnego większości (ukr. підпорядкування приватного інтересу більшості; transl. pidporjadkuwannja prywatnoho interesu bil'szosti), która oznacza priorytet interesu ogólnego nad interesem prywatnym; zamiany nieefektywnego właściciela na właściciela

²³⁶ Ze względu na charakter i kształt tej instytucji – najbardziej zbliżoną „myrowej uhody” jest układ w postępowaniu restrukturyzacyjnym. (przyp. tłum.)

²³⁷ Пригуза П. Д. Огляд деяких проблем застосування права банкрутства в Україні – потрібен злам парадигми / П. Д. Пригуза // Вісник господарського судочинства. – 2011. – Випуск №2. – С.131 – 138. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/727/>.

efektywnego; zaspokojenie majątkowych żądań (roszczeń) wierzycieli tylko w ramach procedury o bankructwo (upadłościowej – przyp. tłum.). Przesłanką prowadzenia postępowania ukierunkowanego na przywrócenie wypłacalności dłużnika bądź uznania go za bankruta jest stan niewypłacalności dłużnika, ustalany jest przez sąd²³⁸.

Ustawa o bankructwie zawiera zarówno przepisy materialnoprawne, jak i procesowe, które mają pierwszeństwo przed innymi regulacjami ogólnymi.

Wyjątki od zasady ogólnej dotyczą w szczególności upadłości (bankructwa – w oryg.) banków i emitentów obligacji hipotecznych (ukr. емітенти іпотечних облигацій; transl. emitenty ipotecznych oblihacij²³⁹). Jednocześnie obowiązuje szereg ustaw, zawierających przepisy, które nie są sprzeczne z ustawą o bankructwie i równolegle ją uzupełniają. W szczególności chodzi o takie ustawy jak: „o postępowaniu egzekucyjnym” (ukr. „Про виконавче провадження”; transl. „Pro wykonawcze prowadzennja”) z 21.04.1999 roku (№ 606-XIV), „o państwowej rejestracji osób fizycznych oraz osób prawnych-przedsiębiorców” (ukr. „Про державну реєстрацію юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців”; transl. „Pro derżawnu rejestraciju jurydycznych osib ta fizycznych osib – pidpryjemciw”) z 15.05.2003 roku (№ 755-IV), „o ubezpieczeniach” (ukr. „Про страхування”; transl. „Pro strachuwannja”) z 07.03.1996 roku (№ 85/96-ВР), „o spółkach holdingowych na Ukrainie” (ukr. „Про холдингові компанії в Україні”; transl. „Pro holdynhowi kompaniji w Ukrajini”) z 15.03.2006 roku (№ 3528-IV), „o tajemnicy państwowej” (ukr. „Про державну таємницю”; transl. „Pro derżawnu tajemnycju”) z 21.01.1994 roku (№ 3855-XII), „o zabezpieczeniu żądań wierzycieli i rejestracji obciążeń” (ukr. „Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень”; transl. „Pro zabezpeczennja wymoh kredytoriw ta rejestraciju obtjažen”) z 18.11.2003 roku (№ 1255-IV), a także inne ustawy i akty prawne o randze podustawowej.

4.2.2. Uczestnicy

Uczestnikami postępowań w sprawach o bankructwo są strony, wierzyciele, którzy uzyskali zabezpieczenie dla swojej wierzytelności, syndyk [ukr. арбітражний керуючий; transl. arbitrażnyj kerujuczij]²⁴⁰ (zarządca

²³⁸ Кучерява З. І. Деякі аспекти удосконалення законодавства про банкрутство / З. І. Кучерява. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.minjust.gov.ua/33286>

²³⁹ W takiej sytuacji znajdują zastosowanie przepisy ustawy z 07.12.2000 roku „o bankach i działalności bankowej” (ukr. Закон України „Про банки і банківську діяльність”; transl. Zakon Ukrajiny „Pro banky i bankiws’ku dijal’nist’”) (№ 2121-III), ustawy z 23.02.2012 roku „O funduszu środków gwarantowanych osób fizycznych” (ukr. „Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб”; transl. „Pro fond harantuwannja wkładiw fizycznych osib”) (№ 4452-VI) oraz ustawy z 22.12.2005 roku „o obligacjach hipotecznych (ukr. „Про іпотечні облигації”; transl. „Pro ipoteczni oblihaciji”) (№ 3273-IV).

²⁴⁰ Co do zasady, w ukraińskim piśmiennictwie prawniczym używane jest określenie арбітражний керуючий, które stanowi odpowiednik instytucji syndyka. Jednakże wyjątkowo określenie „syndyk” pojawia się jako synonim wcześniej wspomnianej instytucji, mimo iż nie posiada ono swojej legalnej definicji – przyp. tłum.

majątku, kierujący postępowaniem sanacyjnym, likwidator), właściciel majątku (organ upoważniony do zarządzania majątkiem) dłużnika, państwowy organ ds. bankructwa (ukr. державний орган з питань банкрутства; transl. derżawnyj orhan z pytan' bankrutstwa), Fundusz Majątku Państwowego Ukrainy (ukr. Фонд державного майна України; transl. Fond derżawnoho majna Ukrajiny), przedstawiciel organów samorządowych (jednostki samorządu terytorialnego – przyp. tłum.), przedstawiciel pracowników dłużnika, pełnomocnik/przedstawiciel założycieli (wspólników, akcjonariuszy) będącego dłużnikiem oraz także, w przypadkach przewidzianych w ustawie, inne osoby.

Strony postępowania o bankructwo – wierzyciele, którzy zgłosili swoje wierzytelności w postępowaniu upadłościowym²⁴¹ (przedstawiciel zgromadzenia wierzycieli²⁴²), dłużnik (bankrut).

Wierzyciel – osoba prawna bądź osoba fizyczna, a także organ podatkowy oraz inne organy państwowe, które mają stwierdzone zgodnie z ustawą dokumenty, dotyczące roszczeń powstałych na podstawie zaciągniętych przez dłużnika zobowiązań majątkowych. Jeżeli wobec jednego dłużnika swoje roszczenia (żądania) zgłasza jednocześnie kilku wierzycieli, tworzą oni zgromadzenie (komitet) wierzycieli. W postępowaniu w sprawach o bankructwo w zależności od statusu prawnego wierzyciela można wyróżnić następujące kategorie wierzycieli: *wierzyciele upadłościowi* – wierzyciele, posiadający w stosunku do dłużnika roszczenia, wynikające z zobowiązań powstałych przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo i które nie zostały zabezpieczone zastawem; *wierzyciele zwyczajni* (*нормальні кредитор*; transl. *potoczni kredyty*) – wierzyciele, posiadający w stosunku do dłużnika roszczenia na podstawie zobowiązań powstałych po wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo; *wierzyciele zabezpieczeni* (*забезпечені кредитор*; transl. *zabezpieczeni kredyty*) – wierzyciele, których roszczenia, wynikające ze zobowiązań, zostały zabezpieczone zastawem na majątku dłużnika.

Dłużnik – podmiot prowadzący działalność gospodarczą (w oryg. przedsiębiorczą), niezdolny do wykonania swoich zobowiązań w ciągu trzech miesięcy od ich wymagalności, stwierdzonych w prawomocnym wyroku sądowym oraz wskazane w postanowieniu o otwarciu postępowania egzekucyjnego. Osoba fizyczna-przedsiębiorca jest dłużnikiem jedynie w zakresie zobowiązań, powstałych w związku z prowadzeniem przez nią działalności gospodarczej. Dłużnikiem nie mogą być wydzielone strukturalnie części osoby prawnej (filie, przedstawicielstwa, oddziały itd.). Instytucja bankructwa nie znajduje zastosowania w stosunku do osób prawnych – przedsiębiorstw państwowych (ukr. юридичні особи – казенні підприємства; transl. jurydyczni osoby – kazenni pidpryjemstwa).

²⁴¹ W oryginalnej wersji „wierzyciele upadłościowi” (ukr. конкурсні кредитор; transl. konkursni kredyty) – przyp. tłum.

²⁴² W oryginalnej wersji „przedstawiciel komitetu wierzycieli” (ukr. представник комітету кредиторів; transl. predstavnyk komitetu kredytoriv)

Syndyk – osoba fizyczna, wyznaczona przez sąd gospodarczy spośród osób, które uzyskały stosowne zaświadczenie i zostały wpisane do Jedyne go Rejestru Syndyków Ukrainy (ukr. Єдиний реєстр арбітражних керуючих України; transl. Jedynyj rejestr arbitralnych kerujuczycych Ukrajiny), celem sprawowania funkcji zarządcy majątkiem, kierującego postępowaniem sanacyjnym bądź likwidatora. Syndyk jest podmiotem sprawującym swą działalność zawodowo i w sposób niezależny. Od chwili podjęcia uchwały (postanowienia) o wyznaczeniu syndyka do czasu wygaśnięcia tych uprawnień syndyk jest zaliczany do grona pracowników przedsiębiorcy²⁴³, będącego dłużnikiem.

Syndyk (po ukr. арбітражний керуючий, co można także przetłumaczyć dosłownie jako kierujący postępowaniem rozjemczym), który nazywany jest także zarządcą majątku (ukr. розпорядником майна; transl. rozporjadnyk majna), realizuje swoje uprawnienia w zakresie nadzoru oraz kontroli nad zarządzaniem i rozporządzeniem majątkiem dłużnika. W przypadku postępowania sanacyjnego podmiot, kierujący sanacją, organizuje sanację dłużnika, zaś w postępowaniu likwidacyjnym osoba taka działa jak likwidator, który stosownie do orzeczenia sądu gospodarczego odpowiada za realizację procedury likwidacyjnej dłużnika, uznanego za bankruta, oraz zapewnia zaspokojenie uznanych przez sąd żądań wierzycieli²⁴⁴.

Problematykę wyznaczenia syndyków, kontroli nad ich działalnością, a także ich kwalifikacji reguluje Ustawa o bankructwie. Dostęp do zawodu syndyka jest reglamentowany przez system niezależnego i automatycznego testowania (ukr. незалежне автоматизоване тестування; transl. niezależne awtomatyzowane testuwannja). Bezstronność syndyków jest gwarantowana przez zautomatyzowany rozdział spraw. Wyboru dokonuje samodzielnie sąd na podstawie listy osób, wpisanych do Jedyne go Państwowego Rejestru Syndyków Ukrainy.

Państwowy organ ds. bankructwa – organ, którego celem jest organizacja systemu przygotowania i wydawania zaświadczenia o prawie realizowania działalności syndyka, wykonywania kontroli nad działalnością wybranych przez sąd gospodarczy syndyków, przygotowania i zatwierdzania typowych dokumentów w zakresie prowadzenia postępowania o bankructwo.

Organ państwowy do spraw bankructwa nie jest uprawniony do ingerencji w postępowanie w przedmiocie bankructwa. Jego kompetencje są ukierunkowane na stworzenie niezbędnych warunków dla działalności syndyków i innych uczestników w sprawach o bankructwo, a także sprawowania kontroli nad takim postępowaniem, w szczególności postępowaniem, którego przedmiotem jest bankructwo przedsiębiorstw

²⁴³ Специфіка права українського

²⁴⁴ Кучерява З. І. Деякі аспекти удосконалення законодавства про банкрутство / З. І. Кучерява. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://www.minjust.gov.ua/33286>

państwowych i przedsiębiorstw, w których udział Skarbu Państwa w kapitale zakładowym przewyższa pięćdziesiąt procent²⁴⁵.

Funkcję Państwowego Organu ds. Bankructwa sprawuje Ministerstwo Sprawiedliwości Ukrainy i oddziały terytorialnej administracji zgodnie z Regulaminem Ministerstwa Sprawiedliwości, zatwierdzonym dekretem prezydenta Ukrainy z 02.07.2014 r. № 228 i Regulaminem o Głównych oddziałach terytorialnej administracji jurysdykcyjnej Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy w Autonomicznej Republice Krymu w regionach, miastach Kijowie i Sewastopolu, zatwierdzonym rozporządzeniem Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy № 1707/5 z 23.06.2011 r.

4.2.3. Środki zapobiegające bankructwu dłużnika

Ukraińskie prawo przewiduje szereg środków, których celem jest przywrócenie wypłacalności dłużnika. W przypadku zaistnienia przesłanek bankructwa dłużnika, jego założyciele (wspólnicy, akcjonariusze), właściciel majątku (organ uprawniony do zarządzania majątkiem), centralny organ władzy wykonawczej, a także organy ukraińskich jednostek samorządu terytorialnego są zobowiązani przedsięwziąć środki, zapobiegające bankructwu dłużnika. Założyciele²⁴⁶ i właściciel majątku dłużnika²⁴⁷ powinni zostać powiadomieni przez organ zarządzający dłużnika o zaistnieniu przesłanek bankructwa. W szczególności, organ zarządzający dłużnikiem (w oryginale – kierownik/ukr. керівник) jest zobowiązany powiadomić założyciela bądź właściciela majątku dłużnika o niemożliwości wykonania zobowiązania dłużnika wobec wierzycieli. Takiego powiadomienia dokonuje się, jeżeli roszczenia wierzycieli nie mogą zostać zaspokojone przez dłużnika w ciągu trzech miesięcy od terminu ich wymagalności.

Jedną z możliwości przewycięzania niewypłacalności jest możliwość udzielenia dłużnikowi **finansowej pomocy** w rozmiarze, wystarczającym na uregulowanie zobowiązań pieniężnych dłużnika wobec wierzycieli, w tym między innymi:

1) Obowiązkowych należności, takich jak zobowiązania publicznoprawne w zakresie podatków lub opłat;

²⁴⁵ List Informacyjny wydany przez Wyższy Sąd Gospodarczy Ukrainy № 01-06/606/2013 z 28.03.2013 roku (ukr. Інформаційний лист Вищого господарського суду України № 01-06/606/2013 від 28.03.2013 року).

²⁴⁶ Uwaga autora: Założyciel (wspólnik, akcjonariusz) dłużnika – to osoba (fizyczna i/lub prawna), która założyła osobę prawną w drodze zrzeszenia majątku i osób, skutkiem czego posiada prawa korporacyjne względem osoby prawnej, takie jak: prawo do uczestniczenia w zarządzaniu spółką, prawo do informacji na temat działalności spółki, prawo do otrzymania zysku, dywidendy oraz inne prawa. W tymże wypadku dłużnikiem jest spółka gospodarcza.

²⁴⁷ Uwaga autora: Właściciel majątku dłużnika (organ uprawniony do zarządzania majątkiem) to założyciel, który wydziela niezbędny majątek w celu utworzenia osoby prawnej, formuje kapitał zakładowy osoby prawnej, rozdziela przychody i realizuje funkcje zarządcze poprzez wyznaczonego przez niego kierownika. W danym wypadku dłużnik to państwowe bądź komunalne przedsiębiorstwo.

2) Składek ubezpieczeniowych na ogólnobowiązkowe państwowe świadczenia emerytalne oraz na ubezpieczenia społeczne.

Również ustawa o wznowieniu wypłacalności dłużnika i uznania go za bankruta z 22.12.2011 roku (dalej – ustawa o bankructwie) po nowelizacji przewiduje możliwość zastosowania wobec dłużnika przedsądowej sanacji (ukr. досудова санація; transl. dosudowa sanacija). Przedsądowa sanacja dłużnika jest instytucją nową ukierunkowaną na poprawę prawnej i ekonomicznej pozycji osoby prawnej, która znajduje swoje zastosowanie na podstawie dobrowolnego oświadczenia woli uczestników procedury przedsądowej sanacji. Zaletą takiego postępowania jest możliwość rozstrzygnięcia kwestii zadłużenia dłużnika wobec wierzyciela na podstawie dobrowolnych zasad bez stosowania procedury sądowej w przedmiocie bankructwa. Jak zaznacza W. W. Dżuń (ukr. В. В. Джу́нь) sanacja dłużnika przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo stanowi procedurę równoległą, której sens polega nie na wznowieniu wypłacalności, ale na rozstrzygnięciu problemów związanych z rentownością (dochodowością) podmiotu prowadzącego działalność przedsiębiorczą²⁴⁸.

Zgodnie z treścią art. 5 ust. 4 ukraińskiej ustawy o bankructwie **sanacja dłużnika przed wszczęciem sprawy o bankructwo** (ukr. санація боржника до порушення справи про банкрутство; transl. sanacija borzhnyka do poruszennja sprawy pro bankrutstwo) to system środków służących przywróceniu wypłacalności dłużnika, które może podjąć założyciel (wspólnik, akcjonariusz) dłużnika, właściciel majątku (organ upoważniony do zarządzania majątkiem) dłużnika, wierzyciel dłużnika, inne osoby w celu zapobieżenia bankructwu dłużnika przez zastosowanie organizacyjno-gospodarczych, zarządczych, inwestycyjnych, technicznych, finansowo-ekonomicznych oraz prawnych środków, odpowiednio do przepisów o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo.

Celem przedsądowej sanacji może być dobrowolne uregulowanie kwestii umorzenia zobowiązania, powstałego pomiędzy wierzycielami a dłużnikiem, między niezabezpieczonymi wierzycielami, jak również między zabezpieczonymi i niezabezpieczonymi wierzycielami, osiągnięcie warunków parytetowych w zakresie uregulowania zadłużenia; udzielenia dodatkowych gwarancji w stosunku do wierzycieli celem zaspokojenia ich roszczeń majątkowych itd.

Sanacja dłużnika przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo składa się z trzech etapów. Pierwszy etap obejmuje okres, w którym powstało zagrożenie niewypłacalnością dłużnika wobec wierzycieli. Dochodzi w nim do podjęcia decyzji o przeprowadzeniu przedsądowej sanacji dłużnika i uchwalenia jej planu na ogólnym zgromadzeniu wierzycieli (ukr. загальні

²⁴⁸ Джу́нь. В. Критичний огляд процесуальних новел нової редакції Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://uaip.org.ua/v-dzhun-krytychnyj-ohlyad-protsesualnyh-novel-novoji-redaktsiji-zakonu-ukrajiny-pro-vidnovlennya-platospromozhnosti-borzhnyka-abo-vyznannya-joho-bankrutom/>.

збори кредиторів; ogólne zgromadzenie wierzycieli). W drugim etapie dochodzi do przyjęcia do rozpoznania przez sąd podania o zatwierdzenie planu przesądowej sanacji dłużnika i wydania postanowienia, które stanowi podstawę do przeprowadzenia postępowania sanacyjnego. Trzeci etap obejmuje postępowanie sanacyjne dłużnika, realizowane poza kontrolą sądu.

Inicjatorami wszczęcia przesądowej sanacji mogą być zarówno dłużnik, jak i wierzyciele. Zgoda na prowadzenie przedsądowej sanacji może zostać wyrażona zarówno przed powataniem zobowiązania wobec wierzycieli, jak i po nim. Konieczność zastosowania postępowania w zakresie przedsądowej sanacji przed powstaniem zadłużenia może zostać przewidziana w czynności prawnej (umowie), na podstawie której powstało zobowiązanie, pod warunkiem iż zaistniało zagrożenie niewypłacalnością dłużnika w okresie wykonywania umowy.

Procedura sanacji dłużnika przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo rozpoczyna się i może być prowadzona przy zaistnieniu następujących warunków:

- pisemnej zgody właściciela majątku (organu uprawnionego do zarządzania majątkiem) dłużnika;
- pisemnej zgody wierzycieli, których wierzytelności przewyższają połowę całego zadłużenia dłużnika, zgodnie z danymi, wynikającymi ze sprawozdania finansowego;
- sporządzenia planu sanacji, który powinien zostać pisemnie uzgodniony przez wszystkich zabezpieczonych wierzycieli i uchwalony przez ogólne zgromadzenie wierzycieli dłużnika. Plan przedsądowej sanacji dłużnika jest składany w formie pisemnej i powinien przewidywać środki przywrócenia wypłacalności dłużnika, w tym między innymi warunki zaspokojenia żądań wszystkich wierzycieli, w stosunku do których dłużnik nie wykonał zobowiązań, a także warunki planu sanacji i układu (ukr. мирова угода; transl. myrowa uhoda), przewidziane w art. 29 ust 1 i 2 oraz art. 79 ust. 4 ustawy o bankructwie. W planie przedsądowej sanacji może także zostać przewidziany podział wierzycieli, uczestniczących w postępowaniu sanacyjnym, na różne kategorie w zależności od kolejności ich zaspokojenia. W tym czasie warunki zaspokojenia roszczeń wierzycieli, których wierzytelności umieszczono w planie sanacji, powinny być takie same zarówno dla wierzycieli uczestniczących na walnym zgromadzeniu wierzycieli i głosujących za uchwaleniem planu sanacji (ukr. план санації; transl. plan sanacji), jak i dla wierzycieli, nieuczestniczących w głosowaniu albo którzy głosowali przeciwko uchwaleniu planu sanacji dłużnika.

Plan przedsądowej sanacji opracowuje samodzielnie dłużnik oraz uzgadnia go ze wszystkimi zabezpieczonymi wierzycielami.

Sposób przeprowadzenia walnego zgromadzenia wierzycieli określają *Warunki dotyczące sposobu przeprowadzenia sanacji przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo № 15, zatwierdzone postanowieniem plenum Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z 1.12.2013 roku* (ukr. Положення про порядок проведення санації до порушення провадження у

справі про банкрутство № 15, затвердженням постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17. 12. 2013 року; transl. Polozhennja pro porjadok provedennja sanaciji do poruszennja prowadzennja u sprawi pro bankrutstwo № 15, zatverdzenym postanowuju plenumu Wyszczoho hospodars'koho sudu Ukrainy wid 17.12.2013 roku). Stosownie do tych warunków, obowiązek zwołania zgromadzenia wierzycieli obciąża dłużnika. Powinno być ono ogłoszone na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy (jego terytorialnych organów/oddziałów ds. bankructwa – tj. głównych organach Ministerstwa w regionach) i Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy. Walne zgromadzenie wierzycieli (ukr. загальні збори кредиторів; transl. zahal'ni zbory kredytoriw) jest ważne, jeżeli są na nim obecni wierzyciele, którzy posiadają nie mniej niż dwie trzecie głosów. Na posiedzeniu zgromadzenia wierzycieli wierzyciele otrzymują taką liczbę głosów, która jest proporcjonalna do sumy roszczeń, przysługujących wierzycielom według sprawozdania finansowego dłużnika, pomnożonej przez tysiąc hrywien. Walne zgromadzenie wierzycieli powinno podjąć uchwałę, która powinna być zaprotokołowana i do której należy załączyć pisemne oświadczenia wierzycieli o wyrażeniu zgody na przeprowadzenie przedsądowej sanacji dłużnika i plan przedsądowej sanacji.

W ciągu pięciu dni od dnia uchwalenia planu przedsądowej sanacji na walnym zgromadzeniu wierzycieli, dłużnik albo przedstawiciel wierzycieli powinien przekazać do sądu gospodarczego właściwego według siedziby dłużnika wnioski o zatwierdzenie planu przedsądowej sanacji dłużnika. Od wniosku do sądu pobierana jest opłata sądowa, która na podstawie art. 4 ust. 2 pkt 2 podpunktu 12 ukraińskiej ustawy „o opłatach sądowych” (ukr. Закон України „Про судовий збір”; transl. Zakon Ukrainy „Pro sudowyj zbir”) z 08.07.2011 roku wynosi równowartość *jednego* minimalnego miesięcznego wynagrodzenia, ustalonego na 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym wniosek został złożony do sądu.

W ciągu pięciu dni od otrzymania wniosku sąd gospodarczy wydaje postanowienie o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia, w którym wskazuje także czas i miejsce przeprowadzenia posiedzenia sądowego. Odpis postanowienia jest doręczany dłużnikowi i wszystkim wierzycielom wskazanym we wniosku.

Oficjalna publikacja ogłoszenia o przyjęciu wniosku o zatwierdzenie planu przedsądowej sanacji jest dokonywana na oficjalnej stronie internetowej Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy zgodnie z procedurą określoną w *Warunkach dla sposobu oficjalnego upubliczniania wiadomości o sprawie o bankructwo № 16, zatwierdzonym postanowieniem plenum Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy z 17.12.2013 roku* (ukr. Положенням про порядок офіційного оприлюднення відомостей про справу про банкрутство № 16, затвердженням постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17. 12. 2013 року; transl. Polozhennja pro porjadok oficijnoho opryljudnennja widomostej pro sprawu pro bankrutstwo № 16, zatverdzenym postanowuju plenumu Wyszczoho hospodars'koho sudu Ukrainy wid 17.12.2013 roku).

Wniosek o zatwierdzenie planu przedsądowej sanacji dłużnika powinien być rozpoznany przez sąd gospodarczy w ciągu miesiąca od jego wpływu. Zatwierdzenie planu przedsądowej sanacji przez sąd gospodarczy odbywa się na posiedzeniu sądowym przy udziale dłużnika i wierzycieli wskazanych w postanowieniu. Sąd gospodarczy jest zobowiązany do wysłuchania zastrzeżeń do planu przedsądowej sanacji każdego obecnego na posiedzeniu wierzyciela, nawet jeżeli na posiedzeniu walnego zgromadzenia wierzycieli taki wierzyciel głosował za uchwaleniem takiego planu.

Sąd gospodarczy wydaje postanowienie o zatwierdzeniu albo odmowie zatwierdzenia planu przedsądowej sanacji dłużnika. Odpis tego orzeczenia jest doręczany uczestnikom postępowania, organowi państwowej służby wykonawczej i organom podatkowym właściwym według siedziby dłużnika. Postanowienie o zatwierdzeniu planu przedsądowej sanacji dłużnika jest podstawą przeprowadzenia przedsądowej sanacji.

Procedurę przedsądowej sanacji dłużnika koordynuje organ kierujący dłużnika. Do przeprowadzenia przedsądowej sanacji może jednak zostać dołączony kierujący sanacją (ukr. керуючий санацією; transl. kerujuczyj sanacijojeju), którego wyznacza się z osób, wskazanych w Jedynym rejestrze syndyków Ukrainy. Przedsądowa sanacja powinna zostać przeprowadzona w terminie nie dłuższym niż dwadzieścia miesięcy od dnia zatwierdzenia przez sąd jej planu. W tym czasie warunki planu przedsądowej sanacji dłużnika obowiązują wszystkich wierzycieli, przeprowadza się moratorium w zakresie zaspokojenia roszczeń wierzycieli, powstałych przed zatwierdzeniem przez sąd planu przedsądowej sanacji. Zakazane jest także wszczęcie postępowania o bankructwo dłużnika.

Zakończenie przedsądowej sanacji odbywa się każdorazowo w przypadku zerwania układu, uznania go za nieważny i wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo dłużnika na wniosek dłużnika bądź wierzycieli co do zadłużenia, powstałego po zatwierdzeniu przez sąd planu przedsądowej sanacji.

4.2.4. Postępowanie w sprawach o bankructwo

Zgodnie z art. 1 ust. 2 punktem 2 ustawy o bankructwie, bankructwo to stwierdzona przez sąd gospodarczy niezdolność dłużnika do przywrócenia swojej wypłacalności przy pomocy postępowania sanacyjnego i układu oraz wykonania majątkowych żądań wierzycieli w inny sposób niż przez zastosowanie postępowania likwidacyjnego. Postępowanie w sprawach o bankructwo ma na celu uniknięcie przypadkowej przewagi jednego z wierzycieli i równomierne zaspokojenie roszczeń wszystkich wierzycieli dłużnika. Rozpoznawanie spraw o bankructwo osób prawnych oraz osób fizycznych-przedsiębiorców należy do kompetencji sądów gospodarczych zgodnie z zasadami przewidzianymi w ukraińskim Kodeksie postępowania gospodarczego (ukr. Господарський процесуальний кодекс України; transl. Hospodars'kyj procesual'nyj kodeks Ukrajiny) z uwzględnieniem przepisów ustawy o bankructwie. W zależności od kategorii dłużnika, rodzaju jego działalności i posiadania przez niego majątku sąd gospodarczy stosuje zwykły, specjalny lub

uproszczony tryb postępowania w sprawie o bankructwo. *Zwykły tryb postępowania* (ukr. Загальний порядок провадження; transl. zahal'nyj porjadok prowadzennja) w sprawach o bankructwo przewiduje zastosowanie procedury rozporządzenia majątkiem wraz z jego dalszym rozdysponowaniem do postępowania sanacyjnego, likwidacyjnego bądź układu. *Specjalny tryb postępowania* (ukr. Спеціальний порядок провадження; transl. special'nyj porjadok prowadzennja) umożliwia przyłączenie się do postępowania także dodatkowych uczestników, przedłużenia terminów (okresów – przyp. tłum) sanacji, zbiegu postępowania, dotyczącego rozporządzania majątkiem, i postępowania sanacyjnego²⁴⁹. Uproszczony tryb postępowania (ukr. Спрощений порядок провадження; transl. sproszczenyj porjadok prowadzennja) jest stosowany podczas likwidacji bankruta (upadłego – przyp. tłum.) bez stosowania procedury rozporządzania jego majątkiem i jego sanacji.

Sprawy dotyczące bankructwa są rozpoznawane przez sąd gospodarczy właściwy ze względu na siedzibę dłużnika (osoby prawnej) albo miejsce zamieszkania osoby fizycznej. Jeżeli zaś dłużnik zmienił miejsce zamieszkania po przyjęciu wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo do rozpoznania, to akta sprawy nie są przekazywane do sądu gospodarczego właściwego już ze względu na nowe miejsce zamieszkania dłużnika²⁵⁰.

Sprawy dotyczące bankructwa mogą być rozpatrywane przez sądy gospodarcze na wniosek dłużnika albo jego wierzycieli, jeżeli bezsporne roszczenia wierzyciela (wierzycieli) wobec dłużnika w całości stanowią nie mniej niż wysokość trzechsetkrotności minimalnego wynagrodzenia i nie zostały zaspokojone przez dłużnika w ciągu trzech miesięcy od ich wymagalności. Za **bezsporne roszczenia wierzyciela** należy uważać roszczenia majątkowe, stwierdzone prawomocnym wyrokiem sądowym oraz postanowieniem o otwarciu postępowania egzekucyjnego, zgodnie z którym dochodzi do ściągnięcia środków z rachunków dłużnika. Do składu tych żądań niewliczane są odszkodowania ustawowe pieniężne, zadośćuczynienia oraz inne sankcje finansowe. Wspomniane wyżej postanowienia wskazują na to, że jedynie orzeczenie sądowe, w przypadku braku wydanego na jego podstawie aktu wykonawczego i postanowienia organu Państwowej Służby Egzekucyjnej (ukr. Державна виконавча служба; transl. Derżawna wykonawcza służba) o otwarciu postępowania egzekucyjnego, nie może być stwierdzeniem bezsporności roszczeń majątkowych.

Sprawa o bankructwo może zostać wszczęta przed sądem, pod warunkiem, że bezsporne roszczenia wierzyciela (wierzycieli) wobec dłużnika:

²⁴⁹ Uwaga autora: specjalny tryb postępowania polega na tym, że podczas postępowania w sprawie o bankructwo mogą być dokonywane – na wniosek uczestników postępowania o bankructwo – dodatkowe czynności: przyłączenie dodatkowych uczestników, np. przyłączenie inwestora w trakcie sanacji dłużnika, prowadzenia procedury rozporządzenia majątkiem dłużnika i sanacji dłużnika jednocześnie z przedłużeniem terminów dla sanacji dłużnika itp.

²⁵⁰ List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1862/2013 z 26.12.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року).

1) stanowią w całości nie mniej niż wysokość trzechsetkrotności minimalnego wynagrodzenia; 2) nie zostały zaspokojone przez dłużnika w ciągu trzech miesięcy od wszczęcia postępowania egzekucyjnego. Takie ukształtowanie przesłanek wszczęcia postępowania ma na celu ochronę gospodarczej reputacji i ciągłości wykonywania działalności gospodarczej przez dłużnika, która w okresie postępowania o bankructwo może doprowadzić do zmniejszenia zysku. Przepisy nie regulują trybu zakończenia egzekucji zadłużenia wobec wierzycieli, których wierzytelności stanowią nie mniej niż trzechsetkrotność minimalnego wynagrodzenia. Jeżeli wysokość roszczeń wierzycieli są niższe niż trzechsetkrotność minimalnego wynagrodzenia, taki wierzyciel jest zobowiązany przyłączyć innych wierzycieli, którzy wraz ze swoimi roszczeniami względem dłużnika osiągną poziom trzechsetkrotności minimalnego wynagrodzenia bądź oczekiwać od dłużnika, że sam zwróci się do sądu gospodarczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo. W takim przypadku ciężko mówić o możliwości zapewnienia należytych gwarancji ochrony ustawowych interesów wierzycieli, jeżeli prowadzą oni małe lub średnie przedsiębiorstwo.

Stosownie do art. 11 ust. 5 ukraińskiej ustawy o bankructwie dłużnik jest zobowiązany zwrócić się do sądu gospodarczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, jeżeli:

- zaspokojenie roszczeń jednego bądź kilku wierzycieli doprowadzi do niemożliwości wykonania zobowiązań majątkowych dłużnika w pełnym zakresie wobec innych wierzycieli (zagrożenie niewypłacalnością);
- w czasie likwidacji dłużnika prowadzonej nie na podstawie postępowania o bankructwo zaistnieje niemożliwość zaspokojenia roszczeń wierzycieli w pełnym zakresie.

W takich okolicznościach dłużnik jest uprawniony do złożenia wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo niezależnie od istnienia bądź braku bezspornych roszczeń wierzyciela. Wówczas wystarczającą przesłanką wszczęcia postępowania jest zaistnienie „wiarygodnej niewypłacalności” (ukr. вірогідна неплатоспроможність; transl. wirohidna neplatospromozhnist’). Konieczną przesłanką pozytywną wszczęcia postępowania jest posiadanie przez dłużnika majątku, wystarczającego na pokrycie kosztów postępowania.

Wierzyciel może zwrócić się do sądu gospodarczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo tylko w razie braku zaspokojenia bezspornych roszczeń wobec dłużnika. Wniosek wierzyciela powinien zawierać informację o wysokości żądań wierzyciela wobec dłużnika wraz z osobnym zaznaczeniem odszkodowań pieniężnych i zadośćuczynień. Jeżeli wierzycieli jest kilku, mogą zwrócić się do sądu gospodarczego z jednym wspólnym wnioskiem, łącząc swoje roszczenia wobec dłużnika. Wniosek powinien zostać wtedy podpisany przez wszystkich wierzycieli w nim wskazanych. Do wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo załączyć należy dokument, stwierdzający dokonanie opłaty sądowej, która, zgodnie z art. 4 ust. 2 punktem 2 podpunktem 13 ukraińskiej ustawy „o opłatach sądowych”, wynosi pięciokrotność minimalnego miesięcznego wynagrodzenia,

przewidzianego w ustawie na 1 stycznia roku kalendarzowego, w którym wniosek jest składany do sądu.

Do wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo należy dołączyć wyciąg podmiotu, będącego dłużnikiem, z Jedyne go państwowego rejestru osób prawnych i osób fizycznych-przedsiębiorców, ponieważ automatyczny dobór kandydatów na syndyka w sprawach o bankructwo jest dokonywany przy uwzględnieniu formy własności i formy organizacyjno-prawnej dłużnika, co zostało przewidziane w *Warunkach dotyczących automatycznego systemu doboru kandydatów na stanowisko syndyka w sprawach o bankructwo, zatwierdzonych plenum Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy № 1 z 16.01.2013 roku* (ukr. *Положенням про автоматизовану систему з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство, затвердженням постановою пленуму Вищого господарського суду України № 1 від 16.01.2013 року*; transl. *Polożennja pro awtomatyzowanu systemu z wid boru kandydatiw na przyznaczennja arbitražnoho kerujuczoho u sprawach pro bankrutstwo, zatwerdżenym postanowuju plenum Wyszczoho hospodars'koho sudu Ukrajinu № 1 wid 16.01.2013 roku*).

Przyjęcie do rozpoznania przez sąd gospodarczy wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo i wszczęcie przez sąd gospodarczy postępowania w sprawie o bankructwo są odrębnymi czynnościami procesowymi. W wypadku pierwszej z nich sąd gospodarczy rozstrzyga kwestię przyjęcia, odmowy albo zwrotu wniosku, natomiast w wypadku drugiej rozstrzyga kwestię wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo lub o odmowie jego wszczęcia²⁵¹. Dlatego też przy złożeniu wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, wnoszący nie jest zobowiązany udowadniać fakt niewypłacalności dłużnika, a jedynie powinien złożyć niezbędne dokumenty, mogące świadczyć o „wiarygodnej niewypłacalności”.

Sąd gospodarczy w ciągu pięciu dni od dnia wniesienia wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo wydaje postanowienie o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia albo odmawia bądź zwraca wniosek w trybie i na podstawie, które są przewidziane w art. 14 i 15 ukraińskiej ustawy o bankructwie. W postanowieniu sąd może zobowiązać wnoszącego-dłużnika i inne osoby do przedłożenia dodatkowych informacji, niezbędnych do rozstrzygnięcia wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, a także do zastosowania środków zabezpieczenia roszczeń wierzycieli.

W razie wniesienia przez wierzyciela wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo sąd gospodarczy powinien zażądać od dłużnika potwierdzenia otrzymania wniosku inicjującego. W tym dokumencie dłużnik udziela informacji co do niewypłacalności oraz innych informacji, mogących stanowić podstawę odmowy wszczęcia postępowania, np. dowody, że

²⁵¹ Punkt 10 Listu Informacyjnego wydane go przez Wyższy Sąd Gospodarczy Ukrainy № 01-06/606/2013 z 28.03.2013 roku (ukr. п. 10 Інформаційного листа Вищого господарського суду України № 01-06/606/2013 від 28.03.2013 року).

wymagalne roszczenia wierzyciela zostały w pełni zabezpieczone zastawem na przedmiotach, wchodzących w skład majątku dłużnika. Niezłożenie przez dłużnika takiego potwierdzenia, także na żądanie sądu, nie stanowi przeszkody do przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego (ukr. підготовче засідання; transl. pidhotowcze zasidannja).

Kwestia wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo jest rozstrzygana wyłącznie na **posiedzeniu przygotowawczym**, które sąd gospodarczy jest zobowiązany przeprowadzić w ciągu czternastu dni liczonych od dnia podjęcia uchwały o przyjęciu wniosku do rozpatrzenia, a w wypadku zaistnienia poważnych przyczyn nie później niż w ciągu trzydziestu dni. Zasadniczym celem postępowania przygotowawczego w sądzie gospodarczym w sprawie o bankructwo jest kontrola uzasadnienia wniosku wierzyciela bądź dłużnika co do istnienia cech niewypłacalności, a w przypadku wniosku dłużnika dodatkowo także istnienia zagrożenia jego niewypłacalnością²⁵².

Jeżeli postępowanie zostało wszczęte na wniosek wierzyciela (wierzycieli), sąd gospodarczy ocenia uzasadnienie jego (ich) żądań, ich bezsporność, zastosowanie środków egzekucji przymusowej w postępowaniu egzekucyjnym na podstawie tych żądań. Sąd gospodarczy bierze także pod uwagę odpowiedź dłużnika na wniosek o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo, jeżeli została złożona do dnia przeprowadzenia posiedzenia przygotowawczego. W odpowiedzi dłużnik może zaprzeczyć roszczeniom wnioskującego/wnioskujących oraz przedstawić dowody na poparcie swojego stanowiska. Ponadto dłużnik powinien wskazać ogólną sumę zadłużenia wobec wierzycieli, wynikającą ze zobowiązań pieniężnych; przedstawić informacje o istnieniu swojego majątku, wszystkie rozliczenia/wykazy z instytucji bankowych bądź innych instytucji finansowych, informacje o rachunkach, na których zostały zarejestrowane papiery wartościowe dłużnika, a także informacje o prowadzonej przez dłużnika działalności, związanej z tajemnicą państwową. Do odpowiedzi dłużnik powinien dołączyć zaświadczenie od organów właściwych dla prywatyzacji o istnieniu bądź nieistnieniu w bilansach przedsiębiorstwa majątku państwowego, który w trakcie procesu prywatyzacji nie wszedł na poczet spłaty kapitału zakładowego dłużnika.

Jeżeli do dnia posiedzenia przygotowawczego roszczenia wierzyciela (wierzycieli) zostały przez dłużnika zaspokojone jedynie w części i ogólna suma bezspornych roszczeń, które nie zostały przez dłużnika zaspokojone wynosi mniej niż trzechsetkrotność minimalnego rozmiaru wynagrodzenia, sąd gospodarczy powinien odmówić wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo.

W wypadku złożenia wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo przez dłużnika w posiedzeniu przygotowawczym wyjaśniane są przesłanki niewypłacalności dłużnika bądź zagrożenia nią. Postępowanie w sprawie o bankructwo może być wszczęte w wypadku istnienia majątku,

²⁵² List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1862/2013 z 26.12.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року).

wystarczającego na pokrycie kosztów sądowych. Do takich kosztów należy jednorazowo doliczyć wynagrodzenie dla syndyka za dwanaście miesięcy jego pracy, które miesięcznie jest nie mniejsze niż stawka minimalnego wynagrodzenia za ten okres zgodnie z ukraińskimi przepisami prawa, zwroty kosztów publikacji ogłoszeń w sprawie i opłaty od wniosku, wniesionej przez wierzycieli²⁵³.

Po rozpoznaniu wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo i odpowiedzi dłużnika na niego sąd gospodarczy podejmuje uchwałę o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo (uchwała jest prawomocna już od momentu jej podjęcia i może być skarżona w porządku apelacyjnym i kasacyjnym) albo odmowie wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo (odmowa w otwarciu postępowania nie przeszkadza powtórnemu zwróceniu się do sądu z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo).

Wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo powoduje następujące konsekwencje:

1) przeprowadza się moratorium co do zaspokojenia roszczeń wierzycieli, na podstawie którego dochodzi do wstrzymania wykonywania przez dłużnika jakichkolwiek zobowiązań zarówno prywatnoprawnych, jak i publicznoprawnych, których termin wymagalności przypadał na dzień przed przeprowadzeniem moratorium. Wstrzymuje się także podjęte czynności, skierowane na zabezpieczenie wykonania tych zobowiązań, które zostały zastosowane do dnia przeprowadzenia moratorium²⁵⁴;

2) roszczenia wierzycieli upadłościowych i dotychczas zabezpieczonych wierzycieli rozpatruje się w postępowaniu w sprawie o bankructwo;

3) może dojść do zajęcia majątku dłużnika bądź do innych ograniczeń co do rozporządzania przez niego majątkiem;

4) dochodzi do ograniczeń wykonywania praw przez wspólników czy akcjonariuszy dłużnika;

5) zakazane jest podejmowanie przez dłużnika jakiegokolwiek decyzji w zakresie jego likwidacji, reorganizacji, a także zbywania pojedynczych środków i przedmiotów, będących przedmiotem zastawu.

²⁵³ List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1149/2013 z 07.08.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1149/2013 від 07.08.2013 року).

²⁵⁴ Nowa redakcja ustawy o bankructwie zawiera przepisy, zgodnie z którymi moratorium na zaspokojenie roszczeń wierzyciela w sprawie o bankructwo zostało przeniesione z momentu wpływu do sądu gospodarczego wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo na moment wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo. Nowe brzmienie sprzyja spłacie roszczeń wierzyciela o charakterze majątkowym, termin wykonania wierzytelności, z których wynikają, przypadał przed wszczęciem postępowania w sprawie o bankructwo. Również, jeżeli w posiedzeniu przygotowawczym sąd wskaże podstawy dla odmowy wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo, dojdzie do zapobieżenia możliwości wyrządzenia szkody dłużnikowi, w stosunku do którego złożono wniosek o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo, jak również wobec wierzycieli, którzy mogą ucierpieć w przypadku bezpodstawnego podjętego moratorium.

Informacja o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo jest ogłaszana na oficjalnej stronie internetowej Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy. Celem publikacji jest ujawnienie wszelkich wierzycieli i osób, które ujawniły zamiar wzięcia udziału w postępowaniu sanacyjnym dłużnika, w stosunku do którego wszczęto postępowanie o bankructwo. Przy tym wszystkie roszczenia o charakterze majątkowym wobec dłużnika powinny zostać wyrażone w narodowej walucie Ukrainy. Jeżeli zobowiązania dłużnika zostały wyrażone w walucie zagranicznej, to skład i rozmiar roszczeń majątkowych wierzycieli wyrażany jest w narodowej walucie Ukrainy zgodnie z kursem ustalonym przez Narodowy Bank Ukrainy na dzień złożenia przez wierzycieli wniosku z roszczeniami majątkowymi wobec dłużnika²⁵⁵. Taka informacja powinna ponadto zawierać pełną nazwę (firmę) dłużnika, jego adres do korespondencji, dane rachunku bankowego, nazwę i adres sądu gospodarczego, numer sprawy, informację o podmiocie rozporządzającym majątkiem dłużnika, termin końcowy składania wniosków wierzycieli upadłościowych, w których przedstawiają swoje roszczenia wobec dłużnika.

Ogłoszenie o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo dłużnika na stronie internetowej Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy jest bardziej efektywne niż ogłoszenie drukowane w prasie (ustawa o bankructwie przed nowelizacją wymagała ogłoszenia w oficjalnym drukowanym środku informacji masowej).

Do momentu publikacji zawiadomienia o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo sądy mają obowiązek przyjmować i rozpoznawać na zasadach ogólnych wszelkie wnioski wierzycieli upadłościowych. Po tym czasie zarządca majątku jest zobowiązany powiadomić właściwy sąd, rozpoznający żądania wierzycieli upadłościowych, poniesione w pozwie wobec dłużnika, o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo.

Po notyfikacji przez zarządcę sąd powinien zawiesić postępowanie wszczęte na podstawie pozwu i pouczyć powoda o prawie do zwrócenia się do sądu gospodarczego właściwego ze względu na siedzibę dłużnika z pozwem o uznaniu jego roszczeń w stosunku do dłużnika w sprawie o bankructwo. Oprócz tego, sąd powinien poinformować powoda, że roszczenia zgłoszone po upływie ustalonego terminu nie zostaną w ogóle wniesione. To spowoduje, że takie osoby nie zostaną uznane za wierzycieli upadłościowych, a ich roszczenia będą zaspokajane dopiero w szóstej kolejności, zgodnie z procedurą likwidacyjną. Nie dotyczy to jednak roszczeń o wynagrodzenie z tytułu praw autorskich, alimentów, ani o zadośćuczynienie za szkodę na osobie (na życiu bądź zdrowiu osób fizycznych), zapłatę składek na ogólnie obowiązkowe państwowe ubezpieczenie rentowe bądź inne ubezpieczenie społeczne. Wyjątek obejmuje także roszczenia państwowej spółki akcyjnej „Naftohaz Ukrainy” i/lub jej spółki córki z tytułu dostawy gazu ziemnego na podstawie licencji w zakresie spłaty

²⁵⁵ List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1862/2013 z dnia 26.12.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року).

zadłużenia (w tym kar umownych, 3 procent rocznej stopy inflacji) w przypadku dostarczenia/zużycia gazu ziemnego, zgodnie ze stanem na 1 maja 2015 roku.

Jeżeli powód nie zgłosi swojej wierzytelności do sądu gospodarczego w ciągu trzydziestu dni od dnia publikacji informacji o wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo, sąd rozpoznający sprawę po upływie tego terminu wznawia postępowanie wszczęte na podstawie pozwu i odmawia uczynienia zadość pozwu. Jeśli jednak odmówiono wszczęcia postępowania w sprawie o bankructwo albo postępowanie w sprawie o bankructwo zakończono, postępowanie wszczęte na podstawie pozwu skierowanego wcześniej wobec dłużnika podlega wznowieniu i pozew jest rozpoznawany merytorycznie.

Zgłoszenie wierzytelności do sądu gospodarczego w sprawie o bankructwo jest prawem wierzyciela, sąd nie może takiej wierzytelności wciągnąć do rejestru roszczeń wierzycieli z urzędu. Brak zgłoszenia wierzytelności nie pozbawia uprawnionego możliwości zaspokojenia swoich roszczeń w procedurze likwidacyjnej, zgodnie z kolejnością zaspokajania, tj. w szóstej grupie.

Następnym etapem postępowania w sprawie o bankructwo jest przeprowadzenie **posiedzenia poprzedzającego** (ukr. попереднє засідання; transl. poperednje zasidannja) w sądzie gospodarczym. Stosownie do art. 25 ustawy o bankructwie posiedzenie poprzedzające sąd gospodarczy przeprowadza nie później niż na dwa miesiące i dziesięć dni, a w wypadku dużej liczby wierzycieli nie później niż na trzy miesiące po przeprowadzeniu posiedzenia przygotowawczego przez sąd. Kwestia czy dana liczba wierzycieli jest duża, zależy od oceny sądu gospodarczego, który uwzględnia warunki konkretnej sprawy. Przy rozstrzyganiu tego zagadnienia należy brać pod uwagę nie tylko liczbę wierzycieli, ale także skład roszczeń majątkowych, istnienie i treść sprzeciwów zarządcy majątku, dłużnika, innych wierzycieli itd. Przy określaniu przez sąd gospodarczy ogólnego rozmiaru roszczeń wierzyciela, zabezpieczonych na majątku dłużnika, należy brać pod uwagę wycenę majątku, uzgodnioną przez stronę w umowie o ustanowieniu zastawu (hipoteki)²⁵⁶.

Na posiedzeniu poprzedzającym sąd gospodarczy rozpoznaje wszystkie roszczenia wierzycieli, w tym także te, w stosunku do których dłużnik wniósł zastrzeżenia i których nie wciągnięto do rejestru roszczeń wierzycieli, a także te, uznane przez dłużnika i wciągnięte do tego rejestru. Na takim posiedzeniu jest także ustalana data przeprowadzenia zgromadzenia wierzycieli i komitetu wierzycieli.

Po rozpatrzeniu roszczeń wierzycieli sąd gospodarczy ustala termin posiedzenia podsumowującego (ukr. підсумкове засідання; transl. pidsumkowe zasidannja), na którym zostanie podjęta uchwała o sanacji dłużnika (ukr. ухвала про санацію боржника; transl. uchwała pro sanaciju borżnyka) albo postanowienie o uznaniu go za bankruta (upadłego – przyp. tłum.) i otwarciu

²⁵⁶ List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1862/2013 z 26.12.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року).

procedury likwidacyjnej, ewentualnie uchwała w przedmiocie zakończenia postępowania w sprawie o bankructwo.

4.2.5. Postępowania sądowe

4.2.5.1. Uwagi wprowadzające

Po wszczęciu postępowania w sprawie o bankructwo, w zależności od porządku postępowania względem dłużnika mogą zostać zastosowane takie postępowania sądowe jak: rozporządzenie majątkiem dłużnika, sanacja, układ, likwidacja bankruta.

4.2.5.1.1. *Postępowanie mające na celu rozporządzenie majątkiem dłużnika*

Jednocześnie należy zwrócić uwagę, że stosownie do art. 22 ust. 2 ukraińskiej ustawy o bankructwie postępowanie, mające na celu rozporządzenie majątkiem dłużnika, przebiega w ciągu stu piętnasty dni kalendarzowych i może być przedłużone przez sąd gospodarczy nie dłużej niż o dwa miesiące. Wskazany przepis wnosi pozytywne zmiany co do postępowania w sprawach o bankructwo. W odróżnieniu od wcześniejszej redakcji ustawy o bankructwie, w której postępowanie, mające na celu rozporządzenie majątkiem, trwało sześć miesięcy i mogło być przedłużane przez sąd nieoznaczoną liczbę razy, nowa redakcja ściśle wskazuje okres prowadzenia takiego postępowania. Wskazanie przez ustawę terminów przeprowadzenia procedury rozporządzenia majątkiem dłużnika zmniejsza trwałość i wartość postępowania w sprawie o bankructwo.

Po upływie terminów wskazanych w ustawie uprawnienia zarządcy majątkiem wygasają. Postępowanie rozporządzania majątkiem uważane jest za zakończone od dnia uznania przez sąd gospodarczy dłużnika za bankruta i rozpoczęcia procedury likwidacyjnej albo przeprowadzenia procedury sanacji, albo zatwierdzenia układu. Przy tym przejście od procedury zarządzania majątkiem do sanacji jest możliwe tylko w przypadku istnienia planu sanacji dłużnika. W wypadku braku planu sanacji dłużnika przeprowadzana jest postępowanie likwidacyjne dłużnika.

Rozporządzenie majątkiem dłużnika stanowi system środków nadzorczo-kontrolnych co do zarządzania i rozporządzania majątkiem przez dłużnika. Jego celem jest zapewnienie ochrony, efektywnego wykorzystania majątkowych aktywów dłużnika, przeprowadzenia analizy jego sytuacji finansowej, a także określenie kolejnej optymalnej procedury (sanacji, układu bądź likwidacji) (art. 22 ust. 1 ustawy o bankructwie).

Czynności w postępowaniu, mającym na celu rozporządzenie majątkiem dłużnika, wykonuje zarządca majątku. Jest nim osoba fizyczna, wyznaczona na podstawie orzeczenia sądu gospodarczego. Do obowiązków zarządcy majątku należą: rozpatrywanie wniosków wierzycieli o roszczeniach majątkowych wobec dłużnika; prowadzenie rejestru roszczeń wierzycieli; zawiadamianie wierzycieli o wynikach rozpatrzenia innych roszczeń; stosowanie środków ochrony majątku dłużnika; zwoływanie i organizowanie zgromadzenia wierzycieli; ujawnienie (w przypadku istnienia) cech fikcyjnego bankructwa,

doprowadzenia do bankructwa, skrywanej trwałej finansowej niewypłacalności, podejmowania czynności niezgodnych z prawem w razie bankructwa itd.

W wyniku nowelizacji ustawy o bankructwie rozszerzono uprawnienia zarządcy majątkiem o przeprowadzanie inwentaryzacji majątku dłużnika i opracowywanie planu sanacji.

W przypadku niewykonania albo nieterminowego wykonania przez zarządcę majątkiem swoich obowiązków (rozpatrzenie wniosków wierzycieli w przedmiocie roszczeń majątkowych wobec dłużnika, przeprowadzenia inwentaryzacji majątku dłużnika i określenie jego wartości itd.) sąd gospodarczy, na wniosek zgromadzenia wierzycieli albo z własnej inicjatywy, może wygasić upoważnienia zarządcy majątkiem i wyznaczyć nowego zarządcę²⁵⁷.

Po wyznaczeniu zarządcy aż do zakończenia postępowania w przedmiocie rozporządzania majątkiem organ uprawniony do reprezentacji dłużnika nie ma prawa, bez zgody zarządcy majątku, podejmować decyzji o: reorganizacji (połączeniu przez zawiązanie nowej spółki, połączeniu przez przejęcie, podziale przez rozdzielenie, podziale przez wydzielenie, przekształceniu) i likwidacji dłużnika; utworzeniu osób prawnych albo uczestnictwie w innych osobach prawnych; utworzeniu oddziałów i przedstawicielstw; wypłacie dywideny; przeprowadzeniu przez dłużnika emisji papierów wartościowych; wystąpienia ze składu wspólników dłużnika, będącego osobą prawną; nabycia od akcjonariuszy już wyemitowanych akcji dłużnika. Jednocześnie sąd gospodarczy, na wniosek zarządcy majątkiem, może uchylić zajęcie majątku dłużnika i inne ograniczenia co do rozporządzania jego majątkiem, niezależnie od podmiotu, który je nałożył, jeżeli zajęcie i ograniczenia utrudniają wykonywanie działalności gospodarczej przez dłużnika albo przywrócenie jego wypłacalności.

Sanacja

Kolejnym postępowaniem sądowym, które może zostać zastosowane w przypadku spraw o bankructwo, jest sanacja dłużnika. Pod pojęciem **sanacji** rozumie się system środków, realizowanych podczas postępowania w sprawie o bankructwo, mających na celu zapobiegnięcie uznaniu dłużnika za bankruta i w dalszej kolejności jego likwidacji. Chodzi tu o poprawę sytuacji finansowo-gospodarczej dłużnika, a także zaspokojenie w całości lub w części roszczeń wierzycieli. Odbywa się to poprzez restrukturyzację przedsiębiorcy, i/lub zmiany prawno-organizacyjne.

Środki przywrócenia wypłacalności dłużnikowi i zaspokojenia roszczeń wierzycieli są określane w planie sanacji (ukr. план санації; transl. plan sanacji) i mogą przybrać postać:

1) Restrukturyzacji przedsiębiorstwa, pod którą należy rozumieć realizację środków organizacyjno-gospodarczych, finansowo-ekonomicznych, prawnych, technicznych, skierowanych na reorganizację przedsiębiorstwa, w

²⁵⁷ List Wyższego Sądu Gospodarczego № 01-06/1862/2013 z 26.12.2013 roku (ukr. Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року).

szczegółności w drodze jego podziału z przejściem zadłużeń (zobowiązań) na osobę prawną, która nie podlega sanacji, jak również na zmianie formy własności, zarządzania, organizacyjno-prawnej formy, która będzie sprzyjać finansowemu uzdrowieniu przedsiębiorcy, podwyższeniu efektywności produkcji, zwiększeniu zakresu zdolności konkurencyjnej prowadzonej produkcji przy pełnym bądź częściowym zaspokojeniu roszczeń wierzycieli.

2) Odroczenia i/lub rozłożenia płatności części zadłużenia, w stosunku do którego jest zawierany układ.

3) Wykonania zobowiązań dłużnika przez właściciela jego majątku. W trakcie całego postępowania sanacyjnego właściciel majątku dłużnika może zaspokoić wszystkie roszczenia wierzycieli upadłościowych, zgłoszone do rejestru roszczeń wierzycieli, albo przekazać dłużnikowi środki, wystarczające na zaspokojenie wszystkich roszczeń wierzycieli upadłościowych za wyjątkiem roszczeń o zapłatę kar umownych, odszkodowań i zadośćuczynień. Właściciel majątku dłużnika jest zobowiązany przesłać odpowiedni wniosek prowadzącemu sanację (ukr. керуючий санацією; transl. kerujuczyj sanacijojeju), komitetowi wierzycieli²⁵⁸ i sądowi gospodarczemu. W razie uznania przez sąd tego wniosku dłużnik powinien w ciągu jednego miesiąca przeprowadzić rozliczenia ze wszystkimi wierzycielami upadłościowymi i w ciągu dziesięciu dni po wykonaniu zobowiązań złożyć do sądu gospodarczego pisemne sprawozdanie z ich wykonania.

4) Dokapitalizowania dłużnika. W razie podwyższenia kapitału zakładowego wspólnicy mają prawo pierwszeństwa w nabyciu udziałów, proporcjonalnie do udziałów już posiadanych.

5) Sprzedaży części majątku dłużnika, wskazanego w planie sanacji. Sprzedaż majątku jest przeprowadzana w drodze licytacji. Wartość majątku dłużnika, wystawianego na licytację, jest określana zgodnie z przepisami ukraińskiej ustawy „o wycenie majątku, praw majątkowych i profesjonalnej działalności wyceniającej” oraz innych aktów prawnych.

6) Sprzedaży całego majątku dłużnika (ruchomości, nieruchomości, surowców, produktów, wierzytelności, praw, itd.). Sprzedaż majątku jest przeprowadzana w drodze licytacji. Z sumy, uzyskanej ze sprzedaży majątku, dłużnik zaspokaja roszczenia wierzycieli w pełnym zakresie. Jeżeli ta suma jest niewystarczająca dla uregulowania zadłużenia wobec wierzycieli, kierujący sanacją proponuje wierzycielom zawarcie układu. W innym wypadku sąd gospodarczy uznaje dłużnika za bankruta i otwiera postępowanie likwidacyjne.

7) Przeniesienia majątku dłużnika na nowo utworzoną spółkę handlową, która przejmuje prawa i obowiązki dłużnika. Po utworzeniu spółki udziały (akcje) w kapitale zakładowym (udziałowym) nowo utworzonej spółki handlowej są zbywane na rzecz osób trzecich w drodze licytacji. Z sumy, uzyskanej w ten sposób, dłużnik zaspokaja wierzycieli.

8) Zwolnienia pracowników dłużnika, których roszczenia nie mogą zostać zaspokojone w trakcie wykonywania planu sanacji.

²⁵⁸ Jest to odpowiednik polskiej „rady wierzycieli” – przyp. tłum.

9) Inne sposoby przywrócenia wypłacalności dłużnika.

Postępowanie sanacyjne, trwa do sześciu miesięcy. Może jednak zostać przedłużone na wniosek kierownika sanacji bądź komitetu wierzycieli do dwunastu miesięcy. Ustawa o bankructwie przed nowelizacją przewidywała wprawdzie 12 miesięczny okres na przeprowadzenie postępowania sanacyjnego, jednakże z możliwością jego przedłużania o sześć miesięcy (przedłużenie postępowania mogło następować wielokrotnie). Taka regulacja nie tylko przedłużała postępowanie sanacyjne, ale także opóźniała zastosowanie procedury likwidacyjnej, a w konsekwencji utrudniała, a niekiedy wręcz uniemożliwiała zaspokojenie wszystkich wierzycieli.

Sanacja dłużnika jest prowadzona na wniosek komitetu wierzycieli na podstawie uchwały sądu gospodarczego. Jednocześnie z wszczęciem postępowania sanacyjnego sąd gospodarczy wyznacza kierującego sanacją. Od tego momentu podmiot, dotychczas sprawujący zarząd majątkiem dłużnika, traci swoje uprawnienia, które przechodzą na kierującego sanacją. Organy uprawnione do prowadzenia spraw dłużnika w ciągu trzech dni od dnia wydania orzeczenia o wszczęciu postępowania sanacyjnego są zobowiązane przekazać kierującemu sanacją dokumentację księgową i inne dokumenty dłużnika, pieczętki, itp. Od momentu wszczęcia postępowania sanacyjnego wobec dłużnika kierujący sanacją uzyskuje prawo do rozporządzania majątkiem dłużnika, zgodnie z planem sanacji, oraz prawo do zawierania w imieniu dłużnika układów, umów cywilnoprawnych bądź umów o pracę oraz innych czynności prawnych i składania wniosku o uznanie czynności prawnych (umów), zawartych przez dłużnika za nieważne.

Uczestnikiem postępowania sanacyjnego jest także inwestor. Jest to osoba, która podejmuje decyzję o wniesieniu własnych, pożyczonych i załączonych przedmiotów majątkowych bądź intelektualnych do obiektu, w który inwestuje, ponosząc przy tym odpowiedzialność za niewykonanie swoich zobowiązań. Inwestor jest uprawniony do udziału w omawianiu planu sanacji i jego podpisaniu, uczestniczenia w posiedzeniach sądowych podczas całej procedury sanacji; zapoznawania się z materiałami sprawy o bankructwie, dokumentami księgowymi i statystycznymi dłużnika; skarżenia orzeczeń sądowych, wydanych w trakcie postępowania sanacyjnego.

Podstawowym obowiązkiem kierującego sanacją jest złożenie do sądu gospodarczego opracowanego planu sanacji. Powinno to nastąpić w ciągu trzech miesięcy. Obowiązkiem kierującego sanacją jest także składanie cokuwartalnych sprawozdań z jego wykonania komitetowi wierzycieli i sądowi. Plan sanacji powinien zostać uchwalony przez komitet wierzycieli i uzgodniony ze wszystkimi zabezpieczonymi wierzycielami. Przy tym plan sanacji powinien być uchwalony przez komitet wierzycieli, jeżeli zagłosowała za nim większość obecnych wierzycieli. Wierzycielom przysługują głosy w liczbie proporcjonalnej do sumy roszczeń wierzycieli, włączonych do rejestru roszczeń wierzycieli, i pomnożonej przez tysiąc hrywien. Plan sanacji podlega zatwierdzeniu przez zabezpieczonych wierzycieli w ciągu siedmiu dni od podjęcia uchwały o jego uchwaleniu. Jeżeli którykolwiek z zabezpieczonych

wierzycieli sprzeciwi się uzgodnionemu planowi sanacji, wierzyciele mogą podjąć uchwałę o wydzieleniu obciążonych składników z majątku dłużnika i ich sprzedaży na licytacji oraz zaspokojenia roszczeń takiego wierzyciela ze środków, uzyskanych z ich sprzedaży albo na wykup zadłużenia, odpowiednio do informacji, uzyskanej z rejestru roszczeń wierzycieli.

Plan sanacji dłużnika powinien spełniać przesłanki, wskazane w przepisach ustawy o bankructwie, oraz odpowiadać wymogom przygotowywania planu sanacji dłużnika, przewidzianym w *Typowej formie planu sanacji dłużnika w sprawach o bankructwo, zatwierdzonej nakazem Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy № 1223/5 z 19.06.2013 roku* (ukr. *Типовою формою плану санації боржника у справі про банкрутство, затвердженою наказом Міністерства юстиції України № 1223/5 від 19.06.2013 року*). Zgodnie z art. 29 ust. 1 ustawy o bankructwie plan sanacji powinien wskazywać środki, służące przywróceniu wypłacalności dłużnika, i terminy ich realizacji, może również określać warunki wykonania zobowiązań dłużnika przez osoby trzecie, zaspokojenia roszczeń wierzycieli w inny sposób, zwrotu środków poniesionych na przeprowadzenie zgromadzenia wspólników lub walnego zgromadzenia akcjonariuszy i (lub) organów, uprawnionych do zarządzania dłużnikiem. Plan sanacji powinien zawierać obowiązkowo także zabezpieczenia dla spłaty zadłużenia dłużnika na podstawie dokonywania wypłat wynagrodzeń, a także spłaty wierzycieli z uwzględnieniem kolejności, przewidzianej w ustawie.

Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dnia podjęcia uchwały o sanacji do sądu nie został złożony plan sanacji dłużnika, sąd gospodarczy może podjąć uchwałę o uznaniu dłużnika bankrutem i o otwarciu postępowania likwidacyjnego.

Terminowe zakończenie postępowania sanacyjnego zależy od wniosków zawartych w pisemnym sprawozdaniu, składanym komitetowi wierzycieli. Kierujący sanacją na piętnaści dni przed zakończeniem procedury bankructwa powinien powiadomić członków komitetu wierzycieli o czasie i miejscu przeprowadzenia posiedzenia komitetu wierzycieli i złożyć pisemne sprawozdanie. Do sprawozdania kierującego sanacją należy dołączyć dowody zaspokojenia wierzycieli upadłościowych, zgodnie z rejestrem roszczeń wierzycieli. Komitet wierzycieli jest zobowiązany rozpatrzyć sprawozdanie kierującego sanacją, najpóźniej w ciągu dziesięciu dni od daty jego wpływu. Po rozpatrzeniu sprawozdania finansowego komitet wierzycieli podejmuje uchwałę o zwróceniu się do sądu gospodarczego z wnioskiem o:

- zakończenie procedury sanacyjnej w związku z wykonaniem planu sanacji i przywróceniem wypłacalności dłużnikowi,
albo
- zakończenie procedury sanacji i uznanie dłużnika za bankruta oraz otwarcie procedury likwidacyjnej,
albo
- zakończenia i przedłużenia procedury sanacyjnej i zawarcie układu.

W ciągu pięciu dni od daty przeprowadzenia posiedzenia sprawozdanie kierującego sanacją, rozpatrzone przez komitet wierzycieli, oraz protokół z posiedzenia komitetu wierzycieli należy nadesłać do sądu gospodarczego. Do sprawozdania kierującego sanacją należy dołączyć rejestr roszczeń wierzycieli, a także ich skargi, głosujących przeciw podjętej przez komitet wierzycieli decyzji, a także skargi wierzycieli, którzy nie brali udziału w głosowaniu. Po rozpatrzeniu złożonych dokumentów sąd gospodarczy zatwierdza sprawozdanie kierującego sanacją albo odmawia zatwierdzenia sprawozdania. Jeżeli rozliczenia z wierzycielami nie zostały przeprowadzone w terminach przewidzianych w planie sanacji, sąd gospodarczy uznaje dłużnika za bankruta i otwiera postępowanie likwidacyjne.

Układ

Układ jest jednym ze sposobów poprawy sytuacji finansowej podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą, i może zostać zastosowany w każdym stadium postępowania upadłościowego. Nie dotyczy to jednak postępowania w przedmiocie rozporządzenia majątkiem dłużnika, ponieważ w stadium postępowania upadłościowego układ może zostać zawarty jedynie po ujawnieniu wszystkich wierzycieli i zatwierdzeniu przez sąd gospodarczy listy wierzytelności. Układ kończy postępowanie, mające na celu rozporządzenie majątkiem dłużnika, sanację albo likwidację podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą, w zależności od tego, na którym etapie postępowania upadłościowego została podjęta decyzja o zawarciu układu.

Układem w postępowaniu upadłościowym jest umową pomiędzy dłużnikiem a wierzycielami co do odroczenia i/lub rozłożenia na raty, a także umorzenia przez wierzycieli ich wierzytelności. Przybiera ona formę ugody pomiędzy stronami.

Od wszczęcia postępowania upadłościowego zawarcie układu mogą zainicjować strony postępowania, a więc dłużnik i wierzyciele. Decyzja o zawarciu układu w imieniu wierzycieli jest podejmowana przez zgromadzenie wierzycieli większością głosów. W imieniu wierzycieli układ podpisuje przewodniczący komitetu wierzycieli.

W imieniu dłużnika decyzję o zawarciu układu podejmuje podmiot, prowadzący sprawy dłużnika, bądź syndyk (kierujący sanacją, likwidator). W przypadku przedsiębiorstw państwowych albo przedsiębiorstw z ponad pięćdziesięcioprocentowym udziałem Skarbu Państwa syndyk jest zobowiązany uprzednio uzgodnić układ z organem, uprawnionym do zarządzania majątkiem państwowym. Właściwy organ w terminie dziesięciodniowym jest zobowiązany zająć stanowisko co do układu, tzn. powinien wyrazić na niego zgodę lub jej odmówić.

Układ może zostać zawarty przy zachowaniu warunków przewidzianych w ustawie, a ponadto kiedy:

1) Układ jest zawierany co do roszczeń wierzycieli, którzy są zabezpieczeni na mocy zastawu, a także roszczeń drugich i kolejnych wierzycieli według stopnia zaspokajania ich roszczeń na podstawie przepisów ukraińskiej ustawy o bankructwie;

2) Wszyscy wierzyciele, których roszczenia są zabezpieczone zastawem na przedmiotach, należących do dłużnika, wyrazili pisemną zgodę na zawarcie układu²⁵⁹;

3) Postanowienia układu, przewidujące odroczenie lub rozłożenie na raty płatności bądź umorzenie przez wierzycieli zobowiązania dłużnika bądź jego części, a organy egzekucyjne są zobowiązane zgodzić się z częściowym zaspokojeniem roszczeń wynikających z podatków, opłat (obowiązkowych płatności)²⁶⁰.

Strony postępowania upadłościowego powinny przestrzegać nie tylko *ustawy o upadłości i typowej formie układu w postępowaniu w sprawie o upadłościowej i wymogami co do jej opracowania zatwierdzonej nakazem Ministerstwa Sprawiedliwości Ukrainy № 1223/5 z 19.06.2013 roku*. Podstawowymi przesłankami skuteczności układu są:

- 1) Zawarcie go w formie pisemnej;
- 2) Udzielenie pisemnej zgody przez zabezpieczonych wierzycieli;
- 3) Ustalenie warunków układu na posiedzeniu komitetu wierzycieli;
- 4) Podjęcie decyzji przez komitet wierzycieli większością głosów oraz wyrażenie zgody przez organ, uprawniony do prowadzenia spraw dłużnika lub syndyka.

Układ powinien zawierać postanowienia o zakresie, sposobie i terminach wykonania zobowiązań dłużnika, a także o odroczeniu spłaty zadłużenia, rozłożeniu płatności na raty albo o umorzeniu zobowiązania lub jego części. Dokument ten zawiera także informacje takie jak: datę i sygnaturę akt sprawy upadłościowej, pełną nazwę sądu gospodarczego, nazwę (firmę). W rozdziale II układu przedstawia się zadłużenie, zgodnie z listą wierzytelności z uwzględnieniem kolejności, terminów i zakresu zaspokajania roszczeń. Rozdział III układu powinien określać warunki i sposoby wykonania przez dłużnika zobowiązań, a w tym informacje o odroczeniu/rozłożeniu na raty oraz umorzeniu zobowiązania. Rozdział IV „Postanowienia końcowe” wskazuje warunki wprowadzania zmian i uzupełnień do układu oraz przesłanki odstąpienia bądź uznania układu za nieważny. Ponadto do układu należy

²⁵⁹ W celu niedopuszczenia do naruszenia praw zabezpieczonych wierzycieli, układ musi zostać uchwalony przez wszystkich zabezpieczonych wierzycieli. Jednakże, jeżeli wszyscy albo którykolwiek z zabezpieczonych wierzycieli sprzeciwia się zawarciu układu, pozostali wierzyciele mogą podjąć uchwałę o wydzieleniu zabezpieczonych rzeczy z majątku dłużnika i ich sprzedaży w drodze licytacji i zaspokojenia roszczeń takiego wierzyciele w wyniku otrzymanych ze sprzedaży środków albo o wykupieniu zadłużenia stosownie do wiadomości z rejestru roszczeń wierzycieli.

²⁶⁰ Zadłużenie podatkowe, jakie powstało w terminie, który poprzedzał trzy pełne lata kalendarzowe, liczone do dnia złożenia do sądu gospodarczego wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, jest uznawane za nierokujące nadziei na spłatę i umarza się. Jeżeli zobowiązania podatkowe lub zadłużenie podatkowe powstały w ciągu trzech ostatnich lat kalendarzowych, poprzedzających dzień złożenia wniosku o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, to takie obowiązkowe płatności rozkłada się na raty (odracza się) albo umarza na warunkach przewidzianych w układzie.

dołączyć dokumenty, które uzupełniają, wyjaśniają i potwierdzają informacje w nim przedstawione²⁶¹.

Po osiągnięciu porozumienia co do zawarcia układu, każda ze stron postępowania upadłościowego w ciągu piętnastu dni jest zobowiązana złożyć do sądu gospodarczego wnioski o jego zatwierdzenie, do którego dołącza się tekst układu, protokół z posiedzenia komitetu wierzycieli, który podjął decyzję o zawarciu układu, listę wierzycieli, a także inne dokumenty przewidziane w art. 81 ukraińskiej ustawy o upadłości. Zatwierdzenie przez sąd gospodarczy układu powoduje wygaśnięcie roszczeń wierzycieli i zakończenie postępowania upadłościowego.

Jeżeli układ narusza prawa i interesy prawne uczestników postępowania upadłościowego, uchwała o jego zakończeniu może zostać zaskarżona do sądu gospodarczego. Jedynie wierzyciele upadłociowi mają prawo złożyć do sądu gospodarczego wnioski o uznanie układu za nieważny. W tym samym czasie układ może zostać rozwiązany, jeżeli dłużnik nie wykonał warunków co do jednej trzeciej roszczeń wierzycieli. Rozwiązanie układu bądź uznanie go za nieważny stanowi podstawę dla wznowienia postępowania w sprawie o upadłość.

Postępowanie likwidacyjne

Do likwidacji przedsiębiorcy może dojść w trybie zwyczajnym bądź w uproszczonym (w postępowaniu upadłościowym). Różnica pomiędzy nimi polega na tym, że w trybie zwyczajnym do likwidacji podmiotu dochodzi bez konieczności przeprowadzenia postępowania, mającego na celu rozporządzenie majątkiem, oraz bez sanacji. W obu wypadkach istota likwidacji polega na sprzedaży majątku w celu zaspokojenia roszczeń wierzycieli. Przy czym uznanie dłużnika za upadłego nie stoi na przeszkodzie zastosowaniu do niego w dalszej kolejności postępowania sanacyjnego i układu za wyjątkiem wspomnianej wyżej uproszczonej procedury upadłościowej, ponieważ celem prowadzenia tej ostatniej jest rozwiązanie (likwidacja) podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą²⁶².

Postępowanie likwidacyjnej może trwać maksymalnie dwanaście miesięcy bez możliwości jego przedłużenia. Nie ma przeszkód, by trwało ono krócej niż rok²⁶³. Taka regulacja powoduje, że nie istnieje problem przewlekłości postępowania likwidacyjnego.

Otwarcie procedury likwidacyjnej powoduje wygaśnięcie kompetencji organów upadłego w zakresie zarządzania i rozporządzania jego majątkiem. Informacja o otwarciu postępowania likwidacyjnego i uznaniu dłużnika za upadłego jest publikowana na oficjalnej stronie internetowej Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy.

²⁶¹ ч. ч. 3, 9 – 12 Типової форми мирової угоди у справі про банкрутство та Вимоги щодо її розроблення, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 1223/5 від 19.06.2013 року.

²⁶² Пункт 28 в редакції Листа Вищого господарського суду № 01-06/1149/2013 від 07.08.2013 року.

²⁶³ Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року.

Po publikacji informacji o uznaniu dłużnika za upadłego zwykle roszczenia (roszczenia pieniężne, powstałe w trakcie prowadzenia postępowania upadłościowego) zostają uznane za roszczenia upadłościowe. Żądanie ich zasądzenia jest przekazywane przez wierzycieli bezpośrednio do sądu gospodarczego, który je rozpoznaje na posiedzeniu sądowym.

Po rozpoznaniu żądań wierzycieli, sąd gospodarczy ponownie zatwierdza listę ich roszczeń i zobowiązuje likwidatora do doprowadzenia do powstania organu przedstawicielskiego wierzycieli (zgromadzenie wierzycieli [ukr. збори кредиторів] i komitetu wierzycieli [ukr. комітет кредиторів]). Termin na złożenie wniosków wierzycieli z roszczeniami, powstałymi w trakcie postępowania o upadłość, jest ograniczony do dwóch miesięcy, licząc od dnia oficjalnej publikacji informacji. Takie roszczenia zaliczane są do czwartej kategorii, za wyjątkiem roszczeń pieniężnych, stanowiących kary pieniężne, które podlegają zaliczeniu do odpowiedniej kategorii. Roszczenia wierzycieli, którzy w odpowiednim terminie nie zgłosili się do sądu gospodarczego są zaliczane do szóstej kategorii²⁶⁴.

Po wydaniu postanowienia o uznaniu dłużnika za upadłego i otwarciu postępowania likwidacyjnego, sąd gospodarczy wyznacza likwidatora upadłego. Na wniosek likwidatora, uzgodniony z komitetem wierzycieli, sąd gospodarczy wyznacza także członków komisji likwidacyjnej. W jej skład wchodzi przedstawiciele wierzycieli, osoba upoważniona przez założycieli (wspólników, akcjonariuszy) dłużnika, organów finansowych i związków zawodowych, a w razie konieczności również przedstawiciele specjalnego upoważnionego organu centralnej władzy wykonawczej, kompetentnego w zakresie nadzoru nad działalnością ubezpieczeniową, Antymonopolowej Komisji Ukrainy, organu upoważnionego do zarządzania majątkiem państwowym oraz przedstawicieli organów samorządowych.

Z chwilą wszczęcia postępowania likwidacyjnego na likwidatora przechodzą uprawnienia organu, kierującego upadłym. W ciągu piętnastu dni, liczonych od dnia wyznaczenia likwidatora, członkowie organów upadłego są zobowiązani przedłożyć na ręce likwidatora wszystkie dokumenty dłużnika, w tym księgowo, oraz pieczętki, materiały i inne wartościowe przedmioty należące do upadłego. Również w trakcie prowadzenia postępowania likwidacyjnego likwidator jest zobowiązany korzystać tylko z jednego rachunku dłużnika w instytucji bankowej, na którym mogą zostać zaksięgowane środki, uzyskane w trakcie postępowania likwidacyjnego. Inne rachunki bankowe dłużnika podlegają zamknięciu.

Likwidator nie rzadziej niż raz w miesiącu przedstawia komitetowi wierzycieli sprawozdanie ze swojej działalności, zawierające informacje o sytuacji finansowej, a także – na żądanie komitetu wierzycieli – inne informacje. Sąd gospodarczy może także nakazać likwidatorowi, aby nie rzadziej niż raz na miesiąc składał sprawozdanie ze swojej działalności do sądu²⁶⁵.

²⁶⁴ Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року.

²⁶⁵ Лист Вищого господарського суду № 01-06/1862/2013 від 26.12.2013 року.

Likwidator od dnia powołania: przejmuje zarząd majątkiem dłużnika, prowadzi jego inwentaryzację i wycenę, analizuje sytuację finansową upadłego, wykonuje uprawnienia organu, dotychczas kierującego upadłym, przewodniczy komisji likwidacyjnej i ustala skład masy likwidacyjnej oraz wykonuje inne czynności, przewidziane w przepisach ustawy o upadłości.

Do masy likwidacyjnej upadłego likwidator włącza wszystkie rodzaje aktywów majątkowych (majątek i prawa majątkowe), należących do upadłego, które zostały ujawnione w toku postępowania likwidacyjnego. W skład masy likwidacyjnej nie wchodzi przedmioty, stanowiące część funduszu mieszkaniowego w tym akademiki/hotele robotnicze, przedszkola, zakłady doszkalające i obiekty infrastruktury komunalnej, które należą do upadłego, będącego osobą prawną, a które to przechodzą na własność odpowiednich jednostek samorządu terytorialnego. Masa likwidacyjna nie obejmuje także majątku upadłego, będącego przedmiotem zabezpieczenia²⁶⁶. Likwidator dokonuje inwentaryzacji i wyceny majątku, a następnie sprzedaży majątku upadłego. Zasadą jest sprzedaż licytacyjna, możliwa jest także sprzedaż w toku przetargu zamkniętego (ukr. закриті торги; transl. zakryti torhy) albo z wolnej ręki. Wyboru sposobu zbycia majątku dokonuje likwidator, w celu sprzedaży za cenę najwyższą. Aspekty proceduralne licytacji określa ustawa o upadłości, która dopuszcza dwie jej formy: tradycyjną i elektroniczną.

Organizatora licytacji wybiera likwidator spośród osób fizycznych lub prawnych, posiadających licencję na przeprowadzanie przetargów. Następnie likwidator zawiera z taką osobą umowę o przeprowadzenie licytacji. Uczestnikami licytacji mogą być obywatele ukraińscy, bezpaństwowcy, osoby prawne, założone na Ukrainie, i zagraniczne osoby prawne, które złożyły niezbędne dokumenty i przeszły procedurę rejestracji, prowadzoną przez wykonawcę aukcji. Organizator licytacji powinien ją przeprowadzić w ciągu dwóch miesięcy od dnia zawarcia umowy.

Organizator licytacji powinien umieścić na stronie internetowej państwowego organu właściwego ds. upadłości oraz Wyższego Sądu Gospodarczego Ukrainy ogłoszenie o przeprowadzeniu licytacji, jak również pisemnie zawiadomić o przeprowadzeniu licytacji właściciela majątku, zamawiającego i inne osoby, wskazane przez zamawiającego, w terminie nie późniejszym niż piętnaście dni przed dniem licytacji. Licytacja prowadzona jest

²⁶⁶ Przedmiotem zabezpieczenia jest majątek dłużnika, który stanowi przedmiot zastawu. Na podstawie zastawu – wierzyciel ma prawo, w przypadku niewykonania przez dłużnika zobowiązań zabezpieczonych zastawem, do uzyskania zaspokojenia z przedmiotu zastawionego majątku z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami tego dłużnika. Pod zastaw może zostać oddane jakakolwiek ruchomość bądź nieruchomości, z których może zostać dokonana egzekucja. Przedmiotem zastawu nie mogą być: przedmioty kultury, będące przedmiotem prawa własności Skarbu Państwa bądź jednostki samorządu terytorialnego i zostały umieszczone bądź podlegają umieszczeniu w Państwowym Rejestrze Narodowego Dziedzictwa Kulturowego (ukr. Державного реєстру національного культурного надбання), pomniki dziedzictwa kulturowego, które nie podlegają prywatyzacji; roszczenia, wynikające z praw o charakterze osobistym, a także inne prawa, których zastawienie jest zabronione przez ustawę.

bezpośrednio przez prowadzącego (licytatora), który przed jej rozpoczęciem informuje o: warunkach umowy zawieranej na licytacji; sumach, o jakie wzrasta kolejne postąpienie, które nie może przewyższać 10% ceny wywołania. Sprzedaż majątku na licytacji dokonywana jest na podstawie umowy sprzedaży, która jest zawierana między właścicielem majątku bądź zamawiającym licytację a zwycięzcą licytacji.

Jeżeli aukcja przeprowadzana jest w formie elektronicznej (przetarg elektroniczny), warunki sprzedaży majątku należy określić na stronie internetowej organizatora. Przetargi elektroniczne trwają co najmniej piętnaście dób. Dopuszczenie uczestnika do przetargu elektronicznego dokonuje się poprzez przydzielenie mu numeru z kodem, za pomocą którego składa się propozycje co do ceny. Zwycięzcą przetargu elektronicznego jest osoba, która zaproponowała najwyższą cenę w okresie przeprowadzania licytacji. Po ogłoszeniu zwycięzcy albo zakończeniu aukcji bez wyznaczenia zwycięzcy – protokół o przeprowadzeniu licytacji wysyłany jest w formie elektronicznej zwycięzcy i/lub zamawiającemu.

Niesprzedane aktywa dłużnika albo aktywa, których sprzedaż w dacie licytacji będzie skutkować istotną utratą ich wartości, likwidator oddaje w zarząd wyznaczonej przez sąd gospodarczy osobie prawnej. Osoba prawna jest zobowiązana używać środków dla kontynuacji uregulowania spłaty zadłużenia dłużnika u wierzycieli na podstawie otrzymanych aktywów. Wniosek w tym przedmiocie likwidator składa do sądu gospodarczego nie później niż na dwa miesiące do zakończenia postępowania likwidacyjnego. Ustawa o upadłości nie reguluje konsekwencji dokonania takich czynności, a w dalszej kolejności tego, kto będzie rozstrzygać kwestie likwidacji upadłego i zatwierdzi sprawozdanie likwidatora. W tym zakresie regulacja ustawy o upadłości wymaga uzupełnienia²⁶⁷.

Z kwoty uzyskanej ze sprzedaży majątku upadłego wierzyciele są zaspokajani według jednej z sześciu kategorii (art. 45 ustawy o upadłości):

1) w pierwszej kategorii zaspokajane są należności pracownicze, roszczenia z umów ubezpieczenia, koszty postępowania upadłościowego oraz te związane z pracami komisji likwidacyjnej;

2) w drugiej kategorii zaspokajane są roszczenia i naprawienie szkód na osobie; zobowiązania wynikające z opłat ubezpieczeniowych należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne;

3) w trzeciej kategorii zaspokajane są podatki i inne daniny publiczne;

4) w czwartej kategorii zaspokajane są roszczenia wierzycieli niezabezpieczone zastawem;

5) w piątej kategorii zaspokajane są wierzytelności, wynikające z tytułu zwrotu wkładów zespołu pracowniczego, wniesionych do kapitału zakładowego

²⁶⁷ Камша Н. Захист прав кредиторів у новій редакції Закону про банкрутство / Н. Камша. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://bankruptcy.com.ua/lang/ru/zaxist-prav-kreditoriv-u-novij-redakci%D1%97-zakonu-pro-bankrutstvo/>.

przedsiębiorcy; wierzytelności, wynikające z tytułu wypłaty dodatkowego wynagrodzenia na rzecz kierującego sanacją bądź likwidatora;

6) w szóstej kategorii zaspokajane są inne wierzytelności. Przy czym wierzytelności każdej następnej kategorii są zaspokajane w miarę wpływu na rachunek środków, wynikających ze sprzedaży majątku bankruta, po pełnym zaspokojeniu wierzytelności z kategorii poprzedzającej.

Po zamknięciu wszystkich rozrachunków z wierzycielami likwidator składa do sądu gospodarczego sprawozdanie i bilans likwidacyjny. Po wysłuchaniu sprawozdania likwidatora i opinii członków komitetu wierzycieli albo osobno poszczególnych wierzycieli sąd gospodarczy podejmuje uchwałę o zatwierdzeniu sprawozdania likwidatora i bilansu likwidacyjnego. Jeżeli po zaspokojeniu roszczeń wierzycieli nie pozostał żaden majątek, sąd gospodarczy podejmuje uchwałę o likwidacji osoby prawnej-upadłego. Jeżeli zaś majątek upadłego wystarcza na zaspokojenie roszczeń wierzycieli w pełnym zakresie, upadły może kontynuować swoją działalność gospodarczą.

W wypadku wszczęcia postępowania likwidacyjnego w stosunku do podmiotu, prowadzącego działalność gospodarczą, oprócz przepisów ustawy o upadłości, zastosowanie znajdują także przepisy ukraińskiego Kodeksu cywilnego oraz Kodeksu gospodarczego. Stosownie do art. 110 ukraińskiego Kodeksu cywilnego likwidacja osoby prawnej może być realizowana na wniosek i na podstawie decyzji jej współników albo organu osoby prawnej, który jest upoważniony do tego na podstawie dokumentów założycielskich (np. w związku z ustaniem czasu, na który była utworzona osoba prawna, osiągnięciem celu, w którym została stworzona) i z urzędu przez sąd. Przeprowadzenie postępowania likwidacyjnego osoby prawnej jest dokonywane odpowiednio do przepisów art. 104, 105, 110–112 ukraińskiego Kodeksu cywilnego, które normują likwidację wypłacalnej osoby prawnej.

Stosownie do art. 110 ust. 3 ukraińskiego Kodeksu cywilnego, jeżeli wartość majątku osoby prawnej jest niewystarczająca dla zaspokojenia roszczeń wierzycieli, osoba prawna podejmuje wszystkie niezbędne czynności, przewidziane w ustawie, aby przywrócić wypłacalności bądź uznać za upadłego. Zgodnie zaś z art. 95 ukraińskiej ustawy o upadłości, który stanowi, że jeżeli wartość majątku dłużnika – osoby prawnej, co do której podjęto decyzję o likwidacji, jest niewystarczająca dla zaspokojenia roszczeń wierzycieli, taka osoba prawna musi zostać zlikwidowana zgodnie z przepisami tejże ustawy. Z zestawienia tych regulacji wynika, że o zastosowaniu reżimu prawnego likwidacji podmiotów, prowadzących działalność gospodarczą, decyduje to, czy dany podmiot ma majątek, wystarczający do zaspokojenia roszczeń wierzycieli²⁶⁸.

W wypadku niewypłacalności, która wynika z faktu niewystarczalności majątku dłużnika do zaspokojenia roszczeń wierzycieli, do likwidacji należy

²⁶⁸ Повар П. О. Актуальні питання правового регулювання ліквідації суб'єктів господарювання, пов'язані з оновленням законодавства про банкрутство / П. О. Повар // Вісник Вищої ради юстиції. – 2012. – № 2 (10). – С. 128.

stosować przepisy ustawy o upadłości i uregulowaną w nich instytucję likwidacji dłużnika. Dla wszczęcia postępowania upadłościowego takiego dłużnika prawne znaczenie ma potwierdzony (danymi ze sprawozdania finansowego, inwentaryzacją) fakt przewyższenia zadłużenia nad istniejącymi aktywami dłużnika, bez odniesienia się do innych okoliczności²⁶⁹.

W konsekwencji w razie powstania sytuacji, w której majątek dłużnika nie wystarcza dla zaspokojenia roszczeń wierzycieli, likwidator (komisja likwidacyjna) jest zobowiązana zwrócić się do sądu gospodarczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania upadłościowego takiej osoby prawnej.

Jednym z problemów stosowania prawa jest obecnie to, że ani prawo cywilne, ani gospodarcze nie ustalają końcowych terminów dobrowolnego postępowania likwidacyjnego, które może niekiedy trwać latami. W celu ochrony interesów wierzycieli art. 7 ust. 5 ustawy o upadłości stanowił, że komisja likwidacyjna jest zobowiązana w miesięcznym terminie zwrócić się do sądu gospodarczego z wnioskiem o wszczęcie postępowania w sprawie o bankructwo, jeżeli ustali, że aktywa dłużnika nie wystarczają na zaspokojenie roszczeń wierzycieli, jest to moment zatwierdzenia pośredniego bilansu likwidacyjnego (ukr. проміжний ліквідаційний баланс; transl. promiżnyj likwidacyjnyj balans). Jednakże w wyniku noweli do ustawy o upadłości przepis ten został uchylony, co w konsekwencji może prowadzić do naruszenia interesów wierzycieli²⁷⁰.

Ukraińska ustawa o upadłości zawiera także rozdział, dotyczący postępowania upadłościowego, powiązanego z postępowaniem upadłościowym, prowadzonym w innym państwie²⁷¹. Zgodnie z art. 119 ust. 2 oraz ust. 3 ustawy o upadłości w postępowaniu upadłościowym, powiązanym z zagranicznym postępowaniem upadłościowym, stosowana jest zasada wzajemności. Wzajemność jest uważana jako istniejąca, jeżeli w umowie międzynarodowej, ratyfikowanej za zgodą Rady Najwyższej Ukrainy, przewidziano możliwość współpracy innego państwa z Ukrainą.

²⁶⁹ Пригуза П. Д. Огляд деяких проблем застосування права банкрутства в Україні – потрібен злам парадигми / П. Д. Пригуза // Вісник господарського судочинства. – 2011. – Випуск №2. – С.131 – 138. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://ks.arbitr.gov.ua/sud5024/8/8/727/>.

²⁷⁰ Камша Н. Захист прав кредиторів у новій редакції Закону про банкрутство / Н. Камша. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – <http://bankruptcy.com.ua/lang/ru/zaxist-prav-kreditoriv-u-novij-redakci%D1%97-zakonu-pro-bankrutstvo/>.

²⁷¹ Шенк О. Новий Закон про банкрутство: Перший погляд / О. Шенк. – Юридична газета. – 2013. – № 13. – С. 30 – 31.

Publikacja naukowa

Valentyna VASYLIEVA
Liliana SISHCHUK
Oleksandr KOVALYSHYN

Prawo handlowe Ukrainy

Monografia

Skład *Igor Kozych*
Korekta: *Paweł Nowak*
Tłumaczenie na polski *Mateusz Żaba, Aleksandr Wróbel*

Podpisano do druku 27.06.2016. Format 60x84/16.
Papier offsetowy, "Times New Roman".
Nakład 300 ekz. Zamówienia № 22/16-17.

Wydawca Wydawnictwo „Foliant”
76018, Iwano-Frankowsk, ul. Starozamkowa, 3

ISBN 978-966-640-424-7